

5

923.1593
ภ671ม
ร.4

สังคมศาสตร์กับการพัฒนาประเทศ
ตามแนวพระราชดำริของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ภูมิพลอดุลยเดช

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เลขที่ ๑๑ ถนนวิภาวดี กรุงเทพมหานคร 10110 โทร. 2584002-3

27 स.प्र. 2544

[illegible]

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

จัดพิมพ์เนื่องในมหามงคลสมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๗๒ พรรษา

อาศิรวาท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช

วสันตดิถีฉัตร ๑๔

สรวมชีพศิราททยะน้อม	การพร้อมสับญจางค์
บังคมพระบาททวยางค์	พระมหาภิราชน
ผองข้าพลักษณ์สยาม	อนุคามมหาชนที่
ร่วมเย็นพระบารมีอนันต์	ตุจรมพระโพไทร
พูนพร้อมพระศัพทธรรม	วิธินำกรณนัย
ทุกถ้วนประจักษ์จริยะไท่	ธ ประจิตประกอบผล
ทรงเป็นพลัง ณ ปฐพิน	ชรณินที่ตาลดล
เพียงยินพระนามพระภูมิพล	ภาล้าชอุ่มเย็น
ทรงท่วงเกษตรกสิกร	ธ ก็จรัสดีนชัย
ทวยทุกขราชภูวโนนจะเป็น	สุชลิตที่ประสพผล
ทรงดำริเรื่องชลประทาน	และละทานละเหยชล
ปลูกป่าและรักษชลฝน	มิละเหยละหายไป
ฝนหลวงที่หลังชลที่ล้า	เพราะพระดำริทรงชัย
แนวฝายที่แผกดินะไล่ว	ผลมุงพตุนดิน
ขอเดชะองค์นบตี	วรศรีสุธานินทร์
ทรงเป็นพลัง ณ ปฐพิน	กิตักองประไพศาล
ขอคุณพระไตรรัตนลิตี	ทิพฤทธิโอฬาร
อวยโล่ตติลิตพระภูมิบาล	จตุพิชพระพทอญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้าคณาจารย์ ข้าราชการ และนิสิต คณะสังคมศาสตร์

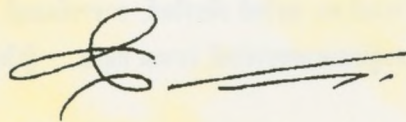
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์อัศวา บุญทิพย์ ผู้ประพันธ์)

ถ้อยแถลง

ในมหามงคลสมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ 72 พรรษา ในวันที่ 5 ธันวาคม 2542 คณาจารย์ และบุคลากรในคณะสังคมศาสตร์ทุกคนต่างสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันล้นพ้นที่พระราชทานความร่วมมือเป็นสุข ภายใต้พระบรมโพธิสมภารอย่างหาที่สุดมิได้แก่พสกนิกรชาวไทยทุกคน คณาจารย์ และบุคลากรในคณะสังคมศาสตร์ จึงทุ่มเท และพยายามอย่างเต็มความสามารถในการจัดทำหนังสือ “สังคมศาสตร์กับการพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช” ขึ้น เพื่อเผยแพร่พระราชกรณียกิจ พระราชดำรัสพระบรมราโชวาท และพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงประยุกต์องค์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ อันเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาสังคมไทยในก้าวหน้าและยั่งยืนสืบไป

(รองศาสตราจารย์ ดร. อารังค์ อุดมไพจิตรกุล)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สารบัญ

1 การบริหารเชิงกลยุทธ์ตามแนวพระราชดำริ

ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช 7

โดย ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุพีร์ ลิ้มไทย หัวหน้าภาควิชาบริหารธุรกิจ : ผู้ประสานงาน

รองศาสตราจารย์ศิริวรรณ เสรีรัตน์ : ผู้เรียบเรียง

2 ในหลวงกับการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ 61

โดย ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

อาจารย์ไมตรี อภิพัฒน์มนตรี หัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์ : ผู้ประสานงาน

อาจารย์วิพรรณ สาลีผล : ผู้เรียบเรียง

3 พระมหากษัตริย์ผู้ทรงประยุกต์ภูมิศาสตร์เพื่อช่วยทวยราษฎร์ 71

โดย ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์น้อม งามนิสัย หัวหน้าภาควิชาภูมิศาสตร์ : ผู้ประสานงาน

ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ วิทยาธิราช : ผู้เรียบเรียง

4 ในหลวงกับการพัฒนาเมือง 91

โดย ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์

อาจารย์ ดร. สรณ ภู่ง หัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยา : ผู้ประสานงาน

อาจารย์ ดร. สรณ ภู่ง, อาจารย์อรุณ แก้วเย็น, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนีย์ ทองสว่าง,

อาจารย์ ดร. ชลวิทย์ เจียรจิตต์, อาจารย์ดลฤดี สุวรรณศิริ, อาจารย์ลิริกา สงเคราะห์,

และผู้ช่วยศาสตราจารย์ วราคม ทีสุกะ : ผู้เรียบเรียง

5 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับแนวพระราชดำริซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับ

“ระเบียบวิธีทางประวัติศาสตร์” 131

โดย ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชมพูท นาครักษ์ หัวหน้าภาควิชาประวัติศาสตร์ : ผู้ประสานงาน

รองศาสตราจารย์ณรงค์ พ่วงพิศ : ผู้เรียบเรียง

การบริหารเชิงกลยุทธ์
ตามแนวพระราชดำริของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ภูมิพลอดุลยเดช

ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุพรีร์ ลี้มไทย์ หัวหน้าภาควิชาบริหารธุรกิจ : ผู้ประสานงานและบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ศิริวรรณ เสรีรัตน์ : ผู้เรียบเรียง

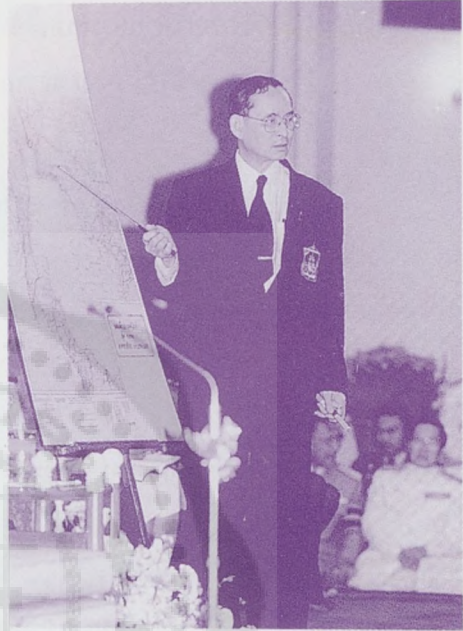
คณาจารย์ภาควิชาบริหารธุรกิจ : กองบรรณาธิการ

การบริหารเชิงกลยุทธ์ตามแนวพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

ความนำ

ตลอดระยะเวลาอันยาวนานที่ผ่านมาถึง 50 ปี นับจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้เสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พุทธศักราช 2498 พสกนิกรชาวไทยทั้งปวงได้ตระหนักดีว่า นอกเหนือจากที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงพร้อมด้วย ทศพิธราชธรรม ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่เพื่อ ประโยชน์สุขของประชาชนชาวไทย ทรงปฏิบัติพระองค์เป็น เยี่ยงอย่างในการพัฒนาแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังทรงเป็นนักบริหารที่มีพระอัจฉริยภาพในการบริหารเชิงกลยุทธ์ กล่าวคือ ในการบริหารโครงการต่าง ๆ ทั้งโครงการส่วนพระองค์ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มีประมาณ 3,000 โครงการนั้น นอกจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงดำเนินงานเป็นลำดับขั้นตอนอย่างมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจ เพื่อสะดวกในการยอมรับและนำไปปฏิบัติแล้ว หากเรานำการบริหารงานของแต่ละโครงการมา วิเคราะห์เราจะพบว่า พระองค์ท่านทรงเป็นนักบริหารที่มีพระปรีชาสามารถเหนือกว่าผู้ใดและทรงนำหลักการ บริหารเชิงกลยุทธ์มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานของแต่ละโครงการได้อย่างดีเยี่ยม โครงการส่วนพระองค์ แต่ละโครงการนั้น จะยึดหลักการบริหารคุณภาพรวม กล่าวคือ มีการตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้า ผู้ขายปัจจัยการผลิต เกษตรกร พนักงาน และสังคม โดยมีการปรับปรุงให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา และ เห็นได้ชัด นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงมีแนวพระราชดำริในการแก้ปัญหาความยากจน ของเกษตรกร โดยทรงเน้นให้เกษตรกรรู้จักพึ่งตนเอง ทรงมีวิธีการแก้ไขปัญหาในระยะยาวและแก้ไขปัญหา เฉพาะหน้า โดยให้เกษตรกร ผู้ผลิตและประชาชนดำรงชีวิตแบบพออยู่พอกินหรือใช้หลักเศรษฐกิจแบบพอเพียง ตลอดจนส่งเสริมความรู้และเทคโนโลยีวิชาการสมัยใหม่ที่เหมาะสมแก่ผู้ผลิตและเกษตรกร

ในการบริหารโครงการต่าง ๆ นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้กลยุทธ์การขยายตัวทุกรูปแบบ โดยการพัฒนาด้านต่าง ๆ ให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา ตลอดจนใช้กลยุทธ์การสร้างความแตกต่าง การใช้ต้นทุนต่ำ และการตอบสนองโดยการแก้ปัญหาที่รวดเร็ว ซึ่งหลักการบริหารส่วนใหญ่นั้นจะคำนึงถึง การยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ดีขึ้น

พระอัจฉริยภาพด้านการบริหารคุณภาพรวม

โครงการต่างๆของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุกโครงการมีแนวโน้มจะใช้การบริหารแบบการบริหารคุณภาพรวม [Total Quality Management (TQM)] ดังนี้ (ปรับปรุงจาก ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. 2542 : 39-41)

1. โครงการส่วนพระองค์และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้นจะการตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้า ผู้ขายปัจจัยการผลิต เกษตร พนักงาน และสังคม ในกรณีนี้จะยึดถือลูกค้าเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพในทุกๆ ด้าน นอกจากนี้ยังหมายถึง การคำนึงถึงสังคม และผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ขายปัจจัยการผลิต ได้แก่ เกษตรกร ที่ประสบปัญหาสินค้าเกษตรล้นตลาด ทำให้ขายได้โดยขายให้กับโครงการในราคาที่เกษตรกรพึงพอใจ และการจัดตั้งโครงการต่างๆ ก็เป็นการสร้างงานให้กับประชาชนในถิ่นทุรกันดารได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์ของโครงการส่วนพระองค์ยังได้รับการยอมรับและสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภคและสังคมเป็นอย่างดี เพราะมีการควบคุมคุณภาพการผลิตในทุกขั้นตอนเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ และเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ เช่น การผลิตนมอัดเม็ด นอกจากจะบริโภคได้สะดวกแล้วยังทำให้เด็กได้รับประโยชน์จากนมเม็ดมากกว่าการที่เด็กอมลูกอมที่ทำจากน้ำตาล ซึ่งไม่มีประโยชน์ต่อสุขภาพมากเท่ากับนม โครงการสายเกลือเพื่อแก้โรคคอพอก โดยการให้อุตสาหกรรมใส่ไอโอดีนลงไปในเกลือแล้วกระจายสายการจัดจำหน่ายไปตามภาคต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับประทานเกลือที่มีไอโอดีนซึ่งสามารถป้องกันโรคคอพอกได้ นอกจากนี้ยังมีการส่งมอบคุณค่าผลิตภัณฑ์มากเกินความคาดหวัง เช่น น้ำผลไม้ที่จำหน่ายในราคาถูกแต่คุณค่าที่ได้รับจากวัตถุดิบที่นำมาผลิตสูงกว่าราคาที่ผู้บริโภคจ่าย เช่น น้ำแกงฮางวะช่วยแก้อาการร้อนใน ระบายประสาท เป็นต้น

2. ในการบริหารงานโครงการส่วนพระองค์และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้นจะมีการปรับปรุงให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาและเห็นได้ชัด ในแต่ละโครงการที่ได้จัดตั้งไปแล้วนั้นจะมีการปรับปรุงและเพิ่มการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้การพัฒนานั้นเกิดความสำเร็จสูงสุด เช่น โครงการหุบกะพง จะมีการปรับปรุงพื้นที่โดยเริ่มต้นจากการให้หน่วยงานต่างๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ด้วยความร่วมมือจากที่ปรึกษาซึ่งมาจากอิสราเอลจัดตั้งศูนย์สาธิตและทดลองการเกษตรเข้ามาทำการศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับพืชผลการหาตลาดการบุกเบิกพื้นที่ ดัดถนน สร้างอาคารโครงการ ขุดบ่อน้ำ ฯลฯ เมื่อเห็นว่ามีความพร้อมพอสมควรแล้วจึงอนุญาตให้เกษตรกร

120 ครอบครัว จากไร่สวนผักเข้ามาตั้งรกรากทำมาหากินในบริเวณโครงการ เมื่อชาวบ้านเข้ามาอยู่แล้ว ด้วยพระบารมีปกเกล้าฯ ทำให้ชาวไร่รุ่นแรกและรุ่นที่สองนี้ได้รับความดูแลเอาใจใส่อย่างดีจากกระทรวงต่างๆ ที่เข้ามาดำเนินการตามหน้าที่ เช่น มาช่วยการทำถนน ทำคลองส่งน้ำ ดูแลรักษาคนเจ็บไข้ได้ป่วย การอนามัย การศึกษาของบุตรหลานสมาชิก แนะนำติดตามผลในการปลูกพืชไร่ ฯลฯ นอกจากนี้ยังได้รับความกรุณาจากผู้ว่าราชการจังหวัดและนายกเหล่ากาชาดจังหวัดในการมาเยี่ยมกลุ่มชาวไร่เหล่านี้ทุกเดือน เพื่อทราบปัญหาและแก้ปัญหาให้ต่อมาเมื่อหมู่บ้านเกษตรตัวอย่างหุบกะพงได้ดำเนินการก้าวหน้าไปด้วยดีพอสมควรแล้ว สมาชิกจึงได้พร้อมใจกันตั้งสหกรณ์การเกษตรหุบกะพงจำกัดขึ้น เพื่อร่วมดำเนินงานในด้านธุรกิจต่างๆ ต่อมาอีกระยะหนึ่งจึงตัดถนน ต่อไฟฟ้า และท่อส่งน้ำเข้าสู่หมู่บ้าน เพื่ออำนวยความสะดวกในด้านสาธารณูปโภคนอกจากนี้ยังได้รับการรักษาความปลอดภัย ซึ่งมีไทยอาสาป้องกันชาติ (ทส.ปช.) จัดเวรยามตรวจตราหมู่บ้าน มีการจัดหาแหล่งน้ำและการชลประทานโดยการตั้งสถานีสูบน้ำด้วยเครื่องยนต์พลังงานไฟฟ้าขึ้น 2 แห่ง เพื่อให้เกิดแรงดันน้ำส่งเข้าหมู่บ้านสหกรณ์สามารถเลี้ยงพื้นที่ได้กว่า 1 พันไร่

นอกจากนั้นได้มีการตอบสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดยการสร้างฝายน้ำล้นในที่สูงสำหรับกักน้ำในลำธารให้ค่อยๆ ไหลซึมตามลำธารได้ดินไปยังพื้นที่ของเกษตรในพื้นที่ต่ำเพื่อที่จะได้มีน้ำเกิดขึ้นเมื่อมีการขุดบ่อน้ำใช้ในอนาคต

ในโครงการหุบกะพงจะมีการปรับปรุงให้ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด คือจากโครงการหุบกะพงที่ดินแห้งแล้งแต่ในปัจจุบันกลับชุ่มชื้น ปลูกพืชพันธุ์ไม้ต่างๆ ได้ผลเป็นอย่างดี กลายเป็นไร่ที่อุดมสมบูรณ์เขียวขจีไปทั่วมีดอกผลนานาสีนานาชนิด เช่น หน่อไม้ฝรั่ง (แอสพารากัส) มะเขือเทศพันธุ์สีดา สับปะรด การ์เหม็ด-เอฟ (พืชจากอิสราเอล) แพงพวยฝรั่ง (พืชสมุนไพร) ป่านสรนารายณ์เหล่านี้ เป็นต้น สำหรับการดำเนินงานของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง จำกัดได้ประสบความสำเร็จเจริญก้าวหน้ามาโดยลำดับ สมาชิกทุกคนรู้จักเพาะปลูกตามหลักวิชาการ ใช้ที่ดินและน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ คำนวณประสบความสำเร็จด้วยความอดสาหะวิริยะของตนเอง สามารถยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น และช่วยเหลือเกื้อกูลกันสมดังพระราชประสงค์

3. โครงการส่วนพระองค์และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกโครงการจะมีคุณภาพในการบริหาร การผลิต และผลิตภัณฑ์ คือ ในการบริหารงานทุกด้านนั้นจะยึดหลักคุณภาพที่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้า ผู้ขาย บัณฑิตการผลิต พนักงานและสังคม เช่น ในสวนจิตรลดาจะมีห้องควบคุมคุณภาพผลผลิต ทำหน้าที่ในการตรวจสอบ และควบคุมคุณภาพวัตถุดิบ และผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสม่ำเสมอ และ

ตรงตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ สำหรับวิธีการในการตรวจสอบและวัดค่าปัจจัยคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ได้แก่ (1) การตรวจสอบทางเคมีและกายภาพ เช่น นมดิบจะทำการตรวจสอบทางกายภาพ ได้แก่ สี กลิ่น รส และการตรวจสอบทางเคมี ได้แก่ ความถ่วงจำเพาะ, pH, เปอร์เซ็นต์กรด ไขมัน โปรตีน แล็กโทส ไขมันนมทั้งหมด ไขมันนมไม่รวมมันเนย (2) การตรวจสอบทางด้านจุลินทรีย์ เช่น นมดิบ ทดสอบการเปลี่ยนสีของเมทิลีนบลู (Methylene Blue Reduction Test)

4. ในโครงการส่วนพระองค์และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจะมีการตัดสินใจโดยหลักวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ เป็นการทำงานโดยใช้หลักเหตุผลและหลักวิทยาศาสตร์เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน โดยมีขั้นตอนคือ การสังเกตเพื่อวิเคราะห์เหตุการณ์โดยใช้การทดลอง การพิสูจน์ในแต่ละขั้นตอนการผลิตเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการผลิตสินค้า

5. ทุกโครงการจะได้รับความร่วมมือจากบุคลากรทั้งภาครัฐและเอกชนตลอดจนประชาชนทั่วไป ทุกโครงการจะมีเจ้าหน้าที่ดำเนินงานที่ให้ความร่วมมือกันในการสร้างคุณภาพ การพัฒนา และการค้นคว้าในโครงการต่างๆ เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โครงการ และ น้อมเกล้าฯ ถวายวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ ตลอดจนทุนทรัพย์ เพื่อใช้ในการผลิต การทดลอง และการค้นคว้าอย่างสม่ำเสมอ

6. ในทุกโครงการจะมีผู้ร่วมงานที่มีคุณภาพ ผู้ที่เข้ามาเป็นเจ้าหน้าที่ดำเนินการในแต่ละโครงการนั้นจะเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและรับผิดชอบโดยตรง เช่น ในการค้นคว้าทดลองเพื่อผลิตผลิตภัณฑ์ใหม่โดยใช้วัตถุดิบทางการเกษตร ผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่จะเป็น

ผู้ที่เชี่ยวชาญทางด้านการเกษตรและโภชนาการทางด้านอาหารจากสถาบันต่างๆ มาร่วมกันค้นคว้า นอกจากนี้ผู้ที่เข้ามาเป็นผู้อำนวยการของแต่ละโครงการจะเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทุกคน

พระอัจฉริยภาพด้านการบริหารที่เป็นเลิศ

โครงการต่างๆ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะมีลักษณะการบริหารที่เป็นเลิศ (Excellent Management) ดังนี้

1. มีการเรียนรู้เกี่ยวกับความต้องการของลูกค้าย ผู้ขายปัจจัยการผลิต พนักงาน ชุมชนในท้องถิ่นและสังคม ก่อนจะดำเนินงานแต่ละโครงการนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงศึกษาถึงความต้องการและความจำเป็นของโครงการในพื้นที่นั้นๆ ก่อน แล้วจึงจะวางแผนและลงมือดำเนินการดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งที่อัญเชิญมา ณ ที่นี้ว่า

“...การเข้าใจถึงสถานการณ์ของผู้ที่เราจะช่วยเหลือนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด การช่วยเหลือให้เขาได้รับสิ่งที่เขาควรจะได้รับตามความจำเป็นอย่างเหมาะสม จะเป็นการช่วยเหลือที่ได้ผลดีที่สุด เพราะฉะนั้นในการช่วยเหลือแต่ละครั้งแต่ละกรณี จำเป็นที่เราจะพิจารณาถึงความต้องการและความจำเป็นก่อน...”

ตัวอย่างเช่น ก่อนที่จะเข้าจัดตั้งโครงการหุบกะพงเพื่อช่วยเหลือพสกนิกรในจังหวัดเพชรบูรณ์นั้น พระองค์ได้ทรงทำการวิเคราะห์ความจำเป็นก่อนแล้วจึงจัดตั้งโครงการเพื่อเข้าไปพัฒนาโครงการดังกล่าว คือโครงการหุบกะพงซึ่งก่อนหน้านี้ชาวหุบกะพงมีอาชีพทำสวนผักต่อมาพื้นดินแห้งแล้งกันดารทำสวนไม่ได้ผล ชาวสวนผักก็ยากจนลง อีกทั้งยังมีปัญหาการไม่มีที่ดินทำกิน เมื่อ พ.ศ. 2507 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรและทรงทราบถึงความเดือดร้อน จึงทรงรับเกษตรกรเหล่านี้ไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ พร้อมทั้งพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้ชาวหุบกะพงกู้ยืมไปลงทุน ภายหลังปรากฏว่าไม่มีผู้ใดสามารถนำเงินที่กู้ยืมไปทูลเกล้าฯ ถวายคืนเลย เพราะเกษตรกรเหล่านี้ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง แม้จะได้รับพระราชทานทรัพย์ให้กู้ยืมไปลงทุนก็ไม่ทำให้สภาพความเป็นอยู่ดีขึ้น ยังยากจนอยู่เหมือนเดิม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รัฐบาลจัดทำโครงการช่วยเหลือจนชาวบ้านหุบกะพงมีที่ดินทำกินและมีความเป็นอยู่ดีขึ้นเป็นลำดับ

2. การบริหารโดยใช้หลักวิทยาศาสตร์ : ทรงมุ่งเน้นในการปฏิบัติการทดลอง การวิจัย และการพัฒนา ในโครงการต่างๆ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นจะมุ่งเน้นที่การลงมือปฏิบัติมากที่สุด เพราะเป็นโครงการที่เกี่ยวกับการเกษตร เกี่ยวกับการพัฒนาที่ดินทำกินให้มีคุณภาพดีขึ้น เกี่ยวกับการค้นคว้าทดลองเพื่อแก้ปัญหาทางด้านการเกษตรหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ซึ่งจะต้องลงมือปฏิบัติเท่านั้น

3. สนับสนุนความเป็นอิสระในการบริหารและการประกอบการ ในโครงการต่างๆ นั้นเมื่อทรงเข้าไปริเริ่มให้จนพอที่จะบริหารงานกันได้เองแล้วพระองค์ท่านก็พระราชทานความเป็นอิสระในการบริหารงานให้ เช่น หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนับสนุนให้มีการจัดตั้งธนาคารข้าวขึ้นใน พ.ศ. 2519 พระองค์ก็ทรงให้ราษฎรในหมู่บ้านได้ดำเนินงานกันเอง โดยได้พระราชทานแนวทางดำเนินงานไว้อย่างละเอียดชัดเจนเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

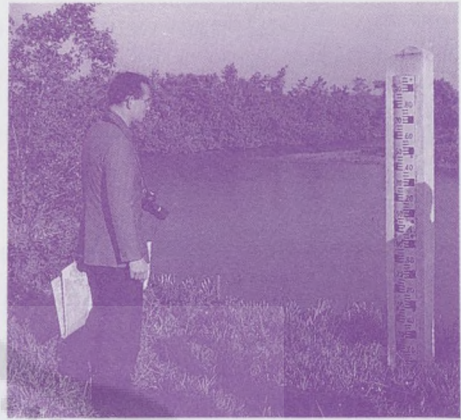
“...ให้มีคณะกรรมการควบคุม ที่คัดเลือกจากราษฎรในหมู่บ้าน เป็นผู้เก็บรักษาพิจารณาจำนวนข้าวที่จะให้ยืมและรับข้าวคืน ตลอดจนจัดทำบัญชีทำการของธนาคารข้าว ราษฎรที่ต้องการข้าวไปใช้บริโภคในยามจำเป็นให้ลงบัญชียืมข้าวไปใช้จำนวนหนึ่ง เมื่อสามารถเก็บเกี่ยวข้าวได้แล้ว ก็นำมาคืนธนาคารพร้อมด้วยดอกเบี้ยจำนวนเล็กน้อย ตามแต่ตกลงกัน ซึ่งข้าวที่เป็นดอกเบี้ยดังกล่าวก็จะเก็บรวมไว้ในธนาคารและถือเป็นสมบัติของส่วนรวม สำหรับกรรมการควบคุมข้าวนั้น มีสิทธิในการขอยืมข้าวเท่ากับราษฎรทุกประการ ต้องอธิบายให้กรรมการ และราษฎรเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งถึงหลักการของธนาคารข้าว โดยพยายามชี้แจงอย่างง่ายๆ แต่ต้องให้แน่ใจว่าทุกคนเข้าใจดี กรรมการและราษฎรก็ต้องมีความซื่อสัตย์ต่อหลักการ เมื่อยืมข้าวจากธนาคารข้าว ซึ่งเป็นของส่วนรวมไปใช้และถึงกำหนดเวลาที่สัญญาไว้ ก็ต้องนำข้าวมาคืนพร้อมด้วยดอกเบี้ย นอกจากนั้นมีเหตุสุดวิสัยซึ่งต้องชี้แจงให้กรรมการพิจารณาข้อเท็จจริง ราษฎรต้องร่วมมือกันสร้างยุงที่แข็งแรง ทั้งนี้หากปฏิบัติตามหลักการที่วางไว้จำนวนข้าวที่หมุนเวียนในธนาคารจะไม่มีวันหมด แต่จะค่อยๆ เพิ่มจำนวนขึ้นและจะมีข้าวสำหรับบริโภคตลอดไปจนถึงลูกหลาน ในที่สุดธนาคารข้าวก็เป็นแหล่งอาหารสำรองของหมู่บ้านด้วย...”

4. มุ่งทำในสิ่งที่ต้องถึ้นชำนานูที่สดุ ในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้านั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงมุ่งเน้นการพัฒนาในภาคการเกษตร ภาคสิทธิกรรมเป็นสำคัญ เช่น การพัฒนาที่ดินและการอนุรักษ์ดิน การพัฒนาด้านการประมง การพัฒนาการปศุสัตว์ การพัฒนาแหล่งน้ำ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงตระหนักดีว่าพสกนิกรชาวไทยส่วนใหญ่มีความชำนาญทางด้านการเกษตรและมีอาชีพหลักคือเกษตรกรรม ดังพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตร ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2507 ที่หออัญเชิญมา ณ ที่นี้ว่า

“..... เศรษฐกิจของเราขึ้นอยู่กับเกษตรมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว รายได้ของประเทศที่ได้มาใช้สร้างความเจริญด้านต่างๆ เป็นรายได้จากการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ จึงอาจกล่าวได้ว่า ความเจริญของประเทศต้องอาศัยความเจริญของเกษตรเป็นสำคัญ และงานทุกๆ ฝ่ายจะดำเนินก้าวหน้าไปได้ก็เพราะการเกษตรของเราเจริญ.....”

5. มีโครงสร้างองค์กรเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน ในแต่ละโครงการนั้นโครงสร้างการจัดองค์กรจะมีลักษณะง่ายๆ มีการกำหนดหน้าที่หรือแบ่งงานกันอย่างชัดเจนเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในการทำงานแต่ทุกฝ่ายต้องทำงานประสานกัน เพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เป็นอย่างดี เช่น ในโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา นั้นจะแบ่งโครงสร้างองค์กรออกเป็น 5 ฝ่าย ดังนี้ (1) ฝ่ายวางแผน (2) ฝ่ายบริหารจัดการ (3) ฝ่ายปฏิบัติการ (4) ฝ่ายควบคุม (5) ฝ่ายวิจัยและพัฒนาและประสานงาน โดยทั้ง 5 ฝ่ายนี้มีศูนย์กลางการดำเนินงานอยู่ที่กองธุรการที่ประทับ

6. ในการบริหารงานมีทั้งการรวมอำนาจและกระจายอำนาจตามความเหมาะสม โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ นั้นจะมีการบริหารงานทั้งแบบรวมอำนาจและกระจายอำนาจ คือ จะให้ราษฎรในแต่ละโครงการบริหารงานและดำเนินการกันเองแต่ในบางเรื่องก็จะมีเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเข้าไปควบคุมดูแล ให้ความช่วยเหลือด้วย

พระอัจฉริยภาพทางการปรับปรุงการบริหารด้านอื่นๆ

นอกเหนือจากการที่พระองค์ท่านมุ่งเน้นในด้านการจัดการคุณภาพรวม การบริหารที่เป็นเลิศแล้วยังทรงมุ่งเน้นการปรับปรุงและอนาคตของการบริหารของโครงการส่วนพระองค์อีกด้วย ดังนี้

1. การขยายสู่ตลาดโลกและตลาดนักท่องเที่ยว สินค้าในบางโครงการมีการขยายสู่ตลาดต่างประเทศ บางโครงการเน้นที่ตลาดนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในประเทศไทย เช่น สินค้าจากศูนย์ศิลปาชีพ จะมีการส่งไปจำหน่ายตามสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญๆ ของไทย ตลอดจน นำไปจัดนิทรรศการและจำหน่ายยังต่างประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศส

2. การเปลี่ยนแปลงด้านสารสนเทศและเทคโนโลยี ในโครงการส่วนพระองค์จะมีการใช้ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์กับผลิตภัณฑ์ของสวนจิตรลดา ตั้งแต่การผลิต การเก็บสินค้า การคลัง การจัดจำหน่าย และระบบบัญชีการเงินให้ได้มาตรฐาน นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางข้อมูล เพื่อการศึกษาวิจัยด้วย

3. เป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้และมีนวัตกรรม ในโครงการจะมีการสร้างสรรค์ความรู้และความคิดนวัตกรรมใหม่ๆ เช่น การนำกระเจียบและมะม่วงมาทำเยลลี่ ไอศกรีมและเค้ก เป็นต้น

4. การกระจายกำลังแรงงาน การจัดตั้งโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ นั้น ถือว่าเป็นการกระจายแรงงานไปยังประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ และสร้างอาชีพให้กับสตรีด้วย เช่น โครงการศูนย์ศิลปาชีพพิเศษ ที่สอนเกี่ยวกับการทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น การทอผ้าไหม การปั่น การแกะสลัก การทำร่ม การทำอาหารไทย ขนมไทย การตัดเย็บเสื้อผ้า การทำกระเป๋าจากย่านลิเภา การทำเครื่องประดับจากปึกแมลงทับ เป็นต้น

5. พระราชกรณียกิจด้านสังคม ชุมชนและสภาพแวดล้อม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชกรณียกิจทางด้านการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมมากมายหลายโครงการ เช่น โครงการสร้างอาชีพ โครงการพัฒนาที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ ให้อุดมสมบูรณ์เพื่อให้สามารถทำการเพาะปลูกได้ เป็นต้น

การส่งมอบคุณค่ารวมให้กับลูกค้า ผู้ขายปัจจัยการผลิต เกษตรกร พนักงาน ชุมชนในท้องถิ่นและสังคม

ในโครงการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะคำนึงถึงการส่งมอบคุณค่าให้กับลูกค้าเกษตรกร ผู้ขายปัจจัยการผลิต พนักงาน ชุมชนในท้องถิ่นและสังคม โดยอาศัยกิจกรรมขั้นพื้นฐาน และกิจกรรมสนับสนุน ดังนี้

1. กิจกรรมพื้นฐาน เป็นกิจกรรมหลักมีดังนี้ (1) วัตถุประสงค์ที่ใช้ในโครงการ ส่วนใหญ่จะมาจากเกษตรกรเพราะต้องการเป็นตลาดให้กับเกษตรกร ใช้ปัจจัยการผลิตที่มีภายในประเทศ ซึ่งมีราคาถูกแต่มีคุณภาพสูง ตลอดจนมีการนำวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องจักรมาใช้กับผลิตภัณฑ์ที่สามารถใช้อุปกรณ์ในการผลิตแบบเดียวกันได้ นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์ที่ได้แล้วยังมีอัตราผลิตภัณฑ์ที่เสียหายต่ำมาก (2) การดำเนินงานของแต่ละฝ่าย แต่ละหน่วยจะร่วมมือกันและประสานงานกันเป็นอย่างดี (3) การตลาดจะมีการนำผลิตภัณฑ์ที่ผลิตแล้วออกสู่ร้านค้าต่างๆ และเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ เพราะได้รับการควบคุมคุณภาพให้ได้มาตรฐานก่อนนำออกจำหน่าย โดยมีการส่งมอบผลิตภัณฑ์ให้แก่ร้านค้า ลูกค้า ในเวลาที่กำหนด อีกทั้งมีความระมัดระวังในการขนส่งทำให้สามารถลดปริมาณความเสียหายของผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี

2. กิจกรรมสนับสนุน เป็นกิจกรรมที่ช่วยเสริมกิจกรรมพื้นฐาน ประกอบด้วย (1) โครงสร้างธุรกิจ ในโครงการส่วนพระองค์นั้นนอกจากมีผู้บริหารสูงสุดของโครงการเป็นที่เคารพ เป็นศูนย์รวมใจของคนไทย

ทั้งชาติแล้ว ยังมีโครงสร้างองค์กรที่ง่ายไม่ซับซ้อน มีการวางแผนการปฏิบัติงานและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกันอย่างชัดเจนอีกด้วย (2) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ บุคลากรในโครงการทุกคนจะมีขวัญกำลังใจ มีความตั้งใจในการทำงานเป็นอย่างดี (3) การพัฒนาทางเทคโนโลยี ในแต่ละโครงการจะมีการนำเทคโนโลยี เข้ามาใช้ในการผลิต การควบคุมการผลิต ตลอดจนการเผยแพร่ความรู้ เช่น การใช้อินเทอร์เน็ต เป็นต้น (4) มีการนำวัตถุดิบที่มีคุณภาพเข้าสู่กระบวนการผลิต ในการจัดหาวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการผลิตนั้น จะได้รับการยอมรับเป็นอย่างมาก เพราะเป็นวัตถุดิบทางการเกษตรที่ได้มาจากแปลงทดลองในสวนจิตรลดา และจากโครงการอื่นเนื่องมาจากพระราชดำริทั้งสิ้น

โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา : โครงการเกี่ยวกับการเกษตรสวนจิตรลดา

โครงการส่วนพระองค์ทุกโครงการจะเป็นโครงการค้นคว้า ทดลองเกี่ยวกับการเกษตรเมื่อได้ผลการทดลองเป็นที่น่าพอใจแล้วก็นำมาเข้าสู่กระบวนการการผลิต โดยใช้ปัจจัยการผลิตทางด้านการเกษตร ที่ประเทศไทยของเรามีอยู่มาผลิตสินค้าให้เกิดประโยชน์สูงสุดและประหยัดที่สุด โดยผ่านกระบวนการ การผลิตแบบง่ายๆ ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีทางด้านวิทยาศาสตร์ มาช่วยในการผลิต เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าที่ดีที่สุด ตลอดจนนำไปเผยแพร่เพื่อช่วยเหลือและสร้างอาชีพทางด้านเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพหลักส่วนใหญ่ของราษฎร

ลักษณะโครงการส่วนพระองค์ ลักษณะโครงการส่วนพระองค์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) โครงการแบบไม่ใช่ธุรกิจ (2) โครงการกึ่งธุรกิจ

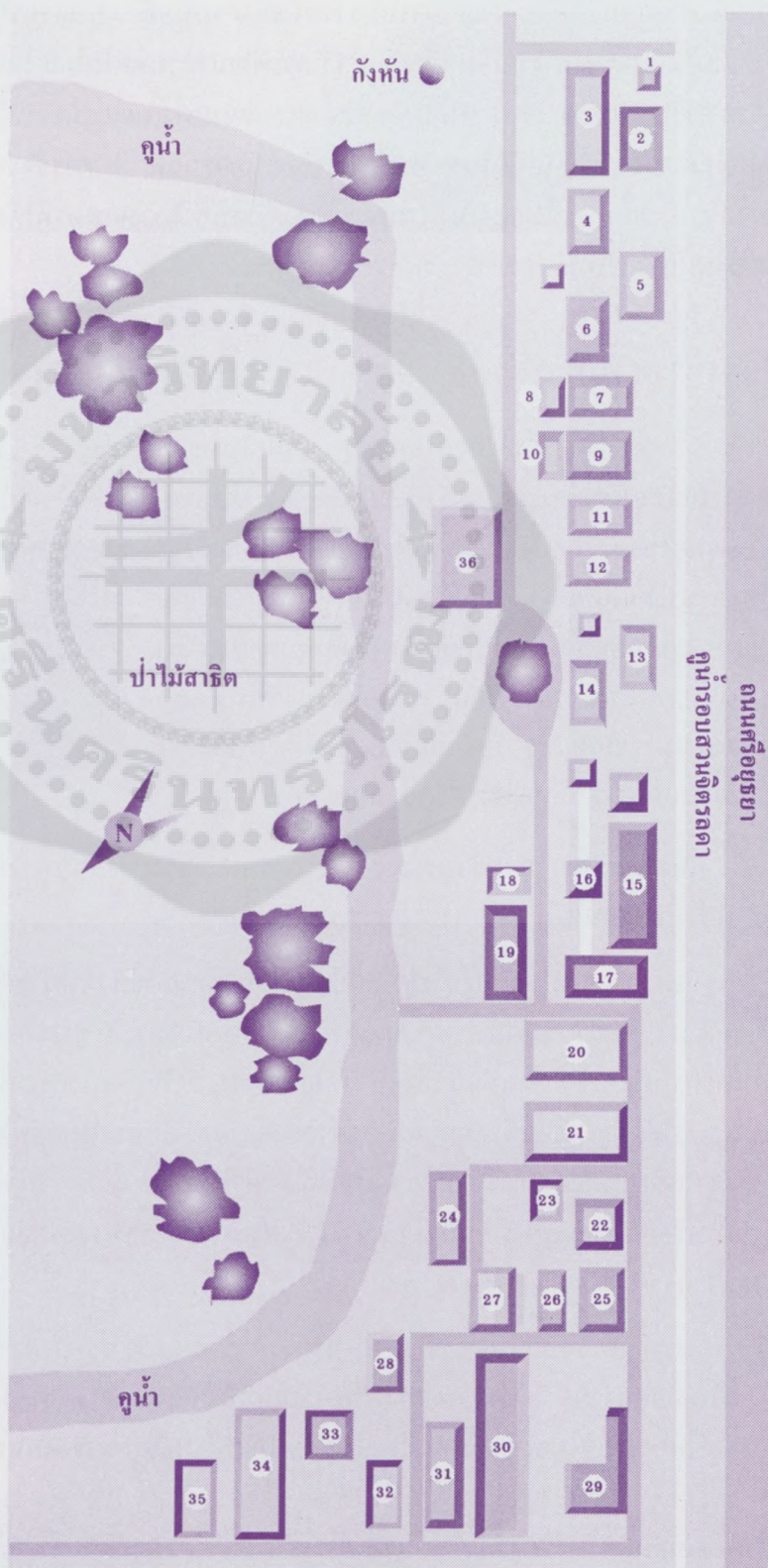
1. โครงการแบบไม่ใช่ธุรกิจเป็นโครงการที่สนองแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร ทรงให้ความสำคัญกับการเพิ่มพูนคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในระยะยาวโดยมีแนวทางที่สำคัญคือ การทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ทางอาหาร และ สนับสนุนให้มีรายได้เพิ่มขึ้นนอกเหนือไปจากภาคเกษตร อีกทั้งเน้นการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โครงการเหล่านี้ได้แก่ โครงการเกี่ยวกับปาล์มน้ำมัน ป่าไม้สาธิต นาข้าวทดลอง ข้าวไร่ การผลิตแก๊สชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช สวนพืชสมุนไพร สหกรณ์กล้วยทอง โครงการทดลองปลูกพืช โดยปราศจากดิน อาคารวิจัยและพัฒนา

2. โครงการกึ่งธุรกิจ เป็นโครงการทดลองแปรรูปผลิตภัณฑ์จากการเกษตรซึ่งมีการจัด ผลิตภัณฑ์ออกจำหน่ายในราคาย่อมเยาในรูปแบบที่ไม่หวังผลกำไร แต่มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนบริโภคสินค้าที่ ผลิตได้ในประเทศไทย ซึ่งมีคุณภาพและราคาไม่แพง ได้แก่ โรงโคนมสวนจิตรลดา โรงบดและอัดแกลบ ห้องปฏิบัติการทดลอง โรงผลิตน้ำผลไม้ โรงนมเม็ดสวนดุสิต โรงอบผลไม้ โรงกลั่นแอลกอฮอล์ โรงหล่อเทียนหลวง โรงเนยแข็ง โรงเห็ด โรงอาหารปลา โรงผลิตกระดาษสา

แผนผังที่ตั้งงานโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา

- 1 บ้านพลังงานแสงอาทิตย์
- 2 ศูนย์คอมพิวเตอร์
- 3 โรงโคนม
- 4 ศูนย์รวมนม
- 5 โรงเนยแข็ง
- 6 โรงนมผง
- 7 โรงนมเม็ด
- 8 ตรวจสอบคุณภาพ
- 9 ธุรกิจ-การเงิน
- 10 ห้องเย็น
- 11 ตู้แช่
- 12 โรงสีข้าว
- 13 พัสตุ
- 14 โรงบดกลบ
- 15 อนุรักษ์พันธุ์กรรมพืช
- 16 เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช
- 17 กรมวิชาการ
- 18 ทดลองปลูกพืชปราศจากดิน
- 19 ธนาคารพันธุ์พืช
- 20 โครงการค้นคว้าน้ำมันเชื้อเพลิง
- 21 ศาลามหามงคล
- 22 วิจัยพัฒนา
- 23 สำนักงานขาย
- 24 โรงหล่อเทียนขาย
- 25 โรงน้ำผลไม้พาสเจอร์ไรส์
- 26 ห้องเย็น
- 27 โรงน้ำผลไม้กระป๋อง
- 28 โรงเพาะเห็ด
- 29 โรงกระดาษสา
- 30 เรือนเพาะชำ
- 31 สหราชอาณาจักร
- 32 โรงอาหารปลา
- 33 อาคารเอนกประสงค์
- 34 โรงเพาะเห็ด
- 35 โรงปุ๋ยหมัก
- 36 บั๊มน้ำมัน

ถนนศรีอยุธยา
คูน้ำรอบสวนจิตรลดา

การบริหารเชิงกลยุทธ์ : โครงการส่วนพระองค์ในสวนจิตรลดาแบบกิ่งธุรกิจ

โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดานั้นจะมีทั้งโครงการแบบไม่ใช่ธุรกิจและแบบกิ่งธุรกิจ ดังที่กล่าวไปแล้ว แต่ในการวิเคราะห์กลยุทธ์ในการดำเนินการต่างๆ นั้นจะขอกล่าวเกี่ยวกับโครงการแบบกิ่งธุรกิจเท่านั้น

พระอัจฉริยภาพทางด้านแนวพระราชดำริ และในการแก้ปัญหา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนักบริหารที่มีพระอัจฉริยภาพด้านแนวพระราชดำริที่กว้างไกลและยอดเยี่ยม ทรงแก้ปัญหาความยากจนของพสกนิกรโดยมุ่งเน้นในสิ่งที่เป็นจุดแข็งเป็นอาชีพหลักของคนไทย และในการช่วยเหลือนั้นพระองค์ทรงยึดหลักว่า เมื่อช่วยเหลือแล้วเขาจะต้องสามารถช่วยตนเองต่อไปได้ ดังจะเห็นได้จากแนวพระราชดำริในการพัฒนาที่สำคัญมี 3 ประการดังนี้

1. การพึ่งตนเอง ทรงเน้นการพัฒนาที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ในลักษณะการพึ่งตนเองได้อย่างแข็งแรง ซึ่งทรงใช้คำว่า “การระเบิดจากข้างใน” หมายความว่า ทำให้ชุมชน หมู่บ้าน หรือชุมชนชนบทแข็งแรงก่อนแล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปปะทะกับชุมชนหมู่บ้านที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว ทรงสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนโดยทรงเน้นโครงสร้างพื้นฐานหลักที่จำเป็นต่อการผลิตคือ แหล่งน้ำ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกษตรกรโดยเฉพาะที่ต้องพึ่งพาอาศัยน้ำฝนได้มีโอกาสที่จะผลิตได้ตลอดปี การผลิตได้ตลอดปีเป็นเงื่อนไขข้อแรกที่จะทำให้ชุมชนพึ่งตนเองในเรื่องอาหารได้ระดับหนึ่ง และเมื่อชุมชนแข็งแรงพร้อมดีแล้วก็อาจจะมีการสร้างโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการยกระดับรายได้ของชุมชน เช่น เส้นทางคมนาคม ฯลฯ ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาในลักษณะมุ่งเตรียมชุมชนให้พร้อมต่อการติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอกอย่างเป็นขั้นตอน

แนวพระราชดำริที่ทรงมุ่งช่วยเหลือพัฒนาชาวชนบทให้เกิดการพึ่งตนเองได้นี้ ทรงมีวิธีการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นทั้งในลักษณะเร่งด่วน และในระยะยาวดังต่อไปนี้

1.1 การพึ่งตนเองในลักษณะการแก้ไขปัญหาเร่งด่วน เช่น ในปี 2522 เกษตรกรยากจนในพื้นที่ราบเชิงเขาในจังหวัดปราจีนบุรีประสบปัญหาไม่มีโค-กระบือเป็นของตนเอง ทำให้ต้องเช่าแรงงานโค-กระบือในอัตราสูง เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบปัญหาก็มีแนวพระราชดำริให้ก่อตั้ง

ธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำรินี้ เพื่อช่วยแก้ปัญหาโดยใช้กระบือของกรมปศุสัตว์ จำนวน 280 ตัว ไปช่วยเหลือเกษตรกรเหล่านั้นให้มีปัจจัยการผลิตเป็นของตนเองโดยการให้เช่าซื้อและผ่อนส่งใช้คืนในเวลา 3 ปี เมื่อโครงการนี้ก่อตั้งขึ้นระยะหนึ่งก็ได้มีผู้ร่วมบริจาคสมทบโครงการอีกจำนวนมาก โครงการจึงขยายไปดำเนินงานในพื้นที่ต่างๆ อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน

พระบรมราโชวาทที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทั่วประเทศ ณ บริเวณโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา เมื่อวันที่พฤษภาคม 2523 เกี่ยวกับโครงการโคกระบือตามพระราชดำริ มีดังนี้

“...ธนาคารโคและกระบือก็คือ การรวบรวมโคและกระบือ โดยมีบัญชีควบคุม ดูแลรักษา แจกจ่ายให้ยืม เพื่อใช้ประโยชน์ในการเกษตร และเพิ่มปริมาณโคและกระบือตามหลักการของธนาคารโคและกระบือ เป็นเรื่องใหม่ของโลกที่มีความจำเป็นเกิดขึ้น เพราะปัจจุบันมีความคิดแต่จะใช้เครื่องกลไกเป็นเครื่องทุ่นแรง ในกิจการเกษตร แต่เมื่อราคาน้ำมันเชื้อเพลิงแพงขึ้น ความก้าวหน้าในการใช้เครื่องกลเสียไป จำเป็นต้องหันมาพึ่งแรงงานจากสัตว์ที่เคยใช้อยู่ก่อน เมื่อหันกลับมา ก็ปรากฏว่า มีปัญหาเพราะชาวบ้านไม่มีเงินซื้อโคกระบือมาเลี้ยงเพื่อใช้แรงงาน ธนาคารโคและกระบือพอจะอนุโลมใช้ได้เหมือนกับธนาคารที่ดำเนินการเกี่ยวกับการเงิน เพราะโดยความหมายทั่วไป ธนาคารก็ดำเนินกิจการเกี่ยวกับสิ่งมีค่ามีประโยชน์ การตั้งธนาคารโคและกระบือ ก็มีไว้ว่าตั้งโรงขึ้นมาเก็บโคหรือกระบือ เพียงแต่มีศูนย์กลางขึ้นมา เช่น อาจจัดให้กรมปศุสัตว์เป็นศูนย์รวม ใครจะสมทบธนาคารโคและกระบือ ก็ไม่จำเป็นต้องนำโคหรือกระบือไปมอบให้ อาจบริจาคในรูปของเงิน...”

1.2 การพึ่งตนเองในลักษณะการแก้ไขปัญหาระยะยาว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งพระราชหฤทัยที่จะให้ประชาชนพึ่งตนเองให้มากที่สุด และพึ่งพาอาศัยปัจจัยภายนอกให้น้อยที่สุด ทรงเห็นว่าการรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์จะสามารถช่วยให้เกษตรกรพึ่งตนเองได้ในระยะยาว ดังมีพระราชดำรัสความว่า

“...ขอให้ทุกคนได้ระลึกถึงว่า การที่มารวมกลุ่มจะเป็นกลุ่มเกษตรกร หรือประมง หรือชลประทาน ในรูปสหกรณ์ ในรูปกลุ่ม ในรูปใดก็ตามนั้น จะต้องมิจุดประสงค์แล้วก็จุดประสงค์ของแต่ละคนต้องแบ่งดูว่ามีส่วนอย่างไรในชีวิตของเกษตรกร หรือของคนทุกคน เราต้องแบ่งเป็นสามส่วน ส่วนหนึ่งคือความเป็นอยู่ประจำวัน ให้มีอาหารกิน มีเสื้อผ้า แล้วก็มีที่อยู่อาศัย มียารักษาโรค คือ หมายความว่าจุดปัจจัยที่ทุกคนต้องมีในด้านอาชีพของเกษตรกรต้องมีการเพาะปลูก ในข้อที่สองนี้การเพาะปลูกหรือการทำมาหากินนี้ต้องอาศัยหลักวิชา หลักวิชาตั้งแต่พืชพันธุ์ใดที่สมควร วิธีการใช้ปุ๋ย ใช้เครื่องทุ่นแรง คือ วิชาการนั่นเอง ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งของชีวิต ส่วนอีกอันหนึ่งก็คือ เมื่อทำผลิตผลแล้วต้องสามารถที่จะให้ผลิตผลนั้นเป็นประโยชน์ทั้ง

ในด้านบริโภคของตนเอง และทั้งในด้านการค้าขาย เพื่อที่จะได้เงินมาบำรุงชีวิตของคน ทั้งสามส่วนนี้จึงสัมพันธ์กัน สำหรับทุกคน สามส่วนนี้เป็นสิ่งสำคัญที่สุด แต่ละคนจะต้องทำมาหากิน แต่ละคนก็จะต้องมีรายได้เพื่อที่จะเลี้ยงตัวเองและครอบครัว การที่เกษตรกรรวมกลุ่มกันเข้ามาก็จะทำให้สามารถบรรลุถึงจุดประสงค์นี้ได้ยั้งดี...”

2. การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเน้นอยู่เสมอว่า โครงการของพระองค์นั้นเป็นโครงการที่มุ่งช่วยเหลือแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่ราษฎรกำลังประสบอยู่ พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสถึงความจำเป็นว่า

“...ถ้าปวดหัวก็คิดอะไรไม่ออก ...เป็นอย่างนั้นต้องแก้ไขปวดหัวนี้ก่อน แต่ปวดหัวซ้ายแก้ปวด... หรือยาอะไรก็ตามแก้ปวดหัวมันไม่ได้แก้อาการจริงแต่ต้องแก้ปวดหัวก่อนเพื่อที่จะให้อยู่ในสภาพที่จะคิดได้แล้ว อีกอย่างก็คือ แบบ Macro นี้ เขาจะทำแบบรีอ์ทั้งหมด ฉันทไม่เห็นด้วย... อย่างบ้านคนอยู่ราบอกบ้านนี้มันผูกตรงโน้น ผุดตรงนี้ ไม่คุ้มที่จะไปซ่อม... เอาตกลกรื้อบ้านนี้ระเบิดเลย เราจะไปอยู่ที่ไหน ไม่มีที่อยู่ก็ต้องค้าเสียก่อนแล้วค่อยๆ ดู ตรงนี้ยังพออยู่ได้... ไปรีอ์ตรงห้องโน้นแล้วก็ค่อยๆ สร้าง แล้วมารื้อตรงห้องนี้... วิธีที่จะทำต้องค่อยๆ ทำ จะไประเบิดหมดไม่ได้...”

ตัวอย่างโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่เน้นหลักมุ่งแก้ไขปัญหเฉพาะหน้า ซึ่งต้องการแก้ไขอย่างรีบด่วน เช่น กรณีเขตพื้นที่อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชา และเป็นพื้นที่ยากจนในเขตอิทธิพลของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ที่ขบวนการพัฒนาของรัฐยังเข้าไปไม่ถึง ภายหลังจากมีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเข้าไปดำเนินการแล้ว ปัญหาความไม่มั่นคงที่เคยมีอยู่ก็ลดน้อยลงและหมดสิ้นไปในที่สุด แม้กระทั่งปัจจุบันโครงการที่แก้ปัญหเฉพาะหน้า และจะมีผลระยะยาวต่อไป คือ การแก้ไขปัญหการจราจรและการป้องกันน้ำท่วมในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นต้น

3. การส่งเสริมความรู้และเทคนิควิชาการสมัยใหม่ที่เหมาะสม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าควรที่จะสร้างเสริมสิ่งที่ชาวบ้านชนบทขาดแคลนและเป็นความต้องการ ซึ่งก็คือความรู้ในการทำมาหากิน การทำการเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ พระองค์ทรงเน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความ “ตัวอย่างของความสำเร็จ” มีพระราชประสงค์ที่จะให้ราษฎรในชนบทมีโอกาสได้รู้ได้เห็นถึงตัวอย่างของความสำเร็จนี้และนำไปปฏิบัติได้เอง พระองค์จึงพระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้ง “ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ขึ้นในทุกภูมิภาคของประเทศ เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาทดลองวิจัยและแสวงหาความรู้ เทคนิควิชาการสมัยใหม่ที่ราษฎร “รับได้” นำไป “ดำเนินการเองได้” และเป็นวิธีการที่ “ประหยัด” เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและการประกอบอาชีพของราษฎรที่อาศัยอยู่ในภูมิประเทศนั้นๆ เมื่อได้ผลจากการศึกษาแล้วจึงนำไปส่งเสริมให้เกษตรกรได้ใช้ในการประกอบอาชีพต่อไป พระองค์ทรงปรารถนาที่จะให้ตัวอย่างของความสำเร็จทั้งหลายได้กระจายไปสู่ท้องถิ่นต่างๆ ทั่วประเทศ และสามารถนำไปปฏิบัติได้ผลอย่างจริงจังตัวอย่างของเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ที่ทรงมีพระราชดำริให้คิดค้นขึ้นมาเช่น ฝนหลวง เครื่องหีบปาล์มน้ำมัน แก๊สชีวภาพ ฯลฯ

148125

190144

นอกจากแนวพระราชดำรินี้ในการพัฒนาที่อัญเชิญมาแล้วนั้น ยังมีพระราชดำรินี้ในการพัฒนาประเทศที่ทำให้เราเห็นถึงพระอัจฉริยภาพทางด้านแนวพระราชดำริอีก คือ ทรงมีแนวพระราชดำรินี้ในการพัฒนาประเทศว่า การพัฒนานั้นจะต้องทำตามลำดับขั้น ตอน ต้องสร้างพื้นฐานความพอกินพอใช้ให้แก่ราษฎรก่อน แล้วจึงค่อยเสริมสร้างฐานะให้ดีขึ้น และในการพัฒนานี้ก็ต้องมีความรอบคอบ ระมัดระวัง และประหยัด เพื่อป้องกันความล้มเหลวและเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จที่สมบูรณ์ ดังพระราชดำรัสที่ขออัญเชิญมา ณ ที่นี้ว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ตอน ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้าง ค่อยเสริม ความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนไทยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในเวลานี้

...การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพ และตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งขาด เพราะผู้ที่มิอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงต่อไปโดยแน่นอน ส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญให้ค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับ ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวังและประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาด ล้มเหลว และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์...”

ในช่วงที่ประเทศไทยประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้ประชาชนดำรงชีวิตแบบพออยู่พอกิน ดังพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจแบบพอเพียงที่อัญเชิญมา ณ ที่นี้ว่า

“...มาใหม่ ๆ นี้ โครงการต่าง ๆ ก็เกิดขึ้น โรงงานก็เกิดขึ้นมาก จนกระทั่งคนเขานึกว่าประเทศไทยเป็นเสือตัวเล็ก ๆ และเป็นเสือตัวโตขึ้น เราไปเห่อว่าจะเป็นเสือ

ความจริงเคยพูดเสมอในที่ประชุมอย่างนี้ว่าการจะเป็นเสือนั้นมันไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เราพออยู่พอกิน และมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินหมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้ให้มีพอเพียงกับตัวเอง

อันนี้เคยบอกว่า ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่ให้ตัวเองสำหรับครอบครัว อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ว่าห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก

อย่างนี้นักเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัย จริง อาจจะล้าสมัย เพราะว่าคนอื่นเขาก็ต้องมีการเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่าเป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง รู้สึกไม่หรูหรา แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่า การผลิตที่พอเพียงทำได้

อย่างข้าวที่ปลูก เคยสนับสนุนให้ปลูกข้าวให้พอเพียงกับตัวเอง เก็บเอาไว้ในยุ้งเล็ก ๆ แต่ละครอบครัวเก็บและถ้ามีพอก็ขาย แต่คนอื่นกลับบอกว่าไม่สมควร โดยเฉพาะทางภาคอีสาน เขาบอกต้องปลูกข้าวหอมมะลิเพื่อที่จะขาย อันนี้ถูกต้องข้าวหอมมะลิขายได้ดี แต่เมื่อขายแล้วของตัวเองจะบริโภคเองต้องซื้อจะซื้อจากใคร ทุกคนปลูกข้าวหอมมะลิ ในภาคอีสานส่วนมากเขาชอบบริโภคข้าวเหนียว ซึ่งใครจะเป็นคนปลูกข้าวเหนียว เพราะว่าประกาศโฆษณาว่าคนที่ปลูกข้าวเหนียว เป็นคนโง่ อันนี้ที่สิ่งสำคัญ

เคยสนับสนุนบอกว่า ให้เขาปลูกข้าวบริโภค เขาชอบข้าวเหนียวก็ปลูกข้าวเหนียว เขาชอบข้าวอะไรก็ตาม ให้เขาปลูกข้าวอย่างนั้น และเก็บไว้เพื่อใช้บริโภคตลอดปี ถ้ายังมีที่ที่จะทำนาปรังหรือมีที่มากพอสำหรับปลูกข้าว ก็ปลูกข้าวหอมมะลิเพื่อที่จะขาย ที่พูดอย่างนี้เพราะว่าข้าวที่ปลูกสำหรับบริโภคไม่ต้องเที่ยวรอบโลก ถ้าข้าวที่ซื้อมาต้องข้ามจังหวัดหรืออาจจะข้ามประเทศมา ค่าขนส่งนั้นก็บวกเข้าไปในราคาข้าว

เขาบอกขายข้าวหอมมะลิได้ราคาแพง ซึ่งเป็นความจริงตอนที่ขายผู้บริโภคในต่างประเทศ แต่ต้นทุนไม่ได้ค่าตอบแทนมากนักและยังต้องไปซื้อข้าวบริโภค ซึ่งจะแพงกว่า เพราะว่าต้องขนส่งมา

ข้อนี้ได้ทราบดี เพราะว่าเมื่อมีภัยธรรมชาติ จะเป็นที่ไหนก็ตาม สมมติว่ามีอยู่ที่เชียงราย ทางเจ้าหน้าที่บอกว่าออกไปสงเคราะห์และก็ขอข้าวที่จะไปแจก เราก็ซื้อข้าวในราคาถูกกรุงเทพฯ หมายความว่าข้าวนั้นมาจากเชียงราย เพราะเชียงรายเป็นอู่ข้าวอู่น้ำ มาจากเชียงราย ขนส่งมาถึงกรุงเทพฯ ซื้อที่กรุงเทพฯ

และส่งไปเชียงราย เสียค่าขนส่งเท่าไร แต่แท้จริงไปซื้อที่เชียงรายได้ ซื้อที่กรุงเทพฯ แต่ให้เขาจ่ายที่เชียงราย ข้างนั้นไม่ต้องเดินทาง แต่ว่าราคาเขาเดินทาง คือ พ่อค้าเขานำข้าวในนามในเอกสารนำเข้ากรุงเทพฯ เขาเอา ค่าเดินทางของข้าวจากเชียงรายเข้ากรุงเทพฯ และบวกค่าเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปเชียงราย ลงท้ายต้อง เสียเงินราคาข้าวแพง ผู้ที่บริโภคข้าวในภาคเหนือก็ต้องเสียแพงเช่นเดียวกับภาคใต้ ถ้าใกล้เคียงอย่าง นราธิวาสก็ซื้อข้าวจากพัทลุง

สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องของเศรษฐกิจแบบค้าขาย ภาษาฝรั่งเขาเรียก Trade Economy ไม่ใช่แบบพอเพียง ซึ่งฝรั่งเรียก Self-Sufficient Economy ถ้าเราทำแบบที่ไหนทำได้ คือเศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตัวเอง เราก็อยู่ได้ไม่ต้องเดือดร้อน

อย่างทุกวันนี้เราเดือดร้อน สำหรับข้าวก็นั่นแหละ สำหรับสิ่งอื่นประชาชนก็ต้องใช้ มีสิ่งของจำเป็นที่ จะให้หลายอย่างที่เรทำในเมืองไทยและสามารถที่จะเป็นสินค้าส่งออก ใช้เองด้วย แต่สำหรับส่งออกนั้น มี พิธีการมากมาย มีทางที่จะผ่านมากมาย ลงท้ายกำไรไม่เหลือ กำไรมันน้อย แต่ถ้าสามารถที่จะติดต่อโดยตรง อย่างกลองนี้เขาติดต่อโดยตรง เขาส่งไปเป็นหีบๆ ที่ลงเรือ ที่เรียกว่า Container ก็ส่งไปเต็ม Container ลงท้ายค่าขนส่งไม่แพงนัก...”

พระราชกรณียกิจทางด้านการพัฒนาโครงการของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขของมหาชนชาวสยาม” จากพระปฐมบรมราชโองการประกาศพระราชปณิธาน ของพระองค์ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2493 ดังกล่าวเป็นจริงแล้วทุกประการในปัจจุบัน นับจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้เสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ พระองค์ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจดังที่มีสัจจาจาไว้โดยมิได้บกพร่อง พระองค์มิได้ทรงย่อท้อในการพระราชทานความช่วยเหลือ บำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่พสกนิกรของพระองค์แต่อย่างใด ทรงมีพระราชดำริในการจัดตั้งโครงการซึ่งมีทั้งที่เป็นโครงการ ส่วนพระองค์ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ มากกว่า 3,000 โครงการ ได้แก่ (1) โครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เช่น โครงการศิลปาชีพพิเศษ โครงการหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ โครงการหุบกะพง โครงการฝนหลวง โครงการธนาคารข้าว โครงการธนาคารโค-กระบือ เป็นต้น (2) โครงการส่วนพระองค์ที่ เป็นโครงการแบบไม่ใช้ธุรกิจ เช่น โครงการเกี่ยวกับปาล์ม ป่าไม้สาธิต นาข้าวทดลอง ข้าวไร่ การผลิต แก๊สชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช สวนพืชสมุนไพร เป็นต้น (3) โครงการกึ่งธุรกิจ เช่น โรงโคนมสวนจิตรลดา โรงบดและอัดแกลบ ห้องปฏิบัติการทดลอง โรงผลิตน้ำผลไม้ โรงนมเม็ดสวนดุสิต โรงเนยแข็ง โรงอาหารปลา โรงผลิตกระดาษสา เป็นต้น

เป้าหมายของโครงการส่วนพระองค์

1. เป็นโครงการทดลอง ซึ่งเป็นโครงการนำร่องเพื่อการผลิต
2. เป็นโครงการตัวอย่าง
3. เป็นโครงการซึ่งไม่หวังผลกำไร

การกำหนดกลยุทธ์ 3 ระดับ

ในโครงการกึ่งธุรกิจนั้นมีการใช้กลยุทธ์ในการดำเนินการทั้ง 3 ระดับ คือ (1) ระดับองค์การ (Organization-level strategy) (2) ระดับหน่วยธุรกิจ (Business unit-level strategy) (3) ระดับหน้าที่ (Functional-level strategy) ดังนี้ (ปรับปรุงจาก ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. 2542 : 150-154)

กลยุทธ์ระดับองค์การ

กลยุทธ์หลักที่ใช้ในการบริหารโครงการส่วนพระองค์นั้น ใช้กลยุทธ์การเจริญเติบโตซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับการขยายตัวขององค์การ ดังนี้

1. กลยุทธ์การขยายตัวให้มากขึ้น (Intensive growth strategy) ในการบริหารงานโครงการส่วนพระองค์นั้นจะใช้กลยุทธ์การขยายตัวดังนี้

- 1.1 กลยุทธ์การมุ่งเฉพาะส่วน (Concentration strategy) โครงการส่วนพระองค์ต่างๆ จะใช้กลยุทธ์การมุ่งเฉพาะส่วนในการแปรรูปสินค้าเกษตร เช่น การผลิตผลไม้กวน ผลไม้ตากแห้ง ก็จะมุ่งเฉพาะผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครเป็นส่วนใหญ่

- 1.2 กลยุทธ์การเจาะตลาด (Market penetration strategy) ผลิตภัณฑ์ในโครงการส่วนพระองค์นั้นจะมีการเจาะตลาดในกรุงเทพมหานครให้ทั่วถึงยิ่งขึ้น โดยขายในโรงเรียน สถานที่ราชการ ไร่ถักรักรยานยนต์ส่งตามบ้าน ขายในร้านสหกรณ์และห้างสรรพสินค้าต่างๆ เป็นต้น

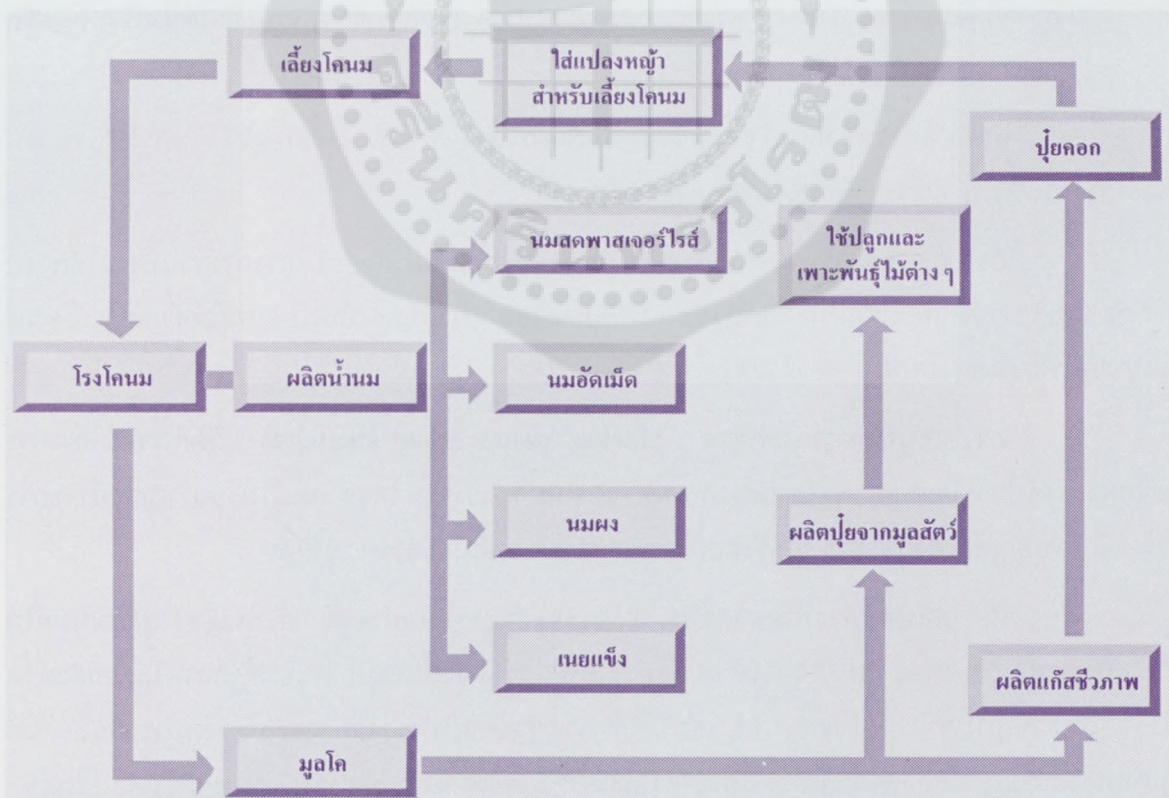
- 1.3 กลยุทธ์การพัฒนาตลาด (Market development strategy) ผลิตภัณฑ์ในโครงการส่วนพระองค์และในโครงการอื่นเนื่องมาจากพระราชดำรินั้นจะมีการขยายสู่ตลาดโลกและตลาดนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในประเทศไทย เช่น สินค้าจากศูนย์ศิลปาชีพ จะมีการส่งไปจำหน่ายตามสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญๆ ตลอดจนนำไปจัดนิทรรศการและจำหน่ายยังต่างประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น

- 1.4 กลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product development strategy) โครงการส่วนพระองค์ส่วนจิตรลดา นั้น จะมีการตั้งฝ่ายวิจัยและพัฒนา ซึ่งทำหน้าที่ทดลองและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้มีผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น นมอัดเม็ดที่พัฒนาจากนมเพียงรสเดียวมาเป็นรสกาแฟและรสช็อกโกแลต เป็นต้น

2. การขยายตัวแบบรวมตัว (Integrative growth strategy) โครงการต่างๆ ในสวนจิตรลดาจะมีการขยายตัวจากระบบการดำเนินงานขององค์การโดยการรวมตัวย้อนหลังคือ เป็นผู้ผลิตปัจจัยการผลิตด้วยตนเอง ขณะเดียวกันก็มีการรวมตัวไปข้างหน้าคือ เป็นผู้จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์เองด้วย ดังนี้

2.1 การประสมประสานในแนวดิ่ง (Vertical integration) โครงการส่วนใหญ่ในสวนจิตรลดาจะมีการผลิตแบบครบวงจรกล่าวคือ มีการขยายตัวย้อนหลัง (Backward integration) และการขยายตัวไปข้างหน้า (Forward integration) เช่น การผลิตนม จะมีขั้นตอนการผลิตคือ นอกจากจะเลี้ยงโคนม เพื่อผลิตนมแล้วยังนำมูลโคไปผลิตแก๊สชีวภาพ เพื่อทำปุ๋ยคอก แล้วนำปุ๋ยคอกใส่แปลงหญ้าสำหรับเลี้ยงโคนม ในส่วนของการผลิตน้ำมัน เมื่อเหลือจากการจัดจำหน่ายจะนำมาทำนมสดพาสเจอร์ไรส์ นมอัดเม็ด นมผง และเนยแข็ง เพื่อจัดจำหน่ายแก่ประชาชนทั่วไปโดยผ่านร้านค้าในสวนจิตรลดา และขายในการออกร้านในงานต่างๆ ขายตามร้านค้า โรงเรียน สหกรณ์ต่างๆ เป็นต้น เป็นต้น เป็นวัฏจักรเวียนไปเรื่อย ๆ

ที่มา : โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา. 2539 : 46

(1) การขยายตัวย้อนหลัง (Backward integration) เป็นการหันไปผลิตปัจจัยการผลิตต่างๆ ด้วยตนเอง เช่น ในการผลิตน้ำผลไม้ น้ำนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้การสนับสนุนแก่เกษตรกรในการทำไร่ผลไม้เพื่อใช้เป็นปัจจัยการผลิตน้ำผลไม้จำหน่าย

(2) การขยายตัวไปข้างหน้า (Forward integration) เป็นการนำผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้ออกจัดจำหน่ายด้วยตนเอง กล่าวคือ ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ในโครงการส่วนพระองค์นั้น ในบางครั้งจะมีเจ้าหน้าที่ของโครงการไปออกร้านในงานเทศกาลต่างๆ ตามสถาบันราชภัฏ โรงเรียน ฯลฯ เพื่อจำหน่ายโดยตรงแก่ผู้บริโภค

2.2 การรวมตัวในแนวนอน (Horizontal integration) ผลิตภัณฑ์ในโครงการส่วนพระองค์จะมีการขยายโครงการทั้งในกรุงเทพและต่างจังหวัด เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้มากขึ้น

3. กลยุทธ์การขยายตัวจากการกระจายธุรกิจ (Diversification growth strategy) ซึ่งประกอบด้วย

3.1 กลยุทธ์การกระจายธุรกิจจากจุดศูนย์กลาง (Concentric diversification strategy) ในโครงการส่วนพระองค์จะมีการผลิตสินค้าใหม่ๆ โดยใช้เทคโนโลยีเดิมอย่างต่อเนื่องและนำไปขายในกลุ่มตลาดเดิม เช่น น้ำผลไม้กระป๋อง ซึ่งมีน้ำกระเจี๊ยบ น้ำลำไย น้ำเก๊กฮวย น้ำขิง น้ำแห้ว น้ำมะม่วง น้ำมะนาว น้ำสับปะรด น้ำมะตูม และยังกำลังพัฒนาน้ำมะม่วงเข้มข้นอยู่อีกด้วย นมสดพาสเจอร์ไรส์รสใหม่ ๆ ไอศกรีมรสใหม่ ๆ ซึ่งจะนำไปจัดจำหน่ายให้กับโรงเรียน สหกรณ์และห้างสรรพสินค้าต่างๆ เป็นต้น

3.2 กลยุทธ์การกระจายธุรกิจในระดับเดียวกัน (Horizontal diversification strategy) ในโครงการส่วนพระองค์นั้นจะมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีเดิม และมุ่งที่ตลาดใหม่ เช่น การผลิตเนยแข็ง การเพาะเห็ด เป็นต้น

3.3 กลยุทธ์การกระจายธุรกิจที่แตกต่างจากเดิม (Conglomerate diversification strategy) กล่าวคือ ในโครงการส่วนพระองค์นั้นจะมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ และมุ่งที่ตลาดใหม่ เช่น การผลิตกระดาษสา การกลั่นแอลกอฮอล์ เทียนไข ฯลฯ

กลยุทธ์ระดับหน่วยธุรกิจ

กลยุทธ์ระดับหน่วยธุรกิจ (Business unit-level strategy) จะเห็นได้ว่าในโครงการแบบกึ่งธุรกิจนั้นจะมีโครงการส่วนพระองค์ต่างๆ มากมายหลายโครงการ ซึ่งแต่ละโครงการจะมีรายละเอียดวัตถุประสงค์ ความจำเป็นในการจัดตั้ง วิธีการดำเนินงานตลอดจนใช้กลยุทธ์ในการบริหารงานที่แตกต่างกัน ดังนั้นในส่วนนี้จึงขอกล่าวแยกถึงรายละเอียดของแต่ละโครงการทีละโครงการ ดังนี้

ศูนย์รวมนม

ประวัติความเป็นมา ศูนย์รวมนม สวนจิตรลดา จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2512 เพื่อนำรายได้ไปช่วยสนับสนุนการดำเนินงานกิจการของโรงนมผงสวนดุสิต ซึ่งขณะนั้นอยู่ในภาวะขาดทุน โดยรับนมดิบจากสหกรณ์โคนมหนองโพและโรงโคนมสวนจิตรลดาเพื่อนำมาผลิตนมพาสเจอร์ไรส์

วัตถุประสงค์และเป้าหมาย มีดังนี้

1. ดำเนินการช่วยเหลือผู้ที่มีอาชีพเลี้ยงโคนม โดยซื้อนมจากสหกรณ์และฟาร์มโคนมต่าง ๆ ที่มีมากเกินความต้องการของตลาด
 2. เพื่อจำหน่ายนมที่ผ่านการพาสเจอร์ไรส์-โฮโมจิไนส์ที่มีคุณภาพถูกหลักอนามัยให้แก่ประชาชน
 3. เพิ่มรายได้ให้แก่ลูกจ้าง-ข้าราชการที่มีรายได้น้อย
 4. เพื่อส่งเสริมสุขภาพพลานามัยแก่ประชาชนให้รู้จักดื่มนมสดมากขึ้นและรู้จักคุณค่าของนมดีขึ้น
- ผลิตภัณฑ์และราคา**

ศูนย์รวมนมได้ทำการผลิตนมพาสเจอร์ไรส์ 2 แบบ คือ

1. แบบบรรจุถุง บรรจุนมปริมาณ 225 มิลลิลิตร มี 4 รส คือ รสจืด รสหวานกลิ่นวานิลลา รสหวานกลิ่นสละ และรสโกโก้
2. แบบบรรจุขวด บรรจุนมปริมาณ 1,000 มิลลิลิตรและ 500 มิลลิลิตร มี 5 รส คือ รสจืด รสหวานกลิ่นวานิลลา รสหวานกลิ่นสละ รสโกโก้ และรสกาแฟ

การจัดจำหน่าย

ศูนย์รวมนมมีการพัฒนาด้านการบรรจุหีบห่อและการจัดจำหน่ายโดยในระยะแรก การจำหน่ายได้บรรจุนมใส่ขวด ปิดปากขวดด้วยกระดาษแก้วและรัดยาง จำหน่ายในบริเวณสวนจิตรลดา ต่อมาได้เริ่มจัดรถจักรยานยนต์ส่งนมตามบ้านสองสาย คือ สายถนนสุขุมวิท และสายถนนพหลโยธิน และการจัดจำหน่ายได้เปลี่ยนการบรรจุนมใส่ขวด ปิดปากขวดด้วยกระดาษแก้วรัดยางมาเป็นกระดาษแข็งประทับตราโรงโคนมสวนจิตรลดา

การผลิตและการดำเนินงาน

ศูนย์รวมนมจะเป็นศูนย์ที่ทำหน้าที่รับนมดิบจากสหกรณ์โคนมหนองโพและโรงโคนมสวนจิตรลดา เพื่อนำมาผลิตนมพาสเจอร์ไรส์-โฮโมจิไนส์ จำหน่ายแก่สมาชิกและโรงเรียน

ในการดำเนินงานมีเครื่องมือที่ใช้ดังนี้ (1) ตู้เย็นสำหรับเก็บรักษานมสด (2) เครื่องสูบน้ำพญานาค (3) เครื่องทำเนยสด (4) แม่โคพันธุ์ผสม (5) โรงโคใหม่ (6) ห้องเก็บนม (7) ห้องกระจก (8) เครื่องปิดปากถุงพลาสติก (9) เครื่องพาสเจอร์ไรส์ เพื่อทำให้นมสะอาดตามมาตรฐานสากล (10) เครื่องทำนมสดให้เย็น (11) เครื่องโฮโมจิไนส์ใช้เพื่อทำให้นมสะอาดตามมาตรฐานสากลและให้ถูกกับรสนิยมของผู้ดื่ม (12) สถานที่ทดลองและวิจัยการเลี้ยงโคนมในประเทศไทย

กลยุทธ์ระดับหน่วยธุรกิจ (Business unit-level strategy) ศูนย์รวมนมจะมีการบริหารงาน โดยใช้กลยุทธ์ระดับหน่วยธุรกิจดังนี้

1. กลยุทธ์การสร้างแตกต่าง (Differentiation strategy) ในศูนย์รวมนมจะมีการสร้างความแตกต่างของผลิตภัณฑ์คือ นอกจากจะมีนมรสจืด รสกาแฟ และรสโกโก้แล้ว ยังมีนมรสหวานกลิ่นสละและรสหวานกลิ่นวานิลลาเพิ่มขึ้น ในขณะที่นมสดพาสเจอร์ไรส์ที่ขายอยู่ในท้องตลาดไม่มี
2. กลยุทธ์มุ่งเฉพาะส่วน (Focus strategy) ในการจัดตั้ง “ศูนย์รวมนมสวนจิตรลดา” นั้นในตอนแรกมีกลุ่มเป้าหมายที่จะจัดจำหน่ายให้กับสมาชิกและโรงเรียน เพื่อเป็นการส่งเสริมสุขภาพพลานามัยแก่เยาวชน
3. กลยุทธ์การใช้ต้นทุนต่ำ (Low cost strategy) ในการจัดตั้ง “ศูนย์รวมนมสวนจิตรลดา” นั้นจะใช้พื้นที่ในพระราชวังสวนจิตรลดา ซึ่งทำให้ประหยัดต้นทุนด้านสถานที่และต้นทุนในการจัดจำหน่ายในกรุงเทพมหานครได้เป็นอย่างดี
4. กลยุทธ์การตอบสนองที่รวดเร็ว (Quick response strategy) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแก้ปัญหานมสดล้นตลาดและแก้ปัญหาการขาดทุนของกิจการโรงนมผงสวนดุสิต โดยทรงจัดตั้งศูนย์รวมนมเพื่อรับนมดิบจากสหกรณ์โคนมหนองโพและโรงโคนมสวนจิตรลดา เพื่อนำมาผลิตนมสดพาสเจอร์ไรส์ ตลอดจนมีการปรับปรุงโครงการโดยการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

โครงการโรงนมผงสวนดุสิต

ประวัติความเป็นมา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบถึงความเดือดร้อนของผู้ผลิตนมสดออกจำหน่ายว่ามีนมสดเหลือมากมายไม่สามารถจำหน่ายได้หมด จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำเนินการช่วยเหลือโดยการสร้างโรงงานผลิตนมผงแบบทันสมัยขนาดย่อมขึ้น เพื่อเป็นโรงงานตัวอย่างให้สมาชิกผู้เลี้ยงโคนมทั่วประเทศได้มาเห็นและศึกษาวิธีการผลิตนมผงซึ่งเป็นวิธีการที่ทันสมัย แต่มีค่าก่อสร้างและการติดตั้งอุปกรณ์ในการผลิตต่ำ ซึ่งจะนำไปเป็นแบบอย่างดำเนินการเองได้ โดยสมาชิกรวมกลุ่มช่วยกันลงทุนสร้างขึ้นเพื่อผลิตนมผงออกจำหน่ายเองเมื่อมีนมสดเหลือ เพราะนมผงที่ผลิตขึ้นนี้จะเก็บรักษาไว้ได้นานไม่น้อยกว่า 6 เดือน นอกจากนั้นยังสามารถใช้อุปกรณ์ของโรงงานนี้ผลิตไข่ไก่ นมข้นชนิดหวานและไม่หวาน รวมทั้งผลิตผลไม้ผงบางชนิด เช่น กล้วยผง ได้ด้วย

ในการสร้างโรงงานนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานเงินทดลองจ่าย 140,000 บาท รวมกับรายได้จากการจำหน่ายนมสดประจำเดือนของโรงโคนมที่ฝากประจำไว้ในธนาคารจำนวน 200,000 บาท กับดอกเบี้ย 14,000 บาท และโปรดเกล้าฯ ให้หม่อมราชวงศ์เทพฤทธิ์ เทวกุล ผู้เชี่ยวชาญทางเกษตรวิศวกรรมเป็นผู้ออกแบบจะเป็นโรงนมผง ซึ่งการก่อสร้างและติดตั้งอุปกรณ์ดำเนินงานโดยกองเกษตรวิศวกรรม ลักษณะอาคารโครงเหล็ก ไข้วสตุก่อสร้างทนมไฟ ประกอบด้วยห้อง 4 ห้อง ได้แก่ ห้องถังระเหยนม เตาลมร้อนและเครื่องอัดนม ห้องถังพ่นลม ห้องควบคุมคุณภาพ ซึ่งมีอุปกรณ์ในการตรวจสอบคุณภาพของนมสดและนมผง เครื่องบรรจุผงใส่ถุงพลาสติกและกระป๋อง เครื่องปิดเชื่อมปากถุงพลาสติก และเครื่องอัดกระป๋องนมผง และห้องเก็บผงเพื่อรอการจำหน่าย

โรงนมผงเริ่มก่อสร้างเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2512 และเปิดดำเนินการในวันที่ 7 ธันวาคม สกนั้น โดยได้รับพระราชทานชื่อว่า “โรงนมผงสวนดุสิต”

วัตถุประสงค์ มีดังนี้

1. เพื่อเป็นโรงงานตัวอย่างให้ผู้สนใจและสมาชิกผู้เลี้ยงโคนมทั่วประเทศได้มาเห็นและศึกษาวิธีการผลิตนมผง ซึ่งโรงงานมีค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างและการติดตั้งอุปกรณ์การผลิตต่ำ สามารถที่จะนำไปเป็นแบบอย่างสำหรับการดำเนินการเอง โดยสมาชิกจะรวมกลุ่มช่วยกันลงทุนสร้างขึ้นเพื่อผลิตนมผงออกจำหน่าย เพื่อแก้ปัญหานมล้นตลาด เช่น พ.ศ. 2511 นมผงที่ผลิตขึ้นนี้สามารถเก็บไว้ได้นาน และง่ายกว่าการเก็บนมสด

2. นอกจากผลิตนมผงแล้ว ยังสามารถใช้อุปกรณ์โรงงานนี้ผลิตไข่ไก่ ผงเนย กลีופן นมข้น รวมทั้ง ผลิตผลไม้ผง เช่น กล้วยผง เป็นต้น

3. จัดผลิตภัณฑ์ของโรงงานออกจำหน่าย โดยเฉพาะร้านสหกรณ์ต่างๆ ในราคาย่อมเยา ในรูปแบบไม่หวังผลกำไรแต่มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนบริโภคของที่ผลิตได้ภายในประเทศซึ่งมีคุณภาพดีและราคาไม่แพง

ผลิตภัณฑ์และราคา

โรงงานสวนดุสิตได้ทำการผลิตผลิตภัณฑ์ต่างๆ ดังนี้

1. นมผงหวานชนิดกระป๋อง (มีไขมัน) ขนาดบรรจุ 400 กรัม ราคา 80 บาท
2. น้ำกลั่นสำหรับเบตเตอร์รยอนด์ ขนาด 800 ซี.ซี. ราคา 5 บาท และขนาด 1,200 ซี.ซี. ราคา 7 บาท
3. น้ำดื่มสำหรับใช้บริโภคบรรจุขวด ขนาด 500 ซี.ซี. ราคา 5 บาท

4. ทอฟฟีนม ขนาดบรรจุ 60 กรัม ราคา 10 บาท
5. น้ำกลั่นสำหรับใช้บริโภคบรรจุขวด ขนาด 20 ลิตร ราคา 20 บาท

การผลิตและการดำเนินงาน

กรรมวิธีที่แปรสภาพนมสดให้เป็นนมผง เริ่มด้วยการบรรจุนมในถังระเหย ซึ่งถังชั้นในมีเครื่องกวน เพื่อป้องกันนมแยกตัว และถังชั้นนอกหล่อด้วยน้ำร้อนอุณหภูมิ 60 องศาเซลเซียส เพื่ออุ่นนมสดให้มีอุณหภูมิเท่าน้ำร้อน จากนั้นนมจะถูกสุบระบายออกจากถังระเหยเข้าสู่หัวพ่นนม เมื่อพ่นนมเป็นละออง เข้าสู่ถังพ่นนมซึ่งมีความสูง 4 เมตร ละอองนมสดนั้นจะลอยลงสู่ส่วนล่างของถัง และขณะที่สวนทางกับลมร้อนซึ่งเป่าขึ้นจากด้านล่างของถังจะระเหยไอน้ำ และเป็นนมผงที่แห้งสนิทเมื่อตกลงถึงก้นถัง นับเป็นกรรมวิธีที่ถูกสุขลักษณะและอนามัย

การผลิตน้ำกลั่นและน้ำดื่ม

น้ำกลั่นเป็นผลผลิตพลอยได้จากเครื่องระเหยนม เนื่องจากผู้อำนวยการโครงการส่วนพระองค์ได้เล็งเห็นประโยชน์ของน้ำที่กลั่นตัวขึ้นระหว่างขบวนการผลิตนม (Condensate) ที่ผ่านเครื่องระเหยนม ซึ่งมีความบริสุทธิ์ค่อนข้างสูงและมีมากพอสมควรที่จะนำไปผลิตเป็นน้ำกลั่น เพื่อใช้เติมเบดเตอรัยดนต์ และใช้ดื่มได้ ซึ่งแต่เดิมเคยใช้หมุนเวียนกลับไปใช้กับเครื่องกำเนิดไอน้ำ

การจัดจำหน่าย

ทางด้านการจัดจำหน่าย โรงนมผงสวนดุสิตมีการบรรจุนมและนำไปจัดจำหน่ายยังสถานที่ต่าง ๆ เช่น ที่ร้านขายผลิตภัณฑ์ของสวนจิตรลดาในบริเวณสวนจิตรลดา ร้านสหกรณ์กรุงเทพฯ สหกรณ์พระนคร ห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ เช่น ดิฉันแว้ง เดอโมลด์ ห้างสรรพสินค้าไทยไดมารู ราชดำริ เป็นต้น

กลยุทธ์ระดับหน่วยธุรกิจ (Business unit-level strategy) โรงนมผงสวนดุสิตจะมีการบริหารงานโดยใช้กลยุทธ์ระดับหน่วยธุรกิจดังนี้

1. **กลยุทธ์การใช้ต้นทุนต่ำ (Low cost strategy)** ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่ผลิตขึ้นในโครงการนมผมนี้นี้จะมีต้นทุนต่ำ เนื่องจากการใช้ปัจจัยการผลิตให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีการประหยัดในทุกขั้นตอน เช่น ได้นำน้ำที่เกิดจากเครื่องระเหยนมไปพัฒนาปรับปรุงเป็นน้ำกลั่น นอกจากนี้แล้วยังนำ “เศษนม” หรือ “นมก้อน” ซึ่งติดอยู่ตามส่วนต่างๆ ของถังพ่นนมซึ่งมีคุณภาพทัดเทียมกับนมผงออกจำหน่ายในราคาถูกเพื่อบริโภค หรือเพื่อเลี้ยงลูกวัว สุนัข และแมว เป็นต้น อีกด้วย นอกจากนี้ยังมีการนำอุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆ ที่ใช้ผลิตนมผงไปใช้ผลิตไข่ไก่ ผงเนยเกลือป่น นมข้น รวมทั้งผลิตผลไม้ผง เช่น กล้วยผง เป็นต้น ทำให้เกิดการประหยัดต้นทุนได้เป็นอย่างดี

2. กลยุทธ์การสร้างความแตกต่าง (Differentiation strategy) ในโครงการนี้จะมีการผลิตผลไม้ผง เช่น กล้วยผง ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ยังไม่มีขายในท้องตลาด

โรงนมเม็ดสวนดุสิต

วัตถุประสงค์ มีดังนี้

1. เพื่อผลิตนมเม็ด ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ส่งเสริมโภชนาการแก่ผู้บริโภค
2. เพื่อรับซื้อนมจากโรงนมผงมาผลิตนมเม็ด เพื่อให้การดำเนินการของโรงนมผงคล่องตัวยิ่งขึ้น
3. เป็นโครงการแนะนำในการผลิตนมเม็ดขึ้นภายในประเทศ

ผลิตภัณฑ์และราคา

โรงนมเม็ดสวนดุสิตได้ผลิตนมอัดเม็ดออกจำหน่าย 3 รส ดังนี้

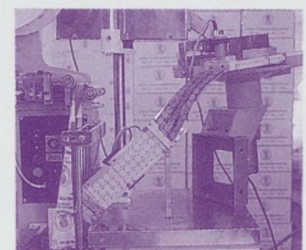
1. นมเม็ดรสหวาน บรรจุถุงละ 20 เม็ด ราคาซองละ 7 บาท
2. นมเม็ดรสกาแฟ บรรจุถุงละ 20 เม็ด ราคาซองละ 7 บาท
3. นมเม็ดรสช็อกโกแลต บรรจุถุงละ 20 เม็ด ราคาซองละ 7 บาท

การผลิตและการดำเนินงาน

ในปัจจุบันโครงการส่วนพระองค์ฯ สามารถผลิตนมอัดเม็ดได้วันละ 7,000-12,000 ซองต่อวัน โดยในการผลิตจะใช้เครื่องมือต่างๆ ดังนี้ (1) เครื่องผั่นกของ (2) เครื่องตอกนมอัดเม็ดชนิด Single (3) เครื่องบรรจุนมเม็ด

การจัดจำหน่าย

ตลอดระยะเวลาตั้งแต่เริ่มดำเนินการ นมเม็ดได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง จำนวนผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค โครงการส่วนพระองค์ฯได้ส่งผลิตภัณฑ์ออกไปจำหน่ายในร้านสหกรณ์กรุงเทพฯ และสหกรณ์พระนคร ร้านค้าสหกรณ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น ศาลาโครงการหลวงองค์การตลาดเพื่อเกษตรกร ตามคำเรียกร้องของผู้บริโภค และยังเป็นการช่วยสนับสนุนกิจการของสหกรณ์

กลยุทธ์ระดับหน่วยธุรกิจ (Business unit-level strategy)

โรงนมเม็ดจะมีการบริหารงานโดยใช้กลยุทธ์ระดับหน่วยธุรกิจดังนี้

1. กลยุทธ์การใช้ต้นทุนต่ำ (Low cost strategy)

เนื่องจากวัตถุดิบหลักที่ใช้ในการผลิตนมเม็ดนั้นคือเศษนมผงที่เหลือจากการผลิตนมผง จึงทำให้เสียค่าต้นทุนประเภทวัตถุดิบน้อยมากและเป็นการใช้วัตถุดิบที่จะถูกนำไปทิ้งให้เกิดประโยชน์อีกด้วย นอกจากนี้ในกระบวนการผลิตนมเม็ดนั้นก็มีการประหยัดในทุกขั้นตอนการผลิต จึงทำให้มีต้นทุนในการผลิตต่ำ เหมาะสมสำหรับที่จะให้ผู้ประกอบการที่สนใจนำไปลงทุน

โรงเรียนเชิงสวนจิตรลดา

ประวัติความเป็นมา

เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 5 รอบ ในปีพุทธศักราช 2530 โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดาได้จัดสร้างโรงเรียนเชิงน้อมเกล้าฯ ถวายเป็นการเฉลิมพระเกียรติ และคณะกรรมการบริหารของบริษัท ซี.ซี.ฟรีสแลนด์ ประเทศเนเธอร์แลนด์ ได้ร่วมน้อมเกล้าฯ ถวายอุปกรณ์สำหรับการผลิตเนยแข็ง โครงการส่วนพระองค์จึงจัดทำโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการผลิตเนยแข็ง เพื่อการส่งเสริมแนะนำเป็นอาชีพต่อไป

วัตถุประสงค์ มีดังนี้

1. เพื่อศึกษากรรมวิธีการผลิตและพัฒนการผลิตเนยแข็ง
2. เพื่อศึกษากรรมวิธีการผลิตและพัฒนการผลิตไอศกรีม
3. เพื่อศึกษากรรมวิธีการผลิตและพัฒนการผลิตนมสดปราศจากไขมันและการนำครีมมาใช้ประโยชน์

4. เพื่อศึกษากรรมวิธีการผลิตและพัฒนการผลิตโยเกิร์ตพร้อมดื่ม
5. เพื่อศึกษากรรมวิธีการผลิตและพัฒนการผลิตนมข้นหวาน
6. เพื่อส่งเสริมและแนะนำให้มีการบริโภคผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นภายในประเทศ
7. เพื่อศึกษาการตลาดภายในประเทศ
8. เพื่อเผยแพร่กรรมวิธีการผลิตผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของโรงงานเนยแข็งให้แก่ประชาชนทั่วไป เกษตรกร นักเรียน นิสิต นักศึกษา เป็นต้น

ผลิตภัณฑ์และราคา

ปัจจุบันโรงเนยแข็งสามารถผลิตผลิตภัณฑ์ต่างๆ ออกสู่ตลาดหลายชนิด ดังนี้

1. เนยแข็งปรุงแต่งหรือโพรเชสชีส (Cheese) ราคา กิโลกรัมละ 250 บาท
2. ไอศกรีม มี 4 รส คือ สตรอเบอร์รี่ วานิลลา กาแฟ และช็อกโกแลต ขนาดบรรจุ 70 กรัม ราคาถ้วยละ 6 บาท และไอศกรีมพรีเมียมผสมเม็ดช็อกโกแลตชิพ ออกมาจำหน่าย 3 รส ได้แก่ ดับเบิลช็อกโกแลต กาแฟช็อกชิพ และมันช็อกชิพ ขนาดบรรจุ 50 กรัม ราคาถ้วยละ 10 บาท ขนาด 280 กรัม (ปริมาตร 1 Pint) ราคา 50 บาท และขนาด 560 กรัม (ปริมาตร 1 Quart) ราคา 100 บาท
3. นมสดปราศจากไขมัน (Non-fat pasteurized milk) บรรจุถุงพลาสติกฟอยล์ ขนาดบรรจุ 225 ซี.ซี. ราคาถุงละ 5 บาท บรรจุลงขวดพลาสติก ขนาด 500 ซี.ซี. ราคาขวดละ 12 บาท
4. เนยสด (Butter) ในระยะแรกบรรจุลงในกล่องพลาสติกใส ต่อมาบรรจุในกล่องพลาสติกสีเขียว ฝาพลาสติกใส จัดจำหน่ายราคากล่องละ 45 บาท ปัจจุบันบรรจุในกล่องพลาสติกสีขาว ขนาดบรรจุ 150 กรัม ราคากล่องละ 35 บาท
5. โยเกิร์ตพร้อมดื่ม (Drinking yoghurt) มี 2 รส คือ รสอุ่น และมะนาว รสส้ม รสสตรอเบอร์รี่ บรรจุถุงพลาสติกฟอยล์ ขนาด 180 ซี.ซี. ราคาถุงละ 6 บาท บรรจุขวดพลาสติก ขนาด 200 ซี.ซี. ราคาขวดละ 8 บาท
6. นมข้นหวาน (Sweeten condensed milk) ขนาดบรรจุ 120 กรัม ในหลอดลามิเนต ราคาหลอดละ 12 บาท
7. ขนมปังกับเนยแข็ง (Cracker and cheese) ขนาดบรรจุ ขนมปัง 3 แผ่นและเนยแข็ง 15 กรัม ราคาชุดละ 10 บาท (บรรจุในกล่องพลาสติก)

การผลิตและการดำเนินงาน

กระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดของโรงเนยแข็ง มีดังนี้

1. เนยแข็งปรุงแต่งหรือโพรเชสชีส (Cheese) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการตกตะกอนของโปรตีนในนมที่เรียกว่า Casin โดยอาศัยจุลินทรีย์เฉพาะและเอนไซม์ช่วยให้เกิดการตกตะกอนเป็นลักษณะของกึ่งแข็งกึ่งเหลวคล้ายเต้าหู้ย เรียกว่า ลิ่มนมหรือเคิร์ด (Curd) หลังจากนั้นทำการตัดเคิร์ดเพื่อแยกส่วนที่เป็นของแข็งออกจากของเหลว แล้วจึงนำมาอัดให้เป็น “เนยแข็ง”

ขั้นตอนการผลิตเนยแข็งปรุงแต่งหรือ

โพรเชสชีส (Cheese) มีดังนี้ (1) การคัดเลือกวัตถุดิบ (Selection) เพื่อให้เกิดลักษณะ สี กลิ่น รส และสัมผัส ที่ดีของโพรเชสชีส (2) การตกแต่ง การทำความสะอาด (Trimming and cleaning)

(3) การบด (Grinding) เพื่อทำให้เป็นชิ้นเล็ก (4) การให้ความร้อน (Heating or cooking) ใช้อุณหภูมิ 70-75 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 10-15 นาที (5) การดั่งทิ้งไว้ให้เย็น (Cooling) ที่อุณหภูมิห้อง ประมาณ 1 คืน (6) การทำให้เป็นแผ่น การบรรจุ (Slicing and packaging)

2. ไอศกรีม (Ice cream) เป็นผลิตภัณฑ์นมเยือกแข็งที่ได้จากการผสม ส่วนผสมในการทำ ไอศกรีม โดยทั่วไปประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์นม น้ำ น้ำตาล สารทำให้เป็นเนื้อเดียว สารทำให้คงตัว ของแข็ง ที่ไม่รวมไขมัน กลิ่นและสี

ขั้นตอนการผลิตไอศกรีม มีดังนี้ (1) เตรียมส่วนผสมในการทำไอศกรีมและนำมาผสมให้เข้ากัน (2) ทำให้เป็นเนื้อเดียวกัน (Homogenize) และฆ่าเชื้อ (Pasteurize) ที่อุณหภูมิ 90 องศาเซลเซียส ใช้เวลาประมาณ 2-3 วินาที (3) การทำให้เย็น (Cooling) โดยการบ่มในท้องเย็นเป็นเวลา 10-12 ชั่วโมง (4) ทำให้เกิดการแข็งตัว (Freezing) โดยนำมาปั่นในเครื่องปั่นไอศกรีม (5) นำมาบรรจุ

3. นมสดปราศจากไขมัน (Non-fat pasteurized milk) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้จากส่วนของหางนมจากเครื่องแยกครีมที่มีส่วนประกอบของไขมันในปริมาณน้อยมาก แต่ยังอุดมไปด้วยคุณค่าทางอาหารอย่างอื่นครบถ้วนใกล้เคียงกับนมสดทั่วไป เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการลดความอ้วน ผู้ที่ต้องการควบคุม น้ำหนัก และผู้สูงอายุ การผลิตจะต้องนำมาผ่านกระบวนการโฮโมจิไนส์ และพาสเจอร์ไรส์แล้วจึงบรรจุลงในภาชนะบรรจุ

ขั้นตอนการผลิตนมสดปราศจากไขมัน มีดังนี้ (1) การแยกครีม โดยอาศัยเครื่องแยกครีม เพื่อแยกส่วนที่เป็นไขมัน (ครีม) ออกจากส่วนที่เหลือนี้ เรียกว่า หางนม (Skim milk) (2) การทำให้เป็นเนื้อเดียวกัน (Homogenize) และฆ่าเชื้อ (Pasteurize) ที่อุณหภูมิ 72-75 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 15 วินาที (3) การทำให้เย็น (Cooling) (4) การบรรจุ

4. เนยสด (Butter) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการนำครีมที่ได้จากเครื่องแยกครีมมาใช้ประโยชน์ โดยอาศัยหลักการตีปั่นเน้อครีมที่มีลักษณะของไขมันในน้ำให้เปลี่ยนแปลงเป็นน้ำในไขมัน ปัจจุบันมีการนำครีมไปใช้ในการผลิตไอศกรีมและผลิตน้ำมันเนยเพื่อใช้ในการผลิตนมข้นหวานด้วย

ขั้นตอนการผลิตเนยสด มีดังนี้ (1) การเตรียมครีม ครีมจากเครื่องแยกครีม ควรมีไขมันประมาณ 30-35 เปอร์เซ็นต์ นำมากรองสิ่งสกปรกพวกฝุ่นละอองและสิ่งปนเปื้อน (2) การฆ่าเชื้อ ที่อุณหภูมิ 90 องศาเซลเซียส 15 นาที (3) การทำให้เย็น ที่อุณหภูมิ 5 องศาเซลเซียส จากนั้นนำมาบ่มไว้ที่อุณหภูมิห้องเย็นอย่างน้อย 6 ชม. (4) การปั่นครีม (Churning) เพื่อเปลี่ยนสภาพไขมันแขวนลอยในน้ำให้เป็นสภาพน้ำที่อยู่ในไขมัน (5) การอัดเนยหรือการนวด (Working) เพื่อกำจัดน้ำส่วนที่เกินออก และทำให้เป็นเนื้อเดียวกัน การเติมเกลือควรเติมก่อนการนวด ถ้าต้องการผลิตเนยชนิดเค็ม (6) การบรรจุและเก็บรักษา

5. **โยเกิร์ตพร้อมดื่ม (Drinking yoghurt)** เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีการเติมเชื้อจุลินทรีย์ลงไป ทำให้เกิดเป็นโยเกิร์ต จากนั้นนำมาผสมกับน้ำเชื่อม ปรงแต่งกลิ่น รส แล้วทำการผสมให้เป็นเนื้อเดียวกัน ทำการฆ่าเชื้อแล้วบรรจุ

ขั้นตอนการผลิตโยเกิร์ตพร้อมดื่ม (นมเปรี้ยว) มีดังนี้ (1) การเตรียมโยเกิร์ต โดยใช้นมสดปราศจากไขมันผสมกับนมสด นำมาฆ่าเชื้อที่อุณหภูมิ 80 องศาเซลเซียส 15 นาที จากนั้นทำให้เย็นลงที่อุณหภูมิ 40 องศาเซลเซียส จึงใส่เชื้อโยเกิร์ตลงไป ทิ้งไว้ 1 คืน จะเกิดเป็นโยเกิร์ต (2) การผสม ผสมกับน้ำเชื่อมและเติมสี กลิ่น รส (3) การทำให้เป็นเนื้อเดียวกัน (Homogenize) (4) การฆ่าเชื้อ (Pasteurize) ที่อุณหภูมิ 80 องศาเซลเซียส (5) การทำให้เย็น (6) การบรรจุ

6. **นมข้นหวาน (Sweeten condensed milk)** เป็นผลิตภัณฑ์นมเข้มข้นช่วยในการถนอมรักษา โดยการเติมน้ำตาลลงไปเพื่อช่วยยืดอายุการเก็บรักษาและผลิตภัณฑ์มีรสชาติดีขึ้น

นมข้นหวานได้เริ่มทดลองและค้นคว้าตั้งแต่พฤษภาคม 2537 แต่ได้ผลิตออกจัดจำหน่ายราวเดือนกรกฎาคม 2537 ในรูปแบบของภาชนะบรรจุที่แตกต่างจากในท้องตลาด เหมาะสำหรับการพกพา

ขั้นตอนการผลิตนมข้นหวาน มีดังนี้ (1) การเตรียมส่วนผสม ชั่งส่วนผสมที่ใช้ในการผลิตทั้งหมด (2) การผสม ผสมให้เข้ากันที่อุณหภูมิ 40-50 องศาเซลเซียส ประมาณ 15 นาที (3) การทำให้เป็นเนื้อเดียวกัน โดยใช้เครื่องโฮโมจิไนส์ (4) การฆ่าเชื้อที่อุณหภูมิ 75-80 องศาเซลเซียส 30 นาที (5) การทำให้เย็น และเติมน้ำตาลแล็กโทส ทิ้งไว้ค้างคืน (6) การบรรจุ โดยใช้เครื่องบรรจุหลอดอัตโนมัติ

7. **ขนมปังกับเนยแข็ง (Cracker and cheese)** เป็นผลิตภัณฑ์นมที่ใช้เนยแข็งชนิดปรงแต่ง (Processed cheese) และขนมปังกรอบชนิดแผ่นสำเร็จรูป ทั้งชุดบรรจุในกล่องพลาสติก

ขั้นตอนการผลิตขนมปังกับเนยแข็ง มีดังนี้ (1) การเตรียมส่วนผสม โดยการชั่งส่วนผสมทั้งหมด และผสมให้เข้ากันที่อุณหภูมิ 80 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 15 นาที (2) การบรรจุ

กลยุทธ์ระดับหน่วยธุรกิจ (Business unit-level strategy) ศูนย์รวมนมจะมีการบริหารงานโดยใช้กลยุทธ์ระดับหน่วยธุรกิจดังนี้

1. **กลยุทธ์การใช้ต้นทุนต่ำ (Low cost strategy)** ในการผลิตจะมีการประหยัดในทุกขั้นตอน เช่น ใช้วัตถุดิบที่เหลือจากการผลิตผลิตภัณฑ์หนึ่งไปใช้กับอีกผลิตภัณฑ์หนึ่ง

2. กลยุทธ์การสร้างแตกต่าง (Differentiation strategy) ในโครงการนี้จะมีการสร้างความแตกต่างในเรื่องของบรรจุภัณฑ์ เช่น นมข้นหวานจะบรรจุในหลอดลามิเนตในขณะที่ในท้องตลาดจะบรรจุใส่กระป๋อง

โรงน้ำผลไม้สวนจิตรลดา

วัตถุประสงค์ มีดังนี้

1. ค้นคว้าและวิจัยในการผลิตน้ำผลไม้ของไทย ให้มีคุณภาพดี สามารถเก็บรักษาและคงคุณภาพทางอาหารไว้ได้นาน
2. เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรกรชาวสวนผลไม้ ชาวไร่ ให้ขายผลิตผลให้ได้ราคาดี สามารถกำหนดราคาผลิตผลของตนเองในการจัดจำหน่าย
3. ส่งเสริมให้เกษตรกรจัดตั้งกลุ่มดำเนินงานในรูปของสหกรณ์การเกษตร
4. เพื่อส่งเสริมและแนะนำให้ประชาชนหันมาดื่มน้ำผลไม้มากขึ้น

ผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากโรงน้ำผลไม้ ได้แก่ (1) น้ามะม่วงเข้มข้น (2) น้ามะม่วงพาสเจอร์ไรส์ (3) น้ำอ้อยคั้นธรรมชาติพาสเจอร์ไรส์ (4) น้ำกระเจี๊ยบพาสเจอร์ไรส์ (5) น้ำขิงพาสเจอร์ไรส์ (6) น้ามะตูมพาสเจอร์ไรส์ (7) น้ำเก็กฮวยพาสเจอร์ไรส์ (8) น้ามะนาวพาสเจอร์ไรส์ (9) น้ำสับปะรดพาสเจอร์ไรส์ (10) น้ำแก้วพาสเจอร์ไรส์ (11) น้ำใบเตยพาสเจอร์ไรส์ (12) น้ำตะไคร้พาสเจอร์ไรส์

การผลิตและการดำเนินงาน

น้ำผลไม้แต่ละชนิดมีวิธีและขั้นตอนการผลิตดังนี้

1. น้ามะม่วงเข้มข้น น้ามะม่วงที่แก่จัดมาบ่มจนสุกเหลืองได้ที่ ปอกเปลือกมะม่วงล้างให้สะอาดเอาแต่เนื้อ นำเนื้อมะม่วงมาปั่นแยกน้ำออกจากเนื้อ นำน้ามะม่วงที่ได้มาต้มในน้ำเชื่อมเข้มข้นจนเดือดบรรจุปิดฝาให้สนิทเก็บไว้ผสมพร้อมดื่ม

2. น้ามะม่วงพาสเจอร์ไรส์ นำน้ามะม่วงเข้มข้น 1 ส่วน ผสมกับน้ำตาลสุก 5 ส่วน และผ่านเครื่องพาสเจอร์ไรส์ นำมาบรรจุขวด ขนาด 0.5 ลิตร และ 1 ลิตร แล้วเก็บเข้าสต็อกตู้เย็นที่อุณหภูมิ 2-4 องศาเซลเซียส ไว้ได้นาน 7-10 วัน ซึ่งปัจจุบันได้รับความนิยมเป็นอันดับหนึ่ง

3. **น้ำอ้อยคั้นธรรมชาติพาสเจอร์ไรส์** โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา ได้ทดลองคั้นกว่าและวิจัยน้ำอ้อยเหลือง อายุประมาณ 6 เดือน ความหวานประมาณ 13.8 บริกซ์ เอามาคั้นน้ำแล้วนำไปพาสเจอร์ไรส์ เมื่อนำมาดื่มจะมีรสหวานสามารถเก็บรักษาคงคุณภาพไว้ได้นาน ประมาณ 7-10 วัน ที่อุณหภูมิ 2-4 องศาเซลเซียส บรรจุขวด ขนาด 0.5 ลิตร และ 1 ลิตร

4. **น้ำกระเจี๊ยบพาสเจอร์ไรส์** โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา ได้ทดลองปลูกกระเจี๊ยบพันธุ์บราซิล ที่สวนปทุม ตำบลบางแขวง อำเภอมือง จังหวัดปทุมธานี และเมื่อนำมาทดลองผลิตน้ำกระเจี๊ยบพาสเจอร์ไรส์ ปรากฏว่าได้รับความนิยมจากผู้บริโภคภายในประเทศและชาวต่างประเทศเป็นจำนวนมาก โดยบรรจุขวดขนาด 0.5 ลิตร และ 1 ลิตร น้ำกระเจี๊ยบยังเป็นน้ำผลไม้ที่สามารถช่วยลดความดันโลหิตได้ด้วย

5. **น้ำขิงพาสเจอร์ไรส์** ขั้นตอนการผลิตน้ำขิงพาสเจอร์ไรส์คือ นำขิงอ่อนมาล้างน้ำให้สะอาด โดยไม่ต้องปอกเปลือก นำมาทุบให้แตกแล้วนำไปแช่น้ำ ซึ่งผสมกรดซิตริก (กรดมะนาว) เพื่อไม่ให้ขิงออกมาทำให้น้ำขิงดำแล้วนำไปต้มในน้ำร้อนที่เดือดแล้ว ใส่ในอัตราส่วน น้ำ 8 ลิตร/ขิง 1 ก.ก. ต้มประมาณครึ่งชั่วโมง นำมาผสมกับน้ำเชื่อม แล้วนำมาพาสเจอร์ไรส์และบรรจุขวด เก็บเข้าสต็อกห้องเย็น

6. **น้ำมะตูมพาสเจอร์ไรส์** ขั้นตอนการผลิตน้ำมะตูมพาสเจอร์ไรส์คือนำมะตูมแห้งมาอบที่อุณหภูมิ 120 องศาเซลเซียส ประมาณ 2 ชั่วโมง เพื่อให้ขมออก ทำให้มะตูมมีกลิ่นหอม แล้วนำไปต้มในน้ำเดือดต่อจากนั้นนำมาผสมกับน้ำเชื่อม ผ่านการพาสเจอร์ไรส์ และบรรจุขวด ประโยชน์ของมะตูม คือ (1) แก้ท้องร่วงเรื้อรัง แก้โรคลำไส้ (2) ช่วยย่อยอาหาร แก้อาการท้องผูก แก้ท้องผูก (3) ควบคุมระบบต่างๆ ของร่างกายให้ปกติ

7. **น้ำเก็กฮวยพาสเจอร์ไรส์** เก็กฮวยเป็นพืชพื้นเมืองของประเทศจีน ประเภทไม้ล้มลุก ขึ้นได้ดีในพื้นที่อากาศหนาว มีดอกเล็กสีขาว ซึ่งเรานำดอกมาต้มผสมน้ำเชื่อมดื่ม ประเทศไทยได้เริ่มนำมาปลูกในโครงการหลวงทางภาคเหนือ ขั้นตอนการผลิตน้ำเก็กฮวยพาสเจอร์ไรส์ คือนำดอกเก็กฮวยที่อบแห้งต้มในน้ำให้เดือด ในอัตราส่วนดอกเก็กฮวย 1 ชีด ต่อน้ำ 9 ลิตร ต้มเดือดประมาณ 20 นาที แล้วจึงนำน้ำเก็กฮวยที่ต้มมาผสมน้ำเชื่อม ความเข้มข้น 8-9 บริกซ์ จึงนำไปพาสเจอร์ไรส์ และบรรจุขวด ประโยชน์ของน้ำเก็กฮวย คือ (1) ช่วยขับพิษร้อน (2) สงบประสาท (3) แก้อ่อนเพลีย (4) เป็นยาแก้ปวดท้อง และเป็นยาระบาย เป็นต้น

8. **น้ำมะนาวพาสเจอร์ไรส์** เลือกมะนาวสีเหลืองอมเขียว ซึ่งจะมีรสเปรี้ยวหอมนำมาคั้นผสมกับน้ำตาลสุก อัตราส่วนน้ำมะนาว 1 ลิตร/น้ำตาล 10 ลิตร แล้วผสมน้ำเชื่อม และเกลือป่น วดความเข้มข้น 7-8 บริกซ์ สำหรับขนาดเล็ก 13-14 บริกซ์ สำหรับขวดใหญ่นำมาพาสเจอร์ไรส์ และบรรจุขวด ประโยชน์ของมะนาว คือ (1) แก้ปวดศีรษะ (2) แก้อาการท้องอืดท้องเฟ้อ (3) แก้ท้องผูก (4) แก้อาเจียน (5) แก้อาการเมาเหล้า (6) แก้อาการเป็นไข้ (7) ขจัดคราบบูหื้อ (8) แก้อาการวิงเวียน (9) แก้อาการปวด (10) บำรุงตา (11) บำรุงผิว เป็นต้น

9. **น้ำสับปรดพาสเจอร์ไรส์** นำสับปรดมาปอกเปลือกล้างให้สะอาด แยกออกจากแกนแล้วนำไปปั่นให้ละเอียด แยกน้ำ แยกกาก แล้วนำน้ำสับปรดที่ได้กรองด้วยผ้าขาวบาง แล้วปรุงรสด้วยน้ำเชื่อม กรดมะนาวและเกลือให้ได้ความหวาน 11 บริกซ์ pH ประมาณ 3.0-3.5 ผ่านเครื่องโฮโมจิไนซ์ และพาสเจอร์ไรส์ บรรจุขวดปิดฝา และเก็บเข้าสต็อกห้องเย็น

10. **น้ำใบเตยพาสเจอร์ไรส์** นำใบเตยสดมาต้มที่อุณหภูมิ 100 องศาเซลเซียส ประมาณครึ่งชั่วโมง เพื่อให้ใบเตยมีกลิ่นหอม ต่อจากนั้นนำมาผสมกับน้ำเชื่อม ความเข้มข้นประมาณ 10 บริกซ์ ประโยชน์ของใบเตย คือ (1) เป็นยาช่วยบำรุงหัวใจ (2) ใช้ผสมอาหารหรือขนมให้น่ารับประทาน (สีเขียว) และมีกลิ่นหอม นอกจากนี้ ต้นและรากยังใช้เป็นยาขับปัสสาวะ ถ้านำมาต้มเนื้อไม้สัก หรือใบไม้สัก แล้วนำน้ำมาดื่มจะช่วยแก้โรคเบาหวานได้

11. **น้ำแห้วพาสเจอร์ไรส์** เป็นผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในขั้นตอนการคิดค้นทดลองเพื่อเป็นผลิตภัณฑ์วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต มีดังนี้ (1) หม้อต้มพร้อมเตาแก๊ส และทัพพี (2) ขวดพลาสติก ขนาด 500 ml. (3) เชียงพร้อมมีด (4) Refractometer (5) pH meter (6) ผ้ากรอง (7) เครื่องพาสเจอร์ไรส์ (8) เครื่องปิด Foil (9) BGGB media (10) Pipette (11) Flask (12) Tube (13) น้ำเชื่อม Fructose

ขั้นตอนการผลิตน้ำแห้ว คือ ล้างแห้ว ปอกเปลือกให้สะอาด ผานเป็นแผ่น ต้มน้ำให้เดือดใส่แห้วลง ต้มต่อจนสุก เติมน้ำเชื่อมให้ได้ความหวาน 10-14 องศา Brix ต้มต่ออีก 10 นาที กรองเอาน้ำไปเข้าเครื่องพาสเจอร์ไรส์ บรรจุขวดปิดฝาให้สนิท เก็บไว้ในตู้เย็น 14 องศา Brix นำมาตรวจวิเคราะห์

12. **น้ำตะไคร้พาสเจอร์ไรส์** คัดล้างตะไคร้ (ทั้งต้น หัว ใบ ราก) ทูบ และตัดให้เป็นท่อนสั้น และนำไปต้มในน้ำเดือด 20 นาที กรองเอาน้ำผสมน้ำเชื่อมความหวาน 10 บริกซ์ พาสเจอร์ไรส์บรรจุขวด ประโยชน์ที่ได้จากตะไคร้คือ (1) ใช้เป็นยารักษาโรคหืด (2) แก้ปวดท้อง (3) ช่วยขับปัสสาวะ (4) แก้หวัดคอ (5) ใช้เป็นยาทาแก้ปวด (6) ใช้รักษาพร้อมกับสมุนไพรชนิดอื่นได้ เช่น บำรุงธาตุ เจริญอาหาร และขับเห็บ

ปัจจุบันโรงงานผลไม้พาสเจอร์ไรส์ ปฏิบัติงานผลิตน้ำผลไม้พาสเจอร์ไรส์ สลับสับเปลี่ยนกันไปเป็นประจำทุกวัน โดยเฉลี่ย 1,200-2,000 ลิตร/วัน โดยบรรจุขวดพลาสติก ขนาดเล็กครึ่งลิตรและขนาดใหญ่หนึ่งลิตร และผลิตน้ำผลไม้เข้มข้นประจำปีตามฤดูกาล ได้แก่ น้ำมะม่วงเข้มข้นบรรจุขวดแก้ว ขนาด 750 ซี.ซี. ประมาณ 15,000-20,000 ขวด/ปี

กลยุทธ์ระดับธุรกิจ (Business unit-level strategy) โรงน้ำผลไม้จะใช้กลยุทธ์ในการบริหารดังนี้

1. **กลยุทธ์การใช้ต้นทุนต่ำ (Low cost strategy)** ในโครงการนี้มีขั้นตอนการผลิตน้ำผลไม้แต่ละชนิดแบบประหยัดและง่าย เช่น ในการทำน้ำมะม่วงเข้มข้นที่ใช้วิธีการง่ายๆ คือใช้การต้มและคั้น แยกน้ำเท่านั้น ไม่ต้องใช้วิธีการผลิตที่สลับซับซ้อน ตามท้องที่ต่างๆ ก็สามารถจัดตั้งโรงงานแปรรูปขึ้นเองได้ โดยใช้เงินลงทุนไม่มากนัก และเป็นการลดความสูญเสียเนื่องจากมะม่วงสุกเป็นผลไม้ที่มีอายุสั้น เสียเร็ว

อีกทั้งปัจจัยที่เหลือจากการผลิตยังสามารถนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ได้อีก คือ เนื้อมะม่วงที่เหลือจากการทำน้ำมะม่วงสามารถนำมาทอเป็นมะม่วงกวนห่อกระดาษแก้วเป็นของขบเคี้ยวเล่น ตลอดจนสามารถนำเมล็ดมะม่วงไปเพาะทำเป็นต้นตอสำหรับขยายพันธุ์มะม่วงต่อไป นอกจากนี้ในการผลิตน้ำผลไม้พาสเจอร์ไรส์ก็ไม่ต้องลงทุนซื้อเครื่องพาสเจอร์ไรส์อีก เพราะได้เครื่องพาสเจอร์ไรส์เก่าจากศูนย์รวมนมที่ใช้งานมาประมาณ 10 ปีแล้ว แต่ยังใช้งานได้มาผลิตน้ำผลไม้

2. กลยุทธ์การสร้างความแตกต่าง (Differentiation strategy) โรงน้ำผลไม้สวนจิตรลดา มีการดัดแปลง น้ำผลไม้ทำเป็นน้ำผลไม้กระป๋องที่ในท้องตลาดไม่มีขาย เช่น ใช้น้ำมะม่วงสุกมาผลิตน้ำมะม่วงเข้มข้น อีกทั้งน้ำผลไม้ในโครงการนี้ยังไม่ใส่วัตถุกันเสียอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีความแตกต่างกับองค์กรอื่นๆ อีกตรงที่นอกจากจะผลิตน้ำผลไม้จำหน่ายให้กับประชาชนดื่มแล้ว ยังส่งเสริมให้เกษตรกรจัดตั้งกลุ่มดำเนินงานในรูปของสหกรณ์การเกษตรเพื่อตั้งโรงงานแปรรูปน้ำผลไม้ที่สามารถเก็บรักษาคงคุณภาพไว้ได้นานๆ อีกด้วย

โรงน้ำผลไม้บรรจุกระป๋อง

ประวัติความเป็นมา

โรงงานผลิตน้ำผลไม้บรรจุกระป๋อง เริ่มโครงการเมื่อปลายเดือนมกราคม พ.ศ. 2535 โดยได้รับความร่วมมือจากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ในด้านการออกแบบก่อสร้างอาคารโรงงาน เครื่องจักรบางส่วน และให้คำปรึกษาทดลองในการผลิตน้ำผลไม้บรรจุกระป๋อง โรงงานได้เปิดดำเนินการผลิต เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2535 ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นองค์ประธานเปิดโรงงาน น้ำผลไม้บรรจุกระป๋อง น้ำผลไม้ชนิดแรกที่ผลิต คือ น้ำมะม่วงบรรจุกระป๋อง

วัตถุประสงค์โรงงานผลิตน้ำผลไม้บรรจุกระป๋อง มีดังนี้

1. ศึกษาวิธีการผลิตน้ำผลไม้บรรจุกระป๋อง
2. ศึกษาการให้ความร้อน เวลาที่ใช้ในการผลิตน้ำผลไม้บรรจุกระป๋องแต่ละชนิด
3. ศึกษาอายุการเก็บรักษาของน้ำผลไม้แต่ละชนิด
4. ศึกษาความเป็นไปได้ในการตั้งโรงงานขนาดเล็ก ต้นทุนการผลิต การตลาด ที่จะผลิตน้ำผลไม้บรรจุกระป๋อง เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนหันมานิยมดื่มน้ำผลไม้มากขึ้น

เป้าหมายของโรงงานผลิตน้ำผลไม้บรรจุกระป๋อง มีดังนี้

1. ผลิตน้ำผลไม้บรรจุกระป๋อง วันละประมาณ 1,000-1,500 กระป๋อง
2. ผลิตน้ำผลไม้ที่มีคุณภาพดีทางด้านสี กลิ่น รส และอายุการเก็บรักษา โดยไม่ใช้วัตถุกันเสีย

3. เป็นต้นแบบแก่เกษตรกรผู้สนใจในการทำผลไม้บรรจุกระป๋อง เพื่อเป็นการใช้ผลิตผลทางการเกษตรอย่างคุ้มค่า

โรงงานผลิตน้ำผลไม้บรรจุกระป๋องพร้อมดื่ม โดยใช้ภาชนะบรรจุขนาด 202 x 504 ชนิดฝาปิดเปิดง่าย (Easy open) พิมพ์ฉลากติดกระป๋อง

การผลิตและการดำเนินงาน

ในการผลิตน้ำผลไม้บรรจุกระป๋องมีกระบวนการผลิตในแต่ละขั้นตอนดังนี้

1. การเตรียมวัตถุดิบ เนื่องจากมีชนิดของผลิตภัณฑ์หลายชนิด การเตรียมวัตถุดิบแต่ละชนิดจึงแตกต่างกัน จำแนกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1.1 วัตถุดิบแห้ง เช่น กระจับปี่ ลำไย แก้วฮาวาย เป็นต้น นำวัตถุดิบใส่ถุงผ้าขาวบาง ต้มเพื่อสกัดน้ำนานประมาณ 1 ชั่วโมง แล้วนำถุงผ้าออก เติมน้ำเชื่อมฟรักโทส หรือน้ำตาลทราย ตามส่วนผสมที่กำหนด เตรียมบรรจุ

1.2 วัตถุดิบที่ต้องต้มสีกัดน้ำ เช่น ขิง แห้ว เป็นต้น ล้างทำความสะอาด หั่นบางๆ ใส่ถุงผ้านำไปต้มประมาณ 1 ชั่วโมง เติมน้ำเชื่อมแล้วเตรียมบรรจุ

1.3 วัตถุดิบไม่ต้องใช้ความร้อนสูง เช่น มะม่วง สับปะรด มะนาว เป็นต้น ทำความสะอาดวัตถุดิบแล้วนำมาผ่านกรรมวิธีปอก หั่น กั้น แยกกาก ด้วยเครื่องมือ นำน้ำที่ได้มาผสมน้ำเชื่อม และอื่นๆ ในถังผสมที่อุณหภูมิ ไม่เกิน 50 องศาเซลเซียส แล้วเตรียมบรรจุ

2. การบรรจุ เมื่อได้น้ำผลไม้ผสมเรียบร้อยแล้วจะต่อท่อปั้มน้ำผลไม้ไปยังถังบรรจุน้ำผลไม้ลงกระป๋องผ่านเข้าเครื่องไล่อากาศที่อุณหภูมิของเครื่องประมาณ 80 องศาเซลเซียส

3. การปิดผนึก เมื่อกระป๋องผ่านเครื่องไล่อากาศแล้วจะนำกระป๋องมาปิดผนึกฝากระป๋อง โดยเครื่องปิดผนึกทีละกระป๋อง

4. การฆ่าเชื้อ กระป๋องที่ปิดผนึกเรียบร้อยแล้วจะเรียงใส่ถาด เพื่อเข้าสู่อุปกรณ์ฆ่าเชื้อ (Retort) โดยใช้อุณหภูมิในการฆ่าเชื้อ 110 องศาเซลเซียส เวลา 10 นาที

5. การทำให้เย็น หลังจากฆ่าเชื้อด้วยความร้อนเสร็จ สามารถที่จะปล่อยน้ำเย็นลงมาที่กระป๋องภายในเครื่องฆ่าเชื้อเลยก็ได้ หรือนำกระป๋องมาแช่น้ำ เพื่อทำให้กระป๋องที่ผ่านการฆ่าเชื้อด้วยความร้อนเย็นเร็วขึ้น จากนั้นทำให้กระป๋องแห้งด้วยการเช็ดหรือเป่าลมด้วยเครื่อง

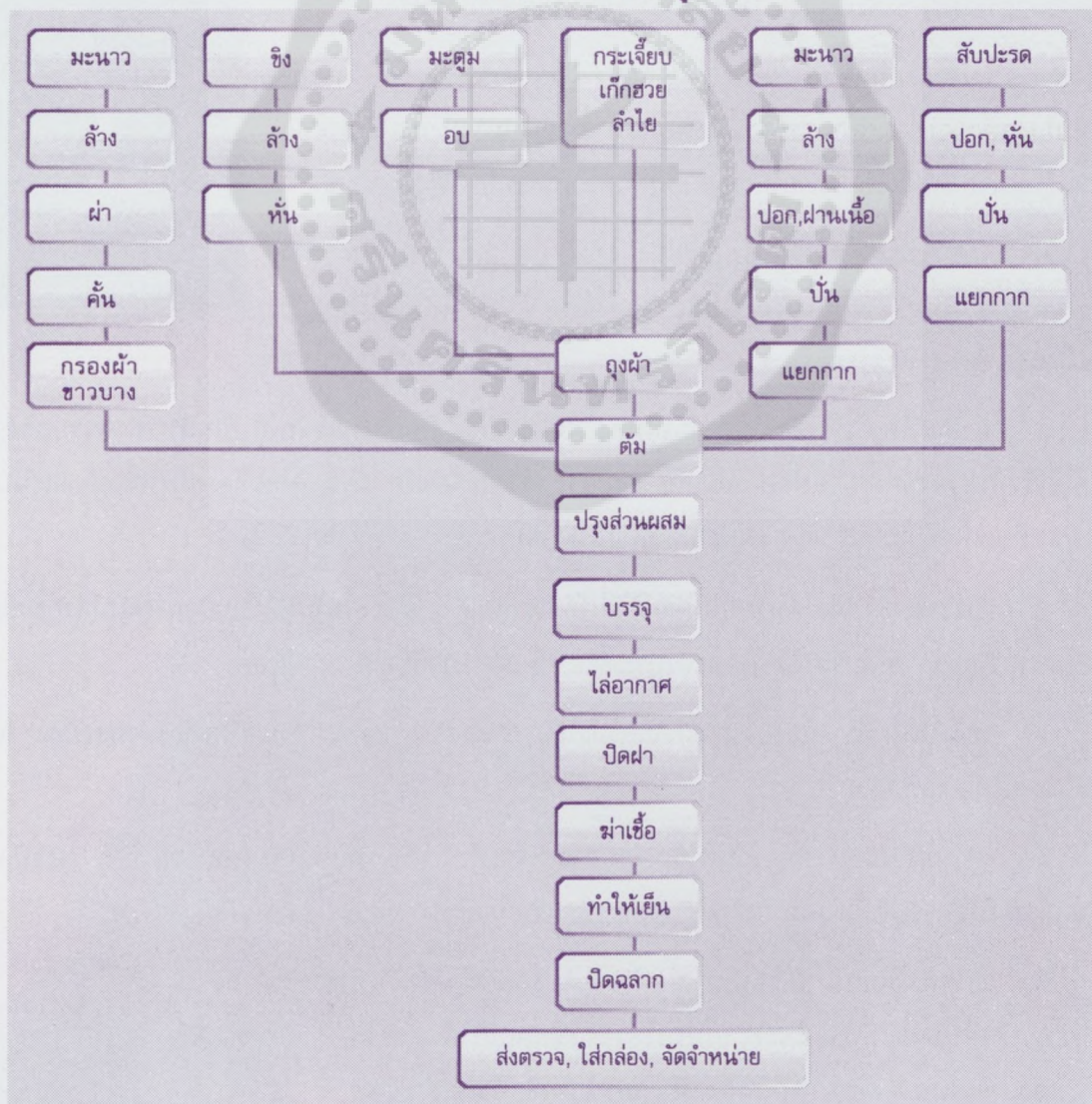

6. ปีวันที ปิดฉลาก บรรจุกล่อง น้ำผลไม้กระป๋องเมื่อผ่านการทำให้เย็นแล้ว จะนำมาปีวันที แล้วสวมฉลากแบบพลาสติกหัดตัวเมื่อถูกความร้อน โดยเครื่องอบความร้อน จากนั้นก็นำมาบรรจุลงกล่อง จำนวน 36 กระป๋อง ต่อ 1 กล่อง

ในแต่ละปีกำลังการผลิตน้ำผลไม้บรรจุกระป๋องได้เพิ่มมากขึ้น เพื่อสนองความต้องการของตลาด และมีการเพิ่มชนิดของน้ำผลไม้มากขึ้นกว่าเดิม โดยปัจจุบันมีกำลังการผลิตวันละประมาณ 3,000-3,500 กระป๋อง

ผังการผลิตน้ำผลไม้บรรจุกระป๋อง

กลยุทธ์ระดับหน่วยธุรกิจ (Business unit-level strategy) โรงผลไม้บรรจุกระป๋องมีการบริหารงานโดยใช้กลยุทธ์ระดับหน่วยธุรกิจดังนี้

1. กลยุทธ์การสร้างความแตกต่าง (Differentiation strategy) โรงผลไม้บรรจุกระป๋องจะมีการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่องเพื่อผลิตน้ำผลไม้ที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพและไม่มีขายในท้องตลาด เช่น น้ำตะลิงปริง น้ำมะกรูด น้ำกระเจียบผสมน้ำผึ้ง น้ำมะเฟือง น้ำมะยม น้ำเห็ดหลินจือ น้ำมะเขี๋ย น้ำลูกหว้า น้ำจิงผสมน้ำผึ้ง เป็นต้น

แอลกอฮอล์แข็ง

วัตถุประสงค์

จากการที่ต้นทุนในการผลิตแอลกอฮอล์สำหรับโรงงานขนาดเล็กนี้มีราคาสูง การที่จะนำไปผสมเป็นแก๊สโซฮอล์ เพื่อเป็นเชื้อเพลิงจึงไม่เป็นการคุ้มทุนในขณะนี้ จึงนำแอลกอฮอล์ 95% ส่วนหนึ่งมาผลิตแอลกอฮอล์แข็ง เพื่อที่จะจำหน่ายเป็นเงินทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาโครงการต่อไป

ผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์แอลกอฮอล์แข็งที่จำหน่ายอยู่มีดังนี้

1. แอลกอฮอล์แข็งแบบบรรจุกระป๋อง ขนาด 125 กรัม ราคากระป๋องละ 25.00 บาท
2. แอลกอฮอล์แข็งแบบบรรจุถ้วย ขนาด 25 กรัม ราคาถ้วยละ 4.00 บาท

น้ำส้มสายชูหมัก

วัตถุประสงค์

การผลิตน้ำส้มสายชูหมักมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อที่จะผลิตน้ำส้มสายชูหมัก จากวิธีการผลิตต่อเนื่องจากการผลิตแอลกอฮอล์

ผลิตภัณฑ์

น้ำส้มสายชูหมักที่นำออกจำหน่ายจะเป็นน้ำส้มสายชูบรรจุขวดขนาด 500 ซี.ซี. จำหน่ายราคาขวดละ 12.00 บาท

การผลิตและการดำเนินงาน

กระบวนการผลิตน้ำส้มสายชูหมัก มีดังนี้ (1) นำน้ำหมักมาละลายน้ำให้ได้แอลกอฮอล์ 7% (2) ใส่เชื้อ Acetobactor ลงไป 10% ของน้ำหมักเริ่มต้น (3) ให้อากาศ 0.2 V.V.M. ตลอดการหมัก 3-4 วัน จะได้ น้ำส้มสายชูหมักมีกรดน้ำส้ม 5% (4) นำน้ำส้มสายชูไปพาสเจอร์ไรส์ และตกตะกอน โดยใช้เบนโทไนท์ 5% ของน้ำส้มสายชู

กลยุทธ์ระดับหน่วยธุรกิจ (Business unit-level strategy) โรงน้ำส้มสายชูจะมีการบริหารงานโดยใช้กลยุทธ์ระดับหน่วยธุรกิจดังนี้

1. **กลยุทธ์การใช้ต้นทุนต่ำ (Low cost strategy)** ในการผลิตน้ำส้มสายชูนั้นจะนำเศษสับปะรดจากห้องเครื่องมาทดลองผลิต เพื่อที่จะได้ไม่ต้องทิ้งเศษสับปะรดที่เหลือใช้ไปโดยเปล่าประโยชน์ ถือว่าเป็นการประหยัดต้นทุนได้เป็นอย่างดี อีกทั้งในกระบวนการผลิตยังมีการนำพลังงานจากธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยการนำเอาน้ำส้มสายชูหมักที่ได้ไประเหยในตู้กระจกที่ใช้กลั่นน้ำด้วยพลังแสงอาทิตย์ ทำให้ได้น้ำส้มสายชูหมักที่ใสไม่มีตะกอน

2. **กลยุทธ์การสร้างแตกต่าง (Differentiation strategy)** โรงน้ำส้มสายชูสร้างความแตกต่างจากการผลิตน้ำส้มสายชูในท้องตลาดด้วยการคิดค้นทดลองการผลิตน้ำส้มสายชูหมัก จากน้ำมะพร้าว จากสับปะรด โดยใช้เศษสับปะรดจากห้องเครื่องมาผลิตน้ำส้มสายชู และเน้นความสะอาดปลอดภัยและรสชาติดี

กลยุทธ์ระดับหน้าที่

กลยุทธ์ระดับหน้าที่ (Functional-level strategy) การบริหารงานในโครงการแบบกิ่งธุรกิจ มีการแบ่งงานกันทำตามหน้าที่ต่าง ๆ ดังนี้

การตลาด

1. **การตลาดเพื่อสังคม (Societal marketing)** โครงการในสวนจิตรลดาได้ทำขึ้นเพื่อหวังผลกำไรแต่อย่างไร แต่เป็นการตลาดเพื่อสังคม ดังพระราชดำรัสประโยคหนึ่งที่ว่า “....มีความมุ่งหมายอย่างเดียวคือค้นคว้าไม่ซ้ำคำ”

งานทางด้านการตลาดของโครงการสวนพระองค์แบบกิ่งธุรกิจ ในสวนจิตรลดานั้นเป็นการตลาดเพื่อสังคม ดังนี้

1.1 จุดเริ่มต้นของแนวพระราชดำริในการจัดตั้งโครงการต่าง ๆ นั้นคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบดีว่าประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่เป็นชาวไร่ ชาวนา ฉะนั้น ถ้าเขาเหล่านั้นประสบความทุกข์ยาก เป็นเกษตรกรที่ยากจน หาไม่พอกิน ไม่พอใช้ บ้านเมืองก็จะเกิดความทุกข์ยาก พระองค์จึงทรงมีพระราชวิริยะอุตสาหะอย่างสูงในการช่วยเหลือเกษตรกร

1.2 ใช้วิธีการค้นคว้า ทดลอง พัฒนาให้การทำการเกษตรได้ผลดีมากที่สุดและสามารถนำวัตถุดิบทางการเกษตรมาปรับปรุงเป็นผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ มีต้นทุนการผลิตต่ำและใช้วัตถุดิบให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เช่น การทำโครงการนาสาธิต โครงการโรงสีข้าวตัวอย่างที่มีต้นทุนในการก่อสร้างต่ำ โครงการโรงนมผง เป็นต้น

1.3 ผลผลิตกันซ์ของสวนจิตรลดาจะต้องเป็นผลผลิตกันซ์ที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพและแก้ปัญหา การขาดสารอาหารของผู้บริโภค เช่น โครงการน้ำผลไม้ วัตถุดิบทางการเกษตรที่นำมาผลิตจะต้องมี ประโยชน์เช่น น้ำมะตูมจะสามารถแก้โรคท้องร่วงเรื้อรัง แก้โรคลำไส้ ช่วยย่อยอาหาร แก้อาการ ท้องผูก ควบคุมระบบต่างๆ ของร่างกายให้ปกติ น้ำเก๊กฮวยจะสามารถช่วยดับพิษร้อน สงบประสาท แก้อ่อนเพลีย เป็นยาแก้ปวดท้อง และเป็นยาระบาย น้ำใบเตยจะช่วยขับปัสสาวะ ถ้านำมาต้มกับเนื้อไม้สัก หรือ ใบไม้สัก แล้วนำน้ำมาดื่มจะช่วยแก้โรคเบาหวาน หรือโครงการเกลือไอโอดีนที่แก้ปัญหาโรคคอพอกให้แก่ ประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ เป็นต้น

1.4 บรรจุกันซ์ที่ใช้ไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม และสะดวกในการพกพา เช่น นมข้นหวานบรรจุหลอดลามิเนต น้ำผึ้งบรรจุหลอดลามิเนต เป็นต้น

1.5 ราคาผลผลิตกันซ์ต่างๆ ของโครงการนั้นจะมีราคาไม่แพง เหมาะสมกับคุณภาพของ ผลผลิตกันซ์ เช่น นมอัดเม็ด ราคาซองละ 7 บาท เป็นต้น

1.6 การจัดจำหน่ายจะคำนึงถึงความสะดวกของลูกค้า คือ จะวางขายในสถานที่ที่มีลูกค้า กลุ่มเป้าหมาย เช่น สินค้าประเภทนมจะวางขายในโรงเรียน หน่วยงานราชการ ร้านในสวนจิตรลดา และใช้ รถจักรยานยนต์ส่งตามบ้าน นอกจากนี้ยังรับผิดชอบต่อสังคมโดยวางขายในร้านสหกรณ์ต่างๆ เพื่อส่งเสริม ให้สมาชิกสหกรณ์ได้ซื้อสินค้าที่มีคุณภาพในราคาต่ำ

2. **ผลผลิตกันซ์ (Product)** จะเป็นผลผลิตกันซ์ที่เกิดจากผลผลิตกันซ์ทางการเกษตรต่างๆ เช่น นมสด นมสดพาสเจอร์ไรส์ นมอัดเม็ด เนยแข็ง นมผง ปุ๋ยคอก ถั่วเขียวภาพ ผลไม้อบ น้ำผลไม้ บรรจุกระป๋อง เป็นต้น

3. **ราคา (Price)** เนื่องจากผลผลิตกันซ์ต่างๆ ของโครงการนั้นมิได้ผลิตเพื่อมุ่งผลกำไร อีกทั้งใช้ ต้นทุนในการผลิตต่ำจึงทำให้ราคาผลผลิตกันซ์แต่ละชนิดไม่สูงนักและราคาต่ำกว่าท้องตลาด ตัวอย่างราคา ผลผลิตกันซ์ของโครงการมีดังนี้ เช่น นมสด ขนาดบรรจุ 150 กรัม ราคากล่องละ 35 บาท โยเกิร์ตพร้อมดื่ม ขนาด 180 ซี.ซี. ราคาถุงละ 6 บาท บรรจุขวดพลาสติก ขนาด 200 ซี.ซี. ราคาขวดละ 8 บาท นมข้นหวาน ขนาดบรรจุ 120 กรัม ในหลอดลามิเนต ราคาหลอดละ 12 บาท นมเม็ดช็อกโกแลต (จำนวน 20 เม็ด) ราคาซองละ 7.00 บาท

4. **การจัดจำหน่าย (Place)** สำหรับการจำหน่ายผลผลิตกันซ์นั้น ทางโครงการจะมี การจัดจำหน่ายดังนี้ (1) มีร้านสำหรับขายผลผลิตกันซ์ของสวนจิตรลดาขึ้นในบริเวณสวนจิตรลดา (2) ส่งไปขายที่ร้านสหกรณ์กรุงเทพฯ สาขาบางลำภู ตลาดหญ้า เอกมัย ปิ่นเกล้า (3) สหกรณ์พระนคร สาขาพลโยธิน บางรัก (ริเวอร์ซิตี้) ตลาดหญ้า สำโรง (4) สหกรณ์พัฒนา (5) ส่งร้านค้าที่ต้องการนำไป จำหน่าย (6) จัดส่งทางรถจักรยานยนต์ผลผลิตกันซ์ประเภทนมสดพาสเจอร์ไรส์จะมีการจัดจำหน่าย โดยใช้รถจักรยานยนต์ส่งให้ถึงบ้าน (7) ห้างร้านต่างๆ เช่น ห้างตั้งฮั่วเส็ง นพมาศสรรพสินค้า ห้างได้ฟ้า เดอะมอลล์ ห้างสรรพสินค้าไทยไคมารู ราชดำริ พระโขนง ห้างเอ็ดมัน ศรียาน พระโขนง

รมไม้ซุงเปอร์มาร์เก็ต ต้นสองซุงเปอร์มาร์เก็ต ร้านค้าคณะพยาบาลศิริราช ร้านบางกอกซุงเปอร์มาร์เก็ต ร้านตั้งเล่งเซ่ง ร้านห้วยขวางแก๊ส ร้านค้าสหกรณ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เซเว่นอีเลฟเว่น ศาลาโครงการหลวงองค์การตลาดเพื่อเกษตรกร (8) การออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตามสถานศึกษา ตามหน่วยงานที่จัดงานซึ่งจะมีการออกร้านเป็นระยะๆ เช่น งานออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่โรงเรียนราชินีบน (บางกระบือ) และโรงเรียนราชินีล่าง (ปากคลองตลาด) งานออกร้านที่ธนาคารแห่งประเทศไทย งานแสดงสินค้าที่สวนอัมพร งานกาชาด เป็นต้น

5. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) งานส่งเสริมการตลาดจะอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานกิจกรรมพิเศษ ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ในส่วนจิตรลดาไม่มีการส่งเสริมการตลาดเพื่อเพิ่มยอดขายแต่เป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โครงการให้ผู้สนใจเข้าชมงานและสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยการเผยแพร่จะทำโดย (1) แจกข้อมูลในรูปเอกสาร แผ่นพับที่เกี่ยวกับโครงการต่างๆ ในส่วนจิตรลดา (2) ใช้เครือข่ายทางอินเทอร์เน็ต (3) การให้ผู้สนใจเข้าชมการปฏิบัติงาน (4) การร่วมงานนิทรรศการ เช่น ร่วมงานนิทรรศการ “เทศกาลโคนมแห่งชาติ 41” ณ องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย งานนิทรรศการ “โครงการหลวงเพื่อปวงชน” ณ ห้างสรรพสินค้าสยามจัสมินโรดดิสนีย์ เป็นต้น

การบัญชีและการเงิน

ฝ่ายการบัญชีและการเงินในโครงการส่วนพระองค์จะอยู่ในส่วนของฝ่ายบริหารจัดการ โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินและการบัญชี จะทำหน้าที่ตรวจสอบจำนวนผลิตภัณฑ์ที่ผลิตในแต่ละหน่วย ตรวจสอบยอดขาย ตรวจสอบบัญชีลูกหนี้ที่เกิดขึ้นจากการซื้อเชื่อ ตรวจสอบยอดผลิตภัณฑ์ที่เหลือในคลังสินค้า และสรุปรายงานยอดผลิต ยอดขายแต่ละหน่วยงาน ณ วันสิ้นเดือน โดยวิธีดังต่อไปนี้

1. ตรวจสอบจำนวนผลิตภัณฑ์ที่ผลิตในแต่ละหน่วยผลิตทุกๆ สิ้นเดือน ซึ่งแต่ละหน่วยผลิตจะส่งรายงานการผลิตมาให้งานประมวลผล เจ้าหน้าที่งานประมวลผลจะตรวจสอบ และรวบรวมรายงานที่ฝ่ายผลิตส่งมา นำเข้าเครื่องเป็นข้อมูลในด้านรับเข้า และหาดัชนีเปรียบเทียบของผลิตภัณฑ์นั้นๆ
2. ตรวจสอบยอดเบิกจ่ายจากสต็อกสินค้าคงคลังของผลิตภัณฑ์แต่ละหน่วยผลิตนำข้อมูลลงเครื่องและคำนวณรายได้ที่ประมาณได้ของหน่วยผลิตทุกๆ สิ้นเดือน
3. ตรวจสอบบัญชีลูกหนี้ที่เกิดขึ้นจากการซื้อเชื่อ โดยการนำใบเสร็จรับเงิน - ใบส่งของ ที่ขายเชื่อจากการจัดจำหน่าย บันทึกลงและรายงานยอดคงเหลือเงินเชื่อของลูกหนี้แต่ละคน ณ วันสิ้นปี
4. ตรวจสอบยอดผลิตภัณฑ์ที่เหลือในคลังสินค้า
5. ตรวจสอบการจ่ายออกและรับเข้าของวัตถุดิบต่างๆ ที่ใช้ภายในหน่วยผลิตจากหน่วยงานสต็อกพัสดุของโครงการ ซึ่งมีทั้งพัสดุ ครุภัณฑ์ และของเบ็ดเตล็ด
6. สรุปรายงานยอดผลิต - ยอดขายแต่ละหน่วยงาน พร้อมแสดงกราฟเปรียบเทียบ ประจำเดือนและประจำปี

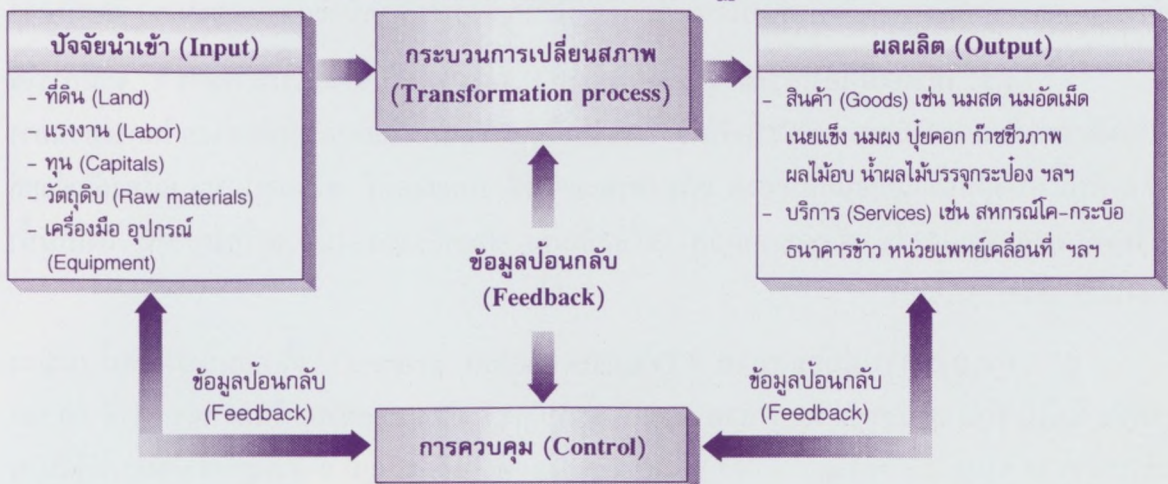
ในการใช้งบประมาณต่างๆ จะต้องปฏิบัติตามระเบียบสำนักพระราชวังว่าด้วยการใช้จ่ายเงินคอกผลจากกองทุนโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา พ.ศ. 2533

การผลิตและการปฏิบัติการ

การผลิตและการปฏิบัติการ ทุกโครงการในสวนจิตรลดานั้นมีการดำเนินงานในด้านการผลิต หรือการปฏิบัติการที่เป็นกระบวนการเหมือนกันทุกโครงการคือ

ปัจจัยนำเข้า (Input) คือ (1) ที่ดิน (Land) ที่ดินนั้นจะใช้พื้นที่บริเวณสวนจิตรลดาสร้าง อาคารสถานที่ ห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ที่จำเป็นของแต่ละโครงการ (2) แรงงาน (Labor) แรงงานหรือเจ้าหน้าที่ที่เข้ามาดำเนินงานจะเป็นผู้เชี่ยวชาญ เจ้าหน้าที่ที่ทำงานในโครงการ (3) ทุน (Capitals) ในส่วนของทุนนั้น บางโครงการจะได้รับพระราชทานเงินทุนแรกก่อตั้งจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสำหรับมาดำเนินโครงการ นอกจากนี้ยังมีองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน หน่วยงานต่างๆ ให้การสนับสนุนในการจัดตั้งโครงการและดำเนินโครงการ (4) วัตถุดิบ (Raw materials) วัตถุดิบหลักที่ใช้ในการผลิตนั้นจะเป็นวัตถุดิบทางการเกษตรทั้งหมดและเนื่องจากการผลิตในสวนจิตรลดาเป็นการผลิตแบบครบวงจร จึงทำให้แต่ละโครงการสามารถหาวัตถุดิบ เพื่อมาใช้ในการผลิตได้จากในสวนจิตรลดา อีกทั้งผลิตภัณฑ์บางอย่างยังสามารถใช้วัสดุเหลือใช้ หรือสิ่งที่ได้จากโครงการหนึ่งไปเป็นปัจจัยการผลิตในอีกโครงการหนึ่งได้ (5) เครื่องมือ อุปกรณ์ (Equipment) เครื่องมือที่ใช้ในโครงการต่างๆ จะมีการใช้เครื่องมือร่วมกันในกรณีที่สามารถใช้ร่วมกันได้ เพื่อเป็นการประหยัดต้นทุน จากปัจจัยนำเข้างดกล่าวก็มาเข้าสู่กระบวนการแปรสภาพ (Transformation process) หรือกระบวนการผลิตซึ่งเป็นการผลิตแบบครบวงจรเพื่อออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ในรูปของสินค้าบริโภค เช่น นมสด นมสดพาสเจอร์ไรส์ นมอัดเม็ด เนยแข็ง นมผง ปุ๋ยคอก ก๊าซชีวภาพ ผลไม้อบ น้ำผลไม้บรรจุกระป๋อง เป็นต้น

กระบวนการผลิตหรือการปฏิบัติการ

ตัวอย่างกระบวนการผลิตของโครงการโรงน้ำผลไม้

1. ปัจจัยนำเข้า (Input) โครงการกึ่งธุรกิจสวนจิตรลดามีการใช้ปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ที่ดิน (Land) โครงการกึ่งธุรกิจสวนจิตรลดาจะใช้พื้นที่บริเวณสวนจิตรลดาสร้างอาคาร สถานที่ ห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ที่จำเป็นของแต่ละโครงการ

1.2 แรงงาน (Labor) แรงงานหรือเจ้าหน้าที่ที่เข้ามาดำเนินงานจะเป็นผู้เชี่ยวชาญ เจ้าหน้าที่ที่ทำงานในโครงการ

1.3 ทุน (Capitals) ในโครงการโรงน้ำผลไม้ นอกจากจะจัดซื้ออุปกรณ์เองแล้วยังมีผู้น้อมเกล้าฯ ถวายเป็นระยะ ๆ เช่น โรงน้ำผลไม้ชื้อหม้อต้มน้ำแบบเอนกประสงค์ ขนาด 500 ลิตร จำนวน 2 ใบ ๆ ละ 99,000.00 บาท เครื่องปั่นมะม่วง 1 เครื่อง ราคา 90,000.00 บาท สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตบางพระ น้อมเกล้าฯ ถวายเครื่องพาสเจอร์ไรส์ แบบแอคตินี จากฝรั่งเศส ขนาด 150 ลิตร/ชม. พร้อมอุปกรณ์ บริษัท เทคโนโลยีทะเล จำกัด น้อมเกล้าฯ ถวายเครื่องตัดฟอยล์ มูลค่า 58,000.00 บาท บริษัท สยามอุตสาหกรรมการเกษตร จำกัด ได้จัดสร้างอาคารห้องเย็นพร้อมอุปกรณ์ ห้องเก็บน้ำผลไม้ พร้อมเครื่องปรับอากาศ จำนวน 4 เครื่อง รวมมูลค่าทั้งสิ้น 999,000.00 บาท นายนำชัย พิทยมงคล ได้น้อมเกล้าฯ ถวายเครื่องคั้นอ้อย จำนวน 1 เครื่อง ราคา 15,000.00 บาท นายวิวัฒน์ อริย์ประยูรกิจ ได้น้อมเกล้าฯ ถวายตู้อบผลไม้ จำนวน 1 เครื่อง ราคาประมาณ 25,000.00 บาท โรงน้ำผลไม้พาสเจอร์ไรส์ ได้จัดซื้ออุปกรณ์และติดตั้งระบบหัวบรรจุปิด-เปิด ควบคุมด้วยสวิตช์ลมจำนวน 2 ชุด จำนวนเงิน 32,100.00 บาท ฯลฯ

1.4 วัตถุดิบ (Raw materials) วัตถุดิบส่วนใหญ่เป็นผลผลิตทางการเกษตร ในโครงการน้ำผลไม้ จะมีการใช้วัตถุดิบในการผลิตน้ำแต่ละชนิดแตกต่างกัน น้ำมะม่วงพาสเจอร์ไรส์ใช้วัตถุดิบคือ มะม่วงสุก น้ำคั้นสุก น้ำจืดพาสเจอร์ไรส์ วัตถุดิบที่ใช้คือ จิงอ่อน กรดซิตริก (กรดมะนาว) และน้ำตาล

1.5 เครื่องมืออุปกรณ์ (Equipment) เครื่องมือที่ใช้ในโครงการต่าง ๆ จะมีการใช้เครื่องมือร่วมกันในกรณีที่สามารถใช้ร่วมกันได้ โรงน้ำผลไม้จะใช้อุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ ในกระบวนการผลิต ดังนี้ หม้อต้มน้ำแบบเอนกประสงค์ เครื่องพาสเจอร์ไรส์ แบบแอคตินี พร้อมอุปกรณ์ เครื่องตัดฟอยล์ เครื่องคั้นอ้อย ตู้อบผลไม้ ตู้แช่สแตนด์เลส เครื่องปั่นลม ชุดเครื่องกรองน้ำ เครื่องดูดฝุ่น ถังเก็บน้ำ สแตนด์เลสและเครื่องปั้มน้ำ

2. กระบวนการเปลี่ยนสภาพ (Transformation process) ขั้นตอนการผลิตน้ำมะม่วงเข้มข้น มีดังนี้ นำน้ำมะม่วงเข้มข้น 1 ส่วน ผสมกับน้ำคั้นสุก 5 ส่วน และผ่านเครื่องพาสเจอร์ไรส์ ออกมาแล้วบรรจุขวด ขนาด 0.5 ลิตร และ 1 ลิตร แล้วเก็บเข้าสต็อกตู้เย็นที่อุณหภูมิ 2-4 องศาเซลเซียส ไว้ได้นาน 7-10 วัน ซึ่งปัจจุบันได้รับความนิยมเป็นอันดับหนึ่ง

ขั้นตอนการผลิตน้ำจิงพาสเจอร์ไรส์ มีดังนี้ น้ำจิงอ่อนมาล้างน้ำให้สะอาดไม่ต้องปอกเปลือก นำมาทุบให้แตก แล้วนำไปแช่น้ำ ซึ่งผสมกรดซิตริก (กรดมะนาว) เพื่อไม่ให้ยางจิงออกมาทำให้น้ำจิงดำ นำไปต้มในน้ำร้อนที่เดือดแล้ว ใส่ในอัตราส่วน น้ำ 8 ลิตร/จิง 1 ก.ก. ต้มอยู่ประมาณครึ่งชั่วโมง นำมาผสมกับน้ำเชื่อม แล้วนำมาพาสเจอร์ไรส์และบรรจุขวด เก็บเข้าสต็อกห้องเย็น

3. **ผลผลิต (Output)** ปัจจุบันโรงน้ำผลไม้พาสเจอร์ไรส์ ปฏิบัติงานผลิตน้ำผลไม้พาสเจอร์ไรส์ จำนวน 8-10 ชนิด ได้แก่ น้ำมะม่วง น้ำจิง น้ำเก๊กฮวย น้ำอ้อย น้ำมะตูม น้ำสับปะรด น้ำกระเจี๊ยบ น้ำมะนาว น้ำลำไย และน้ำใบเตย เป็นต้น สลับสับเปลี่ยนกันไปเป็นประจำทุกวัน โดยเฉลี่ย 1,200-2,000 ลิตร/วัน โดยบรรจุขวดพลาสติกขนาดเล็กครึ่งลิตรและขนาดใหญ่หนึ่งลิตร และผลิตน้ำผลไม้เข้มข้นประจำปีตามฤดูกาล ได้แก่ น้ำมะม่วงเข้มข้นบรรจุขวดแก้ว ขนาด 750 ซี.ซี. ประมาณ 15,000-20,000 ขวด/ปี

การบริหารทรัพยากรมนุษย์

ในด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ใช้หลักการดังนี้ (1) มีการจ้างงานระยะยาว (2) ให้ความสำคัญในการตัดสินใจ (3) เน้นความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล (4) มีการประเมินผลงานและเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป (5) มีการควบคุมอย่างไม่เป็นทางการโดยวัดจากผลงาน (6) พนักงานมีความเกี่ยวข้องกันในลักษณะครอบครัว (7) ยึดหลักประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน โดยมุ่งที่บุคคลเป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จ (8) มุ่งความสำคัญที่ทีมงานและการมีส่วนร่วมในการทำงาน (9) พนักงานต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (10) ใช้กำลังแรงงานที่แตกต่างกัน (11) มุ่งความสำคัญที่ทักษะในการทำงาน (12) มีวิธีการที่สามารถเปลี่ยนแปลงและยืดหยุ่นได้

การวิจัยและพัฒนาและประสานงาน

การวิจัยและพัฒนาและประสานงาน ในการจัดตั้งหน่วยวิจัยและพัฒนาวิสาหกิจประมงสัตว์น้ำ

1. เพื่อการวิจัยค้นคว้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของโครงการฯ
2. เพื่อศึกษาวิจัยผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อโครงการฯ และส่วนรวม
3. เพื่อศึกษาประโยชน์ของการนำเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตผลิตภัณฑ์อื่นๆ
4. เพื่อศึกษาวิจัยและค้นคว้างานทดลองต่างๆ ตามพระราชประสงค์
5. เพื่อเป็นการเผยแพร่และแนะนำงานวิจัยของโครงการฯ

หน่วยงานพัฒนาโครงการสวนพระองค์สวนจิตรลดา เป็นหน่วยงานหนึ่งที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานวิจัยทางการเกษตร โดยนำผลผลิตจากภาคการเกษตรมาทำการวิจัยและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อนำไปผลิตแล้วนำออกจัดจำหน่ายและเผยแพร่แก่ผู้ที่สนใจ การวิจัยและพัฒนาแต่ละโครงการจะมีวัตถุประสงค์และมีการดำเนินงานที่แตกต่างกัน ดังนี้

งานวิจัยและพัฒนา การผลิตนมเม็ดช็อกโกแลต จากเสขนมผง

วัตถุประสงค์งานวิจัยและพัฒนา มีดังนี้

1. เพื่อนำเสขนมผงซึ่งมีเปอร์เซ็นต์การละลายต่ำ มาใช้เป็นวัตถุดิบ ในการผลิตนมเม็ดช็อกโกแลต
2. เพื่อเพิ่มรายได้และผลิตภัณฑ์ใหม่ให้กับโรงนมผง

การดำเนินงานวิจัยและพัฒนา ได้รับคำปรึกษาแนะนำจากบริษัท บุรพาโอสดี จำกัด จากการศึกษาวิจัยพบว่า นมเม็ดช็อกโกแลตที่ผลิตได้เป็นที่นิยมของคนทั่วไป และได้จัดจำหน่ายในราคาของละ 3.00 บาท (จำนวน 15 เม็ด) ปัจจุบันจัดจำหน่ายในราคาของละ 7.00 บาท (จำนวน 20 เม็ด)

งานวิจัยและพัฒนาการผลิตน้ำผลไม้เข้มข้น

วัตถุประสงค์งานวิจัยและพัฒนา มีดังนี้

1. ศึกษาวิจัยกรรมวิธีในการแปรรูปผลไม้ชนิดต่างๆ เป็นน้ำผลไม้เข้มข้น
2. ศึกษาวิจัยคุณสมบัติทางเคมี
3. ศึกษาอายุ การเก็บรักษาน้ำผลไม้เข้มข้นที่ผลิตได้
4. ศึกษาวิธีการรักษาน้ำผลไม้เข้มข้นที่ผลิตได้
5. เพื่อผลิตน้ำผลไม้พร้อมดื่มออกจำหน่ายได้ตลอดทุกฤดูกาล
6. เพื่อช่วยเหลือรายได้ของเกษตรกร ในระยะเวลาที่ผลไม้ไม่มีราคาคงต่ำ

การดำเนินงานวิจัยและพัฒนา เริ่มโครงการปี พ.ศ. 2533 ได้รับคำปรึกษาแนะนำจากหน่วยงานราชการหลายหน่วยงาน คือ คณะอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สถาบันค้นคว้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

งานวิจัยและพัฒนากาการผลิตน้ำมะม่วง

วัตถุประสงค์งานวิจัยและพัฒนา มีดังนี้

1. ค้นคว้าและวิจัยกาการผลิตน้ำมะม่วงเข้มข้น เพื่อให้สามารถเก็บรักษาน้ำมะม่วงไว้ได้เป็นระยะเวลานาน ๆ และมีดื่มได้ตลอดทั้งปี
2. ศึกษาอายุและวิธีการเก็บรักษาน้ำมะม่วงเข้มข้นที่ผลิตได้
3. เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรชาวสวนมะม่วง ให้จำหน่ายมะม่วงแปรรูปได้ในราคาที่ยุติธรรม
4. เพื่อส่งเสริมให้คนไทยได้รู้จักวิธีการทำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากมะม่วงสุก
5. เพื่อผลิตน้ำมะม่วงพร้อมดื่มออกจำหน่ายได้ตลอดทุกฤดูกาล
6. เพื่อช่วยเหลือรายได้ของเกษตรกร ในระยะเวลาที่มะม่วงมีราคาตกต่ำ

การดำเนินงานวิจัยและพัฒนา เริ่มโครงการปี พ.ศ. 2533 ได้รับคำปรึกษาแนะนำจากสถาบันค้นคว้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากการวิจัยจนถึงขณะนี้พบว่า น้ำมะม่วงเข้มข้นที่ผลิตได้ สามารถเก็บรักษาไว้ได้นานมากกว่า 8 เดือน โดยไม่เปลี่ยนแปลงคุณสมบัติทั้งทางเคมีและฟิสิกส์ และคิดว่าจะเก็บรักษาไว้ได้นานเกินกว่า 1 ปี ซึ่งจะได้ทำการทดลองต่อไป

งานวิจัยและพัฒนากาผลิตน้ำสับปะรดพร้อมดื่ม

วัตถุประสงค์งานวิจัยและพัฒนา มีดังนี้

1. ค้นคว้าและวิจัยกาผลิตน้ำสับปะรดพร้อมดื่ม
2. ศึกษาอายุ การเก็บรักษาน้ำสับปะรดที่ผลิตได้
3. ศึกษาวิธีการเก็บรักษาน้ำสับปะรดที่ผลิตได้
4. เพื่อนำสับปะรดที่มีราคาต่ำ มาแปรรูปเป็นน้ำผลไม้ที่มีราคาสูง
5. เป็นการช่วยเหลือเกษตรกรชาวไร่สับปะรดให้มีรายได้ดีขึ้น

การดำเนินงาน เริ่มโครงการ พ.ศ. 2533 ได้รับคำปรึกษาแนะนำจากสถาบันค้นคว้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จากการศึกษาวิจัยพบว่า น้ำมะขามเข้มข้นที่ผลิตได้สามารถเก็บได้นานมากกว่า 1 ปี (อุณหภูมิห้อง) โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติทางด้านกายภาพ เคมี และฟิสิกส์

งานวิจัยและพัฒนากการปลูกและการผลิตกระดาศา

วัตถุประสงค์งานวิจัยและพัฒนา มีดังนี้

1. เพื่อเป็นการทดลองปลูกต้นสาในภาคกลาง โดยเฉพาะในดินที่มีลักษณะเป็นดินเหนียว และดินที่มีลักษณะอย่างอื่น
 2. เพื่อนำวัตถุดิบมาสู่ขบวนการผลิต เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ สมควรส่งเสริมให้มีการปลูกเป็นปาดทดแทนที่สำคัญในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ตลอดจนป่าไม้ที่ถูกทำลาย
 3. เพื่อสร้างอรรถประโยชน์ในการใช้สอยกระดาศาเป็นลิ่งประดิษฐ์
 4. สร้างอาชีพที่ทำได้ยั้งแท้จริง ในการพัฒนากการผลิตกระดาศาแก่กลุ่มราษฎรในชนบท และสร้างรายได้ให้กับกลุ่มนักศึกษา ชาวบ้าน ในการทำผลิตภัณฑ์ศิลปประดิษฐ์ด้วยกระดาศาอย่างต่อเนื่องของขบวนการส่งเสริม
 5. อนุรักษ์ไว้ซึ่งศิลปะแห่งการผลิตและคุณสมบัติของกระดาศา
 6. เพื่อพัฒนารูปแบบการก้ำจัดน้ำเสีย ซึ่งเกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตกระดาศาและน้ำเสียที่ได้กลับมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในด้านการเกษตร
 7. พระราชทานโครงการฯ นี้ให้กับมูลนิธิศิลปาชีพพิเศษ เพื่อดำเนินการต่อไป
- การดำเนินงานวิจัยและพัฒนา

เริ่มโครงการ พ.ศ. 2534 ได้รับคำปรึกษาแนะนำจากสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย กรมวิทยาศาสตร์บริการและสำนักงานพลังงานแห่งชาติ

งานวิจัยได้ทำการผลิตกระดาศา 2 แบบด้วยกัน คือ กระดาศาแบบซ้อน (บาง) กระดาศาแบบตะ (หนา) ซึ่งมีขนาดต่าง ๆ กัน และจากการวิจัยพบว่า การผลิตกระดาศาควรใช้กิ่งสา ซึ่งมีศูนย์กลางระหว่าง 3-5 เซนติเมตร ใช้โซดาไฟ ความเข้มข้น 10 % เป็นตัวสกัดเอาลิกนินออกมาจากเปลือกปอสา และใช้โซเดียมซัลเฟตและไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์เป็นตัวฟอกเชื้อให้ขาว ดีเชื้อให้กระจาย โดยใช้เครื่องตีเชื้อ (Beater) สามารถผลิตกระดาศา แบบซ้อน แบบตะ และแปรรูปกระดาศา เช่น การทำดอกไม้ กรอบรูป กล้อง และของชำร่วย ฯลฯ

ในปี พ.ศ. 2535 ได้ทำการก่อสร้างโรงกระดาศาเฉลิมพระเกียรติครบ 5 รอบ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งเป็นอาคารทรงไทยประยุกต์ใช้ไม้สักเก่าในการดำเนินการก่อสร้างออกแบบโดยอาจารย์สมิทธิ์ หวังเจริญ คณะครุศาสตร์สาปัดย์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ได้ทำการศึกษาวิจัยการผลิตกระดาศาแบบญี่ปุ่น โดยได้รับคำปรึกษาแนะนำจากสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

งานวิจัยและพัฒนการผลิตน้ำผลไม้บรรจุกระป๋อง

วัตถุประสงค์งานวิจัยและพัฒนา มีดังนี้

1. เพื่อศึกษาหาวิธีการแปรรูปผลไม้ เป็นน้ำผลไม้บรรจุกระป๋องโดยให้มีคุณภาพที่ดีน่าดื่ม
2. เพื่อศึกษาการเก็บรักษาน้ำผลไม้กระป๋องให้มีอายุระยะยาว
3. เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่มีผลผลิตทางวัตถุดิบมากให้จำหน่ายได้ในราคาที่สูงขึ้น
4. เพื่อเป็นแบบอย่างแก่เกษตรกรทั่วไป

การดำเนินงานวิจัยและพัฒนา

เริ่มโครงการปี พ.ศ. 2535-2537 ได้รับคำแนะนำจากสถาบันกันคว่ำและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และความร่วมมือจากสวนวังน้ำลึกและสวนปทุมฯ

น้ำผลไม้กระป๋องที่ได้ทำการวิจัยในปี พ.ศ. 2537 ต่อเนื่องจากปี พ.ศ. 2536 มีดังนี้

1. น้ำกระเจี๊ยบ	2. น้ำลำไย	3. น้ำอ้อย
4. น้ำมะยม	5. น้ำมะเกี๋ยง	6. น้ำนมถั่วเหลือง
7. น้ำตะลิงปลิง	8. น้ำมะขาม	9. น้ำจิงผสมน้ำผึ้ง
10. น้ำกระเจี๊ยบผสมน้ำผึ้ง	11. น้ำเห็ดหลินจือ	12. น้ำกาแฟดำ
13. น้ำมะเขือเทศ	14. น้ำมะพร้าว	15. น้ำลูกหว้า
16. น้ำตะไคร้	17. น้ำแก้ว	18. น้ำเตยหอม
19. น้ำมะเฟือง	20. น้ำมะกรูด	

งานวิจัยและพัฒนาผลไม้อบแห้ง

วัตถุประสงค์งานวิจัยและพัฒนา มีดังนี้

1. เพื่อแปรรูปผลไม้ให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถเก็บได้นานขึ้น
2. เพื่อศึกษาอายุการเก็บผลไม้แห้งแต่ละชนิด
3. เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในการเก็บรักษาผลผลิต
4. เพื่อเผยแพร่ความรู้ในการทำผลไม้อบแห้งแก่ผู้สนใจเพื่อทำเป็นอาชีพเสริม

การดำเนินงานวิจัยและพัฒนา

เริ่มโครงการปี พ.ศ. 2534 ถึง พ.ศ. 2537 ได้รับคำปรึกษาแนะนำจากสถาบันค้นคว้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และความร่วมมือจากสวนวังน้ำลิ้นและสวนปทุมฯ

ผลไม้อบแห้งที่ได้ทดลองทำวิจัยในปี พ.ศ. 2537 ต่อเนื่องจากปี พ.ศ. 2537 มีดังนี้

1. ลำไยอบแห้ง	2. มะยมอบแห้ง	3. สับปะรดอบแห้ง
4. มะเขือเทศอบแห้ง	5. มะม่วงอบแห้ง	6. มะขามอบแห้ง
7. หัวอบแห้ง	8. มะเฟืองอบแห้ง	9. ตะลิงปลิงอบแห้ง
10. มะพร้าวอ่อนอบแห้ง		

สำหรับในปี 2541 มีงานวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่ยังอยู่ในการพัฒนาอยู่มากมายหลายโครงการ เช่น

งานวิจัยและพัฒนาเค้กมะม่วงมหาชนก

ทางห้องปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาได้รับ Puree จากบริษัท สวนวังน้ำลิ้น จำกัด เป็นจำนวนมาก เพื่อมาใช้ในการทดลองแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ ประกอบกับ Puree มะม่วงมหาชนกมีกลิ่นและรสชาติที่หอมหวาน น่าจะนำมาแปรรูปเป็นเค้กมะม่วง ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ทางด้านเบเกอรี่ สำหรับเป็นอาหารว่าง หรืออาหารเข้ารับประทานร่วมกับเครื่องดื่มชา กาแฟ หรือนมสดได้

วัตถุประสงค์งานวิจัยและพัฒนา มีดังนี้

1. เพื่อหาสูตรและวิธีการทำเค้กมะม่วง
2. เพื่อศึกษาอายุการเก็บรักษา
3. เพื่อศึกษากลิ่น รสชาติ และเนื้อสัมผัสของเค้กมะม่วง ตามความนิยมของผู้บริโภค

สูตรเค้กมะม่วงมหาชนก มีดังนี้ (1) แป้งเค้กตราพัดโบก 225 กรัม (2) Puree มะม่วงมหาชนก 100 กรัม (3) เนยสด 70 กรัม (4) เนยขาว 95 กรัม (5) ผงฟู 9 กรัม (6) เอสพี 15 กรัม (7) โซดา 3 กรัม (8) ไข่ไก่ 4 ฟอง (9) น้ำ 10 กรัม

วิธีการผลิต มีดังนี้ (1) ตีเนยขาวและเนยสดให้อ่อนตัว ใช้ความเร็วปานกลาง เติมน้ำตาลทรายตีให้เข้ากันใส่ไข่ทีละฟอง ใช้ความเร็วสูง จากนั้นเติมน้ำตาลละลายโซดา ตีจนส่วนผสมเข้ากัน (2) เติมน้ำที่ร้อนแล้วสลับกับ Puree มะม่วงมหาชนก โดยใช้ความเร็วต่ำ (3) ตักใส่พิมพ์รูปถ้วยที่รองด้วยกระดาษไข (4) นำเข้าตู้อบ ใช้อุณหภูมิ 200 องศาเซลเซียส นาน 15 นาที

งานวิจัยและพัฒนาทอฟฟี่กระเจียบ

เนื่องจากกระเจียบมีสีแดงสด มีความเป็นกรด และเป็นพืชชนิดหนึ่งที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ จึงได้นำมาทดลองแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ทอฟฟี่กระเจียบ เพื่อให้ผู้บริโภคได้มีผลิตภัณฑ์เป็นของขบเคี้ยว และพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สำหรับผู้บริโภคทุกเพศทุกวัย

วัตถุประสงค์งานวิจัยและพัฒนา มีดังนี้

1. เพื่อศึกษาลักษณะสี กลิ่น รสชาติ และเนื้อสัมผัสของทอฟฟี่กระเจียบ
2. เพื่อศึกษาอายุการเก็บรักษา
2. เพื่อศึกษาวิธีการทำทอฟฟี่กระเจียบ
3. เพื่อทดสอบความชอบของผู้บริโภค

สูตรทอฟฟี่กระเจียบสด มีดังนี้ (1) กระเจียบสด 400 กรัม (2) น้ำ 10 ml (3) กระเจียบสดปั่นละเอียด 1,000 กรัม (4) น้ำตาลทราย 600 กรัม (5) แปะแซ 200 กรัม (6) เนยขาว 5 กรัม (7) กรดซิตริก 7 กรัม (8) เจลาติน 50 กรัม

สูตรทอฟฟี่กระเจียบแห้ง มีดังนี้ (1) กระเจียบแห้ง 120 กรัม (2) น้ำ 1,500 ml (3) กระเจียบแห้งปั่นละเอียด 1,000 กรัม (4) น้ำตาลทราย 600 กรัม (5) แปะแซ 300 กรัม (6) เนยขาว 5 กรัม (7) กรดซิตริก 5 กรัม (8) เจลาติน 50 กรัม

วิธีการผลิต มีดังนี้ (1) นำกระเจียบปั่นละเอียด น้ำตาลทราย แปะแซ และเนยขาว ผสมรวมกัน ตั้งไฟกวน (2) วัดความหวานให้ได้ 86 Brix-880 Brix ปิดไฟ (3) เติมกรดซิตริก กวนจนส่วนผสมเข้ากัน เติมเจลาติน แล้วกวนส่วนผสมให้เข้ากันจนเย็น (4) นำส่วนผสมที่ได้คลึงบนแผ่นพลาสติกให้เป็นแท่งทรงกลม แล้วใช้กรรไกรสะอาดตัดเป็นท่อนยาว 2 ซม. โดยประมาณ ห่อด้วยกระดาษอีกชั้นหนึ่ง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ผลิตภัณฑ์ทอฟฟี่กระเจียบที่มีรสชาติหวานหอมอมเปรี้ยว สีแดงสด เหมาะสำหรับเป็นของขบเคี้ยว ทำให้รู้สึกเพลิดเพลินเมื่อรับประทาน
2. ได้ทราบถึงความเป็นไปได้ในการผลิตทอฟฟี่กระเจียบ ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าวัตถุดิบทั้งกระเจียบแห้งและสด

เงินทุนวิจัยและพัฒนาที่อนุมัติในแต่ละโครงการนั้นจะไม่เกิน 150,000 บาท ตลอดโครงการ และต้องเสนอรายละเอียดงบประมาณประจำปีแต่ละโครงการแต่ละปี โดยที่ไม่ใช่เป็นค่าจ้างเงินเดือน ค่าครุภัณฑ์ (แต่ในบางกรณีอาจใช้ได้ ถ้าได้รับการอนุมัติเป็นกรณีพิเศษจากคณะกรรมการ) จะต้องสรุปรายงานเป็นเอกสารวิชาการ (มีข้อมูลทางสถิติ) เมื่อการวิจัยเสร็จสิ้น ส่วนในช่วงที่ทำการวิจัยจะต้องรายงานความก้าวหน้า

ของการดำเนินงานให้คณะกรรมการทราบทุก 3 เดือน นับจากวันอนุมัติการจ่ายเงินงวดแรก ในการให้เงินทุนนั้นโครงการที่ได้รับการอนุมัติ จะได้รับเงิน 4 งวดต่อปี และกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดโครงการไม่เกิน 3 ปี และถ้าโครงการที่ได้รับการอนุมัติไม่สามารถปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ได้ใน 1 ปี และไม่มีเหตุผลอันสมควรทางกองทุนจะถือว่าสิ้นสุดการให้ทุน

ศูนย์คอมพิวเตอร์และระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ศูนย์คอมพิวเตอร์โครงการส่วนพระองค์ และระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการดำเนินงานของโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดาให้ได้มาตรฐาน มีการนำระบบรหัสแท่งบนผลิตภัณฑ์ (Barcode) มาใช้กับผลิตภัณฑ์ของโครงการส่วนพระองค์ ตั้งแต่การผลิต การเก็บสินค้า การคลัง การจำหน่าย และระบบบัญชีการเงิน อีกทั้งเป็นศูนย์กลางข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัย โดยผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ศูนย์คอมพิวเตอร์ โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา

เนื่องในวโรกาสที่ฉลองกาญจนาภิเษกทรงครองราชย์ 50 ปี สำนักพระราชวังโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดาและศูนย์อิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติได้จัดตั้งระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีขึ้น เพื่อใช้ในการเผยแพร่พระราชกรณียกิจเกี่ยวกับโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา ให้แก่ประชาชนชาวไทยและชาวโลกที่สามารถเข้าถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยจะเปิดให้บุคคลทั่วไปเข้าชมได้ตั้งแต่วันที่ 5 ธันวาคม 2539 เวลา 09.09 น. ที่สถานีอินเทอร์เน็ตชื่อ <http://kanchanapisek.or.th> หรือ <http://goldenjubilee.or.th> (โดยเรียกใช้ได้ทั้ง 2 ชื่อ)

การปฏิบัติตามกลยุทธ์และการควบคุมกลยุทธ์

1. การประสมประสาน (Integration) ผู้เชี่ยวชาญและพนักงานทุกคนที่เข้ามาทำงานในโครงการส่วนพระองค์จะทำงานร่วมกันเป็นอย่างดี

2. โครงสร้างองค์กร (Organization structure) โครงการในสวนจิตรลดานั้นมีการกำหนดหน้าที่ของแต่ละแผนกต่างๆ ไว้อย่างชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดความซับซ้อนในงานและเป็นการแบ่งงานกันทำตามความถนัดของบุคลากร ซึ่งทำให้โครงการต่างๆ นั้นสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เป็นอย่างดี ลักษณะโครงสร้างองค์กรในโครงการส่วนพระองค์มีลักษณะดังนี้

สำหรับโครงสร้างการบริหารในโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา นั้นจะมีการแบ่งงานออกเป็นฝ่ายต่างๆ เหมือนกับการแบ่งฝ่ายงานของบริษัทหรือองค์กรธุรกิจทั่วไปดังนี้ (ดูแผนภูมิประกอบ)

2.1 ฝ่ายวางแผน จะมีหน่วยงานย่อย คือ (1) งานวางแผนและฝึกอบรม (2) งานอนุรักษ์พันธุกรรมพืช (3) งานเพาะเลี้ยงเชื้อพืช ขอบข่ายงานของฝ่ายวางแผนคือ ทำหน้าที่ในการวางแผนฝึกอบรมรับผิดชอบงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชและงานเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ

2.2 ฝ่ายบริหารจัดการ จะมีหน่วยงานย่อยคือ (1) งานธุรการ (2) งานบัญชี (3) งานการเงิน (4) งานเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ (5) งานพัสดุ ขอบข่ายงานของฝ่ายบริหารจัดการคือทำหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับงานการเงิน จัดทำบัญชี เผยแพร่ผลิตภัณฑ์ทั้งใหม่และเก่าออกสู่ตลาด ตลอดจนปฏิบัติงานด้านธุรการและพัสดุ

2.3 ฝ่ายปฏิบัติการ จะมีหน่วยงานย่อยคือ (1) งานอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นม (2) งานอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์พืช (3) งานผลิตภัณฑ์ข้าวตัวอย่าง (4) งานสัตว์บาล (5) งานสวนทดลองส่วนพระองค์ (6) งานผลิตเทียนหลวง (7) งานทดลองผลิตภัณฑ์เชื้อเพลิง ขอบข่ายงานของฝ่ายปฏิบัติการคือ ทำหน้าที่ปฏิบัติการในงานด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์นม ผลิตภัณฑ์พืช ผลิตภัณฑ์ข้าวตัวอย่าง งานสัตว์บาล งานสวนทดลองส่วนพระองค์ งานผลิตเทียนหลวง และงานทดลองผลิตภัณฑ์เชื้อเพลิง

2.4 ฝ่ายควบคุม จะมีหน่วยงานย่อยคือ (1) งานประมวลผล (2) งานติดตามประเมินผล (3) งานควบคุมคุณภาพผลผลิต ขอบข่ายงานของฝ่ายควบคุมคือ ทำหน้าที่ประมวลผล ติดตามประเมินผลการดำเนินงานต่างๆ และควบคุมคุณภาพของผลผลิตให้ได้มาตรฐาน

2.5 ฝ่ายวิจัยและพัฒนาและประสานงาน จะมีหน่วยงานย่อยคือ (1) งานห้องปฏิบัติการ (2) งานกิจกรรมพิเศษต่างๆ ขอบข่ายงานของฝ่ายนี้คือ ทำงานในห้องปฏิบัติการเพื่อทดลองผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ และปฏิบัติงานกิจกรรมพิเศษของโครงการ เช่น กิจกรรมพิเศษทางด้านวิชาการ ได้แก่ การเผยแพร่ความรู้แก่ผู้ที่สนใจ โดยการจัดบรรยายพระราชกรณียกิจ และเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ของ โครงการส่วนพระองค์ โดยปฏิบัติดังนี้

(1) การให้การต้อนรับ และให้ความรู้ทางวิชาการแก่คณะที่ขอเข้าชมกิจการโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา ซึ่งในระหว่างเดือนมกราคม-ธันวาคม 2541 มีจำนวนผู้เยี่ยมชมโครงการฯ ถึง 373 คณะ จำนวนทั้งสิ้น 22,709 คน

(2) การแสดงนิทรรศการและการออกร้าน เพื่อเผยแพร่ความรู้และผลิตภัณฑ์ โดยเจ้าหน้าที่ของโครงการส่วนพระองค์

(3) ให้การศึกษาอบรม - ฝึกงาน กับอาจารย์ นิสิต นักศึกษา และนักเรียน ซึ่งในระหว่างเดือนมกราคม-เดือนธันวาคม 2541 ได้ให้การฝึกอบรม จำนวน 66 คณะ จำนวนทั้งสิ้น 152 คน

แผนภูมิแสดงการแบ่งงานภายในโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา

จากแผนภูมิแสดงการแบ่งงานภายในโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา นั้นจะเห็นว่าแต่ละฝ่ายจะทำการประสานกัน โดยศูนย์กลางหรืออำนาจการตัดสินใจในการอนุมัติโครงการต่างๆ จะอยู่ที่กองธุรการที่ประทับ แล้วจะแจกจ่ายงานไปตามฝ่ายต่างๆ โดยฝ่ายวางแผนจะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการวางแผนงานต่างๆ วางแผนการฝึกอบรม เมื่อได้แผนการดำเนินงานต่างๆ แล้วจะเป็นหน้าที่ของฝ่ายปฏิบัติการนำไปปฏิบัติและดำเนินโครงการไปตลอด และในขณะที่ปฏิบัติงานก็ต้องอาศัยฝ่ายควบคุมช่วยควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์คุณภาพการผลิตเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ฝ่ายควบคุมยังต้องทำหน้าที่ในการติดตามผลและประมวลผล โดยใช้เทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์ในการดำเนินการ สำหรับผลิตภัณฑ์หรือโครงการใหม่ที่ต้องอาศัยการวิจัยหรือพัฒนาเพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่จะเป็นหน้าที่ของฝ่ายวิจัยและพัฒนา นอกจากนี้ในขณะที่ดำเนินโครงการทุกฝ่ายจะเกี่ยวข้องกับฝ่ายบริหารจัดการ เพราะฝ่ายนี้จะต้องทำหน้าที่เกี่ยวกับการเงิน วัสดุที่ใช้ในโครงการ และการเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาด

3. การควบคุม (Controlling) โครงการส่วนพระองค์ทุกโครงการจะมีห้องควบคุมคุณภาพผลผลิต ที่มีหน้าที่ตรวจสอบและควบคุมคุณภาพวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสม่ำเสมอและตรงตามที่มาตรฐานกำหนดไว้

นอกจากนี้ห้องควบคุมคุณภาพผลผลิตยังมีส่วนในการร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนหาแนวทางป้องกันแก้ไข เพื่อให้การผลิตมีประสิทธิภาพสูงสุดและให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพตามต้องการ ในปัจจุบัน ห้องควบคุมคุณภาพผลผลิตได้มีการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งเป็นผลให้การทำงานของห้องควบคุมคุณภาพผลผลิตมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สำหรับผลการตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์ต่างๆ ในแต่ละวันนั้น ห้องควบคุมคุณภาพผลผลิตได้นำเสนอไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามลำดับชั้นเพื่อให้แต่ละหน่วยงานได้ใช้เป็นข้อมูลในการดำเนินการผลิต ตลอดจนแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดาต่อไป

บทสรุป

ในปัจจุบันโครงการส่วนพระองค์และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริแต่ละโครงการล้วนมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล สามารถยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรที่ยากจนให้มีรายได้สูงขึ้น มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นอกจากนี้ประชาชนยังมีสินค้าอุปโภคบริโภคที่มีคุณภาพซึ่งผลิตในประเทศไทยด้วยฝีมือคนไทย ทั้งนี้เพราะพระอัจฉริยภาพทางด้านการบริการเชิงกลยุทธ์ พระอัจฉริยภาพด้านการบริหารคุณภาพรวม และพระอัจฉริยภาพด้านการบริหารที่เป็นเลิศ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

บรรณานุกรม

- คณะผู้จัดทำหนังสือประมวลภาพ พระบรมฉายาลักษณ์และพระราชกรณียกิจ. *นวมินทร์ราชาธิราช*. กรุงเทพฯ : บริษัท คอมพิวเตอร์ (ประเทศไทย จำกัด), 2542.
- โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา. *โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา*. กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พรินติ้ง, 2539.
- พระราชดำรัส. *คู่มือการดำเนินชีวิตสำหรับประชาชน ปี 2541 และทฤษฎีใหม่*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ, 2542.
- เพียว ศรีหงส์. *เย็นศิระเพราะพระบริบาล*. กรุงเทพฯ : บรรณกิจเทรดดิ้ง, 2531.
- ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย. *สองพระมหाराชนักพัฒนา*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ, 2531.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. *การบริหารการตลาดยุคใหม่*. กรุงเทพฯ : บริษัท ซีระฟิล์ม และไซเท็กซ์ จำกัด, 2541.
- _____. *การบริหารเชิงกลยุทธ์ และกรณีศึกษา*. กรุงเทพฯ : บริษัท ซีระฟิล์ม และไซเท็กซ์ จำกัด, 2542.
- _____. *รู้เพื่อองเรื่องศัพท์การบริหารธุรกิจ*. กรุงเทพฯ : บริษัท วิสิทธิ์พัฒนา จำกัด, 2540.
- _____. *องค์การและการจัดการ ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ : บริษัท ซีระฟิล์ม และไซเท็กซ์ จำกัด, 2542.
- สมาคมทหารตำรวจนอกราชการแห่งประเทศไทย. *สมเด็จพระภูมิพลมหาราชของชาติไทย (โครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ)*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ประชาสัมพันธ์พาณิชย์, 2531.
- Bateman, Thomas S. and Scott A. Snell. *Management Building Competitive Advantage*. 4th ed. Boston : The McGraw-Hill Companies, 1999.
- Bovee, Courtland L. and others. *Management*. New York : McGraw-Hill, Inc., 1993.
- David, Fred R. *Strategic Management*. 6th ed. New Jersey : Prentice-Hall Inc., 1997.
- Dess, Gregory G. and Alex Miller. *Strategic management*. 2nd ed. United States : McGraw-Hill, Inc., 1996.
- Kotler, Philip. *Marketing Management : analysis, planning, implementation and control*. 9th ed. New Jersey : A Simon & Schuster Company, 1997.
- Schermerhorn, John R. *Management*. 6th ed. New York : John Wiley & sons, Inc., 1999.
- Thompson, Arthur R. and A.J. Strickland. *Strategic management : concepts and cases*. 10th ed. Illinois : The McGraw-Hill Companies, Inc., 1998.

เอกสารนี้เป็นเอกสารลิขสิทธิ์
ของมหาวิทยาลัย

ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

อาจารย์ไมตรี อภิพัฒน์มนตรี หัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์ : ผู้ประสานงาน

อาจารย์รวิพรรณ สาลีผล : ผู้เรียบเรียง

ในหลวงกับการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณ

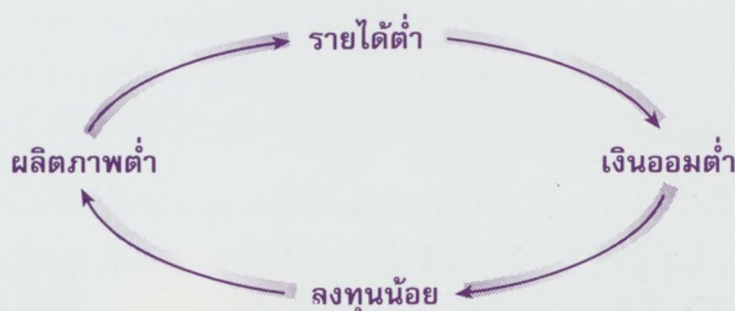
ตลอดเวลา 50 กว่าปีที่ผ่านมา ตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พุทธศักราช 2489 พระองค์มีเคยเห็นดินเหนียวอ่อนลำในการพระราชทานความช่วยเหลือบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่ราษฎรของพระองค์แต่อย่างใด ทั้งนี้เพื่อให้ราษฎรที่ยากไร้ของพระองค์ได้มีฐานะทางเศรษฐกิจ รวมทั้งชีวิตและความเป็นอยู่ดีขึ้น พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวในโลกที่ยอมตรากตรำพระวรกายบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน พระองค์ทรงอุทิศเวลาในการปฏิบัติพระราชภารกิจด้วยการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนราษฎรเพื่อได้ถามถึงความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพอย่างใกล้ชิด ทำให้ทรงทราบถึงวัฏจักรของความยากจนที่มีอยู่ทั่วไปในหมู่คนชนบท ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้

จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ระบบเศรษฐกิจที่ก้าวหน้าได้ไปสู่การพึ่งพิงระบบการค้าโลก กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจที่พัฒนาให้ภาคเกษตรกรรมเป็นเพียงพื้นฐานรองรับภาคอุตสาหกรรมส่งผลให้เกษตรกรต้องมีฐานะยากจนลงและเต็มไปด้วยหนี้สิน

วัฏจักรของความยากจน

ความยากจนและหนี้สินของเกษตรกร มีสาเหตุสำคัญจากต้นทุนการผลิตสูงและผลตอบแทนที่ไม่แน่นอน ส่งผลให้ได้รับกำไรไม่สม่ำเสมอหรือขาดทุน เป็นผลให้เกษตรกรต้องดำรงชีพอยู่ภายใต้วัฏจักรของความยากจน กล่าวคือ เมื่อเกษตรกรมีรายได้ต่ำจึงมีเงินออมที่เหลือจากการบริโภคในครัวเรือนน้อย ส่งผลให้เงินลงทุนในการผลิตต่ำทำให้มีผลิตภาพทางการผลิตต่ำ ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้จากการผลิตต่ำวนเวียนเป็นวัฏจักร

วัฏจักรของความยากจน

วัฏจักรของความยากจนเปรียบเสมือนเป็นห่วงโซ่ที่ปิดกันไม่ให้ผู้ที่ยากไร้ โดยเฉพาะเกษตรกรในพื้นที่ห่างไกลได้มีโอกาสที่จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เกษตรกรส่วนใหญ่ซึ่งด้อยทั้งทุนทรัพย์ ด้อยทั้งการศึกษาไม่สามารถยืนหยัดพึ่งตนเองได้จึงต้องหาทางออกด้วยการอพยพโยกย้ายไปขายแรงงานตามเมืองใหญ่แทน

การพึ่งตนเอง

ปัญหาความทุกข์ยากของราษฎรทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริจัดตั้งโครงการพัฒนาต่าง ๆ ขึ้น ด้วยหลักการที่ใ้ราษฎรรู้จักการช่วยเหลือตนเองและพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ที่ทรงเป็นนักคิด นักการศึกษา และนักปฏิบัติอย่างแท้จริง ประกอบกับพระเมตตาที่มีต่อประชาชน พระองค์จึงทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีจำนวนกว่า 2,000 โครงการ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีบทบาทเป็นเครื่องทำลายห่วงโซ่ที่ปิดกันโอกาสของราษฎรที่ยากจน โดยเฉพาะเกษตรกรให้สามารถมีชีวิตอยู่ได้อย่างพอมีพอกิน

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเยือนราษฎรในถิ่นทุรกันดารและทรงทราบถึงปัญหาความเดือดร้อน พระองค์จะพระราชทานความช่วยเหลือแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่กำลังประสบอยู่ ทรงมีพระราชดำรัสถึงความจำเป็นที่ว่า

“... ถ้าปวดหัวก็คิดอะไรไม่ออก.. เป็นอย่างนั้นต้องแก้ไขความปวดหัวนี้ก่อน แต่ปวดหัวไขยาแก้ปวด... หรือยาอะไรก็ตามแก้ปวดหัวมันไม่ได้แก้อาการจริงแต่ต้องแก้ปวดหัวก่อนเพื่อที่จะให้อยู่ในสภาพที่จะคิดได้...”

พระองค์ทรงเน้นการพัฒนาที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนในลักษณะการพึ่งตนเอง นั่นคือ ทำให้ชุมชนหมู่บ้านมีความเข้มแข็งก่อน ด้วยการสร้างโครงสร้างพื้นฐานหลักที่จำเป็นต่อการผลิตที่สำคัญคือ แหล่งน้ำ ทำให้เกษตรกรทำการผลิตได้ตลอดปี เกษตรกรพึ่งตนเองในเรื่องอาหารได้ในระดับหนึ่ง จึงค่อยสร้างโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการขยายตัวของชุมชน เช่น การสร้างเส้นทางคมนาคม การรวมตัวเป็นกลุ่มสหกรณ์ ฯลฯ แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก ซึ่งทรงเรียกว่า “การระเบิดจากข้างใน” มิใช่การเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนหมู่บ้านที่ยังไม่มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว ดังพระราชดำรัสที่ว่า

“การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพ และตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่น เป็นพื้นฐานนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองย่อมสามารถ สร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงต่อไปโดยแน่นอน ส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญให้ค่อยเป็น ค่อยไปตามลำดับ ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลว และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์”

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยวิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริม ความเจริญ และฐานะ เศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่ สมดุลในเรื่องต่างๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศกำลัง ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ในเวลานี้”

“การพัฒนาประเทศจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ใน สังคมวิทยา ภูมิประเทศทางสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้อง แนะนำ เราเข้าไป ไปช่วย โดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไร จริงๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจ หลักการของการเข้าไปพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง”

การเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ

ด้วยหลักการดังกล่าวจึงทรงพระราชทานให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้น ซึ่งเป็นการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่ราษฎรในพื้นที่รวมทั้งยังสามารถเป็นตัวอย่างให้กับเกษตรกรอื่นๆ

ที่อยู่นอกพื้นที่ได้นำไปปฏิบัติด้วย การเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจในทัศนะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หมายถึง การทำให้ราษฎรมีโอกาสมากขึ้นในการเข้าถึงแหล่งความรู้ในด้านเทคนิค และวิชาการสมัยใหม่ ทรงเน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องมี “ตัวอย่างของความสำเร็จ” ดังพระราชดำรัสที่ว่า

“เป็นการสาธิตการพัฒนาเบ็ดเสร็จ หมายถึง ทุกสิ่ง ทุกอย่าง ทุกด้านของชีวิตประชาชนที่จะหาเลี้ยงชีพในท้องที่จะทำอย่างไร และได้เห็นวิทยาการแผนใหม่ จะสามารถที่จะหาวิธีการจะทำมาหากินให้มีประสิทธิภาพ”

ศูนย์ศึกษาฯ จะทำหน้าที่ศึกษาพัฒนาในด้านการเกษตรแบบยั่งยืนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และราษฎรสามารถเข้าไปศึกษาหาความรู้ได้จากของจริง เพื่อจะได้นำมาใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

ปัจจุบันมีศูนย์ศึกษาการพัฒนาหรือพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต จำนวน 6 ศูนย์ กระจายอยู่ทั่วประเทศ ทุกภาค ได้แก่

1. ภาคกลาง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขานินชอน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา งานหลักคือ ค้นคว้า ทดลอง สาธิต เกี่ยวกับการพัฒนาที่ทำกินของราษฎรให้มีความอุดมสมบูรณ์ วัตถุประสงค์หลักคือการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของพืชหลายชนิด

2. ภาคกลางด้านตะวันตก ศูนย์ศึกษาพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี ศึกษาแนวทางวิธีการที่จะพัฒนาพื้นที่พุ่มสภาพป่าเสื่อมโทรมโดยให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการปลูก ปรับปรุงและรักษาสภาพป่า พร้อมๆ กับมีรายได้และผลประโยชน์จากป่าด้วยในขณะเดียวกัน

3. ภาคกลางด้านตะวันออก ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี ศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนา ปรับปรุงสภาพแวดล้อมด้านประมงชายฝั่ง เพื่อให้เกษตรกรเพิ่มผลผลิต และสามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว

4. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศูนย์การศึกษาพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ ต.ห้วยยาง อ.เมือง จ.สกลนคร มุ่งศึกษาวิจัยการทำเกษตรกรรมที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม เน้นการปรับปรุงบำรุงดิน เร่งพัฒนาป่าไม้ โดยอาศัยระบบชลประทานและปลูกพืชเศรษฐกิจที่มีผลต่อการเพิ่มรายได้ของเกษตรกร

5. ภาคเหนือ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ งานหลักศึกษารูปแบบที่เหมาะสมของการพัฒนาพื้นที่ต้นน้ำลำธารเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและรูปแบบการพัฒนาต่าง ๆ ที่ทำให้เกษตรกรพึ่งตนเองได้โดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

6. ภาคใต้ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทอสง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ อ.เมือง จ.นราธิวาส มีเป้าหมายด้านการศึกษาวิจัยดินพรุในพื้นที่ประมาณ 400,000 ไร่ ในภาคใต้ เพื่อให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ด้านเกษตรกรรมให้ได้มากที่สุด

การจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

การเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจมิได้จำกัดอยู่เพียงโครงการต่าง ๆ เท่านั้น พระองค์ได้พระราชทานแนวคิดใหม่ในการบริหาร การจัดการที่ดินและแหล่งน้ำที่รู้จักกันในนาม “ทฤษฎีใหม่” เพื่อให้การใช้พื้นที่เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีสภาพแห้งแล้ง คุณค่าของทฤษฎีใหม่ที่พระราชทานชี้แนะให้เกษตรกรนั้นถือได้ว่าเป็นวิธีการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยเกษตรกรสามารถยืนได้ด้วยตัวเองและลดผลกระทบที่มาจากภายนอกทั้งด้านการตลาดและความแปรปรวนจากธรรมชาติให้น้อยลง สิ่งที่ได้รับอย่างน้อยที่สุดที่เกิดขึ้นก็คือแม้ว่าเกษตรกรจะไม่มีรายได้จากการขายผลผลิต แต่ก็สามารถมีชีวิตอยู่ได้เพราะไม่มีค่าใช้จ่ายทางด้านอาหาร ในขณะเดียวกันผลผลิตส่วนเกิน แม้จะมีไม่มาก แต่ก็สามารถนำไปขายหรือแลกเปลี่ยนเป็นเงินออมที่แท้จริงของครัวเรือนต่อไป

สำหรับแนวทางของทฤษฎีใหม่ที่พระราชทานให้แก่ราษฎรนั้น พระองค์ทรงชี้แนะให้เกษตรกรทำการแบ่งพื้นที่ทั้งหมดของตน ตามสัดส่วน 30 : 30 : 30 : 10 หมายความว่าพื้นที่ที่มีอยู่ทั้งหมดแบ่งออกเป็น 100 ส่วน หรือ 100% จะแบ่งการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ดังนี้

ส่วนที่ 1 ร้อยละ 30 แบ่งเป็นพื้นที่สำหรับขุดสระน้ำหรือบ่อกักเก็บน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร (โดยมีหลักเกณฑ์เฉลี่ยว่า ต้องมีน้ำใช้ในช่วงฤดูแล้งประมาณ 1,000 ลบ.เมตรต่อไร่) ดินที่ขุดขึ้นมายังสามารถนำไปปรับให้เป็นบริเวณที่จะใช้ปลูกพืชสวน พืชไร่ ที่อยู่อาศัย บริเวณขอบบ่อปรับพื้นที่ให้สามารถปลูกพืชผักได้เช่นกันและเกษตรกรยังสามารถเลี้ยงปลา เพื่อบริโภคในครัวเรือน ถ้ามีเหลือยังสามารถนำไปจำหน่ายเป็นรายได้เสริมได้อีกทางหนึ่ง

ส่วนที่ 2 ร้อยละ 30 แบ่งเป็นพื้นที่ทำนาปลูกข้าว เกษตรกรจะได้มีข้าวบริโภค โดยไม่ต้องซื้อจากภายนอก สำหรับพื้นที่ที่มีสภาพแห้งแล้ง พันธุ์ข้าวที่ใช้ควรมีอายุสั้นและปลูกโดยวิธีการหยอด ซึ่งจะใช้น้ำน้อยสามารถอาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว หลังการเก็บเกี่ยวข้าวแล้วสามารถปลูกพืชไร่เศรษฐกิจอายุสั้น โดยอาศัยน้ำจากบ่อที่กักเก็บไว้ซึ่งจะเป็นรายได้เสริมได้อีกทางหนึ่ง

ส่วนที่ 3 ร้อยละ 30 แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกพืชเกษตรผสมผสาน เช่น ปลูกไม้ผล พืชผัก หรือไม้ดอก ไม้ประดับ โดยพิจารณาตามความเหมาะสมของสภาพพื้นที่และสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ ถ้าสภาพพื้นที่แห้งแล้ง ไม้ผลควรที่จะเลือกที่ทนแล้ง เป็นไม้ผลที่อยู่ในความต้องการของตลาดแปรรูปผลผลิตได้ในขณะราคาผลผลิตตกต่ำ ระหว่างแถวของไม้ผลที่ปลูกสามารถปลูกแซมด้วยพืชไร่เศรษฐกิจอายุสั้น เพื่อให้มีรายได้หมุนเวียนเลี้ยงตัวเองได้ ส่วนพืชผักที่ปลูกควรที่จะปลูกหมุนเวียน เพื่อลดความเสียหายที่อาจเกิดจากการทำลายของโรคและแมลง

ส่วนที่ 4 ร้อยละ 10 เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ปลูกไม้ใช้สอย ไม้โตเร็ว ซึ่งจะเป็นรายได้ในระยะต่อไป

แบบจำลอง “ทฤษฎีใหม่” พื้นที่ 15 ไร่

สูตร 30-10-30-30 คือ 30% ขุดสระ 10% สร้างบ้านและสิ่งอำนวยความสะดวก

30% + 30% พื้นที่เพาะปลูก

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่เป็นของใหม่สำหรับคนไทยส่วนใหญ่ ซึ่งยังไม่คุ้นเคยในการสละพื้นที่ดินจำนวนมากเพื่อกักเก็บน้ำ ที่ผ่านมาส่วนใหญ่จะขุดบ่อเล็กๆ เพื่อใช้น้ำทำการเพาะปลูก และพึ่งพาระบบน้ำฝนซึ่งได้ผลน้อยมากในสภาวะการณ์ปัจจุบัน

ทฤษฎีใหม่จะให้ความสำคัญกับแหล่งน้ำซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการทำเกษตรกรรม โดยปกติเกษตรกรรายย่อยส่วนมากมีอัตราการถือครองที่ดิน โดยเฉลี่ยประมาณ 15 ไร่ต่อครอบครัว แนวพระราชดำรินี้สามารถนำไปใช้ได้กับเกษตรกรรายย่อยทั่วไป แม้จะมีพื้นที่น้อยกว่าเกณฑ์เฉลี่ยก็สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

ในครัวเรือนหนึ่งๆ หากสามารถปลูกข้าวในพื้นที่ 5 ไร่ จะมีข้าวกินเพียงพอตลอดปี ซึ่งเกษตรกรสามารถอยู่ได้โดยพึ่งพาตนเอง มีความเป็นอยู่ดีขึ้น ยิ่งหากมีการวางท่อหรือทำระบบส่งน้ำ จากแหล่งน้ำขนาดใหญ่บริเวณใกล้เคียงได้ เกษตรกรจึงไม่ต้องกังวลกับภาวะฝนทิ้งช่วง หรือการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง เพราะสามารถดึงน้ำจากแหล่งน้ำมาเติมในสระหรือบ่อกักเก็บน้ำได้ ทำให้สามารถทำการเกษตรและมีข้าวปลาอาหารบริโภคอย่างพอเพียงตลอดปี ถ้ามีเหลือยังนำออกจำหน่ายเป็นรายได้อีกด้วย

การที่ราษฎรได้รับความรู้ในการประกอบอาชีพตามความเหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์และสังคม ทำให้ราษฎรมีความเป็นอยู่ดีขึ้น มีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น มีสภาพแวดล้อมดีขึ้น โดยเฉพาะสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น แหล่งน้ำ สิ่งเหล่านี้จะเอื้อต่อการประกอบอาชีพและการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับราษฎรผู้ยากไร้เหล่านั้น สมดังที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีมีพระราชดำรัสว่า

“ที่ซึ่งเคยเสด็จพระราชดำเนินไปแล้ว ในปีต่อๆ มาจะดีขึ้น คนมีสุขภาพดีขึ้น สภาพแวดล้อมดีขึ้น เศรษฐกิจดีขึ้น คู่กับแรงที่เราเหนื่อยและเงินทองที่เสียไป”

บทสรุป

จากพระวิริยะอุตสาหะแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย มีผลทำให้เกิดการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ราษฎรผู้ยากไร้ แม้ราษฎรผู้ปฏิบัติตามแนวพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” จะไม่ได้ร่ำรวยเป็นเศรษฐี แต่การที่ราษฎรมีผลผลิตเพียงพอแก่การดำรงชีพตลอดปี ทุกปี เป็นผลอันสำคัญที่ทำให้วงจรแห่งความยากจนอันเป็นธรรมดาชีวิตของราษฎรต่อเนื่องกันยาวนานยุติลง เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้ก้าวหน้าต่อไป นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณที่พระองค์ทรงมีต่อปวงราษฎร อันหาที่สุดมิได้

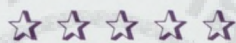
บรรณานุกรม

ทองคำ กล้วยไม้ ณ อยุธยา. เย็นศิระเพราะพระบริบาล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับกรุงเทพมหานคร.

กรุงเทพฯ : พิมพ์ ณ พริ้นติ้ง เซ็นเตอร์.

สมเด็จพระญาณสังวรฯ. ทศพิธราชธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, 2530.

เอกกษัตริย์อัจฉริยะ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการส่งเสริมจริยธรรม.

๓
พระมหากษัตริย์
ผู้ทรงประยุक्तฤษฎีศาสตร์
เพื่อช่วยทวยราษฎร์

ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์น้อม งามนิสัย หัวหน้าภาควิชาภูมิศาสตร์ : ผู้ประสานงาน

ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ วิทย์ราษฎร์ : ผู้เรียบเรียง

พระมหากษัตริย์ผู้ทรงประยุตต์ภูมิศาสตร์ เพื่อช่วยทวยราษฎร์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงเจริญพระชนมายุครบ 72 พระชันษา นับเป็นที่ยินดีปรีดาแก่พสกนิกรชาวไทยถ้วนหน้า ไม่เพียงแต่ชาวไทยเท่านั้น แม้กระทั่งชาวต่างประเทศซึ่งคุ้นเคยกับประเทศไทยต่างก็มีความชื่นชมต่อพระองค์ท่าน ทั้งนี้เพราะตลอดเวลาอันยาวนานของพระชนม์ชีพได้ทรงอุทิศเวลา พระปรีชาสามารถ และพระวรกาย เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาราษฎร์ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร รวมทั้งมนุษยชาติอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียงประเทศไทย ทั้งนี้ไม่มีการเลือกเชื้อชาติ ศาสนา และฐานะทางเศรษฐกิจ ความดีงามที่ทรงบำเพ็ญนั้นล้วนมาจากพระปรีชาสามารถ อันประกอบด้วย ไหวพริบปฏิภาณ และความมุ่งมั่นที่ต้องการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้บรรเทาเบาบางลง และนำไปสู่ความอยู่ดีกินดี ตลอดจนความรุ่งเรืองของปวงชน

ทุกคนคงเคยเห็นภาพประทับใจอันจินตนาณะที่ทรงงาน ไม่ว่าจะเป็นที่ประทับในพระราชวัง ระหว่างข้าราชการบริพาร เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการต่างๆ พื้นที่ในสนามที่ทรงบากบั่น เสด็จพระราชดำเนินเข้าไปในป่าเขา ท้องไร่ท้องนา ทรงพบปะกับประชาชนทุกหมู่เหล่า สิ่งหนึ่งที่ทรงถือติดพระวรกายและทรงกางทอดพระเนตรอย่างพิถีพิถะระห์ คือ แผนที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน ทรงเป็นผู้ที่รู้จักพื้นที่ของประเทศไทยทุกตารางเมตร แทบจะพูดได้ว่าไม่มีคนไทยคนใดที่รู้เรื่องประเทศไทยเสมอเหมือนพระองค์ท่าน อาจจะกล่าวได้ว่ากษัตริย์ทั้งหลายในโลกขณะนี้ไม่มีกษัตริย์พระองค์ใดรู้เรื่องประเทศของพระองค์ดีเท่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรา ความรู้เรื่องเมืองไทยของพระองค์มิใช่เป็นความรู้อย่างผิวเผิน แต่เป็นความรู้ที่ลึกซึ้งอันอาจนำไปสู่การแก้ปัญหาและการพัฒนาให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป นับว่าเป็นบุญวาสนาของคนไทยที่ได้ถือกำเนิดภายใต้ร่มพระบารมีของพระองค์

ความรู้อย่างลึกซึ้งในพื้นที่ของประเทศนั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งเมื่อบวกกับการที่ทรงเสด็จออกพื้นที่ ได้ทรงพบปะพสกนิกร ได้เพิ่มมิติทางด้านสังคมเข้าสู่พื้นที่ นับว่าเป็นมิติที่สำคัญ เพราะการแก้ปัญหา หรือการพัฒนาใดๆ หากไม่นำมิติทางสังคมเข้ามาเป็นตัวแปรที่สำคัญส่วนมาก จะพบความล้มเหลว ความรู้ด้านพื้นที่เป็นความรู้ด้านกายภาพอันประกอบด้วย ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ กาลอากาศ ดิน น้ำ พืชพันธุ์ สัตว์ ฯลฯ และความรู้ด้านสังคม อันประกอบด้วย เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ ทั้งสองมิติเมื่อรวมกันเป็นหัวใจของวิชาภูมิศาสตร์ที่เรียกว่า Spatial ทั้งสองมิติ กล่าวคือ ทางด้านกายภาพและสังคม จะพลวัตร (Dynamic) ไปตามกาลเวลา ทางพุทธศาสนาจะเรียกว่า กาลเทศะ (Time and space) หรือจะเรียกเสียใหม่ว่า Time and spatial การกระทำใดๆ หากเรียกง่ายๆ จะได้ว่าต้องเหมาะสมกับเวลาและพื้นที่ หรือจะให้ลงขั้นต้องตามกาลเทศะ หรือ Time and spatial

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชกรณียกิจอันเป็นโครงการตามแนวพระราชดำริซึ่งมีจำนวนมากล้วนแต่เป็นไปตามกาลเทศะ แม้แต่ในโครงการเองเมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไปก็ได้มีการพลวัตรโครงการให้เหมาะสมกับเวลาที่เปลี่ยนไป บางครั้งด้านเทศะก็เปลี่ยนไป โดยเฉพาะมิติทางด้านสังคม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงได้รวดเร็วกว่ามิติทางด้านกายภาพ กิจกรรมภายในโครงการจึงต้องพลวัตรไปด้วย หลักการที่ทรงใช้ตรงกับหลักการของวิชาภูมิศาสตร์คือ ศึกษาหาข้อมูลในห้องทรงงานเสียก่อน จากข้อมูลที่มีพร้อมอยู่ในมือ ไม่ว่าจะเป็นตัวเลข แผนที่ ความรู้เกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และอื่นๆ ในพื้นที่ แล้วจึงออกไปในพื้นที่ซึ่งเป็นพื้นที่ปฏิบัติการ ตรวจสอบข้อมูลที่มีอยู่กับสภาพที่เป็นจริง เก็บข้อมูลใหม่ๆ เพิ่มเติมเสาะหาข้อมูลที่ยังไม่เคยทราบ โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึก ความต้องการของคนในพื้นที่ จากนั้นจึงมาวางแผนทำโครงการ ในที่นี้จะขอยกโครงการตามแนวพระราชดำริบางโครงการมาวิเคราะห์ถึงพระปรีชาสามารถในการใช้ความรู้ทางภูมิศาสตร์ คือ “กาลเทศะ” มาใช้ในการดำเนินโครงการ

ทรงช่วยอุทกภัยในกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครมีทำเลที่ตั้งอยู่บนที่ราบต่ำสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 1-2 เมตร ความลาดเอียงของที่ราบมีน้อยมาก โดยเฉลี่ยประมาณ 1-2 เซนติเมตรต่อระยะทางหนึ่งกิโลเมตร ลักษณะเช่นนี้ทำให้การระบายน้ำในบริเวณกรุงเทพมหานครเป็นไปได้ยากมาก เพราะไม่มีแรงผลักดันให้น้ำไหลโดยธรรมชาติตามแรงโน้มถ่วงของโลก ประกอบกับกรุงเทพมหานครมีที่อยู่อาศัยหนาแน่น ทำให้มีตัวแปรด้านสังคมตามมา คือ การที่ประชาชนขาดความระมัดระวังในการทิ้งขยะมูลฝอยลงตามทางระบายน้ำ ซึ่งเป็นอุปสรรคในการระบายน้ำ เมื่อฝนตกลงมาหนัก ๆ ซึ่งเป็นลักษณะของฝนของประเทศที่อยู่ในเขตร้อน เช่น ประเทศไทย ที่ฝนจะตกเป็นปริมาณมากในระยะเวลาอันสั้น จะทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมขังเข้าไปในบริเวณบ้านเรือน สร้างความเสียหายทั้งในส่วนรวมและส่วนเอกชน ปรากฏการณ์เช่นนี้ได้เริ่มมีความรุนแรงมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 และความรุนแรงได้เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยในเรื่องนี้มาก เพราะกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของประเทศ หากต้องหยุดชะงักไปเพียงระยะเวลาสั้น ๆ ก็จะมีผลกระทบอย่างมากต่อส่วนอื่นๆ ของประเทศด้วย พระองค์ได้ทรงศึกษาถึงระบบแม่น้ำลำคลองในกรุงเทพมหานครอย่างทะลุปรุโปร่ง จนเรียกได้ว่าพระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถเรื่องลำน้ำ ตลอดจนเส้นทางระบายในกรุงเทพมหานครยิ่งกว่าผู้ใดในประเทศไทย ยิ่งไปกว่านั้นยังเสด็จพระราชดำเนินไปทรงตรวจสอบสภาพที่เป็นจริงของปรากฏการณ์น้ำท่วมด้วยพระองค์เองในพื้นที่ และเสด็จออกไปในระยะหลังเที่ยงคืน ซึ่งเป็นช่วงที่การจราจรบนท้องถนนได้เบาบางลงไปแล้ว จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงคำนึงถึงมิติทางด้านสังคมด้วย ทั้งๆ ที่เสด็จไปเพื่อทรงทอดพระเนตรปัญหาเพื่อนำมาแก้ไข ยังทรงหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดปัญหาอย่างอื่นตามมา

ในเดือนตุลาคมปี พ.ศ. 2523 ฝนตกมากในกรุงเทพมหานคร ประกอบกับ น้ำเหนือได้ไหลผ่านแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะที่เขตเขตมีนบุรี วัดปริมาณฝนได้ 685 มิลลิเมตร ทำให้เกิดน้ำท่วมขังในบางท้องที่ของกรุงเทพมหานคร ด้านตะวันออก ได้แก่ เขตบางกะปิ พระโขนง ห้วยขวาง และบางส่วนของเขตบางเขน บริเวณที่น้ำท่วมขังอย่างรุนแรงได้แก่ บริเวณถนนรามคำแหง และหมู่บ้านที่อยู่อาศัยจำนวนมากในย่านนั้น น้ำท่วมขังอยู่เป็นเวลา 2-3 เดือน จนกระทั่งในวันที่ 16 ธันวาคม 2523 ได้ทรงมีพระราชดำริให้ผู้ที่เกี่ยวข้องแก้ไข ดำเนินการ 5 ประการ คือ

1. เร่งระบายน้ำออกสู่ทะเล โดยผ่านแนวคลองด้านตะวันออก
2. กำหนดมาตรการป้องกันน้ำท่วม โดยให้มีพื้นที่สีเขียว (Green belt) เพื่อป้องกันการขยายตัวของเมือง และเพื่อให้แปรสภาพเป็นทางระบายน้ำ
3. สร้างระบบป้องกันน้ำท่วมในเขตชุมชนของกรุงเทพมหานคร
4. สร้างสถานที่เก็บกักน้ำตามจุดต่างๆ ของกรุงเทพมหานคร เพื่อช่วยในโครงการป้องกันน้ำท่วม
5. ขยายทางน้ำ หรือเปิดทางน้ำในจุดที่ผ่านทางหลวง หรือทางรถไฟ

ถัดมาในปี พ.ศ. 2526 ตั้งแต่เดือนสิงหาคม ฝนได้ตกในกรุงเทพมหานครเป็นปริมาณมากถึง 574 มิลลิเมตร ต่อมาในเดือนตุลาคมเกิดพายุโซนร้อนเฮอร์เบิร์ต และพายุดีเปรสชันได้ทำให้มีฝนตกในกรุงเทพฯ เพิ่มปริมาณน้ำซึ่งมีค้างอยู่เดิมตั้งแต่เดือนสิงหาคมให้สูงขึ้นอีก ทำให้พื้นที่ย่านบางกะปิ ลาดพร้าว พระโขนง ริมคลองลาดพร้าว คลองสามเสน คลองแสนแสบ คลองพระโขนง คลองสำโรง น้ำเอ่อล้น ท่วมถนนหลายสายจนแปรสภาพเป็นลำคลอง โดยเฉพาะถนนรามคำแหง ถนนสุขุมวิท ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ บางส่วนมีน้ำระดับสูงมากจนบางช่วงรถประจำทางไม่สามารถสัญจรได้ บ้านเรือน อาคารสถานที่ โรงเรียน ถนน และสิ่งอื่นๆ ได้รับความเสียหายไปเป็นจำนวนมาก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยในเหตุการณ์ครั้งนี้เป็นอย่างมาก ได้ทรงศึกษาประเมินปริมาณน้ำสภาพการไหลของน้ำประกอบกับการขึ้นลงของน้ำทะเลที่คอยหนุนมิให้น้ำที่ท่วมขังลดระดับไปง่าย ๆ และได้เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรยังจุดสำคัญ โดยเฉพาะตามแนวคลองแสนแสบในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2526 และได้พระราชทานกระแสพระราชดำรัสให้หน่วยทหารช่างแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า 4 ประการ คือ

1. ให้ขยายประตูน้ำเก่าที่วังสระปทุม และสร้างสะพานให้ประชาชนข้ามโดยสะดวก
2. ให้เสริมตลิ่งคลองแสนแสบด้านเหนือให้เรียบรอยยิ่งขึ้น
3. ให้พิจารณาตั้งเครื่องสูบน้ำที่ทำนบสร้างใหม่ คลองบางกะปิ เพื่อช่วยระบายน้ำจากคลองแสนแสบ คลองตันไปคลองผดุงกรุงเกษม
4. ให้เสริมคันกันน้ำที่คลองบางกะปิ เพื่อกันน้ำจากคลองบางกะปิไปลงคลองพระโขนง

หลังจากนั้นตลอดทั้งเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2526 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงติดตามไปทอดพระเนตรบริเวณที่น้ำขัง และได้พระราชทานพระราชดำริให้ปรับปรุงคลองธรรมชาติ ท่อลอดถนน คูตามถนน เพื่อเร่งให้น้ำระบายลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา และออกลงสู่ทะเลได้อย่างรวดเร็ว เช่นเดียวกันทางฝั่งธนบุรีได้ทรงพระราชทานพระราชดำริให้ขุดทางระบายน้ำออกไปอย่างรวดเร็ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ และพระวิริยะอุตสาหะในการแก้ไขน้ำท่วมกรุงเทพฯ จนได้รับผลสำเร็จ แนวทางที่ทรงพระราชทานพระราชดำริแก้ไขน้ำท่วมกรุงเทพฯ ได้ทรงใช้วิธีการศึกษาอย่างละเอียดถี่ถ้วนด้วยข้อมูลต่างๆ ที่มีอยู่ในห้องทรงงาน จากนั้นทรงเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตร และทรงเก็บข้อมูลในสนามทั้งข้อมูลด้านกายภาพและสังคม แล้วทรงนำมาสังเคราะห์ร่วมกัน แล้วจึงทรงพระราชทานแนวพระราชดำริในการแก้ไข นับว่าเป็นวิธีการทางภูมิศาสตร์ที่ได้ทรงใช้ แนวพระราชดำริในการแก้ไขน้ำท่วมกรุงเทพฯ นี้ ทางกรุงเทพมหานครและรัฐบาลได้นำมาใช้ทำแผนในการแก้ไขน้ำท่วมกรุงเทพฯ ด้วยพระปรีชาสามารถและพระอุตสาหะวิริยะทำให้พสกนิกรในกรุงเทพมหานครได้รอดพ้นภัยจากน้ำท่วมกรุงเทพมหานครในระยะต่อมา

ทฤษฎีใหม่เพื่อการการเกษตร

นักภูมิศาสตร์ทั้งหลายเมื่อได้พิจารณาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทฤษฎีใหม่เพื่อการเกษตรแล้ว จะพบว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงนำสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในประเทศไทยให้ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมของคนไทย ซึ่งก่อให้เกิดสภาพความเป็นอยู่อย่างพอเพียง จึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพอันล้ำเลิศที่จะนำพสกนิกรไทยซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรก้าวไปสู่วิถีชีวิตที่ทันสมัยในศตวรรษหน้า เพื่อเป็นพื้นฐานจึงขอให้ทำความเข้าใจกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทฤษฎีใหม่เสียก่อน ดังนี้

โครงการทฤษฎีใหม่ไม่ได้เน้นตรงขนาดของพื้นที่ แต่เน้นตรงการจัดสรรพื้นที่ให้เหมาะสม เพื่อพัฒนาด้านเกษตรกรรม ในโครงการนี้ได้กำหนดให้มีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นสามส่วนคือ

ส่วนที่ 1 เป็นพื้นที่สำหรับเก็บน้ำซึ่งต้องกันพื้นที่ไว้ 30% ของพื้นที่ทั้งหมดสำหรับสร้างสระสำหรับเก็บน้ำในฤดูฝน สำหรับเพื่อการเพาะปลูกในฤดูแล้ง และเลี้ยงปลา รวมทั้งสัตว์น้ำอื่นๆ ตามความเหมาะสม การเก็บน้ำไว้ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับประเทศไทย เพราะภูมิอากาศมีลักษณะชื้นและแห้งสลับกัน ในฤดูฝนปริมาณน้ำมีมาก ฤดูแล้งเกือบจะไม่มีฝนเลย

ส่วนที่ 2 พื้นที่ 60% ใช้เป็นพื้นที่การเกษตร ปลูกข้าว เพื่อการบริโภคมีเหลือขายได้ ปลูกไม้ยืนต้นซึ่งอาจเก็บเกี่ยวผลเพื่อการบริโภคหรือขาย นอกจากนี้ไม้ยืนต้นยังเป็นร่มเงาและสร้างความชุ่มชื้นให้แก่พื้นที่ เนื่องจากมีน้ำที่เก็บไว้ การทำนาและปลูกไม้ยืนต้น อาจทำได้ตลอดปี ซึ่งเป็นการเพิ่มผลิตผลและเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง

ส่วนที่ 3 พื้นที่ 10% ใช้เป็นพื้นที่อยู่อาศัย ทำถนนทางเดินคันคูคลอง ตลอดจนแปลงปลูกผักสวนครัวสำหรับบริโภคภายในบ้านและอื่นๆ

ทฤษฎีใหม่เพื่อการเกษตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเริ่มดำเนินโครงการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 โดยเริ่มต้นที่จังหวัดสระบุรี ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากหน่วยงานของรัฐคือ กรมชลประทาน กรมวิชาการเกษตร หน่วยงานการระดับพื้นที่จังหวัดสระบุรี ตลอดจนพระภิกษุ สามเณร วัดมงคลชัยพัฒนา และประชาชนบริเวณใกล้เคียงพื้นที่โครงการ ภายใต้การประสานงานของมูลนิธิชัยพัฒนา และสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

โครงการทฤษฎีใหม่เพื่อการเกษตรนี้นับว่าเป็นพระปรีชาสามารถอย่างยอดเยี่ยมของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงประยุกต์ความรู้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยมาเพื่อแก้ไขปัญหา เนื่องจากทรงเล็งเห็นว่าประเทศไทยมีลักษณะภูมิอากาศร้อน มีช่วงเวลาที่ชื้นและแห้งสลับกัน ช่วงเวลาที่ชื้นปริมาณน้ำมีมาก จากการที่

ฝนตกชุกพอถึงช่วงที่แห้งน้ำทั้งหลายจะเหือดแห้ง เนื่องจากไหลลงแม่น้ำลำคลองออกลงสู่ทะเลไปหมด ทำให้ขาดแคลนน้ำ แต่หากมีการบริหารการใช้น้ำให้ดีคือการเก็บน้ำไว้ในสระหรืออ่างเก็บน้ำก็สามารถนำมาใช้ในฤดูแล้งได้ ประกอบทั้งประเทศไทยมีอุณหภูมิสูงตลอดปีไม่มีอุปสรรคในการเพาะปลูกหากมีน้ำพอเพียง

ซึ่งต่างจากประเทศในเขตอบอุ่นการเพาะปลูกจะทำได้เฉพาะในฤดูร้อนซึ่งเป็นช่วงที่อุณหภูมิสูง ไม่มีอุปสรรคของน้ำแข็งและน้ำค้างแข็ง เช่น เขตหนาว ซึ่งพืชเจริญเติบโตไม่ได้ นอกจากนี้น้ำที่เก็บไว้เป็นปริมาณมากยังให้ประโยชน์ในการเลี้ยงปลา ซึ่งนับว่าเป็นผลพลอยได้จากการบริหารการใช้น้ำที่สำคัญมาก เพราะเป็นการเสริมเพิ่มปริมาณอาหารโปรตีน ซึ่งจะขาดแคลนอยู่เสมอ และมีราคาก่อนข้างสูงในประเทศไทย โดยเฉพาะในชนบท นับว่าเป็นวิธีการที่แบบยลทรงมีความเป็นอัจฉริยะ ซึ่งหาใครเสมอเหมือนมิได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงแทรกมิติทางด้านสังคมเข้าในโครงการนี้ ซึ่งหลายๆ คนมีอาจหยั่งทราบถึงความลึกซึ้งที่ทรงผูกโยงไว้กับโครงการ กล่าวคือเมื่อประเทศไทยได้ก้าวสู่ศตวรรษใหม่ กิจกรรมในการดำรงชีพของคนไทยที่สามารถให้อยู่ได้อย่างพอเพียงนั้น จะใช้วิถีชีวิตในการดำรงชีพแบบดั้งเดิมคือปลูกข้าวเพียงอย่างเดียว ส่วนผัก ปลาไปเก็บหาเอาจากธรรมชาติเช่นในอดีตความเป็นอยู่อย่างนั้นก็เพียงพอเพียงในสภาพแวดล้อมเช่นนั้น แต่ในศตวรรษหน้าจะให้อยู่อย่างพอเพียงจะต้องขยันหมั่นเพียรมากขึ้น การเกษตรทฤษฎีใหม่จะชักนำให้เกษตรกรใช้เวลาในการทำงานมากขึ้น การปลูกข้าวอาจต้องทำมากกว่าหนึ่งครั้งต่อปี นอกจากทำนาแล้วยังต้องดูแลพืชชนิดอื่นในการให้น้ำ ให้อุ๋ย ตกแต่งกิ่ง การเลี้ยงปลา และเลี้ยงสัตว์จำเป็นต้องใช้เวลาให้อาหารดูแลความเป็นไปของสัตว์ว่าอยู่อย่างสบายไม่มีโรค หากมีพืชผักสวนครัวต้องมีการรดน้ำตัดแต่งต้นเก็บเกี่ยวผล เมื่อเป็นเช่นนี้ชนบทดั้งเดิมจำเป็นต้องเปลี่ยนไป กล่าวคือแต่เดิมบ้านช่องอยู่กันเป็นกลุ่ม ส่วนที่ทำนาอยู่นอกหมู่บ้าน แต่ตามลักษณะการเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรต้องไปอยู่อาศัยในพื้นที่ซึ่งทำการเพาะปลูก ถ้าอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านเช่นเดิม จะเกิดความไม่สะดวกในการเดินทางไปทำงาน จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมความเป็นอยู่ต้องเปลี่ยนไปด้วย เวลาในการทำงานต้องเปลี่ยน ต้องมีการแบ่งเวลาและบริหารเวลาให้เหมาะสมกับการงาน อย่างไหนต้องมาก่อน อย่างไหนเกิดขึ้นทีหลัง เวลาเริ่มเป็นทรัพยากรจะปล่อยให้ผ่านไปเปล่าๆ ไม่ได้ จึงเห็นได้ว่าเกษตรกรรมทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริเป็นการสร้างคุณภาพของประชากร เพื่อการเข้าสู่ศตวรรษหน้า ที่ต้องมีการแข่งขันกันมากขึ้น

แหล่งน้ำในรูปแบบต่างๆ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย โดยเฉพาะด้านภูมิอากาศอย่างลึกซึ้ง กล่าวคือลักษณะภูมิอากาศของประเทศไทยจะมีสภาพชื้นและแห้งสลับกัน (Wet and dry climate) ช่วงเวลาที่ชื้นในฤดูฝนมีโอกาสมันน้ำเป็นจำนวนมากมหาศาล แต่พอถึงช่วงที่แห้ง น้ำที่เคยได้รับในช่วงที่ชื้นจะไหลหายจนเหือดแห้งไปหมด สภาพเช่นนี้จะเกิดขึ้นปีแล้วปีเล่ากับทุกส่วนของประเทศ ชาวไทยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม ดังนั้นน้ำไม่ได้เป็นเพียงปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตเท่านั้น แต่ยังมีความสำคัญต่อการประกอบอาชีพด้วย ที่ผ่านมากการเพาะปลูกจะกระทำได้อย่างดีเฉพาะหน้าฝนที่มีปริมาณน้ำเพียงพอ แต่พอถึงหน้าแล้งพื้นดินที่ทำการเพาะปลูกทั้งหลายจะถูกปล่อยให้ว่างเปล่าไม่สามารถทำประโยชน์ได้เพราะขาดน้ำ อย่างไรก็ตามในช่วงชุ่มชื้นปริมาณน้ำจำนวนมากได้ถูกปล่อยทิ้งให้ไหลไปตามธรรมชาติจนหมดสิ้น ถ้าหากหาทางเก็บน้ำเหล่านี้ไว้ได้บ้างจะสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในหลายๆ ด้านในช่วงฤดูแล้ง โดยเฉพาะหากนำมาใช้ในการเพาะปลูกจะช่วยเพิ่มผลิตผลและรายได้แก่เกษตรกรอีกทางหนึ่ง

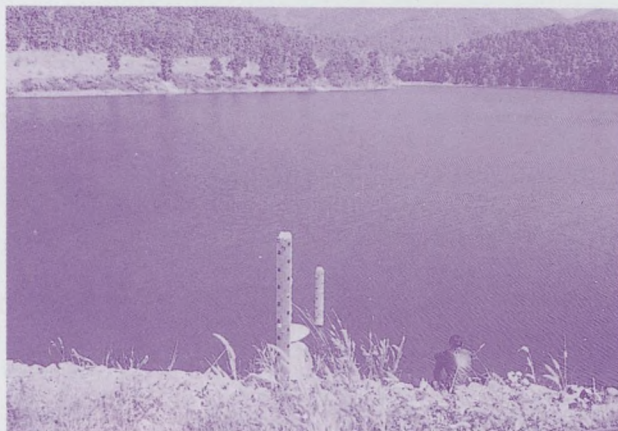

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จเยี่ยมพสกนิกรในท้องถิ่นต่างๆ ได้ทรงพบปัญหาการขาดแคลนน้ำในหน้าแล้งและปริมาณน้ำมีมากเกินไปจนเกิดน้ำท่วมในหน้าฝน ด้วยพระปรีชาสามารถของพระองค์ท่านได้ทรงศึกษาด้วยพระองค์เองและทรงจัดให้มีโครงการแหล่งเก็บกักน้ำในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นแหล่งน้ำสำหรับการใช้สอยในฤดูแล้ง และขณะเดียวกันยังช่วยบรรเทาอุทกภัย เพราะแหล่งเก็บน้ำเหล่านี้ได้เก็บน้ำไว้จำนวนหนึ่งแทนที่จะไหลบ่าไปท่วมพื้นที่ทั้งหมด โครงการพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำตามแนวพระราชดำริจะแบ่งได้เป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 5 ประเภท ดังนี้

1. โครงการแหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกและอุปโภคบริโภค
2. โครงการแหล่งน้ำเพื่อรักษาดินน้ำลำธาร
3. โครงการแหล่งน้ำเพื่อการผลิตกระแสไฟฟ้า
4. โครงการแหล่งน้ำเพื่อระบายน้ำออกจากที่ลุ่ม
5. โครงการแหล่งน้ำเพื่อบรรเทาอุทกภัย

โครงการแหล่งน้ำทั้ง 5 ประเภท ส่วนมากไม่ได้ใช้เพื่อการใดการหนึ่งโดยเฉพาะ แต่จะมีประโยชน์อย่างอื่นๆ แทรกอยู่ด้วย เช่น แหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกและอุปโภคบริโภค จะมีบทบาทในการช่วยบรรเทาอุทกภัยรวมอยู่ด้วย เป็นต้น การพัฒนาแหล่งน้ำนั้นเป็นงานที่ทรงสนพระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่ง และทรงให้ความสำคัญมากที่สุด ทุกครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จออกเยี่ยมเยียนราษฎร พระองค์จะทรงศึกษาลักษณะภูมิประเทศและข้อมูลต่างๆ ทางด้านภูมิศาสตร์ของท้องที่ ข้อมูลเหล่านี้จะทรงบันทึกไว้ในแผนที่มาตราส่วน 1 : 50,000 และจะทรงนำแผนที่ดังกล่าวไปตรวจสอบกับสภาพที่เป็นจริงเพื่อการวางแผน และทรงให้คำแนะนำในเชิงปฏิบัติว่าจะเป็นไปได้ หรือควรจะทำอย่างไร

ตัวอย่างแหล่งกักเก็บน้ำแห่งแรกที่ทรงมีพระราชดำริและกรมชลประทานได้รับสนองพระราชดำริได้แก่ โครงการอ่างเก็บน้ำเขาเต่า ที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นอ่างเก็บน้ำจืดเพื่อการบริโภค

และอุปโภค เพราะทรงทราบถึงปัญหาของราษฎรที่ขาดแคลนน้ำ เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ซึ่งอยู่ใกล้ทะเล ฝนตกค่อนข้างน้อย ประกอบกับลักษณะทางธรณีวิทยาที่ชั้นหินไม่อาจซับน้ำได้ อ่างเก็บน้ำดังกล่าวสร้างเสร็จในปี พ.ศ. 2506 มีความจุประมาณ 600,000 ลูกบาศก์เมตร ซึ่งสามารถช่วยบรรเทาการขาดแคลนน้ำจืดของหมู่บ้านเขาเต่าได้เป็นอย่างดี

ภาคเหนือ แหล่งน้ำแห่งแรกในพระราชดำริ ได้แก่ โครงการฝายทดน้ำบ้านหนองหอย ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นฝายทดน้ำกั้นห้วยแม่รวก เพื่อยกระดับน้ำในลำห้วยผันไปสู่พื้นที่เพาะปลูกและกักน้ำไว้สำหรับการบริโภคในฤดูแล้ง โครงการนี้กรมชลประทานรับสนองพระราชดำริทำการก่อสร้างเสร็จในปี พ.ศ. 2516

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นภูมิภาคที่มีปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งมากที่สุดในประเทศ เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ในภาคนี้ค่อนข้างจะเป็นอุปสรรคในการเก็บกักน้ำ เพราะดินเป็นดินทราย ประกอบกับฝนที่ตกในภาคนี้มีระยะเวลาเพียงห้าเดือน ซึ่งสั้นกว่าภาคอื่นๆ ยิ่งไปกว่านั้นการกระจายของฝนยังไม่สม่ำเสมอทั้งๆ ที่เป็นฤดูฝนก็อาจเกิดความแห้งแล้ง เพราะมีฝนทิ้งช่วง โครงการแรกตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในภูมิภาคนี้คือ โครงการอ่างเก็บน้ำบ้านสร้างแก้ว หมู่บ้านสร้างแก้ว ตำบลสร้างค้อ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร เป็นอ่างเก็บน้ำโดยการสร้างเขื่อนดินอัดแน่นปิดกั้นลำห้วย ความจุของอ่างประมาณ 500,000 ลูกบาศก์เมตร และมีระบบส่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกและการอุปโภค บริโภค กรมชลประทานเป็นหน่วยงานรับสนองพระราชดำริ สร้างเสร็จในปี พ.ศ. 2521

ภาคใต้ ปัญหาแหล่งน้ำในภาคใต้อาจจะแตกต่างจากภาคอื่นๆ ของประเทศ เนื่องจากภาคใต้มีฝนตกถึงปีละ 9 เดือน ส่วนมากปริมาณฝนสูง ปัญหาส่วนมากจึงเป็นน้ำท่วมและน้ำขัง โครงการแหล่งน้ำในพระราชดำริโครงการแรกในภาคนี้คือ การระบายน้ำพรุบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส เนื่องจากแต่ละช่วงฝน (Rain storm) ฝนจะตกเป็นปริมาณมากในระยะเวลาอันสั้นทำให้น้ำท่วมขังบริเวณขอบพรุ เพราะการระบายน้ำออกไม่สะดวก ส่วนมากพื้นที่บริเวณขอบพรุราษฎรจะใช้เป็นที่เพาะปลูกเมื่อเกิดน้ำท่วมขังจะทำให้พืชผลเสียหาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้พระปรีชาญาณ ศึกษาสภาพภูมิศาสตร์ของพรุ และทรงวางแผนทางด้านวิศวกรรมชลศาสตร์ เพื่อระบายน้ำออกจากพรุให้รวดเร็วเป็นผลให้ขอบพรุไม่มีน้ำขังใช้เพาะปลูกได้ แต่ยังคงเก็บน้ำไว้ในพรุบางส่วน เพื่อการใช้และให้คงรักษาสภาพแวดล้อมทางด้านชีวภาพของพืชและสัตว์ตามธรรมชาติดั้งเดิมของพรุ งานพระราชดำรินี้นับว่าเป็นผลงานที่ทรงใช้พระอัจฉริยะและอุตสาหะเป็นอย่างสูง ทรงเริ่มงานในปี พ.ศ. 2518 ใช้เวลา 6 ปี งานวิศวกรรมจึงเสร็จในปี พ.ศ. 2524 พระองค์ยังทรงติดตามโครงการนี้แม้กระทั่งปัจจุบัน เพราะพรุนี้มีความหลากหลายทางชีวภาพที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ

แหล่งน้ำที่กรมชลประทานได้รวบรวมงานโครงการชลประทาน อันเนื่องมาจากพระราชดำรินจนถึงปี พ.ศ. 2538 ดังนี้

ภูมิภาค	จำนวนโครงการ	ความจุ (ล้าน ม ³)	พื้นที่ (ไร่)
ภาคเหนือ	522	1,425	1,496,820
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	299	546	746,030
ภาคกลาง	241	219	308,910
ภาคใต้	168	200	427,530
รวม	1,230	2,390	2,979,290

ที่มา : ทบวงมหาวิทยาลัย “เอกกษัตริย์อัจฉริยะ” หน้า 120

เท่าที่ยกมาเป็นตัวอย่างและรวมโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คือ 1,230 โครงการ และจะมีโครงการเกี่ยวกับแหล่งน้ำเพิ่มขึ้นอีกซึ่งแสดงให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงวิเคราะห์ปัญหาทางภูมิศาสตร์ของประเทศอย่างทะลุถึงแก่นแท้ว่าราษฎรของพระองค์กำลังต่อสู้อยู่กับสภาพสิ่งแวดล้อมลักษณะใด และได้ทรงแก้ไขโดยทรงประยุกต์หลักการทางภูมิศาสตร์ในการแก้ปัญหา

สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร

ปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรได้ทวีความรุนแรงขึ้นทุกขณะไม่เฉพาะแต่ในประเทศไทย แต่เกิดขึ้นทั่วทั้งโลก ทั้งนี้เนื่องจากประชากรในโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เฉพาะประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2490 มีประชากรเพียง 17 ล้านคน แต่ในปัจจุบัน พ.ศ. 2542 มีประชากรมากกว่า 60 ล้านคน ในเวลาเพียง 50 กว่าปี ประชากรเพิ่มขึ้นมากกว่า 3 เท่า การบริโภคทรัพยากรและการทำลายสิ่งแวดล้อมได้เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว เนื่องจากสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรมีอยู่จำกัด ปัญหาที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมเสียไปหรือเสื่อมลง ทรัพยากรธรรมชาติหมดสิ้นไป จะมีผลย้อนกลับมาสู่มวลมนุษยชาติทั้งหลาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใย และทรงสนพระราชหฤทัยในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร จึงทรงมีโครงการอันเนื่องมาจากแนวพระราชดำรินด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรเป็นจำนวนมาก ซึ่งโครงการเหล่านี้ล้วนแต่ทรงแสดงออกซึ่งพระปรีชาสามารถในการประยุกต์ความรู้ด้านต่างๆ เพื่อแก้ปัญหา ในที่นี้จะขอยกโครงการอันเนื่องมาจากแนวพระราชดำรินด้านสิ่งแวดล้อมบางโครงการ เพื่อแสดงถึงพระปรีชาสามารถของพระองค์

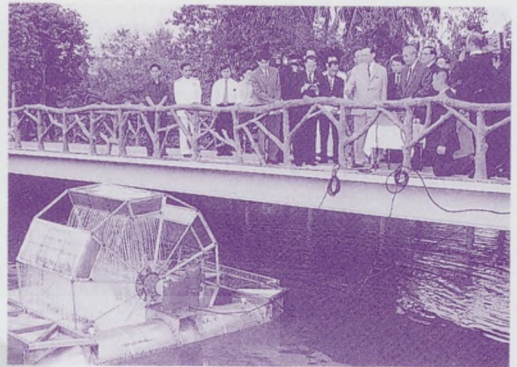
โครงการปลูกหญ้าแฝก ตามแนวพระราชดำริ เนื่องจากพระองค์ทรงเล็งเห็นว่าการเพาะปลูกของราษฎรในบางพื้นที่ตามแนวลาดชันของภูเขา นานไปน้ำจะชะล้างดินไปหมด ทำให้ไม่สามารถเพาะปลูกได้ นอกจากนั้นความชุ่มชื้นในดินก็จะสูญเสียไปอย่างรวดเร็ว ไม่มีอะไรคอยดักกั้นไว้ ส่วนดินที่ถูกชะล้างน้ำจะนำมาทับถมตามแม่น้ำลำคลองให้ดินแข็งทำให้แม่น้ำลำคลองมีความสามารถในการระบายน้ำล่าช้า สร้างปัญหาน้ำท่วมขัง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทดลองให้นำหญ้าแฝกมาปลูกกันสลับแนวร่องที่ปลูกพืชเพื่อให้ต้นหญ้าแฝกซึ่งมีรากหยั่งลึกช่วยยึดดินไว้ และชลอการไหลของน้ำตามความลาดชันให้ช้าลงปรากฏว่าได้ผลดี จึงได้มีการส่งเสริมให้ปลูกหญ้าแฝกไม่เฉพาะในพื้นที่เพาะปลูก แม้แต่พื้นที่ตามแนวถนนซึ่งตัดผ่านบริเวณภูเขาที่มีความลาดชัน ก็สามารถนำหญ้าแฝกมาปลูกเพื่อลดการชะล้างการพังทลายของดินได้เป็นอย่างดี

โครงการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากแนวพระราชดำริ โครงการนี้อยู่ที่อำเภอท่าใหม่จังหวัดจันทบุรี บริเวณอ่าวคุ้งกระเบนเดิมที่เป็นป่าโกงกางและป่าตะบูน แต่ราษฎรได้เข้าโค่นถางป่าเพื่อบุกเบิกทำนาเกลือ ซึ่งเป็นการทำลายสมดุลทางธรรมชาติ เมื่อการทำนาเกลือมีมากขึ้นน้ำเสียจากการทำนาเกลือไม่มี ธรรมชาติช่วยกำจัดให้น้ำในอ่าวเน่าเสีย เป็นผลให้การทำนาเกลือต้องประสบความเสียหาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานคำแนะนำให้ฟื้นฟูป่าชายเลนรอบอ่าวขึ้นมาใหม่ เพราะป่าชายเลนจะเป็นแนวกันและกำจัดน้ำเสียตามธรรมชาติได้ นอกจากนั้นป่าชายเลนยังเป็นที่อนุบาลสัตว์เล็กๆ ในทะเลให้เติบโต เช่น กุ้ง ปลา หอย สัตว์เหล่านี้จะเป็นวงจรอาหารของสัตว์อื่นๆ ในบริเวณนั้น เมื่อป่าชายเลนได้รับการฟื้นฟูขึ้นปริมาณน้ำเสียเริ่มลดน้อยลง ทำให้มีสัตว์น้ำตามธรรมชาติเริ่มเพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันการเลี้ยงกุ้งก็ได้ผลดีขึ้น เพราะน้ำที่ใสเลี้ยงกุ้งเริ่มสะอาดขึ้นเพราะป่าชายเลนช่วยกรองกำจัดของเสียออกไปโดยธรรมชาติ

กักกันชัยพัฒนา อันเนื่องมาจากโครงการตามแนวพระราชดำริ ลำคลองในกรุงเทพมหานครในอดีตประมาณ 30-40 ปีที่น้ำยังใสสะอาด เป็นที่อยู่อาศัยของกุ้งปลาได้ แต่เมื่อประชากรในกรุงเทพฯ เพิ่มมากขึ้น น้ำตามลำคลองในกรุงเทพฯ เต็มไปด้วยสิ่งโสโครก และเริ่มเน่าเหม็น เพราะในน้ำขาดออกซิเจน เนื่องจากออกซิเจนในน้ำถูกดึงไปกำจัดสิ่งโสโครกในน้ำจนหมด พระบาท

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นด้วยพระปรีชาสามารถว่าหากมีกลไกบางอย่างช่วยเติมออกซิเจนแก่น้ำได้ ออกซิเจนจะช่วยจัดสิ่งโสโครกในน้ำให้เบาบางลงได้ ด้วยเหตุนี้จึงได้ทรงคิดค้นกักกันชัยพัฒนาเป็นรูปแบบต่างๆ ในลักษณะที่ให้ประสิทธิภาพในการเติมออกซิเจนได้สูงสุด และให้สิ้นเปลืองแรงงานอันเป็นค่าใช้จ่ายให้น้อยที่สุด กักกันชัยพัฒนาที่ทรงกันคิดประดิษฐ์ขึ้นมีหลายรูปแบบ และได้ทรงทดลองนำไปใช้ในพื้นที่ย่างกุ้งเพื่อหาข้อมูลสำหรับนำมาพัฒนาให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป นับว่าเป็นพระอัจฉริยะและอดุสาหะ ที่จะทรงแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์สุขของปวงชนอย่างไม่หยุดยั้ง จะหาพระมหากษัตริย์พระองค์ใดเสมอเหมือนมิได้

การกักน้ำเสียในบึงมักกะสัน บึงนี้มีความกว้างใหญ่อยู่ในความดูแลของการรถไฟแห่งประเทศไทย น้ำในบึงเกิดจากน้ำทิ้งจากชุมชนโดยรอบ รวมกับน้ำจากลำคลองแสนแสบและทางน้ำที่เชื่อมต่อกับบึง นอกจากนั้นการรถไฟเองเคยปล่อยให้น้ำมันหล่อลื่นไหลลงไปในบึง ทำให้บึงมักกะสันเป็นบึงน้ำเสียอยู่ใกล้ชิดกับใจกลางย่านธุรกิจใหญ่ของกรุงเทพฯ คือประตูน้ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบปัญหาและได้ทรงเสด็จทอดพระเนตรบริเวณบึงด้วยพระองค์เอง ด้วยพระปรีชาสามารถและทรงเป็นอัจฉริยะ ได้ทรงสังเกตว่าผักตบชวาที่ในบึงมีอยู่หนาแน่นมากและผักตบชวาช่วยดูดซับของเสียออกจากน้ำไปได้เป็นอันมาก แต่ถ้าจำนวนของผักตบชวาอยู่หนาแน่นเกินไปจะทำให้ผิวน้ำไม่ได้รับแสงแดดและส่วนของผักตบชวาที่เน่าเสียก็จะไปสร้างความเน่าเสียแก่น้ำเพิ่มขึ้น ดังนั้นหากจัดให้มีการบริหารการกำจัดผักตบชวาในบึงให้อยู่ในบริเวณที่พอเหมาะ และคอยนำต้นผักตบชวาที่แก่แล้วขึ้นมาหมักทำปุ๋ยโดยวิธีนี้ผักตบชวาก็จะช่วยกำจัดน้ำเสียโดยธรรมชาติได้ ปรากฏว่าแนวพระราชดำริดังกล่าวได้ผลดีนอกจากช่วยบรรเทาความเน่าเสียของน้ำในบึงมักกะสันแล้ว ยังได้ปุ๋ยอินทรีย์จากต้นผักตบชวาอีกด้วย

โครงการแก้มลิงตามแนวพระราชดำริ ในปี พ.ศ. 2538 ได้เกิดน้ำท่วมกรุงเทพฯ อย่างรุนแรงอีกปีหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแนวพระราชดำริในการแก้ปัญหาน้ำท่วมกรุงเทพฯ มาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 ปัญหาน้ำท่วมในเขตชั้นในของกรุงเทพฯ ได้คลี่คลายเรื่อยมา แต่พื้นที่ชุมชนได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ดังนั้นเมื่อน้ำเหนือไหลบ่าลงมามากรวมกับน้ำฝนที่ตกในบริเวณกรุงเทพฯ ประกอบกับพื้นที่อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลเพียงเล็กน้อย เมื่อน้ำทะเลหนุนจากน้ำทะเลขึ้น จะมีผลต่อการระบายน้ำเป็น

อย่างมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเล่าว่าเมื่อยังทรงพระเยาว์ได้ทอดพระเนตรลิงกินอาหาร เมื่อมีอาหารมาก ๆ ลิงจะรับนำอาหารใส่ปากแต่ยังเคี้ยวกลืนไม่ทัน ลิงจึงอมอาหารไว้ที่กระพุ้งแก้มให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ครั้นเมื่ออาหารลดน้อยลงจึงค่อย ๆ ทอยนำอาหารจากกระพุ้งแก้มมาเคี้ยวกลืน ด้วยพระปรีชาสามารถจึงได้ทรงนำประสบการณ์เมื่อครั้งยังทรงพระเยาว์มาใช้แก้ปัญหาเกี่ยวกับน้ำเป็นลักษณะเอนกประสงค์ โดยมีแนวพระราชดำริหาพื้นที่ลุ่มซึ่งใช้ประโยชน์ไม่ได้ไว้เก็บกักน้ำขณะที่มีน้ำมาก ๆ น้ำที่เก็บไว้นี้สามารถนำมาใช้เพื่อการเพาะปลูก และการบรรเทาน้ำเสียตามลำคลอง ในขณะที่เป็นหน้าแล้ง ด้วยแนวพระราชดำริดังกล่าวจึงเกิดโครงการแก้มลิงเพื่อเก็บน้ำในขณะที่มีน้ำมากเป็นการบรรเทาภาวะน้ำท่วมเมื่อถึงหน้าแล้งยังสามารถนำน้ำที่เก็บกักไว้มานำมาใช้ทำประโยชน์ในด้านต่าง ๆ นับว่าเป็นวิธีการที่ทรงใช้ในการอนุรักษ์น้ำหรือทรงใช้น้ำอย่างชาญฉลาด

การเข้าถึงพื้นที่ (Spatial accessibility)

การเข้าถึง (Accessibility) มีความหมายเชิงพื้นที่ในวิชาภูมิศาสตร์ พื้นที่ใดเข้าถึงได้ยากจะกลายเป็นพื้นที่ตาบอด พื้นที่นั้นจะขาดความเจริญ เพราะการเคลื่อนไหวของสิ่งต่าง ๆ เข้าสู่พื้นที่นั้นเป็นไปได้ยาก ในทางกลับกันการนำสิ่งต่าง ๆ ในพื้นที่นั้นออกสู่ภายนอกก็ทำได้ไม่สะดวกเช่นกัน การเคลื่อนไหวเข้าสู่และออกจากพื้นที่ไม่มีเพียงวัตถุและสินค้าแต่ยังมีความคิด วัฒนธรรม สังคม ซึ่งซับซ้อนเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย จึงเห็นได้ว่าการเข้าถึงพื้นที่เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งทางด้านภูมิศาสตร์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระวิริยะยากที่จะหาผู้เปรียบได้ ในการที่ทรงบุกเบิกเข้าสู่ท้องถิ่นกันดารทุกซอกทุกมุมของประเทศคงยังไม่มีประมุขของประเทศใดในโลกที่มีความบากบั่นเข้าสู่พื้นที่ซึ่งเข้าถึงได้ยากเช่นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช การที่พระองค์ได้ทรงเข้าไปถึงพื้นที่ซึ่งเข้าถึงได้ยาก หรือไม่มีทางเข้าถึงนั้นเพื่อทรงหาหนทางให้พื้นที่เหล่านั้นได้เชื่อมโยงกับที่อื่นๆ ได้ จากการ ที่ได้เสด็จเข้าไปเพื่อทรงรับฟังจากราษฎรในพื้นที่นั้นๆ จึงได้มีโครงการตามแนวพระราชดำริให้มีเส้นทางคมนาคมขนส่งเข้าสู่พื้นที่ต่างๆ ที่ในอดีตไม่สามารถเข้าไปสู่หรือออกมาหาได้ โครงการถนนในชนบทไม่เพียงแต่ช่วยให้มีการติดต่อไปมาหาสู่กันได้ แต่ยังช่วยยกฐานะทางด้านเศรษฐกิจของคนในพื้นที่เหล่านั้นให้ดีขึ้นด้วย

โครงการเส้นทางถนนตามแนวพระราชดำรินี้พื้นที่ต่างๆ เท่าที่ประมวลได้มีดังนี้

ปี พ.ศ.	หน่วยงานรับผิดชอบ	จำนวนโครงการ
2520	กรมชลประทาน	2
2521	กรมทางหลวง	18
	ร.พ.ช.	2
2522	กรมทางหลวง	19
2523	กรมทางหลวง	8
	ร.พ.ช.	4
	กรมโยธาธิการ	1
2524	กรมทางหลวง	2
	ร.พ.ช.	12
	กรป.กลาง	60
	กรมโยธาธิการ	1
2525	กรมทางหลวง	3
	ร.พ.ช.	10
	กรป.กลาง	23
	กรมโยธาธิการ	1
2526	กรมทางหลวง	5
	ร.พ.ช.	7
	กรป.กลาง	3
	กรมโยธาธิการ	2
2527	กรมทางหลวง	7
	ร.พ.ช.	8
	กรป.กลาง	2
	กรมโยธาธิการ	1
2528	กรมทางหลวง	9
	ร.พ.ช.	15
	กรป.กลาง	3
	กรมโยธาธิการ	1
2529	กรมทางหลวง	6
	ร.พ.ช.	7

ที่มา : ในหลวงกับงานช่าง 2530, หน้า 120-129.

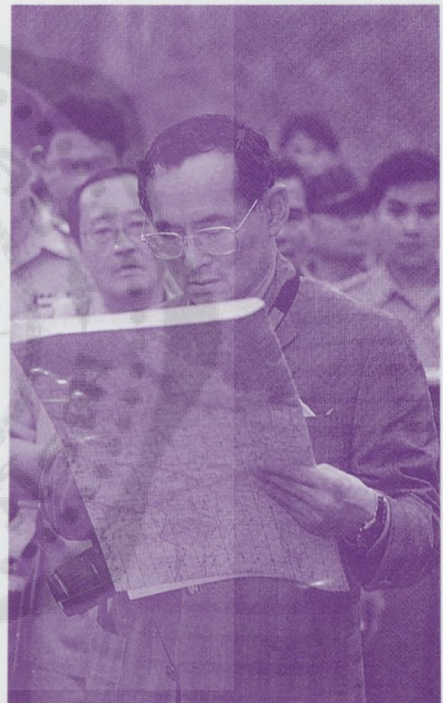
หากวิเคราะห์โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ในการเข้าถึงพื้นที่แล้ว จะเห็นว่าโครงการนี้จะมีอย่างหนาแน่นในช่วงที่ประเทศไทยกำลังมีวิกฤตของภัยจากคอมมิวนิสต์ แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประยุกต์ใช้วิชาภูมิศาสตร์ในการเข้าถึงพื้นที่เป็นยุทธศาสตร์ในการต่อต้านผู้ก่อการร้ายในช่วงนั้น พระองค์ทรงเสด็จเข้าสู่พื้นที่อันตรายอันเนื่องจากการก่อการร้ายทั้งหลายโดยไม่ทรงหวั่นเกรงภัยอันตราย สอดคล้องที่ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพที่ออกนำหน้าเข้าหาศัตรูของบ้านเมือง

อย่างทรง ด้วยพระบุญญาบารมีและความเด็ดเดี่ยวกล้าหาญของพระองค์ พื้นที่ซึ่งทรงเสด็จเข้าไปซึ่งเคยเป็นพื้นที่สีแดงกลับร่มเย็นเป็นสุข ภัยของลัทธิคอมมิวนิสต์ที่ถูกคามอยู่รอบๆ ประเทศไทยได้หยุดชะงักลง เพราะพระบารมีอันหาที่เปรียบมิได้ และในที่สุดภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์ต้องสลายตัวไปทำให้พสกนิกรได้อยู่อย่างร่มเย็นจนกระทั่งบัดนี้

แผนที่ : อาวุธคู่พระวรกาย

พระราชานิติจะมีศาสตราวุธคู่พระวรกาย แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงแผนที่เป็นอาวุธคู่พระวรกาย ไม่ว่าจะเสด็จในสนาม ณ ที่ใด พระองค์จะทรงถือแผนที่อยู่ในพระหัตถ์เปรียบเสมือนอาวุธที่พระองค์ทรงใช้ปราบศัตรู ซึ่งเป็นภัยคือความยากแค้นของทวยราษฎร์ของพระองค์ ไม่ว่าจะเป็นน้ำท่วม น้ำแล้ง ดินพังทลาย ภูเขาหัวโล้น การเพาะปลูกไม่ได้ผล ฯลฯ พระองค์ทรงใช้แผนที่เป็นอาวุธปราบปรามสิ่งเหล่านั้นให้มลายหายสูญไปได้ นับได้ว่าทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทันสมัย ทรงปราชญ์เปรี๊ญด้วยภูมิปัญญาที่ทรงสามารถพลิกผันการสู้รบด้วยการเข่นฆ่ากันมาเป็นการสู้รบเพื่อปราบปรามความยากเข็ญของปวงชน

ทำไมพระองค์จึงทรงเลือกแผนที่เป็นอาวุธ การดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่อดีตกาลมาจนถึงปัจจุบัน จำเป็นต้องรู้จักพื้นที่เป็นอย่างดี เมื่อครั้งที่มนุษย์ยังคงดำรงชีพอยู่ด้วยการเก็บ

ของป่าล่าสัตว์ จำเป็นต้องรู้ว่า ที่ใดมีของให้เก็บหาเป็นอาหาร ที่ใดพอที่จะล่าสัตว์ได้ ที่ใดมีอันตราย เมื่อเจริญขึ้นมาจำเป็นต้องรู้ว่าที่ใดจะเพาะปลูกได้ดี ที่ใดเหมาะแก่การประกอบอาชีพอะไร แม้กระทั่งในปัจจุบัน จำเป็นต้องรู้ว่าตัวเราเองหรือพื้นที่รอบๆ ตัวเราในประเทศของเรามีศักยภาพในด้านใด และควรทำอะไร และมีปัญหาอะไรบ้าง นอกจากนั้นยังต้องรู้ว่าเพื่อนบ้านเขาเป็นอย่างไร ขาดแคลนอะไร ต้องการอะไร สิ่งที่เขาต้องการเรามีพอจะแลกเปลี่ยนได้หรือไม่ ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมของเขาเป็นอย่างไร สิ่งเหล่านี้เป็นความรู้เรื่องพื้นที่หรืออีกนัยหนึ่งคือภูมิศาสตร์ และสิ่งเหล่านี้ถูกบันทึกไว้อย่างกะทัดรัดในแผนที่ ดังนั้นแผนที่จึงเป็นอาวุธที่สามารถพกพาได้ง่ายในการนำไปใช้สู้ภัยในการแก้ปัญหาและฝ่าฟันความยากจนได้เป็นอย่างดี

น่าเสียดายที่ความรู้เกี่ยวกับการใช้แผนที่และการอ่านแผนที่ในหลักสูตรสังคมศึกษา ส 503 กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการได้ตัดออกไปจากหลักสูตรและแบบเรียน โดยข้ออ้างที่ฟังไม่ขึ้นว่าเป็นเรื่องยากและแผนที่มีแทรกอยู่ในที่ต่างๆ แล้ว ผลที่เกิดขึ้นก็คือแม้แต่ครูอาจารย์ก็ยังไม่รู้วิธีอ่านแผนที่ ไม่รู้คำว่าพิกัดคืออะไร ละติจูดและลองจิจูด ก็ยังเข้าใจว่าเป็นเส้นสมมติทั้งๆ ที่ทั้งสองอย่างเป็นค่าของมุมที่

สามารถหาได้ทุกตำแหน่งบนพื้นโลก ส่วนเส้นสมมตินั้นคือเส้นขนานซึ่งไม่มีจริง ๆ แต่เขียนลงในแผนที่ตามแนวละติจูดเดียวกัน เช่นเดียวกันเส้นเมริเดียนเป็นเส้นสมมติไม่มีจริง ๆ แต่ลากให้เห็นบนแผนที่ตามแนวลองจิจูดเดียวกัน น่าเสียดายที่วงการศึกษานานาชาติไม่ได้สนใจที่จะฝึกให้เยาวชนของชาติได้ใช้อาวุธแผนที่ตามรอยเบื้องยุคลบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงใช้อาวุธชิ้นนี้อย่างเชี่ยวชาญในการนำไปผดพันกับความยากแค้นของทวยราษฎร์ของพระองค์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเมื่อเสด็จลงสนามจะเห็นเป็นที่คุ้นตา คือ มีกระดาดแผ่นใหญ่ ๆ ที่ทรงถือและเก็บอย่างประณีต หากขณะเสด็จมีฝนตกจะทรงเก็บกระดาดแผ่นนั้นไว้ในถุงพลาสติก นั่นคือแผนที่ โดยมากจะทรงใช้แผนที่มาตราส่วน 1 : 50,000 ซึ่งจัดทำโดยกรมแผนที่ แผนที่เหล่านี้จะสร้างขึ้นตามพิภพที่เป็นระบบ แต่เนื่องจากบริเวณที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินลงพื้นที่จะเป็นบริเวณที่ต้องใช้แผนที่หลายแผ่นนำมาต่อกันเพื่อให้ได้บริเวณที่ต้องการ วิธีการตัดต่อแผนที่ ได้ทรงทำด้วยพระองค์เองในห้องทรงงาน ซึ่งว่างเปล่าไม่มีโต๊ะเก้าอี้ ทรงนำแผนที่ซึ่งจะต่อกันวางบนพื้นและทรงตัดขอบออกอย่างประณีต และทรงนำแผนที่มาทากาวและทรงแปะต่อกันด้วยพระองค์เอง ส่วนขอบที่ตัดออกจะทรงนำมาต่อเข้าภายหลังเพื่อจะได้ทราบว่าแผนที่ซึ่งทรงนำมาต่อกันอยู่ที่ระวาง (แผนที่มาตราส่วน 1 : 50,000 แต่ละแผ่นเรียกว่าระวาง) ไหนมีชื่อว่าอย่างไร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ในแผนที่อย่างละเอียดทุกครั้งก่อนที่จะเสด็จลงสนาม เมื่อเสด็จพระราชดำเนินในสนามจะทรงบันทึกข้อมูลที่ทรงได้รับใหม่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นได้จากการทอดพระเนตรหรือจากการที่ทรงสอบถามจากเจ้าหน้าที่หรือราษฎรในท้องถิ่น ข้อมูลเหล่านี้จะทรงบันทึกไว้อย่างละเอียดในแผนที่ แม้กระทั่งทรงพบข้อผิดพลาดคลาดเคลื่อนในแผนที่ จะทรงบันทึกไว้ในแผนที่ในกรณีที่ทรงพบข้อผิดพลาดคลาดเคลื่อนในแผนที่จะทรงติดตามตรวจสอบเพื่อการแก้ไข บ่อยครั้งที่ทรงพระราชทานข้อมูลที่ถูกต้อง เช่น ชื่อหมู่บ้าน ทางน้ำ เส้นทางถนน ไปให้กรมแผนที่ทหารดำเนินการแก้ไขสำหรับการพิมพ์ในครั้งต่อไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงใช้แผนที่อย่างทะนุถนอมจนหมดอายุการใช้งาน จากนั้นจะทรงจัดทำแผนที่บริเวณเดิมขึ้นใหม่และทรงคัดลอกข้อมูลทั้งหลายมาลงในแผ่นใหม่ ทุกครั้งที่ทรงเสด็จกลับไปยังพื้นที่เดิมจะทรงนำแผนที่ซึ่งทรงทำไว้ไปด้วยเพื่อทรงตรวจสอบ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานสัมภาษณ์ที่พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์เกี่ยวกับการทรงใช้แผนที่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ความตอนหนึ่งจะขอัญเชิญมา ณ ที่นี้ว่า

“..... เวลาเสด็จไปที่เดิมอีก ส่วนมากจะเป็นปีต่อไป ท่านก็ใช้แผนที่อันเดิมนั้นในการที่จะตรวจสอบ ทำให้ท่านหวงแผนที่ของท่านมาก อันเดิมนั้นจะต้องเก็บไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ทางภาคใต้นั้นโดนฝนมาก เพราะเวลาเสด็จออกไปฝนมักจะตกทำให้แผนที่ค่อนข้างจะเปียกชุ่ม ก็ต้องถือด้วยความระมัดระวัง เวลาท่านสอน ท่านสอนแม้กระทั่งการพับแผนที่ เพราะว่าในเวลาเรานั่งในรถที่มันก็แคบ กางแขนขาออกไปมากไม่ได้ เวลาเตรียมก่อนออกเดินทางเราต้องพับแผนที่ให้ถูกต้อง ว่าตอนแรกไปถึงไหนและพอไปถึงอีกที่

จะต้องคลีให้ได้ในทันทั่วที่จะคลีหน้าไหนแล้วต่อไปถึงหน้าไหน ถ้าแผนที่นั้นเฝ้าเดิมทนคือโดนฝนหลายปี หลายฤดูกาล ท่านก็ต้องย้ายข้อมูลจากแผนที่เก่าไปสู่แผนที่ใหม่ ซึ่งท่านก็ต้องทำเองอีกเหมือนกัน และ เวลาตอนหลังนี้พวกเราที่ตามเสด็จก็ได้รับพระราชทานแจกแผนที่ ซึ่งเวลาท่านใช้เองด้วยหรือท่านเอามาแจก หลายครั้งท่านก็ไม่เอาแผนที่ตัวจริง ท่านก็ถ่ายสำเนาแผนที่นั้นแจกแล้วที่ท่านใช้ท่านก็ทรงระบายสีเอง ท่านขีดเส้นตรงที่คิดว่าสมควรที่จะทำเขื่อนหรือจะทำฝายตรงไหน วางแผนในนั้นและระบายสีฟ้าเป็นน้ำ ส่วนเขื่อนหรือถนนท่านก็จะเอาสีแดงระบายวาดเป็นเส้นไป....”

โครงการตามแนวพระราชดำริที่พระราชทานให้หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องนำไปพิจารณาเพื่อดำเนินการ ส่วนมากรูปแบบเบื้องต้นที่พระองค์ท่านวางแผน เช่น การกำหนดที่ตั้งของเขื่อน ของฝาย แนวคลองส่งน้ำ พื้นที่รับน้ำ แนวถนน ล้วนเริ่มต้นมาจากแผนที่ การศึกษาข้อมูลจากแผนที่เช่น สภาพภูมิประเทศ ภูเขา ที่เนิน ที่ราบ ที่ลุ่ม การไหลของน้ำ ความลาดเอียงของพื้นที่ ป่าไม้ พืชพันธุ์ พระองค์ทรงเข้าพระราชหฤทัยอย่าง ลึกซึ้ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเริ่มใช้แผนที่เมื่อครั้งเสด็จเยี่ยมพสกนิกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเมื่อปี พ.ศ. 2498 จากนั้นพระองค์ทรงใช้แผนที่ในการเสด็จออกเยี่ยมและช่วยเหลือราษฎรทั่วทั้ง ประเทศ จะเห็นได้ชัดเจนว่าพระองค์ทรงเป็นพระราชที่ใส่แผนที่เป็นอาวุธในการประหัตประหารศัตรูอันได้แก่ ความเดือดร้อนทุกข์ยากของทวยราษฎร์อย่างแท้จริง ซึ่งแตกต่างจากพระราชในอดีต และเชื่อว่าเป็นพระราช พระองค์เดียวในโลก ซึ่งทรงใช้แผนที่อย่างมีประสิทธิภาพแนบเนียนจนทำให้เกิดโครงการตามแนว พระราชดำริมากกว่า 2,000 โครงการ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงคุณธรรมอันล้ำเลิศ พระองค์ทรงบำเพ็ญ พระราชกรณียกิจเพื่อความผาสุกของปวงชนชาวไทย พระราชกรณียกิจของพระองค์ทุกเรื่องล้วนแต่ใช้ พระปรีชาสามารถเพื่อให้บรรลุบังเกิดผลในเรื่องประหัต ปฏิบัติได้ง่าย และบังเกิดผลดีหลายขั้นตอน นอกจากนั้นพระองค์ยังทรงมีสายพระเนตรอันยาวไกลในการวางรากฐานให้ปวงชนชาวไทยได้มีความสุข รุ่งเรืองตลอดไป เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงเจริญพระชนมพรรษา ครบ 72 พรรษา ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายซึ่งเป็นข้าใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ขออาราธนาพระรัตนตรัย และ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลจงดลบันดาล ปกป้องรักษาให้พระองค์ทรงมีพลานามัยที่สมบูรณ์และ พระชนมายุยาวนานยิ่งๆ ขึ้นไปเทอญ

บรรณานุกรม

- กปร, สำนักงาน. แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2540. 300 หน้า.
- ปรัชญา อภิวิโส. พระภิกษุ. พระราชประวัติ พระราชกรณียกิจ พระราชธรรม พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ธรรมสภา, 2539. 339 หน้า.
- วิชาการ, กรม. ประทีปแห่งการศึกษา : พระบรมราโชวาทพระราชดำรัสด้านการศึกษ กรมวิชาการ, 2540. 137 หน้า.
- วิชาการ, กรม. พระเจ้าอยู่หัว, กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, พ.ศ. 2530. 283 หน้า.
- วิชาการเกษตร, กรม. เอกสารวิชาการ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนาการกลีกรรม กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2539. 191 หน้า.
- วิศวกรรมศาสตร์, คณะ. 'ในหลวงกับงานช่าง' สมาคมนิสิตเก่าวิศวกรรมศาสตร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530. 239 หน้า.
- มหาวิทยาลัย, ทบวง เอกกษัตริย์อัจฉริยะ ทบวงมหาวิทยาลัย ร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน, 2539. 671 หน้า.
- สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. โครงการ. สารานุกรมไทย ฉบับกาญจนาภิเษก โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ 2539. 498 หน้า.
- เสน่ห์ วาฤทธิ. ในหลวงของเรา กับ ฝนหลวง สำนักฝนหลวงและการบินเกษตร สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2541, 79 หน้า.
- อำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี, คณะกรรมการ. จดหมายเหตุ คำประกาศสดุดีเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสที่สถาบันอุดมศึกษาขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุณวุฒิปันธิตกิตติมศักดิ์, คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539.

4

ในหลวง
กับการพัฒนาเมือง

ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์

อาจารย์ ดร. สรณ ภู่งง ห้วหน้าภาควิชาสังคมวิทยา : ผู้ประสานงาน

อาจารย์ ดร. สรณ ภู่งง, อาจารย์อรุณ แก้วเอี่ยม,

อาจารย์ ดร. ชลวิทย์ เจียรจิตต์, อาจารย์คณฤดี สุวรรณศิริ,

อาจารย์สิริภา สงเคราะห์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนีย์ ทองสว่าง,

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วราคม ที่สุกะ : ผู้เรียบเรียง

ในหลวงกับการพัฒนาเมือง

การพัฒนาเป็นเรื่องใหญ่และมีความสำคัญทั้งในระดับชีวิตส่วนบุคคลและในระดับสังคม มีแต่ชีวิตมนุษย์ในยุคดึกดำบรรพ์เท่านั้นที่ยังไม่ถือว่ามีพัฒนา หลังยุคที่มนุษย์เริ่มมีการปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์แล้วมนุษย์จึงเริ่มเข้าสู่ยุคที่มีการพัฒนา คือ มนุษย์เริ่มก้าวเข้าสู่ยุคที่มีวัฒนธรรม เพราะวัฒนธรรมในความหมายที่แท้จริง แบบถึงรากศัพท์หมายถึงการเพาะ การปลูก การบำรุงให้เจริญเติบโตหรือการทำให้ดีขึ้น (To make it better) ในความหมายโดยรวมของการพัฒนาในยุคปัจจุบัน ไม่ว่าเราจะให้ความหมายของการพัฒนาในรายละเอียดอย่างไรก็ตาม ความหมายหนึ่งที่ทุกคนยอมรับได้ คือการทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เช่นการมีอาหารรับประทานดีขึ้น มีบ้าน/ที่อยู่อาศัยดีขึ้น มีเสื้อผ้า/เครื่องนุ่งห่มดีขึ้น มียา/เวชภัณฑ์ หมอ/โรงพยาบาล/เตียงคนไข้ที่เพียงพอ โดยรวมการพัฒนาคือการทำให้ได้ดังที่ว่าจะช่วยทำให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น กล่าวอีกอย่างหนึ่ง ในความหมายของการพัฒนาในปัจจุบัน โครงการพัฒนาคือโครงการที่จัดทำขึ้นแก้ปัญหาชีวิตของพลเมืองและชีวิตของประเทศชาติโดยส่วนรวม เนื่องด้วยชีวิตผู้คนพลเมืองมีปัญหาอยู่ตลอดเวลา จึงยังผลให้ชีวิตของสังคมมีปัญหาตามไปด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้น โครงการพัฒนาจึงต้องจัดทำขึ้นโครงการแล้วโครงการเล่า โดยองค์กรพัฒนาของรัฐบ้าง องค์กรพัฒนาเอกชนบ้าง ถึงกระนั้น ปัญหาชีวิตผู้คนพลเมืองและปัญหาสังคมประเทศชาติก็ยังไม่รู้จักจบสิ้น โครงการพัฒนาจึงต้องมีควบคู่ไปกับชีวิตผู้คนพลเมืองและชีวิตสังคมประเทศชาติตลอดไป

ประเทศไทยกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ประเทศไทย มีโครงการหรือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2504-2544) รวมแล้ว 8 แผน ด้วยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเหล่านั้น ซึ่งประสบผลสำเร็จพอสมควรในการพัฒนาประเทศอย่างเต็มบาเต็มไหล่ประเทศที่พัฒนาแล้วหลายด้านด้วยกัน วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2504 คือวันแรกที่ประเทศไทยเริ่มเข้าสู่แผนพัฒนาฯ ที่ 1 จากวันนั้นจนถึงวันนี้มีถนนหนทางเพิ่มขึ้นมาก มีระบบเชื่อมต่อเนื่องถึงกันแทบทุกหมู่บ้านตำบล บ้านเมืองสว่างไสวด้วยกระแสไฟฟ้าใช้อย่างเพียงพอ มีดีกรีมานชนช่องที่ทันสมัยสวยงามไม่แพ้ต่างประเทศ มีสิ่งอำนวยความสะดวกแทบทุกอย่างทุกยี่ห้อที่มีการสร้างและพัฒนาขึ้นมาในโลก มีระบบการติดต่อสื่อสารผ่านดาวเทียมทั้งโทรศัพท์ โทรเลข และโทรคมนาคมทั่วถึงแทบทุกหนทุกแห่ง...เหล่านี้กล่าวได้ว่าเป็นผลมาจากการพัฒนาประเทศทั้งสิ้น

แผนพัฒนาฯ แห่งชาติเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ดี การดำเนินการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา แทบจะกล่าวได้ว่าเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งเป็นการพัฒนาเชิงวัตถุเป็นอันดับแรกก่อนข้างละเลยการพัฒนาด้านอื่นโดยเฉพาะจะเห็นชัดเจนว่าแผนพัฒนาฯ แรกใช้ชื่อว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ระบุเป้าหมายไว้ชัดเจนว่า มุ่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจเช่น สร้างถนน สะพาน เพิ่มกระแสไฟฟ้า สร้างเขื่อน ฯลฯ โดยมีฐานทฤษฎีรองรับว่าหากสิ่งก่อสร้างเหล่านี้มีมากพอและดีพอแล้ว เศรษฐกิจของชาติจะดีขึ้นไปด้วย เพราะทุกหนทุกแห่งที่มีถนน มีสะพาน มีเขื่อน มีกระแสไฟฟ้า หมายความว่า การดำเนินการทางเศรษฐกิจในรูปแบบการผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยน การค้าขายสะดวกสบายคล่องตัว ประเทศชาติก็เจริญขึ้น

เพียงแผนพัฒนาฯ แรกผ่านไป สังคมไทยเริ่มตระหนักว่าเรามองข้ามปัจจัยการพัฒนาที่สำคัญไปอย่างหนึ่งคือด้านสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาด้านประชากร อันหมายรวมไปถึงจำนวนประชากรที่มีอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังมีด้านการการศึกษา สาธารณสุข ฯลฯ ดังนั้น ตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 เป็นต้นมา จึงปรับชื่อแผนพัฒนาฯ เป็น “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ” โครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาด้านประชากรที่โดดเด่นและปรากฏผลได้แก่ เรื่องการวางแผนครอบครัว แต่ผลอันเนื่องมาจากการเริ่มโครงการที่ค่อนข้างล่าช้าไปบ้างก็ส่งผลให้ประชากรของประเทศเกิดเพิ่มขึ้นมาก ทำให้จำเป็นต้องขยายโรงเรียน รองรับเด็กๆ ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ต้องมีโครงการผลิตครูเพื่อป้อนให้โรงเรียนที่เปิดเพิ่มขึ้นเหล่านั้น ต้องเพิ่มงบประมาณทางการศึกษาอย่างมหาศาลเพื่อรองรับโครงการเหล่านี้ ปีแล้วปีเล่า...นี่คือปัญหาส่วนหนึ่งที่เกิดเนื่องจากการวางแผนที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ

แผนพัฒนาฯ แห่งชาติเป็นแผนพัฒนาชนบท

นอกจากเป็นแผนพัฒนาที่เน้นด้านเศรษฐกิจเป็นหลักแล้ว การพัฒนาประเทศยังเน้นการพัฒนาชนบทซึ่งมีประชากรเป็นคนส่วนมากและครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศ ทั้งนี้โดยมีกรอบความคิดว่าคนเหล่านั้นถูกรอบงำด้วยปัญหาพื้นฐานคือความยากจน โรคภัยไข้เจ็บและความไม่รู้ หากประชากรส่วนใหญ่ดังกล่าวของประเทศได้รับการแก้ปัญหาหลักทั้งสามนี้ได้แล้วก็เท่ากับว่าประเทศชาติโดยรวมได้รับการแก้ไขปัญหานั้นคือประเทศจะมั่งคั่งร่ำรวยขึ้น โรคภัยไข้เจ็บจะลดลง จะมีสุขภาพดีถ้วนหน้า รวมทั้งพลเมืองไทยโดยรวมจะได้รับการศึกษาทั่วถึง ดังนั้น เมื่อภาพโดยรวมของประชากรส่วนใหญ่ดีขึ้น หมายถึงประเทศโดยรวมดีขึ้น เหมือนกับที่กล่าวว่า ประชาชนมั่งคั่ง ประเทศชาติมั่นคง

การพัฒนาชนบทแก้ปัญหาสังคมเมือง

แต่อย่างไรก็ดี เหตุการณ์กลับไม่ได้เป็นอย่างที่สร้างกรอบทฤษฎี มีหลายสิ่งหลายอย่างเกิดขึ้น ไม่สอดคล้องกับแนวทฤษฎี นั่นคือได้เกิดปรากฏการณ์เชิงสังคมบางอย่างขึ้นคือชาวชนบทซึ่งเป็นประชากรกลุ่มเป้าหมายของการพัฒนาเป็นส่วนน้อยที่ได้รับผลการพัฒนา แต่ส่วนใหญ่แล้วยังถูกรอบงำด้วยปัญหาพื้นฐาน คือยังคงยากจน ถูกคุมร่ำด้วยโรคภัยไข้เจ็บและยังโง่เขลา ถูกหลอกลวงได้ง่ายอย่างไม่รู้เท่าทัน ประชาชนส่วนหนึ่งขายเรือกวสวไรंनाเพื่อชดใช้หนี้สินที่มีมากขึ้น ทั้งเรือกวสวไรंना มุงหน้างานทำในเมือง โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครต้องถือว่าเป็นเป้าหมายสุดท้ายที่ผู้คนเหล่านั้นมุงหน้ามาเพราะเชื่อว่าเป็นแหล่งงานแหล่งเงินที่ใหญ่ที่สุดตามความเข้าใจของพวกเขา

การที่ชาวชนบทจำนวนมากตัดสินใจขายเรือกวสวไรंना ทั้งบ้านเรือนเหลือไว้แต่คนชราและเด็ก มุงหน้าสู่เมืองกรุง หางานทำ สุดแต่จะได้ พวกเขาสามารถทำงานได้ทุกอย่างที่ทำเงินได้เพื่อยังอัตภาพตนเองและครอบครัว เนื่องจากชาวชนบทมีจำนวนมากมายมหาศาลและไม่มีความขบเค็ดใดมาสกัดกั้น การหลั่งไหลของจำนวนประชาชนเหล่านี้เมื่อมากขึ้นและวันเวลาที่ยิ่งนานวันยิ่งสร้างปัญหาแก่ส่วนรวมเพิ่มขึ้นหลายอย่าง เช่น ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาเสพติด ปัญหาโสเภณี ปัญหาจราจร เป็นต้น ทั้งนี้ยังไม่นับรวมสภาพปัญหาทางด้านจิตใจที่จะต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย ปัญหาด้านการเมืองการปกครอง และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องอีกมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงบประมาณที่จำเป็นต้องจัดสรรเพิ่มขึ้น เพื่อนำไปบรรเทาปัญหาของท้องถิ่นปลายทาง

นอกจากนี้ ยังมีประชาชนอีกจำนวนหนึ่ง ขอมกู้หนี้ยืมสินเพิ่มขึ้นเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายเดินทางไปทำงานต่างประเทศ ในจำนวนเหล่านี้ บางคนเคราะห์ร้ายซ้ำเติมอีก เช่น ถูกชักชวนไปทำงานต่างประเทศ แต่เมื่อเดินทางไปถึงปลายทางจึงรู้ว่าตนเองถูกหลอก เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาของสังคมไทย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรธรรมชาติ อันได้แก่ทรัพยากรป่าไม้ ที่ดิน แหล่งน้ำ พืชพันธุ์ พืชพันธุ์ ภูเขาซึ่งถือว่าเป็นแหล่งที่สามารถทำเงิน สร้างรายได้ ผู้ที่สามารถครอบครองทรัพยากรเหล่านี้มากก็ยังสามารถทำเงินและสร้างรายได้ ซึ่งถือว่าถูกต้องและสอดคล้องกับหลักเศรษฐศาสตร์ การปลูกไร่ให้ประชาชนได้รู้และเข้าใจว่าสิ่งเหล่านี้เป็นแหล่งเงินหรือแหล่งรายได้ เท่ากับเป็นการกระตุ้นยั่วยุให้พวกเขาเกิดคณหาคือความอยากได้เป็นเจ้าของ ค่านิยมเชิงวัตถุปลูกไร่แล้ววันแล้ววันเล่า ในขณะที่ค่านิยมเรื่องความดีงามและผลประโยชน์ส่วนรวมถูกมองข้ามจนกลายเป็นสิ่งด้อยคุณค่าลงไป ดังนั้น จึงปรากฏผลในเวลาต่อมาว่าป่าไม้ แหล่งน้ำ ที่ดิน ภูเขา พืชพันธุ์ พืชพันธุ์ ทุกหนทุกแห่งถูกเปลี่ยนแปลงเป็นตัวเงินจนแทบไม่มีเหลือไว้ให้ลูกหลานได้ชื่นชม

ภูเขา โดยเฉพาะบริเวณเชิงเขาจะถูกเปลี่ยนเป็นสนามกอล์ฟบ้าง เปลี่ยนเป็นรีสอร์ทบ้าง ยิ่งเป็นเชิงเขาที่มีลำธารน้ำไหลผ่าน ยิ่งเหมาะที่จะพัฒนาให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจส่วนบุคคล รวมทั้งเป็นบ้านจัดสรรมีระดับที่สามารถขายได้ราคา สังคมจึงได้เศรษฐกิจใหม่เกิดขึ้นจำนวนมาก เพราะความร่ำรวยจากอาชีพการขายแหล่งทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้

ป่าที่อุดมสมบูรณ์ถูกตัดลงมาแปรเปลี่ยนเป็นไม้แปรรูปเป็นสินค้า สถิติพื้นที่ป่าไม้ในประเทศลดลงจากที่เคยมีป่าเกินร้อยละ 80 ปัจจุบันเหลือเพียงประมาณ 1/3 ของพื้นที่ป่าไม้ที่เคยมี เงินกลายเป็นสิ่งที่ทุกชีวิตเห็นคุณค่าเหนือความดีงามเมื่อเกิดพายุฝนตกหนักเพียง 2-3 ชั่วโมงต่อเนื่องกัน ก็จะมีน้ำป่าไหลหลากอย่างรุนแรง พัดพาบ้านเรือนและสิ่งก่อสร้างต่างๆ ไปตามกระแสน้ำที่เชี่ยวกราก โดยธรรมชาติแล้วกระแสน้ำจะไหลลงสู่ที่ต่ำเสมอ ดังนั้น จากภาคเหนือสุดของประเทศ กระแสน้ำจึงไหลลงสู่กรุงเทพมหานคร โดยใช้เวลาเพียงไม่กี่วัน ถ้าหากวันใดที่น้ำเหนือไหลบ่า บรรจบกับน้ำทะเลหนุน กรุงเทพมหานครก็กลายเป็นทะเลที่อาจเล่นเรือท่องแบกกลางถนนได้อย่างสบาย รถยนต์ที่เคยวิ่งได้ตามท้องถนนจึงต้องจอดนิ่งสนิท ธุรกิจล้มละลาย หมู่บ้านเกิดใหม่หลายแห่งที่อยู่ตามเส้นทางของกระแสน้ำกลายเป็นทะเลด้วยเช่นกัน มูลค่าความเสียหายนับเป็นพันล้านหมื่นล้าน...นี่เป็นส่วนหนึ่งของปัญหา อันเนื่องมาจากการตัดไม้ทำลายป่า

ปัญหาอื่นนอกจากนี้ที่ยังจะต้องทำความเข้าใจเพิ่มอีกคือปัญหาน้ำเน่าเสีย แม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญของประเทศ อดีตเคยมีสภาพสดใส สวยงาม มีปลา มีผู้คนสัญจรทางเรือ มีชีวิตผู้คนที่ย้ายถิ่นนอนอยู่กับเรือ หรือเรือนแพ แต่ปัจจุบัน น้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาขุ่นข้น แสบไม่มีออกซิเจนในน้ำเพียงพอที่สัตว์น้ำจะอาศัยอยู่ได้ กรุงเทพมหานครได้ชื่อว่าเป็นเมืองที่อดีตเต็มไปด้วยคลองสวยงาม มีน้ำใสสะอาด สามารถเล่นเรือถึงกันได้ การเดินทางตามคลองเป็นภาพที่สวยงาม จนได้รับสมญานามว่า “เวนิสตะวันออก” แต่ปัจจุบันน้ำคลองที่เคยสดใสสวยงามในอนาคตกลายเป็นน้ำเน่าเสีย มีสิ่งปฏิกูล... สิ่งน่าขยะแขยงเหล่านี้ต้นเหตุมาจากสิ่งที่เรียกว่า การพัฒนาชนบทที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้คนร่ำรวยและประเทศชาติมั่งคั่งนั่นเอง

ทุกปี เราได้ยินได้ฟังข่าวสารการณรงค์เพื่อเชิญชวนปลูกป่า จนมี “วันต้นไม้แห่งชาติ” ข่าวสารการรณรงค์รักษาความสะอาดของแม่น้ำลำคลอง ป้ายโฆษณา “อย่าทิ้ง” ขยะลงในแม่น้ำลำคลอง ซึ่งบอกให้รู้ว่า กำลังแก้ปัญหาที่ปลายเหตุเพราะความไม่รู้เท่าทันสภาพปัญหาที่แท้จริง เงินงบประมาณจำนวนมากถูกใช้ไปเพื่อการนี้เช่นเดียวกับกำลังทุ่มเงินมหาศาลเพื่อแก้ปัญหาสังคมเมืองดังกล่าวข้างต้นโดยไม่ให้ความสำคัญว่าปัญหาสังคมดังกล่าวเหล่านี้คือธรรมชาติของความล้มเหลวของการพัฒนาชนบทที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจนั่นเอง จึงมีผู้กล่าวว่าประเทศไทยวางแผนพัฒนาเพื่อหาเงิน แล้วใช้เงินที่หาได้มาเพื่อแก้ปัญหาจากการหาเงินของตนเอง

ปัญหาการจรร : ภาพสะท้อนผลสำเร็จของการพัฒนาประเทศ

ในยุคที่ประเทศไทยกำลังเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อพัฒนาให้ทันประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังนั้น สิ่งที่จะต้องลงมือทำให้ดีที่สุดและรวดเร็วที่สุดเพื่อบรรลุเป้าหมายคือ ต้องเร่งพัฒนาให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมเหมือนกับประเทศอุตสาหกรรมทั้งหลาย ผลผลิตด้านอุตสาหกรรมต้องได้รับการยอมรับว่าสามารถส่งออกขายต่างประเทศได้ นั่นคือต้องได้รับการรับรองมาตรฐานสินค้าอุตสาหกรรม สังคมไทยกำลังวิ่งไล่ตามสิ่งเหล่านี้ เพราะกำลังกระหายอย่างยิ่งที่จะได้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว

กระบวนการทำให้ประเทศให้เป็นอุตสาหกรรม (Industrialization) ก็คือ กระบวนการทำให้ประเทศให้เป็นสมัยใหม่ (Modernization) ก็คือ กระบวนการนวัตกรรม (Innovation) คือการผลิตหรือการนำเข้าสิ่งแปลกใหม่ที่ดี เป็นคำศัพท์ที่มีความหมายอย่างยิ่งสำหรับเราที่กำลังเร่งรัดพัฒนาประเทศ สิ่งหนึ่งที่มาพร้อมกับกระบวนการเหล่านี้ คือ ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย ความหรูหรา ความภูมิฐาน ความสง่างาม เกียรติยศชื่อเสียง มีปัจจัยที่บ่งบอกความหมายของค่านิยมเหล่านี้เช่น การมีบ้านหลังใหญ่ มีรถยนต์คันหรู การรับประทานอาหารตามภัตตาคารแพงๆ การสวมใส่เสื้อผ้านำเข้าจากต่างประเทศ ฯลฯ

ค่านิยมเป็นสิ่งที่ทำให้คนสร้างภาพให้ตนเองว่าเป็นผู้มีระดับหรือไม่มีระดับ การมีรถยนต์ใช้ส่วนตัวถือว่าเป็นคนมีระดับ ตรงข้ามกับคนที่ไม่มีรถยนต์ส่วนตัวถือว่าไม่มีระดับ ไม่อยู่ในสายตาหรืออะไรทำนองนั้น เป็นการสร้างค่านิยมให้แก่ตัวเอง มีบริษัทผู้ผลิตและนำเข้ารถยนต์กำเนิดและเติบโตในประเทศไทยจำนวนมากและประสบความสำเร็จกับธุรกิจแขนงนี้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ เพราะคนไทยให้ค่านิยมในเรื่องการมีรถยนต์สูงมาก มีเหตุผลหลากหลายที่ใช้สนับสนุนการมีรถยนต์นั่งส่วนตัว...ดังนั้น ในที่สุดแล้ว กรุงเทพมหานครจึงได้ชื่อว่าเป็นเมืองที่มีรถยนต์มากที่สุด มีรถยนต์ทุกยี่ห้อและทุกรุ่นที่ผลิตในโลก ขณะเดียวกับกรุงเทพฯ มีวิศวกรเพื่อรองรับรถยนต์เหล่านั้นอย่างจำกัดมากผลจึงปรากฏว่ากรุงเทพฯ เป็นเมืองหลวงที่มีการจราจรแออัดมาก ในช่วงโมงเร่งด่วน รถยนต์วิ่งได้ไม่เกิน 10 กิโลเมตร/ชั่วโมง ถ้าขึ้นบนที่สูงมองลงมาจะเห็นภาพรถยนต์จอดเข้าแถวนี้อยู่ตามท้องถนนนานทีเดียวเหมือนหนึ่งว่ามีหมกมุ่นมอเตอร์โชว์อะไรสักอย่างหนึ่ง สิ่งนี้เรียกโดยรวมๆ ว่าปัญหาการจราจร จนถึงขณะนี้ยังไม่พบทางออกเลยว่าเป็นอนาคตอีก 10 ปีข้างหน้าสถานการณ์ปัญหาการจราจรจะมีหน้าตาเป็นอย่างไร นี่ก็คือปัญหาใหญ่ของบ้านของเมืองอีกปัญหาหนึ่งที่มากับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

รัฐบาลใช้เงินงบประมาณนับเป็นแสนล้านเพื่อบรรเทาและแก้ไขปัญหารถจราจร เช่น ใช้สร้างทางด่วนและทางด่วนพิเศษ สร้างรถไฟใต้ดิน สร้างรถไฟลอยฟ้า สร้างสะพานคนข้าม ในขณะที่ประชาชนในชนบทได้รับการจัดสรรเงินงบประมาณเพื่อพัฒนาท้องถิ่นตนเองเพียงน้อยนิดเมื่อเทียบกับเม็ดเงินที่ใช้สร้างทางด่วน

เหล่านั้น ปัญหาจราจรไม่ใช่ส่งผลแค่ปัญหาการติดขัดอย่างเดียว แต่หมายรวมถึงผลกระทบที่มีต่อชีวิต เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และด้านจิตวิทยาสังคมด้วยอย่างไม่รู้จบ มาถึงวันนี้ เราน่าจะตอบคำถามได้หรือยังว่าที่เราวางแผนพัฒนาประเทศมาทั้งหมดนั้น เพื่ออะไร...?

การพัฒนากน : แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่แท้จริง

ดังได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่าประเทศไทยเริ่มพัฒนาประเทศด้วยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและได้มาปรับเปลี่ยนเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) เนื่องจากให้ความสำคัญแก่จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงเน้นพัฒนาฯ ไปที่การวางแผนครอบครัวมากกว่าเรื่องอื่น คำว่า “สังคม” ตามแผนพัฒนาฯ นี้จึงจำกัดตัวเองอยู่ที่จำนวนประชากรมากกว่าเรื่องสังคมด้านอื่น ประเทศไทยสามารถลดอัตราการเพิ่มจำนวนประชากรได้ดี จนต้องลดการผลิตครูและยุบรวมโรงเรียนที่เคยมีเพิ่มขึ้นในสมัยหนึ่งให้ลงตัวกับการลดจำนวนลงของนักเรียน

ในความเป็นจริงแล้ว “สังคม” มีความหมายหลากหลายกว่าจำนวนประชากร ประชากรก็มีความหมายมากกว่าเพียงจำนวน ยังหมายรวมไปถึงคุณภาพประชากร คุณภาพชีวิตประชากร ประสิทธิภาพคือความสามารถในการทำงานของประชากรและจะต้องรวมไปถึงจิตวิญญาณประชากรที่ไม่เห็นค่าของเงินเหนือกว่าประเทศชาติและสังคมส่วนรวม...เหล่านี้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติไม่ให้ความสำคัญเท่ากับด้านเศรษฐกิจ

ประเทศไทยมีนักธุรกิจระดับโลก มีนักการศึกษาระดับโลก มีหลายสิ่งหลายอย่างในระดับโลก แต่ด้านการพัฒนาคนซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญของประเทศ เป็นหัวใจของประเทศ ยังก้าวไปไม่ถึงจุดที่ทำให้คนมีคุณภาพ ทุกประเทศต่างพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถเพื่อแข่งขันในระดับโลก จะคุ้มค่าเพียงใดถ้าหากจะทุ่มทุนอย่างไม่จำกัดเพื่อพัฒนาคน มีหลายคนกล่าวว่าประเทศไทยมีปัญหาคอร์ปชั่น ปัญหาเดียวที่สกัดกั้นประเทศชาติไม่ให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างสง่างามเท่าที่ควร ปัญหาคอร์ปชั่นบั่นทอนการพัฒนาประเทศแทบทุกอย่าง ปัญหาคอร์ปชั่นเป็นปัญหาทางจิตวิญญาณที่เห็นแก่ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม ประเทศเรามีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติที่จอมปราชญ์อย่างอินสไตน์ยังยกย่องว่าดีที่สุดเป็นศาสนาของคนไทยเป็นศาสนาประจำชาติไทย แต่พระพุทธศาสนาช่วยแก้ปัญหาไม่ได้ เพราะอะไร?

ทฤษฎีทางการศึกษาสอนกันมาว่าการศึกษาคือทำให้คนเป็นคนเก่งและเป็นคนดี นักการศึกษาสอนอย่างนี้คนทั่วไปก็เชื่ออย่างนี้ แต่เพราะเหตุใดประเทศไทยจึงเต็มไปด้วยปัญหาคอร์ปชั่นซึ่งสวนทางกับพุทธธรรมอย่างสิ้นเชิง ทำไมรัฐบาลไม่ทุ่มทุนเพื่อการศึกษาเพื่อการพัฒนาคนไทยให้เก่งที่สุดและดีที่สุด สังคมหวังอะไร

หวังจากใคร? ประเทศไทยมีนักการศึกษาที่ดีที่สุดหรือยัง? มีนักการเมืองที่รับใช้ประชาชนและประเทศชาติดีที่สุดหรือยัง? ประเด็นคำถามเหล่านี้ น่าจะมีคำตอบที่ชัดเจนเพื่อประเทศชาติโดยรวม ประเทศชาติมีปัญหาที่ยังรอการแก้ไขอีกมาก ยังมีโครงการพัฒนาประเทศอีกหลายโครงการที่ยังรอคนดีและคนกล้า ทั้งร่างกายและจิตวิญญาณ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่แท้จริงควรจะอยู่ตรงนี้?

กรุงเทพมหานคร : เมืองตัวอย่างที่ดีที่สุดที่สะท้อนภาพความล้มเหลวของการพัฒนาประเทศ

ถ้าหากมีภาพถ่ายดาวเทียมที่เน้นถ่ายภาพประเทศไทยทั้งหมด แสดงให้เห็นเส้นทางการคมนาคมและขนส่ง ทั้งทางรถยนต์ รถไฟ เครื่องบินและทางเรือ ซึ่งมีกระจายอยู่ทั่วประเทศ เราจะมีมองเห็นว่าเส้นทางเหล่านั้นทุกสายมุ่งสู่กรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานครจะเป็นทั้งจุดเริ่มต้นของการเดินทางและจุดสุดท้ายของการเดินทางในประเทศ ในขณะเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้นกรุงเทพมหานครยังเป็นจุดเริ่มต้นเส้นทางการเดินทางไปต่างประเทศทั่วทุกภูมิภาคและทั่วโลก

นักปราชญ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า ผลผลิตดีๆ ของทุกจังหวัดต้องส่งไปขายที่ตลาดกรุงเทพฯ ไม่ว่าจะเป็นอาหารสด อาหารแห้ง พืช ผัก ผลไม้ เนื้อ นม ไข่ แต่สิ่งของที่ไม่ค่อยดีและไม่ค่อยมีคุณภาพเจ้าของผู้ผลิตเก็บไว้กินเอง กรุงเทพฯ จึงเป็นเสมือนแม่เหล็กใหญ่ที่คอยดึงดูดเอาแต่สิ่งดีๆ เข้ามา กรุงเทพฯ จึงเป็นแหล่งรวมสินค้าและบริการที่ดีไว้บริการลูกค้ามีระดับที่หล่อหลอมมาจากทุกสารทิศ

ในทำนองเดียวกัน กรุงเทพมหานครยังเป็นที่รวมของสถาบันการศึกษาชั้นสูง เป็นศูนย์ธุรกิจระดับโลก เป็นที่รวมของนักการศึกษาแห่งชาติ เป็นจุดรวมของนักการเมืองชั้นหัวกะทิของชาติด้วย กรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีทุกสิ่งทุกอย่างเบียดเสร็จในตัวเอง สามารถเลี้ยงตัวเองได้นานเท่านาน ดังนั้น จึงเป็นเมืองที่คนไทยทุกคนปรารถนาที่จะมาสัมผัส แสวงโชค และสร้างชีวิตอันรุ่งโรจน์ให้แก่ตัวเอง ถนนทุกสายมุ่งหน้าสู่กรุงเทพมหานคร ไม่ว่าถนนสายนี้จะนำสู่วิถีที่ดีหรือไม่อย่างไร แต่เมื่อภูมิลำเนาเกิดไฟลุกไหม้ ใครจะอดรันทนทุกข์ทรมานอยู่ต่อไปได้ ดังนั้น สิ่งที่เราารู้คือกรุงเทพมหานครมีทุกสิ่งทุกอย่างที่เราต้องการ แม้ในชั่วเวลาที่เราจะไม่มีทรัพยากรสินใดติดกาย เขาก็ต้องตัดสินใจเดินทางมุ่งหน้าสู่กรุงเทพมหานคร คนที่คิดเช่นนั้นและตัดสินใจอย่างเดียวกันนี้มีมากมายและมีอยู่ทั่วภูมิภาคของประเทศ ในที่สุด ด้วยกาลเวลาที่ไม่นานเท่าใดนักเพียงชั่ว 3-4 ทศวรรษแห่งการพัฒนา กรุงเทพมหานครจึงเต็มไปด้วยประชาชนชาวชนบทที่อพยพเข้ามา ผู้บริหารประเทศและผู้วางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติคงยังไม่ได้คิดวางแผนใดมารองรับสถานการณ์เช่นนี้

ประชากรของประเทศ คือทรัพยากรของประเทศ ไม่ว่าข้อความนี้จะจริงหรือไม่อย่างไร แต่เมื่อประชากรจำนวนมากมาที่หลังไหลมารวมอยู่ในเมืองหลวงที่มีขีดจำกัดตัวเองในแทบทุกด้านปัญหาจึงเกิดขึ้น และเกิดขึ้นอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ปัญหาด้านประชากร หากไม่ได้รับการจัดการอย่างดีแล้วกลายเป็นปัญหาที่รวมเอาปัญหาทุกอย่างไว้ครบทุกด้าน เช่น ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาการประกอบอาชีพ ปัญหาการศึกษา ปัญหาด้านสาธารณสุข ปัญหาด้านสาธารณูปโภค ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาสิ่งแวดล้อมอันได้แก่ ปัญหาน้ำเน่าเสีย ปัญหาอากาศเสีย ปัญหาขยะ และอื่นๆ อีกมากมาย

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวง เป็นที่รวมของประชาชนที่อพยพมาจากชนบท เข้ามาสร้างฐานะในหลายรูปแบบ ไม่ว่าด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา หรือด้านการเมือง ประชาชนชาวชนบทที่อพยพมาหวังหนีร้อนมาพึ่งเย็นจำนวนคนที่เพิ่มขึ้นเป็นบ่อเกิดและสะสมปัญหาจำนวนมาก กรุงเทพฯ จึงเป็นที่รวมของปัญหาที่หลากหลาย จึงกล่าวได้ว่ากรุงเทพฯ เป็นสังคมเมืองตัวอย่างที่ดีที่สุดในสภาวะความล้มเหลวของการพัฒนาประเทศจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ผ่านมา

ในหลวงทรงพัฒนากรุงเทพมหานคร

ในความเป็นไทย มีสามสิ่งที่ขาดไม่ได้ คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ คนไทยไม่เคยขาดสามสิ่งนี้ในชีวิต ตั้งแต่เราเริ่มมีชีวิต เป็นนักเรียนในโรงเรียน ร้องเพลงชาติ ไหว้พระสวดมนต์ ร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี กิจวัตรประจำวันสามสิ่งนี้เป็นตัวแทนของความเป็นไทย ประเทศไทยมีสถาบันกษัตริย์คู่กับประเทศมาช้านาน พระมหากษัตริย์ทรงมีสถาบันพระพุทธศาสนาแนบแน่นมาตลอดนานเท่านาน จึงกล่าวได้ว่า ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นเหมือนมีสามสิ่งแต่ในความเป็นจริงแล้วเป็นสิ่งเดียวกันคือประเทศไทย

คนไทยศึกษาประวัติศาสตร์ชาติไทยทำให้เกิดความภูมิใจที่มีพระมหากษัตริย์ที่ปรีชาสามารถ ยามที่เกิดสงคราม พระองค์ทรงนำทัพออกสู้กับข้าศึก แต่เสร็จสิ้นสงคราม บ้านเมืองเข้าสู่ภาวะสงบ พระองค์ก็ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจต่างๆ เช่น ทรงทำนุบำรุงพระศาสนา การพัฒนาบ้านเมืองด้านอักษรศาสตร์ ด้านนิติศาสตร์ ด้านจิตรกรรมและประติมากรรม ด้านศิลปวัฒนธรรม และอื่นๆ

มาถึงยุคสมัยปัจจุบันซึ่งเป็นยุคสมัยแห่งการพัฒนาประเทศตามแนวทางประเทศที่พัฒนาแล้ว แนวความคิดเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมปรากฏอยู่ทั่วไป ทั้งในวงการณ์วิชาการ นักพัฒนาชุมชน นักการเมือง และในระดับชาวบ้าน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันทรงตระหนักในพระราชกรณียกิจอันสำคัญยิ่งนี้ ต่อบ้านเมืองและพสกนิกรของพระองค์ พระองค์ทรงอุทิศพระวรกายและพระราชหฤทัยอย่างทุ่มเทให้แก่พระราชกรณียกิจการพัฒนาความอยู่ดีกินดีทุกรูปแบบแก่ประชาชนไม่ว่าจะเป็นท้องถิ่นที่ทุรกันดารเพียงใด ไม่ว่าจะเป็นท้องถิ่นใดมุมใดของประเทศ พระองค์เสด็จออกเยี่ยมราษฎร ทรง

สัมผัสกับความทุกข์ยาก ความอดอยากหิวโหยของราษฎร ทรงสัมผัสกับโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ต่อพระพักตร์ด้วยพระองค์เอง ทรงรับสั่งให้คณะแพทย์รับคนไข้เหล่านั้นไว้ในพระบรมราชานุเคราะห์ คนแล้วคนเล่า เดือนแล้วเดือนเล่า ปีแล้วปีเล่า แม้แต่ชาวไทยภูเขาที่ประสบปัญหาสารพัด พระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปสัมผัสกับปัญหาและทรงมีพระราชดำริให้จัดทำโครงการเพื่อแก้ปัญหาให้ชาวไทยภูเขาเหล่านั้น พระราชกรณียกิจด้านการพัฒนาความอยู่ดีกินดีของประชาชนต่างๆ เหล่านี้เป็นที่เล่าขานและเล่าลือไม่เฉพาะแต่ภายในประเทศแต่หากได้มีการนำออกเผยแพร่ให้เป็นที่ปรากฏแก่ชาวโลก ซึ่งเป็นที่เล่าลือและกล่าวขานว่าพระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทยทรงเป็นกษัตริย์นักพัฒนา ไม่มีพระมหากษัตริย์ใดเท่าเทียม

ในส่วนที่เกี่ยวกับกรุงเทพมหานครอันเป็นศูนย์กลางแห่งทุกสิ่งทุกอย่างของประเทศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มิได้ทรงทอดทิ้ง ทรงกันขำกลับทรงสนพระราชหฤทัยอย่างใกล้ชิด ทรงทราบว่าปัญหาของกรุงเทพมหานครใหญ่หลวงเพียงใด พระองค์ทรงรู้ ทรงเห็น ทรงสัมผัสปัญหาและทรงมีข้อมูลปัญหาระดับท้องถิ่นอย่างละเอียด ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลถนนหนทาง น้ำท่วม น้ำเน่าเสียหรือข้อมูลอื่นๆ ดังนั้น จึงไม่แปลกใจที่เราได้เห็นพระองค์พระราชทานแนวพระราชดำริเพื่อแก้ปัญหาจราจร ปัญหาน้ำเน่าเสีย ปัญหาน้ำท่วมและปัญหาอื่นๆ อยู่เป็นประจำ พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์นักพัฒนาเมืองไม่น้อยไปกว่าชนบท บทความ “ในหลวงกับการพัฒนาเมือง” ต่อไปนี้เพื่อร่วมกล่าวขาน เล่าลือและเทิดทูนพระเกียรติคุณในวโรกาสครบรอบ 66 ปีของพระชนมวารในพระองค์ท่าน ...ขอจงทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน

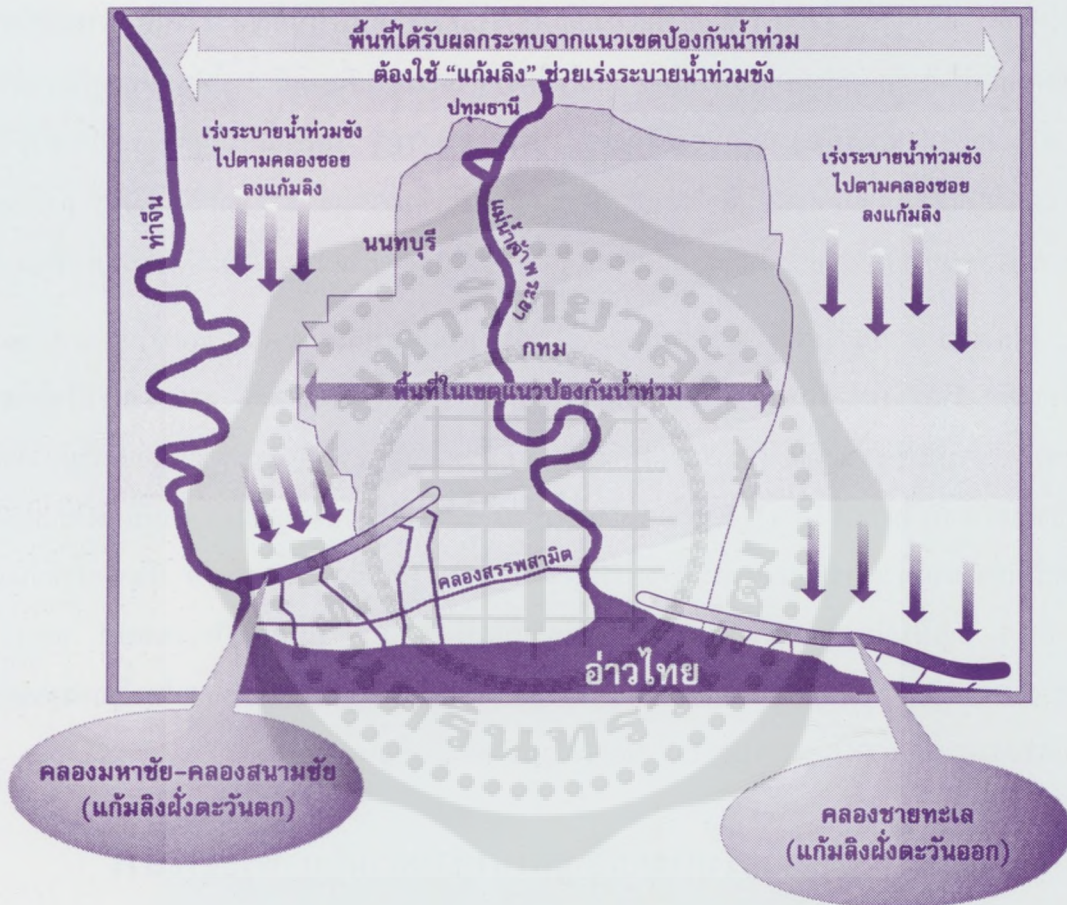
โครงการแก้มลิง : โครงการแก้ปัญหาน้ำท่วมตามแนวพระราชดำริ

ทุกครั้งที่มียุทธศาสตร์ในเรื่องน้ำท่วมขังในหลายจังหวัด โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ประชาชนจะได้รับความเดือดร้อน หน่วยงานราชการเองก็พยายามแก้ปัญหาทั้งปัญหาเฉพาะหน้าและการแก้ปัญหาที่ยั่งยืน แต่เนื่องจากกรุงเทพมหานครเปรียบเสมือนแอ่งกะทะ น้ำทะเลหนุนทะลักเข้ามาในคลองต่างๆ เมื่อมีน้ำทะเลหนุน กรุงเทพมหานครจึงเกิดน้ำท่วมได้ง่าย

กรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ในชุมชนเมืองประสบปัญหาน้ำท่วมในหลายปีที่ผ่านมา จนเป็นเรื่องที่ต้องหาแนวทางแก้ปัญหานานปีต่อปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริในการแก้ปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งพระองค์ได้มีกระแสรับสั่งถึง “โครงการแก้มลิง” เพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วมในฝั่งธนบุรี เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน นายประเสริฐ สมะลาภา ปลัดกรุงเทพมหานคร ผู้เข้าเฝ้าได้ถ่ายทอดกระแสพระราชดำรัสเกี่ยวกับโครงการนี้ โดยรายละเอียดดังนี้

แผนภาพโครงการแก้มลิง พระเมตตาโมรีฐินกู้แผ่นดินเมืองบาดาล

ที่มา : หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 5 ตุลาคม 2539

“พระองค์ทรงเน้นให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมด้านฝั่งธนบุรีว่าเป็นโครงการที่เหมือนกับเป็นที่เก็บน้ำไว้ในช่วงที่มีน้ำทะเลหนุนสูงและมีน้ำในพื้นที่มาก เช่น บึงมักกะสัน ก็คือเป็นแก้มลิงขนาดเล็กแห่งหนึ่ง ปลัดประเสริฐเล่า “ในหลักการของโครงการนี้จะมีการขุดบึงขนาดใหญ่ไว้ที่ชายทะเล (บริเวณคลองสรพสามิต-ดูในแผนภาพ) สูบน้ำในบึงให้แห้งเมื่อฝนตกก็กักน้ำที่มีจำนวนมากในพื้นที่เอาไว้ ในช่วงน้ำทะเลหนุนสูงก็ปิดประตูระบายน้ำ ส่วนในช่วงน้ำทะเลลดต่ำก็เปิดประตูระบายน้ำออก สำหรับพื้นที่ฝั่งธนบุรีเมื่อน้ำทะเลหนุนสูง น้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาจะล้นล้นถึงที่บริเวณเขตบางพลัดของกรุงเทพมหานคร อ.บางกรวย จ.นนทบุรี จึงต้องหาที่เก็บน้ำที่ล้น” นายประเสริฐกล่าวว่า “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้ขุดบึงขนาดใหญ่ไว้ที่ชายทะเล เพราะการสูบน้ำเข้าออกไม่สามารถจะหาเครื่องสูบน้ำขนาดมหึมาจำนวนมากมาสูบได้ จึงต้องให้บึงอยู่ริมทะเลจะเป็นประโยชน์ มีการติดตั้งประตูระบายน้ำเมื่อน้ำทะเลขึ้นก็ปิด

ประตุน้ำให้น้ำที่ล้นที่พื้นที่บางพลัด บางกรวยไหลมาเก็บในบึง ส่วนเมื่อน้ำทะเลลงก็จะเปิดประตุน้ำให้น้ำไหลลงทะเล”

“พระองค์ตรัสว่า ตามปรกติแม่น้ำเจ้าพระยาสามารถรับน้ำได้ 3,000 ลบ.ม./วินาที แต่ถ้าน้ำไหลมากเกินไป 5,000 ลบ.ม./วินาที จะล้นตลิ่ง จึงต้องหาวิธีให้แม่น้ำเจ้าพระยา รับน้ำได้ 5,000 ลบ.ม./วินาที แนวพระราชดำริเห็นว่าแทนที่จะสร้างเขื่อนทำไมไม่ไปสร้างที่บริเวณอื่นแล้วควบคุมไม่ให้น้ำลงแม่น้ำเจ้าพระยา 5,000 ลบ./วินาที ซึ่งมีหลายวิธี เช่น หาทางสร้างเขื่อนทางด้านเหนือ กทม. เช่น เขื่อนป่าสักแล้วควบคุมการปล่อยน้ำให้สมดุลกับระยะเวลา การเบนน้ำไปทางด้านฝั่งตะวันออกของ กทม. กับด้านฝั่งตะวันตกของฝั่งธนบุรี ส่วนที่เหลือก็ทำบึงเป็นแก้มลิงขนาดใหญ่ ซึ่งการผันน้ำลงทะเลด้านตะวันออก และอาศัยการขึ้น-ลงของน้ำทะเลเป็นตัวควบคุมทางด้านตะวันตก จะทำให้น้ำไหลถ่ายเทไปในทิศทางเดียวกันด้วย” นี่เป็นหลักการที่พระองค์พยายามให้หน่วยงานปฏิบัติเข้าใจเพื่อจะได้จัดทำโครงการระยะยาวในการแก้ปัญหา น้ำท่วมในพื้นที่ กทม. และที่ราบลุ่มภาคกลาง ซึ่งทุกหน่วยงานจะมีทิศทางในการดำเนินงานไปในทางเดียวกัน พระองค์ทรงเห็นว่าการทำเขื่อนจะเป็นเพียงการทำการกัก 2 ข้างกันน้ำไว้ ซึ่งถ้าปริมาณน้ำมากก็ต้องทำสูงมาก แต่ประโยชน์ที่ได้รับน้อย แต่ถ้าทำโครงการแก้มลิงและแก้ปัญหาโดยการควบคุมน้ำเจ้าพระยาได้จะเป็นประโยชน์ในระยะยาว นอกจากนี้ยังช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม การประกอบอาชีพที่อยู่อาศัยให้ประชาชนได้ด้วย พระองค์ตรัสว่า พื้นที่ฝั่งธนบุรี ถ้าหากปล่อยทิ้งไว้จะเป็นแหล่งที่สะสมของเน่าเสีย ซึ่งจะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการประกอบอาชีพของเกษตรกร อาชีพการทำนา ก็จะหายไป ดังนั้นจึงต้องใช้พื้นที่เป็นที่ระบายน้ำ และการเก็บกักน้ำไว้จะเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพในอนาคต รวมทั้งใช้น้ำที่มีอยู่ในการให้น้ำเสียได้ด้วย

มูลนิธิชัยพัฒนา กรมชลประทาน กทม. ได้สำรวจพื้นที่ตามแนวพระราชดำริที่จะทำโครงการแก้มลิงบ้างแล้ว ณ บริเวณคลองสรพสามิตกับชายทะเล เขตบางขุนเทียน ซึ่งมีความกว้างประมาณ 2 กิโลเมตร ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ของ กทม. ประมาณ 3,000 ไร่ อีกส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ของประชาชน ซึ่งทางรัฐจะเข้าไปช่วยจัดระเบียบและจัดสรรพื้นที่ในการดำเนินโครงการ โดยพระองค์ทรงเน้นให้ทำความเข้าใจกับประชาชนเกี่ยวกับประโยชน์ของโครงการแก้มลิงระยะยาว ซึ่งในระยะแรกอาจจะมีการขัดแย้งบ้าง แต่ถ้าเข้าใจก็ลงยินยอมเพราะประชาชนที่เป็นเจ้าของพื้นที่ก็ยังมีสิทธิที่ดินเหมือนเดิม

“แนวพระราชดำริของในหลวง พระองค์ทรงคิดเป็นแผนแม่บท ซึ่งมีความละเอียดอ่อนและรอบคอบแก้ปัญหาได้ตรงจุด แม้แต่บริเวณโค้งแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณคลองลาดโพธิ์ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ ที่มีรูปร่างเป็นกระเพาะหมู พระองค์ทรงเสนอแนะให้ขุดคลองตัดน้ำให้ไหลลงเป็นทางตรงได้ ซึ่งอาจจะขุดขนาดเล็กกว่าแม่น้ำเจ้าพระยา 1 ใน 4 และให้ทำประตูน้ำโดยกำหนดให้น้ำไหลลงตรงช่วงระยะของน้ำทะเล และในช่วงน้ำขึ้นก็ปิดประตูน้ำไว้ ซึ่งจุดนี้จะเห็นได้ว่าเป็นแนวพระราชดำริที่พวกเราไม่เคยคิดมาก่อน”

นายประเสริฐ สมะลาภา ปลัดกรุงเทพมหานครกล่าว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีกระแสรับสั่งต่อคณะบุคคลเข้าเฝ้าฯ คือ การแก้ปัญหาน้ำท่วมตามหลักทฤษฎีใหม่ (4 ธ.ค. 2538)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีกระแสรับสั่งต่อคณะบุคคลที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรอันเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ในวันที่ 4 ธันวาคม 2538 ถึงการแก้ปัญหาน้ำท่วมตามหลักทฤษฎีใหม่ รวมทั้งโครงการแก้มลิงอันเป็นโครงการแก้ปัญหาน้ำท่วมในภาคตะวันตกของกรุงเทพมหานคร ผู้ที่เกี่ยวข้อง 2 ท่านที่สำคัญ คือ ดร. สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) และนายสุจริต นันทมนตรี ผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการ ท่านได้ให้สัมภาษณ์กับกระแสรับสั่งดังนี้ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล กล่าวว่า “โครงการแก้มลิง ที่ทรงเสนอให้มีการดำเนินการนั้น หากจะมีปัญหาก็คืออยู่ที่เรื่องที่ดินซึ่งประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่จะดำเนินโครงการอาจไม่เข้าใจและคัดค้านการที่จะต้องออกจากพื้นที่เพื่อนำที่ดินดังกล่าวมาพัฒนาตามแนวพระราชประสงค์ แต่เรื่องนี้ได้มีการเตรียมการเอาไว้แล้ว โดยมีผู้น้อมเกล้าฯ ถวายที่ดินผืนใหม่ 34 ไร่ ซึ่งจะจัดให้ประชาชนอพยพไปอาศัยก่อนชั่วคราวในช่วงที่จะพัฒนาตามแผน จากนั้นเมื่อเราพัฒนาพื้นที่และปลูกต้นไม้ที่สอดคล้องกับสภาพดินเรียบร้อยแล้วก็จะย้ายประชาชนกลับเข้ามา ดังนั้น เรื่องนี้ต้องประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจอย่างถูกต้องว่าไม่ได้สูญเสียอะไร ถ้ายู้อย่างเดิม”

พระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีพระราชดำริแก้ไขสถานการณ์ความทุกข์ยาก เดือดร้อน ให้แก่พสกนิกรชาวกรุงเทพมหานครของพระองค์นั้น ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มีให้ชาวไทยเห็นเป็นลำดับเรื่อยมา ตัวอย่างเช่น ปี 2523-2525 ขณะที่กรุงเทพมหานครประสบกับภาวะน้ำท่วมใหญ่ที่ฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานคร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องเข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานกระแสพระราชดำริแก้ไขสถานการณ์ซึ่งมีผลให้เกิดการเร่งระบายน้ำออกสู่ทะเลโดยผ่านแนวคลองต่างๆ ฝั่งตะวันออกเกิดมาตรการพื้นที่สีเขียวป้องกันการขยายตัวของเมืองอย่างไร้ทิศทาง

สร้างระบบป้องกันน้ำในเขตชุมชน ปรับปรุงบึงขนาดใหญ่ เป็นที่กักน้ำ และขยายทางน้ำในจุดที่ผ่านทางหลวงหรือทางรถไฟ

ในปี พ.ศ. 2526 ได้เกิดฝนตกหนักในเขต กทม. และปริมณฑล น้ำระบายลงทะเลไม่ทัน ท่วมขังอยู่ 4-5 เดือน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินออกตรวจสภาพพื้นที่ด้วยพระองค์เองถึง 6 ครั้ง บางครั้งต้องเสด็จพระราชดำเนินลุยน้ำเป็นระยะทางหลายกิโลเมตรเพื่อทอดพระเนตรข้อเท็จจริง

พสกนิกรชาวไทยคงจำได้อย่างตรึงตา ในช่วงที่อยู่ในห้วงเวลาโศกาลัยต่อการจากไปของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ท่านเจ้าคุณธัมมโชติ อดีตเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศราชวรวิหาร ท่านเจ้าคุณบุญชูธรรม อดีตเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร และท่านเจ้าคุณประทีป ญาณวฑฺฒโน อดีตเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร เราจะเห็นภาพพระองค์ท่านพระราชทานแนวทาง

การแก้ปัญหาหน้าท่วมให้แก่เจ้าหน้าที่ทุกวันจนทำให้วิกฤตการณ์น้ำเหนือไหลบ่าลงมาท่วมพื้นที่เมืองหลวงและปริมณฑล โดยการใช้ “แก้มลิง” ภายหลังมีพระราชดำริเรื่องนี้ออกมา ทำให้หลายคนที่ไม่ทันพระองค์ สับสนไม่เข้าใจว่า “แก้มลิง” จะช่วยแก้ปัญหาหน้าท่วมได้อย่างไร “ลิงโดยทั่วไปถ้าเราส่งกล้วยให้ ลิงก็จะรับปอกแล้วเอาเข้าปากเคี้ยวๆ แล้วเอาไปไว้ที่แก้ม ลิงจะเอากล้วยเข้าไปไว้ที่กระพุ้งแก้มได้เกือบทั้งหัว โดยเอาไปเก็บไว้ในแก้มก่อนแล้วจึงนำเอามาเคี้ยวบริโภคและกลืนกินเข้าไปภายหลัง”

ปัญหาน้ำท่วมพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑลนั้นมาจาก 3 สาเหตุ

1. แม่น้ำเจ้าพระยามีความสามารถรับปริมาณน้ำได้แค่ 3,500 ลูกบาศก์เมตร/วินาที ถ้ามีปริมาณน้ำหลากมากกว่านี้จะล้นแนวตลิ่ง และเขื่อนกั้นน้ำที่ทางกรุงเทพมหานครได้ทำไว้
2. เกิดจากช่วงฤดูน้ำหลาก ช่วงลมมรสุมได้พัดผ่านกลางทำให้ฝนตกในพื้นที่มาก
3. เกิดจากช่วงระหว่างเดือนกันยายน ถึง พฤศจิกายน เป็นช่วงที่น้ำขึ้นสูงสุดของปี เมื่อน้ำเหนือไหลหลากมาพบกับน้ำฝนในพื้นที่ในช่วงเวลาที่น้ำขึ้นสูงสุดแห่งปี น้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาจึงไหลล้นบ่าเข้ามาในกรุงเทพมหานคร และพื้นที่ปริมณฑลก่อนจะไหลลงทะเล

แนวคิดการแก้ปัญหาหน้าท่วมโดยประสานกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ “แก้มลิง”

การแก้ปัญหาหน้าท่วมทั้งภาครัฐและภาคเอกชน พยายามประสานหาแนวทางป้องกันทุกปี สืบเนื่องจากพระราชดำริ พ.ศ. 2538 พระองค์ท่านทรงมีพระราชดำริเรื่องโครงการแก้มลิง ซึ่งได้กล่าวถึงในพระราชดำริวันที่ 14 พ.ย. 2538 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแนวพระราชดำริในการป้องกันน้ำท่วม โดยพระองค์ทรงนำหลักการกินอาหารของลิง มาเปรียบเทียบว่าเวลาลิงกินกล้วยแต่ยังไม่กลืน จะคุนเก็บไว้ที่แก้มทั้งสองข้าง เมื่อกล้วยที่จะกินหมดแล้ว จึงคุนที่เก็บไว้ออกมากินเช่นเดียวกับการผันน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยา รวมทั้งอุทลอง และน้ำที่ขึ้นมาจากการที่น้ำทะเลหนุนเก็บไว้ที่บึงใหญ่ ใกล้กับชายทะเล และมีประตูระบายน้ำขนาดใหญ่ไว้ ซึ่งฝั่งตะวันตกบึงแก้มลิงจะอยู่ที่คลองชายทะเลฝั่งตะวันออกอยู่ที่คลองสรรพสามิต เมื่อน้ำล้นให้เปิดประตูระบายน้ำ เพื่อจะรับน้ำชุดใหม่มาเก็บไว้อีก นอกจากนั้นยังทรงมีพระราชกระแสรับสั่งในเรื่องการเวนคืนพื้นที่สำหรับสร้างบึง โดยให้ขุดดินที่เป็นเลนโดยรอบสูง 3 เมตร ฝั่งท่อดัก เพื่อให้ดินคายน้ำ และนำดินมาถมเพิ่มความแข็งแรงอาจปลูกสิ่งก่อสร้างเพิ่มที่อยู่ให้ประชาชนอีก โครงการดังกล่าวนี้จะส่งผลดีต่อประชาชนในพื้นที่ฝั่งตะวันตก เนื่องจากการปรับปรุงพื้นที่จะทำให้ดินทำการเพาะปลูกได้ ซึ่งเดิมประชาชนทำอาชีพนาเกลือ นากุ้ง แต่ปัจจุบันสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม จึงอาจมีอาชีพทำสวนมาเสริมได้

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นในการขุดบึงบริเวณใกล้ทะเลแถบคลองสรรพสามิตและคลองสหกรณ์นั้นพบว่าส่งผลกระทบต่อด้านสังคม และต้องเสียค่าใช้จ่ายในการลงทุนสูง และเมื่อวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2539 ทรงเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรอ่างเก็บน้ำบริเวณพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระศรีสุริเยทย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระราชทานพระราชดำริแก่นายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรีสมัยนั้น นายสุเมธ ตันติเวชกุล กรรมการและเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ ให้ศึกษาโครงการบรรเทาอุทกภัยลุ่มแม่น้ำท่าจีนตอนล่าง ให้มีลักษณะเป็นโครงการแก้มลิง “แม่น้ำท่าจีนตอนล่าง” โดยก่อสร้างประตูระบายน้ำและสถานีสูบน้ำขนาดใหญ่ ปิดกั้นแม่น้ำท่าจีนที่เหนือจังหวัดสมุทรสาครขึ้นไป ระยะเวลาที่เป็นฤดูน้ำหลากจะระบายลงสู่อ่าวไทย ส่วนระยะที่น้ำทะเลมีระดับสูง ประตูจะบังคับน้ำภายนอกไม่ให้ล้ำเข้าไป และหากน้ำยังไม่ไหลลงมา ให้สูบลงแม่น้ำหรือผันออกตามทางน้ำฝั่งซ้ายหรือขวาออกสู่อ่าวไทย การทำเช่นนี้อาจจะทำให้แม่น้ำท่าจีนด้านเหนือประตูระบายน้ำทำหน้าที่เป็น “แก้มลิง”

เมื่อวันที่ 5, 9, 12 และ 24 กุมภาพันธ์ 2539 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริให้เร่งศึกษาโครงการแก้มลิง “คลองมหาชัย คลองสนามชัย” และคลองต่างๆ ที่เชื่อมโยงเนื่องจากเป็นแหล่งรับน้ำใกล้บริเวณน้ำท่วมขัง จ.สมุทรสาคร จ.นครปฐม และกรุงเทพมหานคร โครงการจะประกอบด้วยประตูระบายน้ำกั้นคลองต่างๆ พร้อมสถานีสูบน้ำ ซึ่งเสียค่าใช้จ่ายไม่มากและได้ประโยชน์คุ้มค่าและสามารถเชื่อมกับโครงการแก้มลิง “แม่น้ำท่าจีนตอนล่าง”

การขุดลอกคลองและกำจัดวัชพืช พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง

เป็นการดำเนินงานเพื่อเพิ่มและขยายพื้นที่ให้เก็บกักน้ำไว้ให้มากที่สุดในช่วงที่น้ำทะเลขึ้นสูงและเร่งระบายน้ำลงสู่ทะเลในช่วงที่น้ำทะเลลด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการแก้มลิง กำหนดพื้นที่ในการขุดลอกคลองประมาณ 1,296 กิโลเมตร กำจัดวัชพืชระยะทางประมาณ 906 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 7 จังหวัด คือ พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี กรุงเทพมหานคร ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ และสมุทรสาคร

โครงการศึกษาทดลองการทำแก้มลิงและทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่

มูลนิธิชัยพัฒนาร่วมกับกรมชลประทาน กรมประมง กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมพัฒนาที่ดิน และสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (AIT) พิจารณาคัดเลือกพื้นที่ที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงผลกระทบในสังคม การลงทุน รายได้ของราษฎร นำมาใช้ประโยชน์โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ส่วนแรกเลี้ยงปลากระพง ส่วนที่สองเป็นพื้นที่บำบัดน้ำเสีย ส่วนที่สามทำบ่อพักน้ำ (แก้มลิง) ส่วนที่เหลือเป็นดินถมเพื่อที่อยู่อาศัย หรือทำการเกษตร ปศุสัตว์ ฯลฯ

คลองกั้นน้ำที่ดำเนินการโดยกรมชลประทาน

1. ประตูระบายคลองมหาชัยพร้อมติดตั้งเครื่องสูบน้ำ

2. ประตูนบายคลองสหกรณ์สาย 3
3. ประตูนบายน้ำคลองเจ๊ก
4. ประตูนบายน้ำคลองโคกขาม
5. ประตูนบายคลองแสมดำ
6. ประตูนบายคลองแสมดำใต้

คลองกันน้ำที่ดำเนินการโดยกรุงเทพมหานคร

1. ประตูนบายคลองขุนราชพินิจใจ
2. ประตูนบายคลองลัดลูกวัว
3. ประตูนบายคลองลูกวัวเก่า
4. ประตูนบายคลองแยกเชิงดาแพ

การขุดลอกคูคลองและกำจัดวัชพืช โดยกรมชลประทานดำเนินการรวม 183 สาย ยาว 1,685 กิโลเมตร กรุงเทพฯ 11 สาย ยาว 80 กิโลเมตร กองบัญชาการทหารสูงสุด (กรป. กลาง และกองทัพต่างๆ) 30 สาย ยาว 166 กิโลเมตร และสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท 35 ยาว 146 กิโลเมตร

ข้อมูลจำเพาะ ประเภทน้ำท่วม มีดังนี้ (1) น้ำท่วมฉับพลัน (2) น้ำป่าไหลหลาก (3) น้ำล้นตลิ่ง (4) น้ำท่วมขัง

โครงการแก้มลิงได้ทำทั้ง 2 ด้าน คือ

ชายฝั่งทะเลตะวันออก ที่คลองด่าน-สมุทรปราการ ดำเนินการปี 2538

ชายฝั่งทะเลตะวันตก ที่คลองมหาชัย-สนามชัย ดำเนินการปี 2539

รูปแบบของโครงการแก้มลิง แบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ

1. โครงการแก้มลิงในพื้นที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาได้กำหนดแนวทางดำเนินงานดังต่อไปนี้

1.1 งานขุดลอกคลองในเขตโครงการรังสิตเหนือ รังสิตใต้ คลองด่านและพระองค์ไชยานุชิต จำนวน 60 สาย ความยาว 557.12 กิโลเมตร

1.2 งานกำจัดวัชพืชในทุกโครงการ มีการขุดลอกจำนวน 41 สาย ความยาว 520.94 กิโลเมตร

1.3 งานก่อสร้างและปรับปรุงสถานีสูบน้ำรวม 11 แห่ง งานก่อสร้างประตูนบายน้ำและปรับปรุงคันกันน้ำ 5 แห่ง

2. โครงการแก้มลิงในพื้นที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้กำหนดแนวทางดำเนินงาน ดังนี้

2.1 งานขุดลอกในเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงน้ำเจ้าเจ็ดบางยี่หน พระยาบรรลือ พระพิมล และภาษีเจริญ จำนวน 51 สาย ความยาว 278.64 กิโลเมตร

2.2 งานกำจัดวัชพืช ในทุกโครงการที่มีการขุดลอก จำนวน 31 สาย ความยาว 329.56 กิโลเมตร

2.3 งานก่อสร้างประตูระบายน้ำพร้อมติดตั้งสถานีสูบน้ำ จำนวน 5 แห่ง

2.4 โครงการแก้มลิง “แม่น้ำท่าจีนตอนล่าง” ประกอบด้วยงานก่อสร้างประตูระบายน้ำ

สืบเนื่องจากโครงการแก้มลิง ชุมชนสะเทินน้ำสะเทินบก

บริเวณพักน้ำหลากจำเป็นต้องกำหนดรูปแบบชุมชนให้สามารถอยู่กับน้ำได้ ยกตัวอย่างเช่น ที่ท่าขนอน ตั้งอยู่ในที่ลุ่มใกล้แม่น้ำในหุบเขา ในฤดูฝนของภาคใต้น้ำจะท่วมอย่างกะทันหันและท่วมทีละหลายเมตรถึง 10 เมตร ก็เคยปรากฏราษฎรจะสร้างบ้านที่อยู่บนแพไม้ไผ่ มัดติดกับเสาได้ถุนบ้าน ส่วนเสา ก็ตั้งอยู่บนพื้นไม้ต้องปักลงพื้นดิน ก่อนน้ำท่วมก็จอดรอไว้ที่ดอน พอน้ำท่วมทั้งชุมชนก็จะลอยขึ้นมาพร้อมกันทั้งบ้าน ร้านค้า คอกสัตว์ ทั้งหมดนี้จะไม่ลอยไปไหนเพราะทุกบ้านจะมีเสากระโดงปักอยู่สี่มุมและมีโซ่ล่ามบ้านไว้ไม่ให้ลอยน้ำไป เมื่อชุมชนลอยน้ำแล้วจะมีเรือสัญจรไปมาแทนรถยนต์

โครงการแก้มลิงนั้น ชุมชนสะเทินน้ำสะเทินบกเช่นที่ท่าขนอนนี้ดี แต่ควรเอาวิทยาการสมัยใหม่ เข้ามาใช้ด้วย เช่น ให้มีถังบำบัดน้ำเสียลอยน้ำได้ และใช้วัสดุก่อสร้างที่ถาวร เช่น ถนนควรเป็นคอนกรีตอย่างดี เมื่อน้ำแห้งถนนจะได้ไม่ชำรุด

โดยสรุป การพัฒนาชุมชนเมืองทุกด้าน สภาพปัญหาสังคมอันเกิดจากปัญหาหลายด้าน หน่วยงานราชการดำเนินการวางโครงการไม่ทันกับสถานการณ์การแก้ปัญหา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระเมตตาว่าโครงการแก้ปัญหาในสังคมเมือง สังคมชนบท หลากหลายโครงการ ซึ่งในแต่ละโครงการ เป็นประโยชน์ต่อพสกนิกรของพระองค์ท่านเป็นอย่างดียิ่ง โดยเฉพาะโครงการแก้ปัญหาน้ำท่วม โดยมี “โครงการแก้มลิง” เป็นโครงการที่พระองค์ท่านพระราชทานแนวพระราชดำริมาโดยตลอด ซึ่งเป็นที่น่ายินดี ยิ่งต่อพสกนิกรชาวไทยว่าโครงการแก้มลิงนี้ได้ช่วยบรรเทาปัญหาน้ำท่วมได้อย่างดียิ่ง พระเมตตาที่มีต่อพสกนิกรของพระองค์ท่าน เป็นที่ประจักษ์มิใช่เฉพาะพสกนิกรชาวไทย แต่ยังแผ่กระจายพระปรีชาสามารถของพระองค์ท่านต่อสาวยตาชาวโลกอีกด้วย

โครงการพระราชดำริเพื่อแก้ไขปัญหาการจราจร

อาจกล่าวได้ว่า ปัญหาการจราจร เป็นอุปสรรคประการหนึ่งในการพัฒนาประเทศโดยส่วนรวมในทุกด้าน ก่อให้เกิดความเสียหายในทางเศรษฐกิจและการลงทุน โดยเฉพาะการสูญเสียเวลาและทรัพยากรเชื้อเพลิง ในขณะที่รถติดเครื่องยนต์อยู่บนท้องถนน นอกจากนี้ปัญหาการจราจรยังก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา อีกหลายประการ เช่น ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพราะทั้งเขม่า คาร์บอน ผุ่น รวมทั้งความดังจากท่อไอเสียหรือ แตรสัญญาณของรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศและมลพิษทางเสียง ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของประชาชนที่ต้องใช้รถใช้ถนนอยู่ทุกวัน ในปัจจุบัน มีคนไทยที่ป่วยเป็นโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ และโรคมะเร็งปอดเนื่องมาจากฝุ่นละอองและคาร์บอนเพิ่มขึ้น เกิดปัญหาคนเป็นโรคเครียดมากขึ้น เนื่องจากต้องใช้ชีวิตอย่างเร่งรีบอยู่ตลอดเวลา ตำรวจจราจรที่ทำงานอยู่บนท้องถนนก็มีแนวโน้มที่จะป่วยเป็นโรคบกพร่องทางการได้ยินเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ปัญหาการจราจรยังอาจส่งผลกระทบด้านสังคม เช่น สมาชิกในครอบครัวมีเวลาให้แก่งานและกันน้อยลง หรือการที่เด็กนักเรียนต้องรีบไปโรงเรียนแต่เช้า ทำให้พักผ่อนไม่เพียงพอส่งผลกระทบต่อสุขภาพและพัฒนการด้านต่างๆ จนอาจทำให้ประสิทธิภาพในการเรียนลดลง นอกจากนี้ปัญหาการจราจรในกรุงเทพฯ และเมืองใหญ่ยังทำให้เสียเวลาในการเดินทางซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อภาพพจน์ของประเทศในฐานะที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจแห่งหนึ่งของภูมิภาคนี้ และมีผลเสียสืบเนื่องไปถึงการสูญเสียในเชิงเศรษฐกิจและการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ถึงแม้เราจะไม่สามารถประเมินความเสียหายอันเกิดจากปัญหาการจราจรออกมาเป็นมูลค่าที่เป็นตัวเลขได้ แต่ปัญหาการจราจรก็ส่งผลกระทบต่อประเทศในหลายด้าน

ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา นับได้ว่าประเทศไทยมีอัตราการเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะมีการกระจายการพัฒนาอุตสาหกรรมและการบริการไปยังเมืองใหญ่ตามภาคต่างๆ ทั่วประเทศ ดังนั้นจึงพึงการคมนาคมโดยเฉพาะการขนส่งทางบก เพื่อกระจายผลิตภัณฑ์สินค้า วัตถุดิบ รวมทั้งแรงงาน เพื่อป้อนเข้าสู่โรงงาน บริษัทและสถานประกอบการต่างๆ แต่ดูเหมือนการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบก การสร้างถนนหนทางต่างๆ ก็ยังไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชนที่มีความจำเป็นต้องใช้รถใช้ถนน ในการเดินทางสัญจรไปมามากขึ้นทุกวัน และที่สำคัญในเขตกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑลเองก็มีการกระจุกตัวของภาคอุตสาหกรรม ภาคการค้าพาณิชยกรรมและภาคบริการอยู่อย่างหนาแน่น ส่งผลให้มีจำนวนประชากรอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลมากกว่าเมืองใหญ่ตามภาคต่างๆ เมื่อมีจำนวนประชากรมากก็มีความจำเป็นในการใช้รถใช้ถนนมาก แต่ระบบการขนส่งมวลชนที่สะดวกสบายและการบริการที่มีคุณภาพก็ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเพียงพอ สิ่งหนึ่งที่ตามมาก็คือ ประชาชนนิยมซื้อรถยนต์ส่วนบุคคลเพื่ออำนวยความสะดวกต่อตนเองและครอบครัวเพิ่มมากขึ้น ปริมาณรถยนต์ในท้องถนนจึงทวีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกวัน นอกจากนี้การขาดระเบียบวินัยและการไม่เคารพกฎจราจรของผู้ขับขี่ยานพาหนะบนท้องถนน รวมทั้งประชาชนคนเดินถนนยังมีส่วนทำให้การจราจรติดขัดอย่างคับคั่ง ดังนั้นหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องหลายๆ หน่วยงานจึงมีมาตรการและแนวทางการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหานี้อย่างต่อเนื่องตลอดมา

ถึงแม้ว่าที่ผ่านมาจะมีทั้งแผนงาน แนวทาง และมาตรการต่างๆ ออกมาเป็นจำนวนมาก แต่เนื่องจากปัญหาการจราจรนั้นมีสาเหตุที่มาจากหลายปัจจัย ตั้งแต่ปัญหาในระดับนโยบายและการดำเนินงาน ความไม่สอดคล้องในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่แท้จริง การไม่ได้คำนึงถึงสภาพปัญหาในภาพรวม การขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัญหาเรื่องงบประมาณ ปัญหาด้านกำลังคนเจ้าหน้าที่ ตำรวจจราจรที่คอยดูแลสถานการณ์บนท้องถนน รวมไปถึงการไม่เคารพกฎจราจรของผู้ใช้รถใช้ถนน จากสาเหตุปัญหาที่มีมากมายนี้เอง ทำให้การดำเนินงานแก้ไขปัญหาจราจรเพียงแต่สามารถบรรเทาปัญหาไปได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น

ดังนั้น จากสภาพปัญหาการจราจรที่เข้าขั้นวิกฤตนี้เอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นและเข้าใจความทุกข์ยากของพสกนิกรที่ต้องเผชิญกับปัญหาการจราจร โดยเฉพาะเมื่อครั้งที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมพระอาการประชวรของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่โรงพยาบาลศิริราช และเสด็จผ่านเส้นทางจราจรหลายสาย ตลอดระยะทางที่เสด็จผ่านทรงพบเห็นปัญหาการจราจรที่คับคั่งและติดขัด สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้ใช้เส้นทางสัญจรไปมาในบริเวณเส้นทางดังกล่าวเป็นอย่างมาก เนื่องจากพระองค์ทรงวินิจฉัยว่าปัญหาการจราจรที่เกิดขึ้นไม่ใช่ปัญหาเฉพาะของคนในเมืองหลวงเท่านั้น แต่เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อระดับประเทศ ดังเช่นที่มีพระราชกระแสรับสั่งเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2538 ถึงปัญหาจราจรว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้ต่างประเทศไม่มาลงทุนและไม่มาเที่ยวในประเทศไทย ดังนั้น พระองค์จึงได้พระราชทานแนวพระราชดำริในการแก้ไขและบรรเทาปัญหาการจราจรที่กำลังวิกฤตหลายโครงการ เพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ การดำเนินการตามโครงการแก้ปัญหาจราจรตามแนวพระราชดำริโครงการต่างๆ จึงเกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2536-2539 อย่างมากมาย ดังจะเห็นได้จากพระราชประสงค์ในการแก้ไขปัญหารถจราจรคือ

1. ให้มีการประชาสัมพันธ์ในการใช้รถใช้ถนนอย่างมีระเบียบวินัย โดยเคารพกฎจราจรและกฎหมายอย่างเคร่งครัด
2. เจ้าหน้าที่ตำรวจในโครงการ ควรเดินทางไปยังจุดที่มีปัญหาการจราจรโดยเร่งด่วน พร้อมกับแก้ปัญหาจราจรได้จนน้ำไหล
3. ให้เจ้าหน้าที่ดูแลรถบนท้องถนนอย่าให้ติดขัด
4. ในพื้นที่ที่มีปัญหาจราจรติดขัดแบบคอขวด เจ้าหน้าที่ต้องแก้ไขให้เป็นระบบโครงข่ายที่สามารถเชื่อมโยงกันได้อย่างทั่วถึง คือสามารถให้รถเลื่อนไหลไปได้จนน้ำไหลออกจากขวด
5. ขอความร่วมมือจากประชาชนในการแก้ไขปัญหารถจราจร

ทั้งนี้ โครงการพระราชดำริต่างๆ ในการแก้ไขปัญหารถจราจรของพระองค์ล้วนตั้งอยู่บนพื้นฐานที่มีความเป็นไปได้คือ “ให้รถแล่นพอแล่นได้ ไม่คับคั่ง ไม่ศูนย์กิโลเมตรต่อชั่วโมง และไม่ใช้ 100 กิโลเมตร

ต่อชั่วโมง ให้พอเป็นเช่นนี้ก็จะทำให้รถในท้องถนนเฉลี่ยไป” และนอกจากจะพระราชทานแนวพระราชดำริแล้วยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานทุนทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนสำรองเบื้องต้นในการดำเนินงานต่างๆ รวมทั้งเพื่อปรับปรุงเส้นทางการจราจรเพื่อให้มีสภาพคล่องตัวอีกหลายโครงการ

ในส่วนของโครงการพระราชดำริที่แสดงให้เห็นถึงพระมหากรุณาธิคุณของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่มีต่อพสกนิกรชาวไทย ที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแนวพระราชดำริในการแก้ไขปัญหาจราจรในเขตเมืองขึ้นเป็นครั้งแรก คงต้องย้อนกลับไปเมื่อต้นปี พ.ศ. 2514 เพราะโครงการที่นับว่าเป็นโครงการตามแนวพระราชดำริเพื่อแก้ไขปัญหาจราจรโครงการแรก ก็คือโครงการก่อสร้างถนนรัชดาภิเษก เนื่องจากโครงการนี้เป็นพระราชประสงค์ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ให้สร้างถนนเพิ่มขึ้นเพื่อพระราชทานเป็นของขวัญแก่ประชาชนชาวไทย แทนการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีรัชดาภิเษก ดังนั้นถนนรัชดาภิเษกจึงถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึก เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีรัชดาภิเษก แสดงให้เห็นถึงน้ำพระราชหฤทัยที่ทรงห่วงใยประชาชนชาวไทยที่จะต้องเผชิญกับปัญหาในการเดินทาง ในปัจจุบันนับได้ว่าโครงการพระราชดำรินี้สามารถบรรเทาภาวะวิกฤตจราจรได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลได้ใช้ประโยชน์จากถนนนี้อย่างมาก

สำหรับหน่วยงานต่างๆ ในปัจจุบัน ที่รับแนวพระราชดำริและรับพระราชทานทุนทรัพย์ส่วนพระองค์มาดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาจราจร มีด้วยกันหลายหน่วยงาน เช่น กรุงเทพมหานคร กรมทางหลวง สำนักงานคณะกรรมการจัดระบบการจราจรทางบก (สจร.) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ การทางพิเศษแห่งประเทศไทย ฯลฯ ตัวอย่างของการดำเนินงานตามโครงการพระราชดำริซึ่งมีทั้งโครงการที่ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว และที่กำลังอยู่ในระหว่างดำเนินการซึ่งได้แก่ โครงการก่อสร้างถนน ปรับปรุงถนน ขยายผิวการจราจร โครงการจัดหาและติดตั้งวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้งานในการดำเนินการด้านจราจร เช่น ป้ายสัญญาณต่างๆ รถจักรยานยนต์ ฯลฯ

ตัวอย่าง โครงการที่แล้วเสร็จได้แก่ โครงการก่อสร้างถนนรัชดาภิเษก ซึ่งเป็นโครงการตามแนวพระราชดำริโครงการแรกในการแก้ไขปัญหาจราจร ถนนนี้สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในวโรกาสพระราชพิธีรัชดาภิเษก เป็นถนนที่เชื่อมต่อระหว่างรอบนอกกรุงเทพมหานครทั้งฝั่งตะวันตกและตะวันออก เริ่มจากสะพานกรุงเทพ ผ่านบางโคล่ คลองเตย โสภโศภน ดัดวิทยาดิรั้งสิต ไปจรดแม่น้ำเจ้าพระยาที่สะพานพระราม 7

โครงการก่อสร้างถนนเลียบทางรถไฟสายใต้ (ถนนสุขาภิบาล) เกิดขึ้นเนื่องจากการที่ทรงเสด็จไปโรงพยาบาลศิริราช และได้ทรงศึกษาสภาพพื้นที่บริเวณโดยรอบอย่างละเอียด ทรงเล็งเห็นว่าสามารถขยายถนนเลียบทางรถไฟช่วงปลายถนนอิสรภาพไปจนถึงถนนจรัญสนิทวงศ์ โดยทางกรุงเทพมหานครรับสนองแนวพระราชดำริขออนุญาตใช้ที่ดินบริเวณดังกล่าวสร้างถนนระยะทาง 610 เมตร เปิดใช้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2537

โครงการก่อสร้างปรับปรุงขยายผิวจราจรถนนราชดำเนิน (บริเวณหน้ากรมประชาสัมพันธ์) เป็นอีกโครงการหนึ่งที่เกิดขึ้นระหว่างที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จไปโรงพยาบาลศิริราช และทอดพระเนตรเห็นปัญหาสภาพการจราจรบริเวณสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ที่เป็นเส้นทางเชื่อมการสัญจรระหว่างฝั่งกรุงเทพมหานครกับฝั่งธนบุรี จึงมีพระราชดำริในการปรับปรุงและขยายถนนบริเวณทางลงสะพานที่ลอดเข้าสนามหลวง นอกจากนี้ยังพระราชทานทุนทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นจำนวนถึง 5 ล้านบาท เพื่อให้กรุงเทพมหานครใช้เป็นกองทุนในการก่อสร้าง โดยกรุงเทพมหานครได้รับมอบพื้นที่จากกรมธนารักษ์ และดำเนินการก่อสร้างอย่างเร่งด่วน จนแล้วเสร็จเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2537

โครงการขยายถนนบริเวณสะพานผ่านฟ้าลีลาศ เป็นโครงการที่สืบเนื่องจากการขยายผิวจราจรบริเวณทางลงสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ เนื่องจากมีปริมาณรถที่ใช้เส้นทางบริเวณสะพานผ่านฟ้าลีลาศเป็นจำนวนมาก เพราะเป็นจุดเชื่อมระหว่างถนนสายหลัก และถนนสายรองหลายสาย ทำให้ไม่สัมพันธ์กับบริเวณเชิงสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ จึงทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานแบบแปลนในการปรับปรุงบริเวณดังกล่าว พร้อมทั้งทรงพระราชทานคำแนะนำให้ขยายผิวการจราจรเพิ่มข้างละ 2 ช่องทาง นอกจากนี้ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานทุนทรัพย์ส่วนพระองค์อีก 2 ล้านบาท เป็นทุนสำรองในการก่อสร้างซึ่งสามารถเปิดใช้ได้เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2537 โดยมีผิวการจราจรเพิ่มขึ้นข้างละ 7 เมตร ยาวประมาณ 25 เมตร มีผิวการจราจรเพิ่มขึ้นเป็น 13 ช่องทาง

โครงการก่อสร้างสะพานคู่ขนานสะพานมัฆวานรังสรรค์ ถนนราชดำเนินนอก เพื่อให้สอดคล้องและสัมพันธ์กับการปรับปรุงบริเวณเชิงสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ และสะพานผ่านฟ้าลีลาศ จึงทรงมีพระราชดำริให้แก้ไขปัญหารถจราจรบริเวณสะพานมัฆวานรังสรรค์ โดยกรุงเทพมหานครได้ก่อสร้างสะพานคู่ขนานขึ้น 2 สะพาน กว้างสะพานละ 15 เมตร มีความยาวสะพานละ 22 เมตร ขนาด 3 ช่องทางจราจร ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความสวยงามและความกลมกลืนกับสะพานมัฆวานรังสรรค์เดิม สะพานคู่ขนานนี้เปิดใช้ในวันที่ 2 ธันวาคม 2537

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บริเวณถนนพระรามที่ 9 ซึ่งมีหลายโครงการ ในส่วนความรับผิดชอบของกรุงเทพมหานครได้แก่ การก่อสร้างถนนเชื่อมระหว่างถนนพระรามที่ 9 กับถนนเทียมร่วมมิตร โครงการก่อสร้างถนนเชื่อมระหว่างถนนพระรามที่ 9 กับถนนเพชรบุรีตัดใหม่ และโครงการก่อสร้างถนนเชื่อมระหว่างถนนพระรามที่ 9 กับถนนประชาอุทิศ โครงการดังกล่าวสามารถคลี่คลายปัญหาการจราจรบริเวณทางแยกต่างๆ บนถนนรัชดาภิเษก ถนนพระรามที่ 9 ถนนรามคำแหงและถนนเทียมร่วมมิตรเนื่องจากปริมาณการจราจรบนถนนดังกล่าวมีปริมาณที่หนาแน่น และมีโครงข่ายถนนที่ไม่สมบูรณ์เพราะขาดถนนสายรองหรือซอยลัดเสริมอย่างเป็นระบบ

โครงการก่อสร้างสะพานลอยคนเดินข้ามถนนรัชดาภิเษก เนื่องจากสภาพถนนรัชดาภิเษกบริเวณหน้าศาลาอาญามีลักษณะเป็นช่วงโค้ง จากแนวสะพานลอยทางแยกรัชโยธิน รถที่แล่นมาจึงไม่สามารถ

มองเห็นประชาชนที่เดินข้ามถนน ทำให้เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง ดังนั้นเพื่อเป็นการลดอุบัติเหตุและการชะลอตัวของรถซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดการจราจรติดขัดในบริเวณดังกล่าว จึงทรงมีพระราชดำริให้ก่อสร้างสะพานลอยคนเดินข้าม พร้อมทั้งพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นจำนวนเงิน 3 ล้านบาท ใช้เป็นทุนสำรองในการก่อสร้าง ซึ่งแล้วเสร็จเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2537 โดยใช้เวลาในการก่อสร้างประมาณ 1 เดือน

โครงการขยายผิวจราจร บริเวณวงเวียนอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย โดยลดขนาดของวงเวียนลงเพื่อให้มีพื้นที่ผิวถนนไว้รองรับการจราจรบนถนนราชดำเนินมากขึ้น รวมทั้งดำเนินการติดตั้งไฟฟ้าส่องสว่างรอบอนุสาวรีย์เพื่อความสวยงามด้วย โครงการนี้ดำเนินการแล้วเสร็จเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2538

โครงการทางคู่ขนานลอยฟ้า ถนนพระบรมราชชนนี ซึ่งพสกนิกรทั้งปวงถือว่าเป็นโครงการเพื่อเฉลิมพระเกียรติในมหามงคลสมัยกาญจนาภิเษกที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี โครงการนี้สืบเนื่องมาจากการที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปโรงพยาบาลศิริราชเพื่อเยี่ยมพระอาการประชวรของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และทรงเห็นปัญหาการจราจรคับคั่งบริเวณสะพานข้ามสี่แยกอรุณอมรินทร์และสี่แยกจรัญสนิทวงศ์ที่มีระยะใกล้กันมาก จึงทรงพระราชทานแนวพระราชดำริให้สร้างทางคู่ขนานยกระดับเชื่อมสองสะพานดังกล่าวเข้าด้วยกัน เพื่อให้การจราจรคล่องตัวขึ้น และเพื่อเป็นการบรรเทาปัญหาการจราจรที่ติดขัดบริเวณเชิงสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าถึงทางแยกต่างระดับจิมพลี จึงพระราชทานพระราชดำริให้ก่อสร้างทางคู่ขนานลอยฟ้าถนนพระบรมราชชนนี โดยเสด็จเป็นองค์ประธานในการวางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2539 โครงการนี้แบ่งเป็น 2 ตอน สำหรับโครงการที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรุงเทพมหานคร คือ โครงการก่อสร้างทางคู่ขนานลอยฟ้า ถนนพระบรมราชชนนีตอนปิ่นเกล้าถึงทางแยกต่างระดับสีรินธร มีขนาด 4 ช่องทางจราจร มีความยาวประมาณ 4.5 กิโลเมตร และโครงการต่อเนื่องจากทางแยกต่างระดับสีรินธร-แยกพุทธมณฑลสาย 2 ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกรมทางหลวง เป็นทางยกระดับขนาด 4 ช่องจราจร มีระยะทางประมาณ 9.4 กิโลเมตร ซึ่งจะช่วยระบายการจราจรจากพื้นที่ชั้นในของกรุงเทพมหานครผ่านสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้า สู่ถนนบรมราชชนนี ถนนสีรินธร ทางหลวงพิเศษสายบางกอกน้อย-นครชัยศรี ให้สามารถสัญจรไปมาได้อย่างสะดวก เพิ่มความคล่องตัวให้กับยานพาหนะที่จะใช้เดินทางสู่ภาคใต้ ภาคตะวันตก ภาคกลางตอนล่าง และพื้นที่ระหว่างชานเมืองอื่นๆ ซึ่งโครงการทางคู่ขนานลอยฟ้า ถนนพระบรมราชชนนีได้ก่อสร้างแล้วเสร็จประมาณต้นเดือนเมษายน ในการนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดทางคู่ขนานนี้เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2541

นอกจากจะพระราชทานแนวพระราชดำริในการก่อสร้างหรือขยายผิวการจราจรแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนียังพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวนเงิน 13 ล้านบาท เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาจราจร โดยมีหน่วยงานที่รับพระราชทานพระราชทรัพย์ไปเป็นทุนสำรองเบื้องต้น เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (กรมตำรวจในสมัยนั้น) นำพระราชทรัพย์ส่วนหนึ่งไปจัดซื้อรถจักรยานยนต์ตามโครงการพระราชดำริจราจร ให้กับกองบัญชาการตำรวจนครบาล เพื่อใช้จัดซื้อ

เครื่องมือ ใช้เป็นค่าเบี่ยงและการจัดอบรมแก่เจ้าหน้าที่ ในการประสานงานเพื่อแก้ไขปัญหาจราจรต่อไป ซึ่งหลังจากนั้นหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชน ได้ร่วมบริจาคเงินสมทบทุนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการพระราชดำริการแก้ไขปัญหาจราจรอีกเป็นจำนวนมาก

นอกจากตัวอย่างโครงการที่แล้วเสร็จและเปิดใช้อย่างเป็นทางการดังที่กล่าวไปแล้ว การแก้ไขปัญหาจราจรตามแนวพระราชดำริ ซึ่งเป็นโครงการที่สืบเนื่องจาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานดำริเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาจราจรที่ทรงแนะนำเพิ่มเติมได้แก่ โครงการจตุรทิศ และแนวทางแก้ไขปัญหารถติดในพื้นที่อุตสาหกรรมของจังหวัดสมุทรปราการ โดยโครงการจตุรทิศ จะเป็นการก่อสร้างถนนในแนวทิศเหนือ-ใต้ และแนวทิศตะวันออก-ทิศตะวันตก เพื่อให้สามารถกระจายปริมาณการจราจรได้อย่างรวดเร็วและทุกทิศทาง ซึ่งโครงการส่วนใหญ่อยู่ในความดูแลและรับผิดชอบของกรุงเทพมหานคร และกำลังอยู่ในระหว่างดำเนินการอีกหลายโครงการ ได้แก่ โครงการแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก ซึ่งมีโครงการย่อย 5 โครงการ ได้แก่ โครงการคูขนานลอยฟ้าถนนบรมราชชนนี และโครงการก่อสร้างทางเลี้ยวซ้าย จากสะพานข้ามทางแยกถนนรามคำแหงถึงพระรามที่ 9 ลงสู่ถนนรามคำแหง ซึ่งทั้ง 2 โครงการได้เปิดใช้อย่างเป็นทางการไปแล้ว ส่วนโครงการที่เหลืออีก 3 โครงการ ได้แก่ โครงการเชื่อมต่อถนนอรุณอมรินทร์และสะพานพระรามที่ 8 โครงการจตุรทิศตะวันออก และโครงการสะพานรถยนต์ข้ามทางแยก ถนนรามคำแหงถึงถนนพระรามที่ 9 ซึ่งทั้ง 3 โครงการ มีกรุงเทพมหานครเป็นผู้รับผิดชอบ สำหรับโครงการในแนวทิศเหนือ-ใต้ มีโครงการย่อย ได้แก่ โครงการถนนक्रमคลองประปา มีกรมทางหลวงเป็นผู้รับผิดชอบ โครงการถนนวงแหวนอุตสาหกรรม มีโครงการย่อย 6 โครงการ ประกอบด้วย โครงการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณพระประแดง โครงการปรับปรุงถนนทางรถไฟสายเก่า โครงการก่อสร้างถนนสายนครเขื่อนขันธ์ ถึงพระรามที่ 2 ทั้ง 3 โครงการ มีกรมโยธาธิการเป็นผู้รับผิดชอบ โครงการปรับปรุงถนนปู่เจ้าสมิงพราย มีกรมทางหลวงเป็นผู้รับผิดชอบ โครงการขุดลอกและปรับปรุงคลองลัดโพธิ์ มีกรมชลประทานเป็นผู้รับผิดชอบ และโครงการปรับปรุงถนนพระรามที่ 3 มีกรุงเทพมหานครเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งเปิดให้ใช้ทางไปเรียบร้อยแล้ว ตั้งแต่ พ.ศ. 2540

จากโครงการตามแนวพระราชดำริต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาจราจร ที่พระราชทานเพื่อให้หน่วยงานต่างๆ นำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ บางโครงการพระราชทานแนวพระราชดำริเพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบนำไปดำเนินการแก้ไขปัญหาก็ทันที่กับสถานการณ์ บางโครงการพระราชทานแนวพระราชดำริเพื่อให้เป็นการแก้ไขปัญหาย่างต่อเนื่องและสอดคล้องสัมพันธ์กัน และถึงแม้บางโครงการที่ต้องมีการขยายและปรับปรุงถนนสายเดิม ก็ยังทรงคำนึงถึงความสวยงามและหลักการอนุรักษ์ ที่ไม่เป็นการทำลายบริเวณเดิมให้เสียหาย และจากตัวอย่างโครงการตามแนวพระราชดำริในการแก้ไขปัญหาจราจรนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถ ที่ตลอดช่วงระยะเวลาที่ทรงครองราชย์ ทรงประกอบพระราชกรณียกิจทั้งน้อยและใหญ่ เพื่อบำบัดทุกข์และบำรุงสุขพสกนิกรชาวไทยตลอดมา โดยมีได้ทรงย่อท้อ

และเห็นเด่นชัดต่อความยากลำบากทั้งปวง การแก้ปัญหาการจราจรก็นับเป็นปัญหาหนึ่งที่พระองค์ทรงห่วงใยและทรงเล็งเห็นว่าเป็นปัญหาระดับประเทศ จึงได้พระราชทานแนวพระราชดำริถึงวิธีการแก้ไข ปัญหาที่ประสบผลสำเร็จมาอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่าโครงการต่างๆ ที่พระราชทานแนวพระราชดำรินั้น แสดงให้เห็นถึงน้ำพระทัยอันเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตากรุณาที่ทรงมีต่อพสกนิกรและพระปรีชาญาณที่ทรงมองการณ์ไกลเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหของประเทศ และประชาชนชาวไทยเองก็รู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณนี้ มาโดยตลอด

การแก้ไขปัญหาน้ำเน่าเสีย : โครงการตามแนวพระราชดำริ

จากแนวทางการพัฒนาประเทศในช่วงเกือบ 4 ทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ยึดการพัฒนา เศรษฐกิจโดยเน้นด้านอุตสาหกรรมเป็นหลัก ส่งผลให้เกิดการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ มากมาย อย่างไรก็ดีตามการจัดการในเรื่องการบำบัดน้ำเสียของโรงงานส่วนใหญ่ยังไม่ได้มาตรฐานเพียงพอ โดยมีการ ระบายน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติอยู่อย่างต่อเนื่อง เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้แหล่งน้ำเกิดการเน่าเสีย

นอกจากนั้นสาเหตุอีกประการหนึ่ง ก็คือการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของชุมชน โดยในแต่ละครัวเรือนได้มีการระบายน้ำทิ้งลงสู่แหล่งน้ำ ส่งผลให้เกิดน้ำเน่าเสียซึ่งไม่สามารถนำน้ำจากแหล่งน้ำนั้นมาใช้ อุปโภคได้ และบางแห่งอาจส่งกลิ่นเหม็นแพร่กระจายไปทั่ว เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน บริเวณนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีความห่วงใยอย่างยิ่งต่อปัญหาความเสื่อมโทรมของ สภาพแหล่งน้ำดังกล่าวจึงได้เสด็จพระราชดำเนินตรวจสอบสภาพน้ำเน่าเสียในคลองต่างๆ หลายโอกาส

โดยเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2528 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินเพื่อตรวจดู การป้องกันน้ำท่วมตลอดจนการขุดลอกคลองระบายน้ำตามจุดต่างๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 6 แห่ง ซึ่งสร้างขึ้นตามโครงการป้องกันน้ำท่วมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลพร้อมทั้งตรวจสอบสภาพน้ำเน่าเสีย ตามคลองต่างๆ ในเขตกรุงเทพมหานครและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีรับสั่งกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ว่าการระบายน้ำออกจากคลองอย่างที่เราทำอยู่ในเวลานี้ยังไม่ถูกระบบ เป็นเพียงการสูบน้ำจากภายในออกสู่ แม่น้ำเจ้าพระยาอย่างเดียว ทางที่ดีเวลาน้ำทะเลขึ้นควรปล่อยให้น้ำไหลเข้ามาบ้างแล้วก็สูบน้ำทิ้งจะได้ ประโยชน์มาก

ในระหว่างที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงแนะนำเจ้าหน้าที่กรมชลประทาน และกรุงเทพมหานคร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาร่วมสมทบด้วย และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรินำให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องแก้ไขปัญหาร่องน้ำเน่าเสียให้หมดไป เช่น ที่คลองสามเสนก็เร่ง ดึงน้ำจากด้านนอกให้ไหลเข้ามาในคลองให้มาก คลองบางกะปิ คลองแสนแสบ ซึ่งเป็นจุดที่ตื้นมากต้อง พยายามแก้ไขน้ำเน่าให้หมดโดยเร็ว โดยการปล่อยน้ำจากคลองเทเวศร์ คลองสามเสนเข้ายังคลองแสนแสบ

และให้ไหลสู่ลงคลองพระโขนง นอกจากนี้ก็ให้ตั้งเครื่องสูบน้ำออกไปซึ่งเป็นการจัดระบบระบายน้ำอย่างง่าย ๆ ตามธรรมชาติ

นอกจากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชดำริให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาน้ำเสีย โดยพระองค์ทรงเน้นให้เห็นความสำคัญของการควบคุมระดับน้ำในคลองสายหลักให้ถูกต้องตามภาวะการณ์และลักษณะภูมิประเทศโดยในฤดูฝนให้รักษาระดับน้ำโดยคำนึงการป้องกันน้ำท่วมและการบรรเทาอุทกภัยเป็นสำคัญ ส่วนฤดูแล้งควรจะต้องควบคุมระดับน้ำและนําน้ำสะอาดจากแม่น้ำเจ้าพระยาหรือทุ่งด้านนอกเข้ามาถ่ายเท น้ำเสียโดยพยายามใช้หลักการไหลตามธรรมชาติมากที่สุดเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการสูบน้ำโดยทรงแนะนำ ให้เปิดประตูระบายน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาสูงสุด ให้น้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาไหลเข้าในคลองหลัก ได้แก่ คลองสามเสน คลองบางเขน คลองผดุงกรุงเกษม คลองหลอด คลองบางลำพู และคลองด้านเหนือ ได้แก่ คลองสอง คลองลาดพร้าว และในน้ำคลองไหลในลักษณะทางเดียวไปทางประตูน้ำทางด้านใต้ ทรงกำชับควบคุมการเปิด-ปิด ประตูระบายน้ำให้ถูกต้อง และเพื่อให้ได้ผลในการทำมาความสะอาดคลองมากที่สุด

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาน้ำเสียด้วยวิธีง่าย ๆ และได้ประโยชน์หลายด้าน โดยเสียค่าใช้จ่ายไม่มากนักซึ่งได้พระราชทานพระราชดำริในการบำบัดน้ำเน่าเสียไว้ในหลายวิธี มีวิธีที่สำคัญดังนี้

การบำบัดน้ำเน่าเสียด้วยผักตบชวา

การบำบัดน้ำเสียให้มีสภาพดีขึ้นด้วยผักตบชวานั้นมีหลายโครงการซึ่งที่สามารถเห็นเด่นชัดที่สุดได้แก่ บึงมักกะสันซึ่งเป็นแหล่งน้ำอยู่ในเขตโรงงานรถไฟมักกะสันของการรถไฟแห่งประเทศไทยรวมพื้นที่บึงประมาณ 92 ไร่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริให้ใช้บึงแห่งนี้ช่วยกำจัดน้ำเน่าเสียในคลองสามเสนด้วยผักตบชวาโดยหน่วยงานต่าง ๆ ได้เข้าไปสำรวจสภาพบึงและร่วมกันปฏิบัติงานสนองพระราชดำริในหลายด้าน เช่น ขุดลอกวัชพืชที่ขึ้นอยู่หนาแน่นในบึงจนหมดไปทำปุ๋ยหมักได้จำนวนมาก จากนั้นได้ขุดลอกร่องน้ำและลำประโดงหลายสายเชื่อมระหว่างคลองสามเสนกับบึงมักกะสัน พร้อมกับสร้างประตูบังคับน้ำที่ปากร่องน้ำทั้งหมด และนอกจากนั้น ยังได้ขุดลอกคลองระบายน้ำออกจากบึงไปลงคลองแสนแสบอีกทางหนึ่งด้วย

ส่วนในบริเวณบึงได้มีการปลูกผักตบชวาในคอกไม้ลอยเป็นแนวขวางกับตัวบึงเป็นระยะเพื่อให้ทำหน้าที่ดูดสารพิษ สารเคมี โลหะหนัก ตลอดจนสารอินทรีย์ที่แขวนลอยมากับน้ำ ซึ่งผักตบชวาสามารถกำจัดสิ่งปฏิกูลในน้ำ ช่วยให้น้ำใสและมีสภาพดีขึ้นกว่าเดิมระดับหนึ่ง จากการทดสอบคุณภาพน้ำในบึงที่ผ่านการกรองแล้ว พบว่าออกซิเจนที่ละลายในน้ำมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น แสดงว่าน้ำที่ไหลเข้ามาในบึงหลังจากผ่านการกรองโดยผักตบชวาแล้วมีคุณภาพดีขึ้น

จะเห็นได้ว่าเป็นพระปรีชาญาณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการนำสิ่งที่คนทั่วไปมองข้ามว่าไร้ประโยชน์แต่กลับนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำเสียได้เป็นผลดียิ่ง การปลูกขยายพันธุ์ผักตบชวาในแหล่งน้ำเพื่อรักษาคุณภาพของแหล่งน้ำนั้น หากมีจำนวนมากขึ้นสามารถนำมาพัฒนาผลิตเป็นเครื่องจักรสานเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนบริเวณนั้นได้อีกด้วย ซึ่งนับเป็นประโยชน์อีกด้านหนึ่งของผักตบชวา

การบำบัดน้ำเสียโดยวิธีการเติมอากาศ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระราชหฤทัยเกี่ยวกับอุปกรณ์การเพิ่มปริมาณอากาศหรือออกซิเจนลงในน้ำ ซึ่งพระองค์ได้พระราชทานรูปแบบประดิษฐ์ที่เรียบง่าย ประหยัดและสามารถที่จะเป็นต้นแบบให้หน่วยงานต่างๆ นำไปประดิษฐ์เพื่อใช้งานโดยทั่วไปได้ง่ายด้วย ทั้งนี้ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มูลนิธิชัยพัฒนาสนับสนุนงบประมาณเพื่อการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับสิ่งประดิษฐ์ดังกล่าว และร่วมกับกรมชลประทานดำเนินการจัดสร้างเครื่องมือบำบัดน้ำเสีย ซึ่งเรียกว่า “กังหันน้ำชัยพัฒนา” ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่นิยมและนำไปใช้งานเกือบทั่วประเทศในขณะนี้

เครื่องเติมอากาศนี้เป็นเครื่องเติมอากาศที่ผิวน้ำหมุนช้าแบบทุ่นลอยมีประสิทธิภาพในการถ่ายเทอากาศสามารถปรับตัวขึ้นลงได้ตามระดับขึ้นลงของผิวน้ำในแหล่งน้ำเสีย มีส่วนประกอบสำคัญได้แก่ โครงกังหันน้ำรูปสิบสองเหลี่ยม เส้นผ่าศูนย์กลาง 2.00 เมตร มีช่องน้ำเป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมู ขนาดบรรจุน้ำได้ 110 ลิตร ติดตั้งโดยรอบอยู่บนโครงกังหันน้ำในระยะห่างเท่าๆ กัน จำนวน 6 ช่อง และเจาะรูพุนเพื่อให้น้ำไหลกระจายเป็นฝอย มีจุดรองรับการหมุนของโครงกังหันน้ำติดตั้งอยู่บนทุ่นลอย และมีแหล่งกำเนิดพลังงานที่ใช้ในการขับเคลื่อนโครงกังหันน้ำให้หมุนตักกวาดน้ำและถ่ายเทลงมา เพื่อให้น้ำสัมผัสอากาศซึ่งเป็นการเพิ่มออกซิเจนให้แก่ น้ำ

ในการทำงานของเครื่องกังหันน้ำชัยพัฒนา ชื่อน้ำจะถูกขับเคลื่อนให้หมุนโดยรอบด้วยมอเตอร์ไฟฟ้าขนาด 2 แรงม้า ซึ่งมีระบบแรงดัน 380 โวลต์ 3 เฟส 50 เฮิร์ตซ์ ผ่านระบบส่งกำลังด้วยเกียร์ทดรอบและจานโซ่ซึ่งจะทำให้การหมุนเคลื่อนที่ของชอนน้ำสามารถวิดตักน้ำด้วยความเร็ว 5 รอบ/วินาที ลึกลงไปจากผิวน้ำประมาณ 0.50 เมตร และยกตักขึ้นไปสาดกระจายเป็นฝอยเหนือผิวน้ำด้วยความสูงประมาณ 1 เมตร ทำให้มีพื้นที่ผิวสัมผัสระหว่างน้ำกับอากาศกว้างขวางมาก เป็นผลทำให้ออกซิเจนในอากาศสามารถละลายเข้าไปในน้ำได้อย่างรวดเร็ว และในขณะที่น้ำเสียถูกยกขึ้นไปสาดกระจายสัมผัสกับอากาศ แล้วตกลงไปยังผิวน้ำนั้นจะก่อให้เกิดฟองอากาศจมตามลงไปใต้ผิวน้ำด้วย อีกทั้งในขณะที่ชอนน้ำกำลังเคลื่อนที่ลงสู่ผิวน้ำแล้วตกลงไปได้ผิวน้ำนั้นจะเกิดการอัดอากาศภายในชอนน้ำ ภายใต้อากาศจนกระทั่งชอนน้ำจมน้ำเต็มที่ ทำให้สามารถถ่ายเทออกซิเจนได้สูงขึ้นตามไปด้วย หลังจากนั้นน้ำที่ได้รับการเติมอากาศแล้วจะเกิดการถ่ายเทน้ำเคลื่อนที่ออกไปด้วยการผลักดันของชอนน้ำด้วยความเร็วของการไหลประมาณ 0.20 เมตร/วินาที สามารถผลักดันน้ำออกไปจากเครื่อง มีระยะทางประมาณ 10 เมตร

นอกจากนั้นการโยกตัวของทุ่นลอยในขณะที่ทำงานจะส่งผลให้แผ่นไฮโดรฟอยล์ที่ติดตั้งไว้ในส่วนได้นำสามารถผลักดันน้ำให้เคลื่อนที่ผสมผสานออกซิเจนเข้ากับน้ำในระดับความลึกใต้ผิวน้ำได้เป็นอย่างดีอีกด้วย จึงก่อให้เกิดกระบวนการทั้งการเติมอากาศ การกวนผสมผสาน และการทำให้เกิดการไหลของน้ำเสียไปตามทิศทางที่กำหนดโดยพร้อมกัน

มูลนิธิชัยพัฒนาได้ดำเนินการผลิตเครื่องกลเติมอากาศกังหันชัยพัฒนาสนองพระราชดำริ เพื่อใช้งานในการแก้ไขปัญหาน้ำเน่าเสียตามแหล่งต่างๆ ได้แก่ วัด โรงเรียน และโรงพยาบาล โดยได้รับความร่วมมือในการผลิตเครื่องมือดังกล่าวจากกรมชลประทาน (สำนักงานวิจัยและพัฒนาเครื่องจักรกลน้ำ) และกองทัพเรือ ในขณะนี้มูลนิธิชัยพัฒนากำลังขอความร่วมมือจากวิทยาลัยเทคนิคและสามัญต่างๆ ให้ร่วมมือกันสนับสนุนในการผลิตอีกด้วย

ทั้งนี้ เครื่องกังหันน้ำชัยพัฒนายังสามารถนำไปใช้ผลิตในเชิงอุตสาหกรรมได้โดยตรง และยังสามารถใช้ในการบำบัดน้ำเสียจากแหล่งชุมชน แหล่งอุตสาหกรรมและแหล่งเกษตรกรรม โดยการเพิ่มปริมาณออกซิเจนลงในน้ำเพื่อปรับปรุงคุณภาพน้ำให้ดีขึ้น

กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ ได้รับจดทะเบียนสิทธิบัตรเลขที่ 3127 ในพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงประดิษฐ์และในการทูลเกล้าถวายสิทธิบัตรได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และคณะเข้าเฝ้าทูลเกล้าฯ ถวายแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี แทนพระองค์ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2536 ซึ่งนับเป็นสิ่งประดิษฐ์เครื่องกลเติมอากาศเครื่องที่ 9 ของโลกที่ได้รับสิทธิบัตร

วิธีการแก้ไขปัญหาน้ำเสียที่กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่าเป็นการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ง่าย ต้นทุนต่ำ โดยพระองค์ทรงคำนึงถึงพสกนิกรเป็นหลักซึ่งไม่สามารถหาเทคโนโลยีสมัยใหม่ ราคาสูงได้ จึงจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีและวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น แสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพอันสูงยิ่งของล้นเกล้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระมหากษัตริย์คุณต่อพสกนิกรไทย ซึ่งเป็นวิธีที่เสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการน้อยแต่ได้ประสิทธิภาพสูง หากพวกเราทุกคนร่วมกันดูแลรักษาและบำบัดแหล่งน้ำที่คุณภาพน้ำมีสภาพเสื่อมโทรมตามวิธีการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้วางแนวทางไว้ ก็จะเป็นนิมิตหมายอันดีว่าประเทศไทยจะมีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งนับว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่ายิ่ง และมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของเราทุกคนดังกระแสพระราชดำรัสที่พระราชทานไว้เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2529 ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐานว่า

“หลักสำคัญว่าต้องมีน้ำบริโภค น้ำใช้ น้ำเพื่อการเพาะปลูก เพราะว่าชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้”

โครงการด้านการพัฒนาคน

เป้าหมายสำคัญสูงสุดของประเทศชาติ ตามแนวพระราชดำริก็คือ ความมั่นคงของชาติ และความเจริญก้าวหน้าของประเทศ การที่จะให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้ ก็โดยการพัฒนาใน 2 ส่วน คือ การพัฒนาในทางวัตถุและการพัฒนาคน การพัฒนาในทางวัตถุนั้น เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเพื่อให้เกิดความเจริญและมั่นคงทางเศรษฐกิจของประชาชน ส่วนการพัฒนาคน ได้แก่ การให้การศึกษาแก่ประชาชน เพื่อให้เป็นพลเมืองดีและมีความมั่นคงในชีวิต ดังที่ปรากฏในพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า

“การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เมื่อบ้านเมืองประกอบไปด้วยพลเมืองที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศชาติก็ย่อมทำได้โดยสะดวกราบรื่น ได้ผลที่แน่นอน และรวดเร็ว” (22 กรกฎาคม 2520)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญกับงานด้านพัฒนาคนหรืออีกนัยหนึ่งงานด้านการศึกษาของชาติเป็นอย่างยิ่งในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับก่อนวัยเรียนจนถึงระดับอุดมศึกษา และรวมทั้งการศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาลดชีวิต นับตั้งแต่เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ (28 เมษายน 2539) จนถึงปัจจุบัน พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านการศึกษาของประเทศมีมากมายที่สุดที่จะนำมากล่าวไว้ทั้งหมดในบทความนี้ได้ จึงขอนำกล่าวเฉพาะในส่วนงานพัฒนาคนในเขตเมือง ซึ่งมีทั้งในส่วนของการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาลดชีวิต ดังนี้

การศึกษาในระบบโรงเรียน

การศึกษาในระบบโรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งขึ้นด้วยทุนทรัพย์ส่วนพระองค์ทั้งหมด และโรงเรียนที่ทรงมีพระราชดำริให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดสร้างขึ้น ดังนี้

โรงเรียนจิตรลดา

โรงเรียนจิตรลดาเป็นโรงเรียนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งขึ้นในชั้นต้นเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2438 ในบริเวณพระราชวังดุสิต ต่อมาเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2500 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างอาคารใหม่ในบริเวณสวนจิตรลดา เพื่อเป็นสถานศึกษาสำหรับพระราชธิดา พระราชมารดา ข้าราชการบริพารในพระราชวัง และเปิดโอกาสให้บุตรของบุคคลทั่วไปได้เข้าศึกษาด้วย และเพื่อให้เป็นโรงเรียนตัวอย่างสำหรับทดลองการเรียนการสอน โรงเรียนจิตรลดารับนักเรียนทั่วไปโดยไม่จำกัดว่าต้องเป็นเชื้อพระวงศ์ นักเรียนที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้ามาเรียน ไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นค่าใช้จ่ายของโรงเรียน นอกจากนี้ยังได้พระราชทานอาหารว่างและอาหารกลางวันแก่คณะครูและนักเรียนด้วย

โรงเรียนราชประชาสมาสัย

โรงเรียนแห่งนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในเขต อ. พระประแดง จ. สมุทรปราการ เมื่อ พ.ศ. 2506 เพื่อสงเคราะห์บุตรผู้ป่วยโรคเรื้อนเข้าเรียนเนื่องจากในสมัยนั้นมีพระราชบัญญัติควบคุมโรคติดต่อห้ามมิให้โรงเรียนใดรับบุตรผู้ป่วยโรคเรื้อนเข้าเรียน ในการนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ 1 ล้านบาท เพื่อสร้างอาคารหลังที่สอง ต่อมาเมื่อรัฐบาลยกเลิกพระราชบัญญัติควบคุมโรคติดต่อ โรงเรียนราชประชาสมาสัยจึงได้รับพระบรมราชานุญาตให้ขยายการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษา และรับเด็กทั่วไปเข้าเรียนด้วย

โรงเรียนราชวินิต

โรงเรียนราชวินิต เกิดขึ้นด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้มีสถานศึกษาที่ศึกษาเล่าเรียนสำหรับบุตรหลานข้าราชการ ข้าราชการในสำนักพระราชวังและบุคคลทั่วไป ในชั้นต้นเมื่อ พ.ศ. 2507 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานที่ดิน จำนวน 6 ไร่เศษ หลังกองบัญชาการกองทัพบก

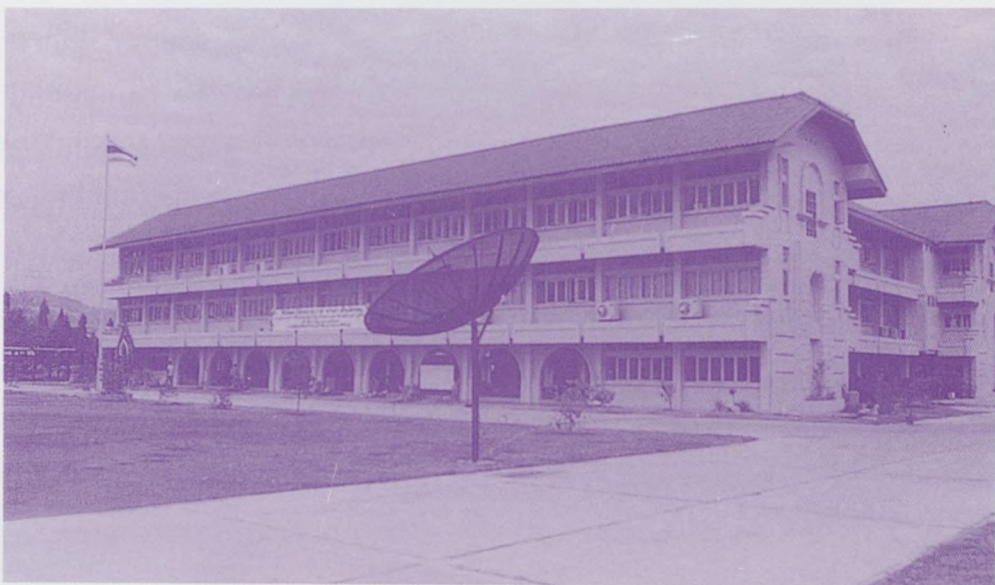

ภาคที่ 1 แก่กระทรวงศึกษาธิการเพื่อให้กรมสามัญศึกษาสร้างโรงเรียนระดับประถมศึกษา โดยเปิดรับนักเรียน ตั้งแต่ชั้นเด็กเล็ก ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ต่อมาในปี พ.ศ. 2521 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน ที่ดินจำนวน 6 ไร่เศษ ซึ่งเป็นที่ดินทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์บริเวณราชพฤกษ์มัยสมาคม เพื่อให้จัดสร้าง โรงเรียนราชวินิตมัธยมศึกษาขึ้น

ในปี พ.ศ. 2513 ได้มีผู้บริจาคที่ดิน จำนวน 30 ไร่ ณ ต. บางแก้ว อ. บางพลี จ. สมุทรปราการ น้อมเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์จึงพระราชทานแก่กระทรวงศึกษาธิการจัดสร้างเป็น โรงเรียนมัธยมศึกษาแบบสหศึกษา และพระราชทานนามว่า “โรงเรียนราชวินิตบางแก้ว”

โรงเรียนวังไกลกังวล

โรงเรียนวังไกลกังวล เป็นโรงเรียนที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล มีพระบรม ราชานุญาตให้จัดตั้งขึ้น ณ บริเวณพระราชวัง อ. หัวหิน จ. ประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้ค่าใช้จ่ายจากเงิน พระราชกุศลเป็นรายปีเพื่อให้เป็นสถานศึกษาสำหรับบุตรหลานของเจ้าหน้าที่ผู้รักษาวังไกลกังวลต่อมาโรงเรียน วังไกลกังวลได้อยู่ในพระราชูปถัมภ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน พระองค์ พระราชทานเงินเพื่อใช้ในการดำเนินงานของโรงเรียน จากงบเงินใช้สอยตามพระราชอัธยาศัย ปีละ 1,200,000 บาท เป็นโรงเรียนที่ทันสมัยมากที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย โดยมีการถ่ายทอดรายการจากชั้นเรียน ในโรงเรียนแห่งนี้ผ่านดาวเทียมไปยังโรงเรียนต่างๆ ทั่วประเทศ

โรงเรียนวังราชดำริ

โรงเรียนนี้ถือกำเนิดจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงทราบว่าเยาวชนในแขวงดอกไม้ เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร ฐานะค่อนข้างยากจน มีการศึกษาค่อนข้างต่ำ ส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสเรียนถึงขั้นมัธยมศึกษา เมื่อประชาชนในท้องถิ่นได้กราบบังคมทูลขอพระมหากษัตริย์คุณ ให้มีการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมสำหรับเยาวชน จึงมีกระแสพระราชดำรัสแก่พระครูเนกขัมมคุณาจารย์ เจ้าอาวาสวัดทุ่งลานนา ให้ช่วยเหลือดำเนินการสร้างโรงเรียนให้ เมื่อกระทรวงศึกษาธิการอนุมัติประกาศจัดตั้งโรงเรียนแห่งนี้ในปี พ.ศ. 2518 จึงได้มีชื่อว่าโรงเรียนราชดำริ ซึ่งมีความหมายว่าโรงเรียนเกิดขึ้นได้ด้วยพระราชดำริ

โรงเรียน ภ.ป.ร. ราชวิทยาลัย

โรงเรียน ภ.ป.ร. ราชวิทยาลัย เดิมชื่อว่าโรงเรียนราชวิทยาลัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการให้จัดตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นโรงเรียนสำหรับนักเรียนอยู่ประจำ เพื่อเตรียมตัวไปศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยในยุโรป ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้โรงเรียนราชวิทยาลัยรวมกับโรงเรียนมหาดเล็กหลวงเป็นโรงเรียนเดียวกัน และให้อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ พร้อมพระราชทานนามว่า โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย โรงเรียนราชวิทยาลัยจึงได้เลิกกันไป

ต่อมา เมื่อ พ.ศ. 2507 ราชวิทยาลัยมูลนิธิเพื่อการศึกษา ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการจัดตั้งโรงเรียนราชวิทยาลัยขึ้นมาใหม่ โดยใช้สถานที่ของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาสามพรานเดิม และขอพระราชทานนามโรงเรียนที่จัดตั้งนี้ว่า ภ.ป.ร. ราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ จนเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2517 โรงเรียนได้ถูกโอนไปเป็นของกระทรวงศึกษาธิการ

โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจน

โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนเกิดขึ้นแห่งแรกในปี พ.ศ. 2509 เมื่อพระบรมราชินีนาถพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคตามแม่น้ำเจ้าพระยาจนถึงตำบลบางปูใหม่ ทรงทราบว่าชาวบ้านยากจนมาก และชาวบ้านกราบบังคมทูลขอให้สร้างโรงเรียนมัธยมศึกษาขึ้นในหมู่บ้าน จึงได้กราบบังคมทูลพระกรุณาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อขอพระราชทานให้จัดสร้างโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อสงเคราะห์เด็กขัดสนขึ้น ณ ตำบลนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงแต่งตั้งคณะกรรมการจัดตั้งโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนขึ้น และได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนเริ่มแรก 400,000 บาท คณะกรรมการได้หาทุนสมทบเพื่อจัดสร้างโรงเรียนแห่งอื่นต่อไป เพราะยังมีประชาชนที่ยากจนและขาดแคลนสถานที่เรียนอีก โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนที่คณะกรรมการได้สร้างขึ้นแล้วมี 5 แห่ง คือ โรงเรียนวัดศรีจันทร์ประดิษฐ์ ต.บางปูใหม่ อ.เมือง จ.สมุทรปราการ โรงเรียนวัดสันติการาม อ.ปากท่อ จ.ราชบุรี โรงเรียนวัดป่าไก่อ.เมือง จ.ราชบุรี โรงเรียนนันทบุรีวิทยา อ.เมือง จ.น่าน และโรงเรียนวัดบ้านบึงเหล็ก อ.ธาตุพนม จ.นครพนม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์ให้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นในวัด เพื่อให้วัดและพระสงฆ์ ได้มีส่วนช่วยเหลือการศึกษาของประเทศเหมือนดังเช่นในสมัยโบราณ ดังพระบรมราโชวาทตอนหนึ่งว่า

“...ถ้าเราสามารถที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการศึกษาและชีวิตของคนที่มีมากขึ้นให้ กลับมาเป็นอย่างเดิมเหมือนอย่างของแต่โบราณของเรา คือให้รู้สึกว่าการเรียนก็คือวัด วัดก็คือโรงเรียน ก็จะทำให้บ้านเมืองมีอนุชนที่มีความสามารถในทางวิชาการและมีจิตใจเป็นพลเมืองดีต่อไป จะช่วยให้ส่วนรวม สามารถที่ดำเนินต่อไป...”

นอกจากจะทรงสร้างหรือมีพระราชดำริให้จัดสร้างโรงเรียนต่างๆ ตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อก่อตั้ง ทุนการศึกษาขึ้นหลายทุน เช่น

ทุนอานันทมหิดล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 เพื่อเป็น พระบรมราชานุสรณ์ แก่สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล และ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก โดยมีพระราชประสงค์ที่จะสร้างกลุ่มบุคคลให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในวิชาการชั้นสูงแขนงต่างๆ เพื่อจะให้กลุ่มบุคคลเหล่านั้นได้ใช้ความรู้และเป็นผู้ดำเนินการสร้างแหล่งวิชาการชั้นสูงแขนงวิชาต่างๆ ขึ้นในประเทศ นับตั้งแต่ก่อตั้งมาจนถึงปัจจุบัน มูลนิธิ อานันทมหิดลได้จ่ายเงินพระราชทานเพื่อการศึกษาทั้งสิ้นนับร้อยล้านบาท และมีผู้ได้รับพระราชทาน ทุนการศึกษาไปศึกษาได้สำเร็จกลับมาแล้วจำนวนนับร้อยคน

ทุนเล่าเรียนหลวง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ให้พื้นฐาน “ทุนเล่าเรียนหลวง” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานทุนเพื่อจัดส่งนักเรียนไปเรียนต่างประเทศ การพระราชทาน ทุนเล่าเรียนหลวงได้มีสืบต่อกันมาจนถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงยุติไป

ในปี พ.ศ. 2508 คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาลงมติสนองพระราชปรารภให้รื้อฟื้นการให้ทุนเล่าเรียน หลวงขึ้นใหม่ ทุนเล่าเรียนหลวงเป็นทุนพระราชทานแก่นักเรียนที่สอบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสามัญของ กระทรวงศึกษาธิการได้ดีเยี่ยม ปีละ 9 ทุน ปี พ.ศ. 2514 ได้จัดทุนเล่าเรียนหลวงในระดับสูงกว่าปริญญาตรี ด้วย มีผู้รับทุนจำนวนนี้หลายร้อยคน ทั้งที่เป็นนักศึกษาของประเทศไทยและนักศึกษาจากประเทศต่างๆ

นอกจากทุนการศึกษาดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีทุนอื่นๆ อีกหลายทุน เช่น ทุนการศึกษาสงเคราะห์ สำหรับครอบครัวที่ประสบสาธารณภัย ทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนขาดแคลนทั่วไป ทุนการศึกษาที่ พระราชทานแก่นักเรียนเฉพาะสถานศึกษา เช่น ทุนน้อมเกล้า ทุนภูมิพล เป็นต้น

การศึกษานอกโรงเรียน

การศึกษานอกโรงเรียนที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ถือเป็นส่วนน้อยนิดเมื่อเทียบกับการศึกษานอกโรงเรียนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงได้กระทำให้มาตลอดรัชสมัย ซึ่งส่วนใหญ่ของการศึกษานอกโรงเรียนเหล่านั้น จะแฝงอยู่ในโครงการตามพระราชประสงค์และโครงการตามพระราชดำริต่างๆ ทั่วประเทศ จำนวนนับพันโครงการ จนพสกนิกรชาวไทยถวายราชสดุดีพระองค์ในฐานะ “พระบิดาแห่งการศึกษานอกโรงเรียน” แต่ในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะที่เป็นโครงการการศึกษาอย่างชัดเจน นั่นคือ โครงการพระดาบส

โครงการพระดาบส เป็นโครงการการศึกษาอบรมที่สนองพระราชดำริเพื่อช่วยบุคคลที่ประสบปัญหาไม่มีความรู้พื้นฐานและไม่มีทุนทรัพย์เพียงพอที่จะเข้าศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาวิชาชีพระดับต่างๆ ได้

ในการช่วยเหลือบุคคลเหล่านี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงสำนึกถึงวิธีการประสิทธิ์ประสาทวิชาของครูบาอาจารย์ในสมัยโบราณ เช่น พระดาบส ว่ายุคสมัยนั้นผู้ที่ต้องการเป็นลูกศิษย์ของพระดาบสจะต้องเป็นผู้ที่มีความตั้งใจศรัทธาอย่างแท้จริง เพราะพระดาบสจำศีลภาวนาอยู่ในป่าดงพงไพร ผู้ที่จะไปหาต้องบุกป่าฝ่าดงด้วยความลำบาก เมื่อไปพบพระดาบสจึงเข้าไปฝากตัวเป็นลูกศิษย์ เมื่อพระดาบสได้ทดสอบความศรัทธาและความอดทน เป็นต้นแล้ว จึงจะรับไว้เป็นลูกศิษย์และสอนวิชาความรู้ให้โดยไม่คิดมูลค่า ตัวอย่างของเรื่องราวของพระดาบสในวรรณคดีของไทยจึงเป็นที่มาของ “โครงการพระดาบส” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดั่งขึ้นด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ จำนวน 5 ล้านบาท

โครงการนี้เริ่มทดลองดำเนินงานตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2519 ณ บ้านเลขที่ 304-6 ถนนสามเสน ตรงข้ามหอสมุดแห่งชาติ ทำวาสุกี กรุงเทพมหานคร โครงการพิจารณาคัดเลือกจากผู้ที่มาจากครอบครัวยากจน มีปัญหาชีวิตประจำวัน และทหารตำรวจพลเรือน ผู้ผ่านศึกที่ทุพพลภาพ (แต่ต้องช่วยเหลือตัวเองได้พอสมควร) มีความตั้งใจจริงที่จะขวนขวายหาความรู้ทางวิชาชีพใดตน ซึ่งได้ผลตามมุ่งหมาย สำนักงานโครงการจึงขยายการเปิดอบรมช่างไฟฟ้า วิทยุ ชั้้นต้นและชั้นกลางตามลำดับ นอกจากนี้ยังได้เตรียมเปิดวิชาการแขนงอื่นๆ อีกในอนาคต

การศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิตหรือการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นอีกส่วนหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้ในการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาคน ซึ่งการศึกษาในส่วนนี้ส่วนใหญ่จะแฝงอยู่ในโครงการตามพระราชประสงค์และโครงการตามพระราชดำริต่างๆ ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถที่จะเรียนรู้และนำไปปฏิบัติด้วยตนเองได้ แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงโครงการหนึ่งซึ่งเป็นการศึกษาตลอดชีวิตที่สามารถนำมาใช้ศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลาและทุกสถานที่ นั่นก็คือ โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์ให้มีสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนได้ใช้เป็นตำราประกอบการเรียนและให้ใช้ได้สำหรับทุกคน ทุกวัยอ่านเรียนรู้และเข้าใจด้วยตัวเองเพื่อเป็นฐานแห่งความก้าวหน้าและเป็นประโยชน์อย่างสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตัวเอง

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ สำหรับเด็กเล็กตอนหนึ่ง สำหรับเด็กรุ่นกลางตอนหนึ่ง และสำหรับเด็กรุ่นใหญ่ รวมทั้งผู้ที่สนใจอีกตอนหนึ่ง ผู้ใดมีความต้องการหรือพอใจจะเรียนรู้เรื่องใดตอนใดก็สามารถค้นหาอ่านทราบได้โดยสะดวก เพื่อประชาชนทุกรุ่นทุกวัยได้เพิ่มพูนความรู้ด้วยตนเอง

พัฒนาคนด้วยการศึกษา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงวางเป้าหมายของชาติไว้ที่ความมั่นคงและความเจริญของประเทศ วิธีการที่สำคัญประการหนึ่งที่จะให้บรรลุเป้าหมายนั้นได้ ทรงเห็นว่า จะต้องพัฒนาคนโดยวิธีการให้การศึกษา ดังพระบรมราโชวาทที่ทรงย้ำเสมอว่า “การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาชีวิตมนุษย์ทั้งชีวิต เป็นการสร้างความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม และจิตวิญญาณ”

พระราชกรณียกิจด้านการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตลอดชีวิต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงบำเพ็ญด้วยพระวิริยะอุตสาหะยิ่งมาตลอดรัชกาลของพระองค์จนถึงปัจจุบัน ในที่ทุกแห่งทั่วประเทศ แต่ที่น่าเสนอ ณ ที่นี้ เป็นส่วนหนึ่งอันน้อยนิด เฉพาะที่ทรงบำเพ็ญเพื่อพัฒนาประชาชนในเขตเมือง ผู้เขียนหวังที่จะให้แบบอย่างที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานไว้นี้เป็นแนวทางที่ผู้สนใจงานด้านพัฒนาเมืองทั้งหลายจะได้ยึดถือและนำไปปฏิบัติเพื่อเป็นการสนองตอบต่อพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่านสืบไป

บทสรุป : เย็นศิระเพราะพระบริบาล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นมงคลของจักร เป็นมงคลของราชบัลลังก์ นั่นก็คือทรงเป็นมงคลของประเทศชาติ และเป็นมงคลของคนไทยทุกคน

ความรักความห่วงใยต่อพสกนิกรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประดุจดั่งดวงอาทิตย์ที่ฉายแสงส่องแก่สรรพชีวิตและสรรพสัตว์โดยไม่เลือกเว้น ทรงรัก ห่วงใยพสกนิกรดุจพ่อรักลูกดั่งดวงใจ แม้ว่าโดยภาพรวมทั่วไปจะทราบและเข้าใจว่า พระองค์ท่านทรงรักและห่วงใยประชาราษฎร์ในชนบทห่างไกลที่ขาดแคลนและอดค้ำยั้ง แต่ในความเป็นจริงแล้ว พระองค์ท่านปฏิบัติต่ออาณาประชาราษฎร์อย่างเท่าเทียมกัน ทรงมีพระราชหฤทัยมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของราษฎรเสมือนหนึ่งเป็นความทุกข์ของพระองค์เอง และที่สำคัญพระองค์ทรงระลึกอยู่เสมอว่าพระองค์ทรงเป็นคนไทยคนหนึ่งที่จะร่วมทุกข์ ร่วมสุขกับคนไทยทั้งประเทศ

เพื่อแก้ไขปัญหาความทุกข์ยากของพสกนิกรพระองค์จะเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนด้วยพระองค์เอง ทรงเสด็จพร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ พระองค์ทรงศึกษาปัญหาความเดือดร้อนของราษฎรอย่างใกล้ชิด และด้วยความห่วงใย พระราชทานแนวพระราชดำริในการแก้ไขและป้องกันปัญหาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว พระองค์ได้ทรงสละพระวรกาย น้ำพระทัย และพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เพื่อแก้ไขทั้งในรูปโครงการ ตามพระราชประสงค์ โครงการตามพระราชดำริ

การประสูติเป็นพระมหากษัตริย์ ที่มั่งม้นปกครองอาณาประชาราษฎร์ด้วยทศพิธราชธรรม ถึงแม้จะมีความพร้อมมากในด้านเครื่องอำนวยความสะดวก ความสำราญ แต่พระองค์มิได้แสวงหาความสุขแต่เพียงลำพัง พระองค์ทรงติดตามข่าวความทุกข์สุขของประชาชนอย่างต่อเนื่อง ทรงร่วมทุกข์ ร่วมสุข กับประชาชนของพระองค์อยู่เสมอ

ในอดีต พระมหากษัตริย์คือพระเจ้าของแผ่นดิน ผู้ครอบครองแผ่นดินทั้งหมด แต่สำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์กลับทรงบุกเบิกพัฒนาที่ดินให้ราษฎรไว้เป็นที่ทำกิน พระราชทานทรัพย์ส่วนพระมหากษัตริย์แก่ราษฎรไปจนหมดสิ้น พระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่เหล่านี้ จิงจารึกอยู่ในดวงใจของคนไทยตลอดไป

พระองค์ท่านทรงประทับในพระราชวังสวนจิตรลดาโรฐาน พระองค์ทรงรักและห่วงใยความทุกข์สุขต่อชาวกรุงเทพมหานคร คุณทองหล่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา ได้เขียนถึงพระองค์ท่านในหนังสือ “เย็นศิระเพราะพระบริบาล” ว่า

“เนื่องจากพระองค์ได้เคยพระราชทานพระราชดำริในการแก้ไขปัญหาครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อคราวเกิดน้ำท่วมทางด้านตะวันออกเมื่อพุทธศักราช 2523 และในครั้งนี้นหลังจากที่ทรงติดตามการแก้ปัญหาของรัฐบาลมาระยะหนึ่งแล้วยังไม่เห็นผล จึงได้มีพระมหากรุณาธิคุณเข้าช่วยเหลือแก้ไขปัญหาอีกครั้งหนึ่ง โดยเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรภาวน้ำท่วมถึงพื้นที่จุดต่างๆ ที่เกิดปัญหาวิกฤต ทรงใช้พาหนะทุกชนิดที่สามารถเข้าถึงพื้นที่ซึ่งรวมถึงต้องทรงพระดำเนินลุยน้ำอยู่ในน้ำที่สกปรกเพราะท่วมขังมานานเป็นระยะทางไกลๆ บางครั้งต้องเสด็จไปบนไม้หมอนทางรถไฟอย่างเสี่ยงอันตรายและทรงหลบเมื่อรถไฟผ่านมา ขณะเสด็จพระราชดำเนินพระองค์ทรงกางแผนที่ตรวจดูเส้นทางเดินทางน้ำ สีพระพักตร์เคร่งด้วยทรงเอาจริงเอาจังกับการแก้ปัญหา พร้อมทั้งพระราชทานคำอธิบายแก่คณะเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบที่ตามเสด็จฯ และในขณะที่เสด็จพระราชดำเนินผ่านชาวบ้านที่มาเฝ้ารับเสด็จสีพระพักตร์ก็จะเปลี่ยนเป็นยิ้มแย้ม บางครั้งก็ทรงรับสั่งกับชาวบ้านว่า อดทนหน่อยนะ มีหลายครั้งที่ทรงคร่ำเคร่งอยู่กับงานแก้ปัญหาจนล่วงเลยถึงเวลาค่ำมืดก็ยังทรงงานต่อโดยใช้ไฟฉาย ช่วยส่องดูแผนที่ และจะทรงอยู่ปฏิบัติงานต่อจนแล้วเสร็จโดยไม่ทรงอาทรกับยุ่งและแมลงกลางคืนที่มา

รบกวนเลย พระมหากษัตริย์คุณนี้ย่อมติดตรึงอยู่ในหัวใจของประชาชนชาวกรุงเทพมหานคร ผู้ประสบภัย รวมทั้งประชาชนในส่วนอื่นๆ ที่มีโอกาสได้เห็นพระราชจริยวัตร”

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานสัมภาษณ์ออกอากาศในรายการ “พูดจาประสาช่าง” ของสถานีวิทยุจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2530 ทรงเล่าถึงพระมหากษัตริย์คุณของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมกรุงเทพมหานครว่า

“เมื่อปีที่แล้วเกิดปัญหาใหญ่ของชาวกรุงเทพฯ คือ เรื่องน้ำท่วม ซึ่งทุกคนคงจะได้ผ่านประสบการณ์นี้มาด้วยกันทั้งนั้น สำหรับงานนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าผู้คนเดือดร้อนกัน จากการที่ทอดพระเนตรแผนที่อยู่เสมอก็คิดว่าท่านอาจมีทางอะไรที่จะช่วยบรรเทาหรือแก้ไขข้อเสียหายในบางส่วนได้ เท่าที่เห็นวิธีปฏิบัติงานของท่านตั้งแต่ก่อนน้ำท่วมใหญ่เมื่อปีที่แล้วที่ท่านวางแผนพระราชดำริมาตั้งแต่ตอนน้ำท่วมครั้งก่อน หรือตอนน้ำเอ่อๆ ปริ่มๆ จำไม่ได้แล้ว เริ่มต้นท่านไปค้นแผนที่กรุงเทพฯ ตั้งแต่สมัยโบราณเอาที่โบราณที่สุดเท่าที่จะโบราณได้ แล้วก็เอามาเรียงต่อกันตั้งแต่สมัยเก่าที่สุดถึงสมัยใหม่มาดูว่าในสมัยเริ่มต้นนั้นมีน้ำที่เข้า-ออกกรุงเทพฯ เท่าไร แล้วก็ภูมิประเทศอย่างไร การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนเป็นอย่างไร ท่านก็ดูประกอบกับภาพถ่ายทางอากาศตั้งแต่สมัยเก่าที่สุดเท่าที่จะหามาได้แล้วก็ศึกษาข้อมูลพวกนั้นมา พอจะถึงวิกฤตการณ์น้ำท่วมครั้งสุดท้าย ท่านก็ออกไปเองในหลายท้องที่ แต่ว่าตอนที่ออกไปไม่ได้ตามเสด็จฯ สักครั้ง เลยเล่ารายละเอียดมากนักรู้ไม่ได้ มีที่ท่านเสด็จฯ ออกไปแล้วตามเสด็จฯ ไม่ทันเลยตามไปที่หลังก็หาไม่เจอเพราะตัวเองไปคิดในน้ำจำนวนมหาศาลเลยต้องบ่าวน้ำกลับบ้าน แต่ที่ฟังท่านเล่า ไปครั้งใดก็เอาเจ้าหน้าที่หลายๆ ฝ่ายไปด้วย ทั้งชลประทาน กทม. และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ท่านก็ดูว่าบริเวณหนึ่งๆ ท่านก็เทียบกับเวลาพัฒนาชนบท น้ำต้องดูเป็นลุ่มๆ อันนี้ก็ดูเป็นลุ่มๆ เหมือนกันว่าเขตนี้น้ำเข้าน้ำออกและธรรมชาติของท้องที่นี้เป็นอย่างไร แล้วก็อีกอย่างหนึ่งลักษณะของพื้นที่ ลักษณะปัญหาต่างกัน ถ้าเรามองดูอย่างผิวเผินจะเห็นว่า ปัญหาเหมือนกันคือน้ำท่วม แต่ท่านก็แยกเป็นพื้นที่ว่า แต่ละท้องที่นั้นจริงๆ แล้วเมื่อดูลักษณะแล้วต่างกันหมด ท่านก็ดูปัจจัยที่ทำให้เกิดน้ำท่วมทุกๆ อย่าง และในเวลาเดียวกันการสำรวจนั้นท่านใช้คนทุกคนที่ท่านรู้จัก แม้จะเป็นคนธรรมดาไม่ใช่วิศวกรหรือคนที่ปฏิบัติหน้าที่บางอย่างที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานวิศวกรรมเลย เช่น ตำรวจ ท่านก็ใช้ให้รายงานระดับน้ำ ให้ไปวัดรายงานมา อย่างเช่นเพื่อนท่านที่อยู่ในที่น้ำท่วม ท่านก็ใช้ให้คนนั้นเป็นคนวัดระดับน้ำ เลยบังคับว่าคนนั้นต้องวัดน้ำที่บ้านของตนทุกๆ วัน แล้วมารายงานบอกมาให้ทราบ หรือบางคนท่านไม่รู้จักท่านก็ตั้งคนที่ท่านรู้จักเป็นศูนย์กลางให้ไปถามเพื่อนของตัวให้รายงานจระดับน้ำในที่เดียวกัน เข้า-เย็นทุกวันเอามาประกอบพระราชดำริด้วย เวลาท่าน

ไปเองก็ไปชี้แจงว่าระบบนี้จะแก้ได้ยังไง อีกห้องที่จะทำยังไง จนกระทั่งทีหลังนี้ท่านรู้จักกรุงเทพฯ ขึ้นอีกมาก และเข้าใจระบบคลองแต่ละสายว่า คลองนี้มีลักษณะน้ำขึ้นน้ำลงยังไง อาการของมันเวลานั้นอาละวาดทำความเดือดร้อนมันทำอย่างไร มีข้อขัดข้องอะไร แม้แต่คลองบางแห่ง บางแห่งไม่เป็นคลอง เป็นที่อาศัยระบายน้ำได้ก็มีคนเอากล้วยไปปลูกเต็มหมด ท่านก็ไปพูดกับเขาดีๆ ว่า กล้วยเป็นของใคร คนก็มาบอกเป็นของเขา ท่านก็ถามดีๆ ว่า “หวงไหม” เขาก็กราบบังคมทูลว่า “ก็ไม่หวง” ท่านบอกว่า “ก็ไม่หวง” ก็แปลว่า “หวงนิดหน่อย” แต่ว่าก็คงจะเกรงท่าน ท่านก็บอกว่าท่านไม่อย่ารังแกเขาหรอก แต่ว่าอันนี้เห็นว่าถ้าก็ไม่หวงก็ขออนุญาตเอาออก ก็ค่อยๆ พูดเจรจาไป อย่างบางอันท่านก็ให้แนวความคิดเจ้าหน้าที่ก็ไปจัดการต่อ ท่านเองหรือคนที่ท่านรู้จัก รู้จักใครที่พอจะทำงานด้านการให้ข้อมูลท่านได้ ท่านก็เอาทั้งนั้น แนวคิดของท่านก็คือรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาทำระบบข้อมูลโดยไม่มองข้างเดียว เช่น มองในด้านวิศวกรรมทางด้านน้ำอย่างเดียว สิ่งที่ทำให้เกิดน้ำท่วมนั้นมีหลายๆ ปัจจัย ตั้งแต่อุตุนิยมนี่ที่กล่าวมา ระบบน้ำจากทางเหนือของประเทศไทย น้ำจากทะเล ท่านถามทั้งฝ่ายอุทกศาสตร์ ฝ่ายอุตุนิยมน ชลประทาน ฝ่ายการไฟฟ้า เยอะแยะไปหมด แล้วเอามารวมเป็นข้อมูล”

ยามใดที่อาณาประชาราษฎร์ในชนบทเดือดร้อน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะเดือดร้อนตามไปด้วย และเมื่อยามใดที่พสกนิกรชาวกรุงเทพมหานครประสบปัญหาทุกข์ยากบ้าง ยามนั้นชาวกรุงเทพมหานครก็จะเย็นศิระเพราะพระบริบาลดุจพสกนิกรชาวชนบททุกครั้งไป

พระองค์ทรงบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ให้แก่พสกนิกรชาวไทยตามลักษณะของปัญหาและระดับของความเดือดร้อน ทรงเปรียบเสมือน “พ่อใหญ่” ที่เปี่ยมล้นด้วยความสำนึกในหน้าที่และเพียบพร้อมดังปรากฏเป็นนัยจากพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ดังนี้

“พระบารมีแผ่ปกป้อง	นคร
เหล่าพสกนิกร	อุ่นเกล้า
ดังชนกออาทร	รักษ์บุตร์
ดังครอบครัวอยู่เหยา	พ่อคุ้ม สุขเกษม”

บรรณานุกรม

- กนก วงษ์ตระหง่าน. 2531. แนวพระราชดำริด้านการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยศึกษาและฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรมวิชาการ. 2530. พระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์.
- กรมสามัญศึกษา. 2533. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว.
- กรุงเทพมหานคร. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อแก้ไขปัญหาจราจรกรุงเทพมหานคร. [Internet <http://www.bma.go.th/html/page65.html>] พฤษภาคม 2542.
- กองพัฒนาระบบการจราจร สำนักงานคณะกรรมการจัดระบบการจราจรทางบก. ระเบียบวาระการประชุมโครงการแก้ไขปัญหาจราจรตามแนวพระราชดำริ ครั้งที่ 1/2542. วันที่ 20 พฤษภาคม 2542 ณ ดิเคไทยคู่ฟ้าทำเนียบรัฐบาล.
- ไกรยุทธ ชิตยาคินทร์. 2531. คุณลักษณะของคนไทยในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. วารสารวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 12,1, 61-107.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. 2530. พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหาราชกับการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : สยามรัฐ.
- คณะกรรมการจัดทำหนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหาราช พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. 2539. ภูมิพล ภูวนาด ธรรมิกราชบุชา กาญจนานิกเชก. กรุงเทพฯ : ธ.ธรรมสาร
- จักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธ์, หม่อมเจ้า “โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.” กรุงเทพฯ : ดวงดีการพิมพ์.
- จิรภา อ่อนเรือง. 2530. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (ในหลวงของเรา). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น.
- ชาติบุตร บุญยะจิตติ. 2541. “โครงการพระดาบส” วารสารโลกใบใหม่. 9, 103, 48-50.
- ชำเลื่อง วุฒิจันทร์ และคณะกรรมการการรวบรวมและเรียบเรียง. 2531. พระราชกรณียกิจและพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหาราช เกี่ยวกับการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม 9 มิถุนายน 2489-5 ธันวาคม 2530. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- ทบวงมหาวิทยาลัยร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐบาลและเอกชน. 2540. เอกกษัตริย์อัจฉริยะ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์
- ทองค่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา. “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับกรุงเทพมหานคร” เย็นศิระเพราะพระบริบาล. กรุงเทพฯ : พิมพ์เศ พรินติ้ง เซ็นเตอร์.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้เสีย. [Internet <http://www.bma.go.th/html>]. 2542.

สมาคมทหารตำรวจนอกราชการแห่งประเทศไทย. 2532. สมเด็จพระภูมิพลมหาราชของชาติไทย (โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ). กรุงเทพฯ : ป.สัมพันธ์พาณิชย์.

สมเด็จพระญาณสังวรฯ. ทศพิชราชธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2530.

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ. 2539. ทวยราษฎร์รักบาทแม้อยิ่งด้วยปีติรงค์. กรุงเทพฯ : ไอเดียสแควร์.

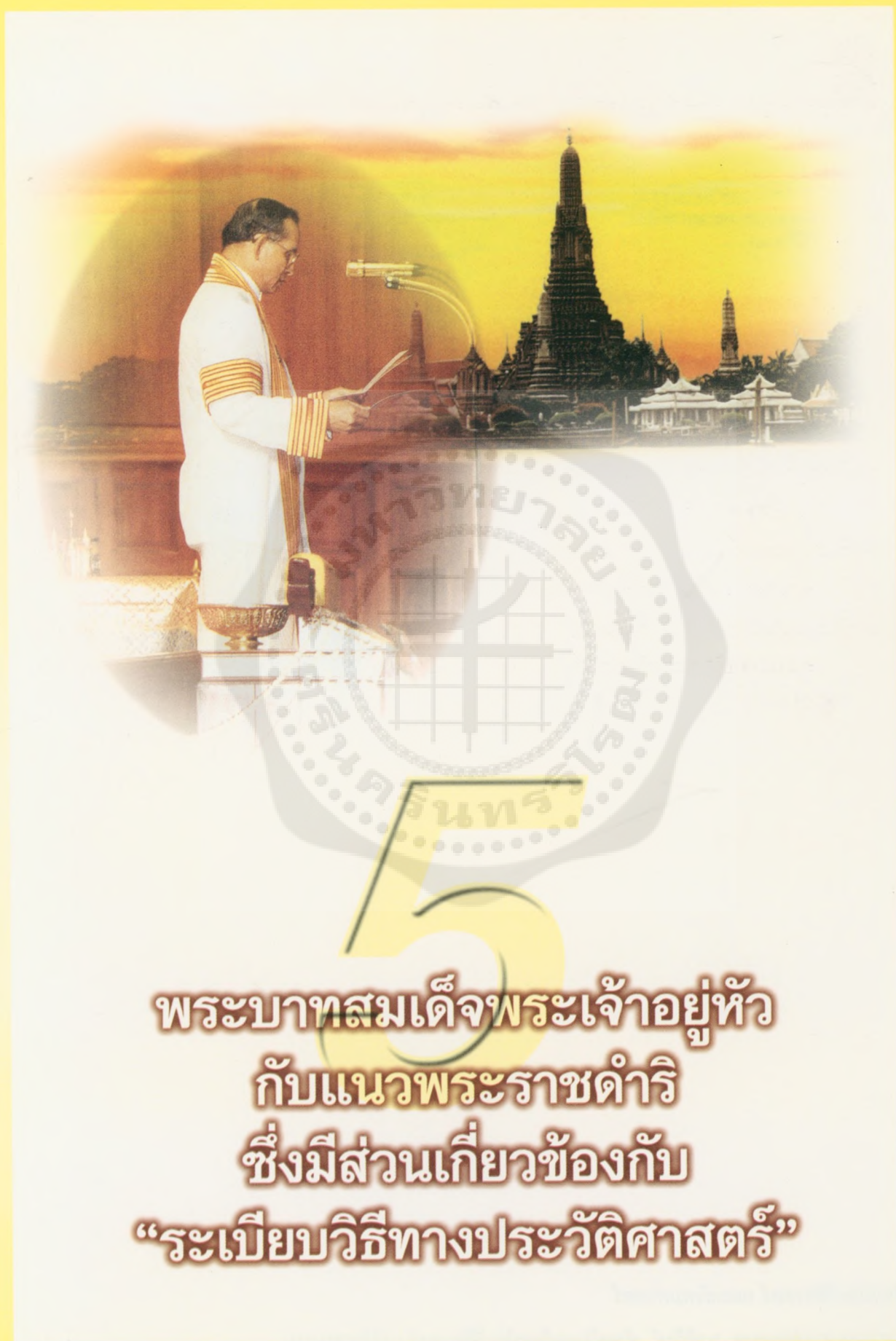
สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับงานจัดการทรัพยากรน้ำ. กรุงเทพฯ : 2539.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 50 ปี แห่งการพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. โรเนียวเย็บเล่ม, 2536.

สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2538-2539. กรุงเทพฯ : Kampai Imaging Co. LTD. 2540.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
กับแนวพระราชดำริ
ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับ
“ระเบียบวิธีทางประวัติศาสตร์”

ตั้งอยู่ ณ กรุงเทพมหานคร
ณ ถนนราชดำเนิน
มหาวิทยาลัยราชภัฏ
“ตั้งอยู่ ณ กรุงเทพมหานคร”

ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชมพูนุท นาคริักษ์ หัวหน้าภาควิชาประวัติศาสตร์ : ผู้ประสานงาน

รองศาสตราจารย์ณรงค์ พ่วงพิศ : ผู้เรียบเรียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
กับแนวพระราชดำริซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับ
“ระเบียบวิธีทางประวัติศาสตร์”

ตลอดระยะเวลา 53 ปี ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ และทรงเป็นพระประมุขแห่งราชอาณาจักรไทยนั้น พระองค์ได้ทรงมีพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสต่อประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าในโอกาสต่างๆ เสมอมามิได้ขาดตามที่สำนักพระราชวังได้ตีพิมพ์พระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนมาโดยลำดับ

พระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสของพระองค์มีปรากฏเนื่องในโอกาสต่างๆ จำนวนมาก และมีประโยชน์ต่อข้าราชการทหาร ตำรวจ ข้าราชการพลเรือน นิสิตนักศึกษา นักเรียน และประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าเป็นอย่างยิ่ง เพราะในพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสของพระองค์นั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงแนวพระราชดำริในแง่มุมต่างๆ ซึ่งผู้ที่อ่านและรับฟังสามารถนำไปศึกษาและวิเคราะห์เพื่อประโยชน์สำหรับการดำเนินชีวิตของตนเอง เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการปฏิบัติงาน การศึกษาเล่าเรียน และเพื่อประโยชน์สำหรับการประยุกต์ใช้เพื่อการดำรงอยู่ของสังคม และประเทศชาติเป็นที่สุด

พระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสของพระองค์บางครั้งก็ได้พระราชทานต่อพสกนิกรทุกหมู่เหล่าเป็นกรณีพิเศษสำหรับนำไปใช้เฉพาะการปฏิบัติหน้าที่ของกลุ่มคน เช่น สำหรับทหาร ตำรวจ แพทย์ พยาบาล ขาวนา กรรมกร นิสิตนักศึกษา นักเรียน ฯลฯ เป็นต้น แต่บางครั้งพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสของพระองค์มีลักษณะสายกลางเหมาะสำหรับพสกนิกรทุกหมู่เหล่าที่จะนำไปประยุกต์ใช้สำหรับการประกอบอาชีพ การปฏิบัติหน้าที่และการดำเนินชีวิตของคนได้โดยไม่มีข้อยกเว้นเป็นกรณีพิเศษสำหรับประชาชนกลุ่มใด อาชีพใด และหน้าที่ใด

ด้วยเหตุนี้จากการศึกษาวิเคราะห์แนวพระราชดำริจากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระองค์มาโดยลำดับพบว่า ผู้ที่ศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ทุกระดับ ทั้งนักเรียน นิสิตนักศึกษา ครูอาจารย์ และผู้สนใจวิชาประวัติศาสตร์โดยทั่วไป สามารถที่จะประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริจากพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสของพระองค์มาศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ได้เพราะพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสของพระองค์ในบางโอกาสเมื่อได้รับการศึกษาวิเคราะห์แล้วพบว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับ “ระเบียบวิธีทางประวัติศาสตร์” อย่างน่าสนใจ

แนวพระราชดำริที่เกี่ยวข้องกับการใช้ “หลักฐาน” ทางประวัติศาสตร์

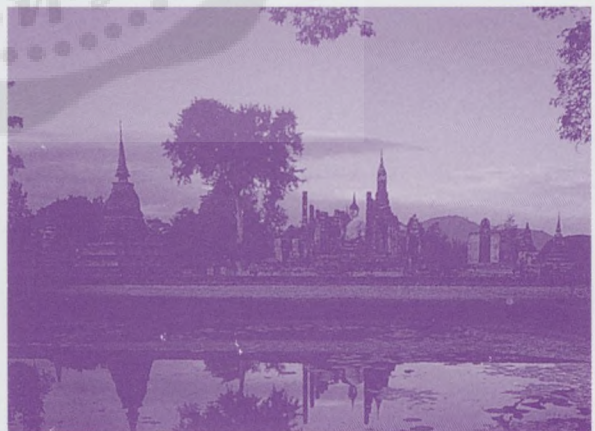
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เคยเสด็จพระราชดำเนินไปยังจังหวัดนครศรีธรรมราชเนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2517 และทรงมีพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า

“... ศิลปโบราณวัตถุในเขตจังหวัดต่างๆ ที่นำมารวบรวมไว้แต่ละชิ้นมีความสำคัญและมีคุณค่ามาก ในเหตุที่เป็นวัตถุพยานที่จะใช้พิจารณาศึกษาเรื่องราวของอดีตได้อย่างไม่รู้จัก จึงเป็นกิจเบื้องต้นที่ทุกคนทุกฝ่าย โดยเฉพาะกรมศิลปากรจะต้องบำรุงรักษาไว้ให้มั่นคง จะปล่อยให้ทำลายสูญไปไม่ได้ เพราะไม่มีทางจะหาวัตถุชิ้นใหม่อันใดมาทดแทนกัน พร้อมกันนั้นก็จะต้องพยายามแนะนำชักจูงคนทั่วไปให้ทราบถึงกิจการ บริการ รวมทั้งประโยชน์ที่จะพึงได้รับจากพิพิธภัณฑสถานเมื่อประชาชนได้รู้จัก ได้ใช้ และได้รับประโยชน์จากพิพิธภัณฑสถานโดยกว้างแล้ว จึงจะนับว่าเกิดเป็นประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าอย่างแท้จริงตามเจตนารมณ์...”
(สำนักพระราชเลขานุการ. 2518 : 281)

เมื่อศึกษากระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2517 จะพบว่าพระองค์ทรงเห็นความสำคัญของ “วัตถุพยาน” ที่จะใช้พิจารณาศึกษาเรื่องราวของอดีตได้อย่างไม่รู้จัก (สำนักพระราชเลขานุการ. 2518 : 281) ได้เป็นอย่างดี

คำว่า “วัตถุพยาน” คือ หลักฐาน จุดเด่นของประวัติศาสตร์อยู่ที่ข้อเท็จจริง และสิ่งที่ให้มาตรฐานแห่งความจริง คือ หลักฐาน ดังนั้นนักประวัติศาสตร์จึงต้องอาศัยหลักฐานในการวินิจฉัยประวัติศาสตร์

หลักฐานทางประวัติศาสตร์มีหลายชนิด เช่น คำบอกเล่า ตำนานต่างๆ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปจารึก จดหมายเหตุ พงศาวดาร ชีวประวัติบุคคลสำคัญ จดหมายเหตุ หนังสือพิมพ์ เอกสารทางราชการ บันทึกเกี่ยวกับธุรกิจ ฯลฯ แต่หลักฐานที่มีคุณค่าต่อประวัติศาสตร์ คือ หลักฐานที่ให้ความจริงดั้งเดิม (แถมสุข นุ่มนนท์. 2518 : 38)

ด้วยเหตุนี้ระเบียบวิธีทางประวัติศาสตร์นั้น นักประวัติศาสตร์จะต้องพิจารณาวิเคราะห์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่หลงเหลืออยู่เพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นจริงในอดีตให้มากที่สุด หลักฐานทางประวัติศาสตร์นั้นแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ หลักฐานชั้นต้น (Primary sources) และหลักฐานชั้นรอง (Secondary sources)

หลักฐานชั้นต้น หมายถึง บันทึก หรือคำบอกเล่าของผู้พบเห็นเหตุการณ์ หรือผู้เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ หรือผู้ร่วมสมัยกับเหตุการณ์ หลักฐานทางโบราณคดี เช่น ศิลารึก ป้อมปราการ เืองหิน โบสถ์ วิหาร เจดีย์ รูปปั้น เหรียญตรา พระพุทธรูป และอื่นๆ ถือเป็นหลักฐานชั้นต้นด้วย

หลักฐานชั้นรอง หมายถึง บันทึกหลังจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว โดยอาศัยคำบอกเล่าที่สืบต่อกันมา (แถมสุข นุ่มนนท์. 2518 : 38)

ด้วยเหตุนี้กระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีต่อกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการนั้น จึงทรงมุ่งให้บำรุงรักษาศิลปโบราณวัตถุในเขตจังหวัดต่างๆ เอาไว้ให้มั่นคง จะปล่อยให้ทำลายสูญไปไม่ได้ เพราะหาไม่มีทางจะหาวัตถุชิ้นใหม่อันใดมาทดแทนได้ เนื่องจากศิลปโบราณวัตถุเหล่านั้นเป็น “วัตถุพยาน” สำหรับใช้พิจารณาเรื่องราวในอดีตของชนชาติไทยได้อย่างไม่รู้จัก

กระแสพระราชดำริดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการทางประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี เพราะในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับอดีตความเป็นมาของมนุษยชาติในอดีตไม่ว่าจะเป็นของชนชาติใดก็ตาม การที่สามารถจะทำให้ชนรุ่นหลังได้เกิดความเข้าใจได้ดั้นนั้นจะต้องปรากฏ “วัตถุพยาน” สำหรับใช้เป็นหลักฐานในการศึกษาวิเคราะห์เรื่องราวเหตุการณ์ของมนุษย์ในอดีตได้อย่างมีเหตุผล ตรงไปตรงมา “วัตถุพยาน” หรือหลักฐานในทางประวัติศาสตร์มีแน่นอนไม่ได้ การอธิบายถึงเหตุการณ์ในอดีตจะกลายเป็นสิ่งเลื่อนลอยและไม่น่าเชื่อถือทันที

นอกจากนี้สิ่งที่ เป็น “วัตถุพยาน” ที่ยังหลงเหลืออยู่ โดยเฉพาะศิลปโบราณวัตถุ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีกระแสพระราชดำรัสว่ามีความจำเป็น... “ที่จะใช้พิจารณาศึกษาเรื่องราวของอดีตได้อย่างไม่รู้จัก...” (สำนักราชเลขาธิการ. 2518 : 281) นั่นเท่ากับว่า วัตถุพยานเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญสำหรับการค้นคว้าหาความรู้ การสืบสวน การตีความ เพื่อหาคำตอบจากอดีตให้ได้มากที่สุดจนกว่าจะพบความจริง หรือใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของ อาร์.จี. คอลลิงวูด (R.G. Collingwood) ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ระหว่าง พ.ศ. 2478 - 2484 ได้ให้ความหมายของ “ประวัติศาสตร์”

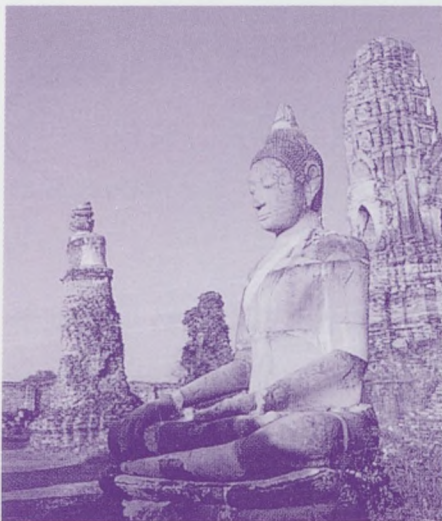
ไว้ในหนังสือชื่อ “The Idea of History” ซึ่งเขาเป็นผู้เขียนว่า “...ประวัติศาสตร์ คือ การค้นคว้าหาความรู้ (Research) หรือการสืบค้น (Enquiry) ชนิดหนึ่ง... ประวัติศาสตร์พยายามที่จะตอบคำถามที่เกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์ในอดีต โดยวิธีการตีความตามหลักฐานหรือประจักษ์พยานที่หลงเหลืออยู่ และคุณค่าของประวัติศาสตร์ก็อยู่ที่มันได้สอนให้เราเข้าใจในความเป็นมนุษย์ที่แท้จริงของเรานั้นเอง...” (R.G. Collingwood. 1978 : 9-10)

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการตีความจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์

ในครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2504 พระองค์ได้ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับการดำเนินงานทางด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานของชาติ ความตอนหนึ่งว่า...

“...การสร้างอาคารสมัยนี้คงจะเป็นเกียรติสำหรับผู้สร้างคนเดียว แต่เรื่องโบราณสถานนั้นเป็นเกียรติของชาติ อิฐเก่าๆ แผ่นเดียวก็มีค่าควรจะช่วยกันรักษาไว้ ถ้าเราขาดสุโขทัย อยุธยา และกรุงเทพฯ แล้ว ประเทศไทยก็ไม่มีความหมาย...” (นิคม มูลิกะคามะ. 2538 : 19)

แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของโบราณสถานซึ่งเป็น “วัตถุพยาน” ที่สำคัญสำหรับการตีความทางประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่า

“การสร้างอาคารสมัยนี้” กับ “โบราณสถาน” นั้น ในกระแสพระราชดำรัสมีความหมายต่างกันอย่างลึกซึ้ง เพราะการสร้างอาคารสักหลังนั้นอาจมีความสำคัญสำหรับผู้สร้างเพียงคนเดียว ผู้ใดสร้างก็อาจได้รับการกล่าวขานว่าเป็นผู้สร้าง หรือเป็นสมบัติของผู้สร้าง แต่ต่างกับ “โบราณสถาน” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ตลอดจนคติความเชื่อของผู้คนในชาติ จนกระทั่งได้กลายเป็นเกียรติของชาติโดยรวมทั้งหมด อี.เอช. คาร์ (E.H. Carr) ผู้แต่งหนังสือชื่อ “What is History” ได้เคยให้ความหมายของคำว่า “ประวัติศาสตร์” เอาไว้ว่า “ประวัติศาสตร์” คือ กระบวนการอันต่อเนื่องของการมี

ปฏิริยาต่อกันระหว่างนักประวัติศาสตร์กับข้อเท็จจริง (Facts) เป็นการโต้เถียงกันอย่างไม่มีวันสิ้นสุด

ระหว่างปัจจุบันกับอดีต (E.H. Carr. 1964 : 30) นอกจากนี้ อี.เอช. คาร์ ยังได้ขยายความต่อไปว่า ประวัติศาสตร์ หมายถึง กระบวนการทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย การสืบค้นหาความจริงของ นักประวัติศาสตร์กับข้อเท็จจริงในอดีต ซึ่งนักประวัติศาสตร์ทำการสืบค้นเป็นกระบวนการของการมี ปฏิบัติต่อกันระหว่างนักประวัติศาสตร์กับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเรียกว่าเป็นการโต้เถียงกัน ระหว่างปัจจุบันกับอดีต ไม่ใช่เป็นการโต้เถียงกันระหว่างนามธรรมกับปัจเจกชน แต่เป็นการโต้เถียงกัน ระหว่างสังคมวันนี้กับสังคมเมื่อวานนี้ ดังคำกล่าวของ เบิร์กการ์ด (Burckhardt) ที่ว่า ประวัติศาสตร์ คือ บันทึกของสิ่งที่คนในยุคหนึ่งเห็นคุณค่าของบันทึกของคนอีกยุคหนึ่ง อดีตจะช่วยให้เข้าใจปัจจุบัน และเราสามารถเข้าใจปัจจุบันได้ก็โดยอาศัยแสงสว่างจากอดีตเท่านั้น การที่มนุษย์เราเข้าใจอดีตได้นั้นจะต้อง มองผ่านปัจจุบัน การที่เราเข้าใจอดีตก็จะทำให้เราสามารถควบคุมสังคมปัจจุบันได้ (E.H. Carr. 1964 : 55)

แนวคิดของ อี.เอช. คาร์ จึงให้ความสำคัญของอดีต และถ้าเข้าใจอดีตได้อย่างถ่องแท้แล้ว อดีตจะเป็นเหมือนแสงสว่างที่ช่วยให้มนุษย์มองเห็นปัจจุบันได้อย่างดี และการที่เรามองเห็นปัจจุบันได้อย่างชัดเจน ว่าเป็นอย่างไร เพราะอะไรนั้นทำให้มนุษย์สามารถควบคุมสังคมปัจจุบันได้ เมื่อมนุษย์สามารถควบคุมสังคม ปัจจุบันได้โดยอาศัยอดีตเป็นเครื่องส่องทางให้แล้ว มนุษย์ก็จะสามารถเดินไปสู่อนาคตได้อย่างปลอดภัย นับเป็นความต่อเนื่องของกระบวนการทางประวัติศาสตร์ คือ อดีตจะช่วยให้เข้าใจปัจจุบัน ขณะเดียวกันถ้า จะเข้าใจอดีตก็ต้องอาศัยเส้นทางผ่านสังคมปัจจุบัน และหลังจากนั้นปัจจุบันก็จะกลายเป็นอดีต และ อนาคตก็จะกลายมาเป็นปัจจุบัน กระบวนการเหล่านี้เป็นความต่อเนื่องกัน เป็นลูกโซ่ระหว่างอดีตกับปัจจุบัน และระหว่างปัจจุบันกับอนาคต

กระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ และจะต้องช่วยกันรักษาเอาไว้ให้ได้ ถึงแม้จะเป็นเพียง “อิฐเก่าๆ แผ่นเดียว” ก็ตาม เพราะอิฐเก่าๆ แผ่นเดียวเหล่านี้ ถ้าเก็บรักษาเอาไว้ได้ เมื่อนำมาวิเคราะห์ก็จะเห็นความหมายของอิฐแต่ละแผ่น นักประวัติศาสตร์สามารถจินตนาการอิฐแผ่นเดียวเหล่านี้ให้กลายเป็นสัญลักษณ์ของความยิ่งใหญ่ของ ราชอาณาจักรไทยนับตั้งแต่การพิจารณาตีความจากอิฐในสมัยสุโขทัยมาจนถึงอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ อิฐเก่าๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบของโบราณสถานในแต่ละยุคแต่ละสมัยได้แสดงให้เห็นถึง การพัฒนาไปสู่ความเป็นชาติและประเทศ เพราะอิฐเป็นสัญลักษณ์ของวัฒนธรรม เป็นหลักฐานที่จะแสดงให้เห็น ถึงความต่อเนื่องจากสุโขทัยมาจนถึงอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ จนในที่สุดกลายเป็นประเทศ ดังนั้น ถ้าเราไม่สามารถรักษาอิฐซึ่งเป็นตัวแทนของความเจริญรุ่งเรืองของสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ให้ดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องแล้ว ประเทศไทยก็แทบไม่มีความหมาย เพราะคนในชาติก็จะไม่เห็นความเจริญ รุ่งเรืองของชนชาติไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน ในที่สุดจึงมองไม่เห็นเกียรติแห่งความเป็นชาติของตนเองเลย

ด้วยเหตุนี้การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีกระแสพระราชดำรัสสั่งที่ได้กล่าวถึงมาแล้วในตอนต้นจึงนับได้ว่าแนวพระราชดำริดังกล่าวเป็นตัวอย่างให้ผู้ที่ศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ได้มองเห็นลักษณะของการ “ตีความ” ในทางประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี

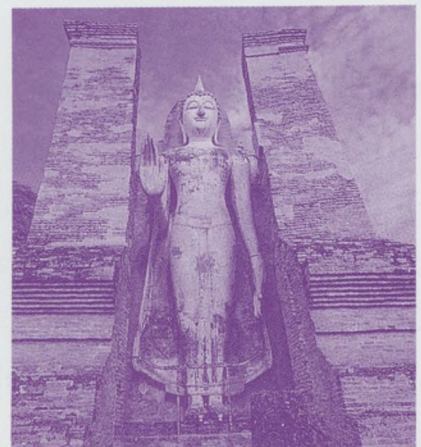
แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการวินิจฉัยตัดสินปัญหากับการวิเคราะห์ปัญหาประวัติศาสตร์

เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปในงานพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2532 นั้น พระองค์ได้ทรงมีพระบรมราโชวาทแก่นิสิตนักศึกษา ความตอนหนึ่งว่า

“...การวินิจฉัยตัดสินปัญหามีหลายระดับ อย่างหายากที่สุด ได้แก่ วินิจฉัยตัดสินตามความพอใจ ไม่อาศัยเหตุผล และหลักเกณฑ์ อีกอย่างหนึ่งวินิจฉัยตัดสินตามประสบการณ์ที่เคยชิน และทำตามๆ กันมา ซึ่งเหนือขึ้นกว่าอย่างแรก แต่ยังถือว่าถูกต้องทีเดียวไม่ได้เพราะขาดการพิจารณาสอบสวนที่แน่ชัด อย่างที่สาม ได้แก่ การวินิจฉัยตัดสินโดยอาศัยการพิจารณาวิเคราะห์ปัญหาอย่างถี่ถ้วน ให้ประจักษ์ความจริงทุกแง่มุม ทั้งสอบทานเทียบเคียงจนเห็นชัดว่าถูกหรือผิด ซึ่งนับเป็นการตัดสินวินิจฉัยที่ละเอียดรอบคอบ ประกอบด้วยหลักเกณฑ์อันสมบูรณ์ สามารถนำไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาทั้งปวง...” (สำนักราชเลขาธิการ. 2533 : 185)

แนวพระราชดำริที่ปรากฏอยู่ในพระราชดำรัสข้างต้นนี้นับได้ว่าสามารถเป็นหลักในการวินิจฉัยปัญหาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวิจัยทางประวัติศาสตร์ได้เช่นเดียวกัน

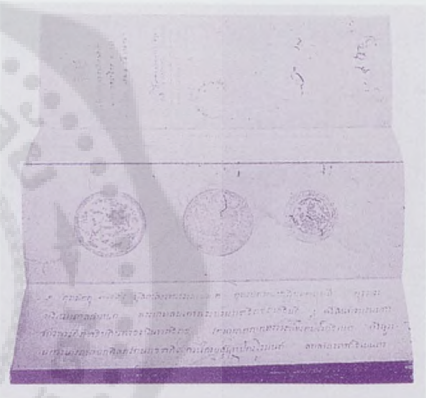
นักประวัติศาสตร์ส่วนมากมีแนวโน้มที่จะคิดว่าประวัติศาสตร์มีลักษณะเป็น 3 มิติ คือ (1) ครอบคลุมขอบข่ายวิธีการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นการพิสูจน์ข้อเท็จจริง มิติดังนี้ทำให้ประวัติศาสตร์มีฐานะเป็นวิทยาศาสตร์ (2) เป็นเรื่องของการเขียนหรือเสนอ “ความจริง” (3) การบรรยายเล่าเรื่อง และการตีความเพื่อให้เรื่องที่นำมาเสนอมีความหมายที่สุด (สุจิตรา วุฒิสถียร. 2518 : 120-121)

มิติทั้ง 2 ประการสุดท้ายทำให้ประวัติศาสตร์เป็นศิลปะและปรัชญา เป็นศิลปะในเมื่อมีการตีแผ่และเสนอ “ความจริง” ซึ่งต้องอาศัยจินตนาการและความสันทัดทางภาษา ขณะที่ประวัติศาสตร์มีฐานะเป็นปรัชญาเมื่อต้องมีการตีความปัญหาในประวัติศาสตร์ (สุจิตรา วุฒิสถียร. 2518 : 120-121) ด้วยเหตุนี้ นักประวัติศาสตร์จึงต้องมีคุณสมบัติของนักปรัชญารวมอยู่ในตัวด้วย นั่นคือความสามารถในการใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจปัญหา (Louis Gottschalk. 1956 : viii)

เมื่อประวัติศาสตร์ทำหน้าที่รับใช้มวลมนุษยชาติด้วย “ความรู้” และ “ความจริง” ซึ่งนักประวัติศาสตร์จะเป็นผู้นำเสนอ ดังนั้น นักประวัติศาสตร์จึงต้องมีวิธีการแสวงหา “ความรู้” และ “ความจริง” ตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ เพราะเหตุว่า “ความรู้” และ “ความจริง” ในทางประวัติศาสตร์ผูกติดอยู่กับ “อดีต” ซึ่งผ่านพ้นไปแล้ว และไม่มีวันที่จะหวนกลับมาอีก นักประวัติศาสตร์จึงมีหน้าที่จะต้องพลิกฟื้นอดีตให้กลับมีชีวิตชีวอีกครั้งหนึ่ง โดยอาศัยหลักฐานที่หลงเหลืออยู่เป็นเครื่องมือ ดังนั้นความสมบูรณ์ของวิชาประวัติศาสตร์ในเบื้องต้นจึงขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของหลักฐาน และความสามารถของนักประวัติศาสตร์ ในการนำหลักฐานเหล่านั้นมาใช้ นักประวัติศาสตร์จึงจำเป็นต้องเรียนรู้เทคนิคในการสร้างอดีตขึ้นมาใหม่ ซึ่งเราเรียกว่า “วิธีการทางประวัติศาสตร์”

การศึกษาวิชาประวัติศาสตร์เป็นการแสวงหาความรู้ใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นการแสวงหาความรู้โดยอาศัยความนึกคิด หรือความรู้สึกรู้ของตนเอง (Subjective knowledge) ลักษณะที่สองเป็นการแสวงหาความรู้โดยมีเป้าหมายที่ต้องพิสูจน์และต้องวิเคราะห์เป็นอย่างดีแล้ว (Objective knowledge) (Louis Gottschalk. 1969 : 42-43)

เราต้องการความรู้ทางประวัติศาสตร์ในลักษณะที่สอง และจะรู้ได้ก็ต้องอาศัยผลของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตแล้วหลงเหลืออยู่ อันได้แก่ เอกสารต่างๆ วัตถุ และสิ่งของที่หลงเหลือทางด้านโบราณคดีทางด้านมนุษยวิทยา ฯลฯ เหล่านี้ เป็นต้น และจะต้องมีการตีความทางประวัติศาสตร์ (Historical interpretation) กล่าวคือ จะต้องอธิบายว่าพฤติกรรมต่างๆ เกิดขึ้นได้อย่างไร และทำไมจึงเกิดขึ้น มีส่วนสัมพันธ์กันอย่างไร และทำไมจึงต้องสัมพันธ์กัน ซึ่งแตกต่างไปจากลักษณะของการพรรณนาความ อันได้แก่ บอกว่าอะไรเกิดขึ้น เกิดขึ้นเมื่อไร เกิดขึ้นที่ไหน และใครทำให้เกิด ด้วยเหตุนี้การศึกษาประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์จึงจำเป็นต้องให้ได้มาซึ่งความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ผ่านการพิสูจน์ และต้องผ่านการวิเคราะห์มาเป็นอย่างดีแล้ว

ในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นมีข้อความสำคัญตอนหนึ่งว่า “ในการวินิจฉัยตัดสินปัญหา ไม่ว่าจะด้วยวิธีตามความพอใจ ไม่อาศัยเหตุผล และหลักเกณฑ์ที่ดี หรือวิธีการตามประสบการณ์ที่เคยชินและทำตามกันมาก็ดี ยังนับว่าจะถูกต้องทีเดียวไม่ได้ เพราะขาดการพิจารณาสอบสวนที่แน่ชัด” (สำนักราชเลขาธิการ. 2533 : 185) จะเห็นได้ว่าแนวพระราชดำรัสของพระองค์ท่านตรงกับหลักการของวิธีการทางประวัติศาสตร์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ได้อย่างแท้จริง เพราะสอดคล้องกับหลักการแสวงหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่มีเป้าหมายต้องพิสูจน์ และต้องวิเคราะห์เป็นอย่างดีแล้ว (Objective knowledge)

นอกจากนี้ในพระราชดำรัสดังกล่าวมีความสำคัญอีกตอนหนึ่งว่า “...การวินิจฉัยตัดสินโดยอาศัยการพิจารณาวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วน ให้ประจักษ์ความจริงทุกแง่มุมทั้งสอบทานเทียบเคียงจนเห็นชัดว่าถูกหรือผิด ซึ่งนับว่าเป็นการตัดสินวินิจฉัยที่ละเอียดรอบคอบ ประกอบด้วยหลักเกณฑ์อันสมบูรณ์ สามารถนำไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาทั้งปวง...” (สำนักราชเลขาธิการ. 2533 : 185) จะเห็นได้ว่า แนวพระราชดำรัสที่พระองค์ท่านทรงพระราชทานให้เป็นหลักการในการวินิจฉัยตัดสินปัญหาต่างๆ นั้น เป็นการอาศัยหลักวิชาการอย่างแท้จริง และในการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์สามารถนำเอาหลักการจากแนวพระราชดำรัสนี้ไปประยุกต์ใช้ได้

ตามวิธีการทางประวัติศาสตร์นั้นถือว่าการศึกษาประวัติศาสตร์จะต้องมีหัวข้อ หรือปัญหาทางประวัติศาสตร์ที่จะต้องตอบคำถามเหล่านั้นให้กระจ่างแจ้ง แต่การตอบคำถามปัญหาเหล่านั้นจะตอบคำถามปัญหาด้วยวิธีการ “ตามความพอใจ ไม่อาศัยเหตุผล และหลักการ หรือด้วยวิธีการตามประสบการณ์ที่เคยชินและทำตามกันมา” ไม่ได้ ดังเช่นที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีกระแสพระราชดำรัสเอาไว้แล้ว

ดังนั้นสิ่งที่ถูกต้องในการวินิจฉัยตัดสินปัญหาทางประวัติศาสตร์จะต้องอาศัยหลักการของการวินิจฉัย ดังเช่นที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานแก่นักนิเทศมหาวิทยาลัยมหิดลว่า “...การวินิจฉัยตัดสินโดยอาศัยการพิจารณาวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วน ให้ประจักษ์ความจริงทุกแง่มุม ทั้งสอบทานเทียบเคียงจนเห็นชัดว่าถูกหรือผิด ซึ่งนับว่าเป็นการตัดสินวินิจฉัยที่ละเอียดรอบคอบ ประกอบด้วยหลักเกณฑ์อันสมบูรณ์ สามารถนำไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาทั้งปวง...” (สำนักราชเลขาธิการ. 2533 : 185)

ในการศึกษาประวัติศาสตร์จะต้องผ่านการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจักษ์ “วัตถุพยาน” ทั้งบุคคลและวัตถุพยาน ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร และไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้นเมื่อนักประวัติศาสตร์ตั้งใจจะตอบคำถามปัญหาทางประวัติศาสตร์ให้กระจ่าง จะต้องดำเนินการรวบรวมหลักฐานเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา หลักฐานที่ได้มานั้นอาจจะเป็นเอกสาร บันทึกของทางราชการ จดหมายเหตุ บันทึกส่วนตัว วัตถุโบราณสถาน ฯลฯ ซึ่งสามารถจะให้ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การทูต สังคม และอื่นๆ เป็นต้น โดยเฉพาะในการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติไทยยังจะต้องอาศัยข้อมูลทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร วัตถุสิ่งของ และคำบอกเล่าซึ่งได้จากการสัมภาษณ์

การที่จะตอบคำถาม ปัญหาประวัติศาสตร์เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ที่ผ่านการวิเคราะห์ พิสูจน์มาอย่างดีนั้นเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด ดังนั้นผู้ศึกษาจะต้องแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การแสวงหา “วัตถุพยาน” หรือ “หลักฐาน” ที่ได้มานั้นส่วนหนึ่ง และเป็นส่วนมากด้วย ก็คือลายลักษณ์อักษร ข้อมูลที่ได้มานี้ถึงแม้ว่าจะเป็นหลักฐานชั้นต้นดังที่กล่าวมาแล้วในตอนแรก แต่ก็ยังเป็นข้อมูลดิบซึ่งจะต้องนำมาวิเคราะห์พิจารณาอย่างถี่ถ้วนเสียก่อน ดังเช่นหลักฐานที่ได้มาอาจมีสิ่งบกพร่องหลายอย่าง เช่น เพื่อกลบบกเลือนความผิด หรือเพื่อการโฆษณาชวนเชื่อ เป็นต้น เอกสารที่ปลอมแปลงอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดได้ ในบางครั้งอาจเป็นหลักฐานที่ซ่อมขึ้นมาใหม่ของเดิม อาจชำรุดเสียหายก็มี การเขียนต่อเติมส่วนชำรุดจะต้องจำแนกให้ออก และจะต้องตรวจสอบดูให้แน่ชัดให้ใกล้เคียงกับของเดิม นอกจากนี้เอกสารบางอย่างมีการคัดลอกต่อๆ กันมาหลายทอด เพื่อรักษาด้นฉบับเดิมเอาไว้ การคัดลอกหลายครั้งอาจมีการผิดพลาดได้ การคัดลอกอาจจะเป็นการคัดลอกจากต้นฉบับเดิม หรือบางครั้งอาจจะเป็นการคัดลอกจากฉบับแปลมาจากภาษาอื่น อาจะยังผิดพลาดจากต้นฉบับเดิมหลายเท่า และในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับความหมายของถ้อยคำศัพท์บางคำ อาจต้องอาศัยนักนิรุกติศาสตร์ หรือนักภาษาศาสตร์เข้าช่วยด้วย

ได้ข้อมูลมาแล้ว ก่อนที่จะนำไปใช้จะต้องผ่านการวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์เสียก่อน ดังพระราชดำรัสที่พระองค์พระราชทานไว้ว่า “การวินิจฉัยตัดสินโดยอาศัยการพิจารณาวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วน ให้ประจักษ์ความจริงทุกแง่มุม..” (สำนักราชเลขาธิการ. 2533 : 185)

การวิเคราะห์วิธีการทางประวัติศาสตร์มีหลายวิธีการด้วยกัน เช่น (1) ในการพิจารณาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ (Historical fact) นักประวัติศาสตร์ต้องพิจารณาข้อมูลแต่ละข้อมูลโดยละเอียดมากกว่าที่จะมองข้อมูลทั้งหมดโดยส่วนรวม เพื่อวิเคราะห์ดูว่ามีความน่าเชื่อถือได้เพียงใด ความเชื่อถือดังกล่าวมิได้หมายถึงร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่ต้องการให้ได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงให้มากที่สุด (2) การวิเคราะห์ข้อมูล

หรือหลักฐานต่างๆ เพื่อจะแยกความจริงออกจากความไม่จริงนั้น ควรเริ่มตั้งคำถามไว้ในใจ คำถามดังกล่าวเป็นการตั้งข้อสงสัยข้อมูลในทุกแง่มุมและประเด็นต่างๆ เพื่อจะค้นหาความจริง (3) การสืบค้นรายละเอียดกับข้อมูลจากหลักฐานต่างๆ นั้น จะต้องจดบันทึกไว้ว่าพบเห็นประเด็นต่างๆ ตลอดจนแง่มุมความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลเหล่านั้นอย่างไรบ้าง (4) ใน

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้เขียนหรือบันทึกข้อมูลเหล่านั้นมีความหมายไม่ใช่น้อย เพราะข้อมูลที่ได้จะน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับฐานะของผู้เขียน หรือผู้บันทึกข้อมูลเหล่านั้นว่าเป็นอะไร เป็นนักการเมือง นักเศรษฐศาสตร์ นักธุรกิจ นักพยากรณ์ ผู้ปกครองนักเรียน กลุ่มผลประโยชน์ ประชาชนผู้เห็นเหตุการณ์ นักวิชาการ แต่ละอาชีพ แต่ละสถานการณ์ย่อมจะมองเหตุการณ์หรือมองปัญหาต่างกัน (Homer Carry Hockett. 1955 : 54-55) (5) ถ้าข้อมูลดังกล่าวบอกเวลาที่เกิดเหตุการณ์โดยละเอียดย่อมน่าเชื่อถือกว่าการบอกเวลาโดยประมาณ หรือไม่กล้าชี้เฉพาะเจาะจงลงไป เพราะการประมาณเวลาเป็นการมองอย่างกว้างๆ การไม่ระบุเวลาแน่ชัดทำให้การมองเหตุการณ์ผิดพลาดจากความเป็นจริงได้ (6) วิธีการเขียนบันทึกของผู้บันทึกผู้ประพันธ์ (หรือผู้ให้สัมภาษณ์) จะต้องได้รับการพิจารณาในประเด็นต่างๆ คือ ใช้หลักฐานประเภทใดประกอบการเขียน ใช้หลักฐานชั้นต้น หรือชั้นรอง มีการอ้างอิงถึงหลักฐานต้นร่างหรือไม่ ได้หลักฐานเหล่านั้นมาอย่างไร หลักฐานดังกล่าวมีผู้ทำไว้ตั้งแต่เมื่อใด เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเวลาที่บันทึกห่างกันแค่ไหน จุดประสงค์ของการเขียน (หรือพูด) เป็นอย่างไร ผู้บันทึกมุ่งบันทึกให้ใครอ่าน ทั้งนี้เพื่อจะได้ช่วยในการตัดสินใจถึงความเป็นจริง และความเป็นกลางได้ง่ายขึ้น (7) ผู้วิเคราะห์ข้อมูลจะต้องถามตนเองในประเด็นต่างๆ ดังนี้ คือ หลักฐานนั้นๆ สามารถบอกความจริงได้หรือไม่ หลักฐานชั้นต้นที่ให้รายละเอียดต่างๆ ได้ผ่านการตรวจสอบมาแล้วหรือเปล่า การหาหลักฐานมาสนับสนุนนั้นมีความเป็นอิสระในการจะให้รายละเอียดหรือเปล่า (8) ความสามารถที่จะบอกความจริงของหลักฐานต่างๆ ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ดังนี้ คือ หลักฐานที่ปรากฏอยู่ใกล้เคียงกับเหตุการณ์ทั้งในด้านเวลาและสถานที่มากน้อยเพียงใด หรือเกิดขึ้นจากการสังเกตการณ์ การรวบรวมขึ้นใหม่ หรือการบันทึกความทรงจำ เราจะต้องพิจารณาให้ชัด เพราะจะช่วยบอกให้ทราบว่าหลักฐานใดที่อยู่ใกล้เคียงกับเหตุการณ์ทั้งเวลาและสถานที่ได้มากกว่าจะมีความเป็นจริงมากที่สุด นอกจากนี้ ความชำนาญ สุขภาพร่างกาย และอายุ ระดับการศึกษาของผู้บันทึก ถ้าทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในสภาพสมบูรณ์ จะช่วยบอกความจริงได้ ระดับความสนใจของผู้บันทึกก็เป็นอีกองค์ประกอบที่สำคัญที่จะบอกว่ามีความจริง

เพียงใด ถ้าผู้บันทึกมีความสนใจและความตั้งใจมากความจริงย่อมมีอยู่มาก (Louis Gottschalk. 1969 : 151-152) (9) การที่จะวิเคราะห์ว่าข้อมูลใดควรจะยึดถือเอาไว้ก่อนหรือดีกว่า มีหลักเกณฑ์ดังนี้ คือ ถ้าหลักฐานนั้นๆ อยู่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์มากกว่าย่อมจะต้องมีคุณค่ามากกว่า (Louis Gottschalk. 1969 : 90) หลักฐานข้อมูลบางชิ้นเป็นหลักฐานชั้นต้นก็จริงแต่ก็มีจุดประสงค์ต่างกัน เช่น บันทึกส่วนตัว รายงานข้อราชการไปยังบุคคลที่ 2 หรือบุคคลอื่น คำอธิบายแถลงการณ์ของรัฐบาล การโฆษณาชวนเชื่อ สิ่งใดที่เกิดขึ้นด้วยความบริสุทธิ์ใจมากที่สุดสิ่งนั้นเป็นหลักฐานที่น่าเชื่อถือได้มากกว่า (Louis Gottschalk. 1969) หลักฐานที่เสนอข้อมูลออกมาในรูปแบบของวรรณคดี หรือบทละครค่อนข้างจะเลื่อนลอยมากกว่าหลักฐานประเภทอื่น ส่วนหลักฐานที่เกิดจากมือของผู้พบเห็นเหตุการณ์และผู้รายงานที่มีประสบการณ์ในเรื่องนั้นโดยตรงย่อมดีกว่าผู้ที่มิได้รับการฝึกหัด หรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ มาก่อน เช่น แพทย์ที่รายงานการสู้รบที่มีการสูญเสียและบาดเจ็บสาหัส ผู้สื่อข่าวบรรยายถึงการสัมภาษณ์บุคคล ดำรงรายงานถึงอุบัติเหตุ ย่อมน่าเชื่อถือกว่าบุคคลที่มิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับรายงาน (10) การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของหลักฐานนั้นๆ นักประวัติศาสตร์จะต้องตรวจสอบหลักฐานเหมือนตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่ด้านกฎหมาย ต้องตรวจสอบวัสดุทุกชิ้น เพื่อดูว่าไม่ใช่การอ้างถึงสิ่งของ หรือเหตุการณ์ที่ผิดกาลสมัย เช่น เป็นที่ทราบว่าการดาบหายากมากในยุโรปก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 16 เครื่องพิมพ์ดีดยังไม่มีการประดิษฐ์ขึ้นมาใช้ จนกระทั่งคริสต์ศตวรรษที่ 14 ฯลฯ หลักฐานต่างๆ จะมีวัสดุที่มีอายุก่อนกว่าความเป็นจริงไม่ได้ ต้องตรวจสอบดูสำนวนการเขียน ตลอดจนการใช้ภาษาด้วยว่าอยู่ในยุคสมัยใด (11) ต้องไม่ลืมว่าวิทยาศาสตร์จะช่วยนักประวัติศาสตร์ได้มากเกี่ยวกับการตรวจสอบหลักฐานเอกสาร หรือหลักฐานทางด้านวัตถุ นักวิทยาศาสตร์อาจช่วยดูเนื้อไม้ของเรือที่จมอยู่ใต้ทะเลว่าเป็นเรือสมัยใด เศษวัสดุที่ตกค้างอยู่ในเรือเมื่อตรวจสอบทางเคมีแล้วพบว่า เป็นสิ่งของประเภทใด สิ่งเหล่านี้จะให้นักประวัติศาสตร์ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือยิ่งขึ้นกว่าการวิเคราะห์ด้วยสายตาตนเอง (12) ในการดำเนินการวิเคราะห์หรือตัดสินใจเกี่ยวกับข้อมูลใดๆ นักวิจารณ์จะต้องตระหนักอยู่เสมอว่าอย่าเอาความรู้สึกของคนในยุคปัจจุบันไปเปรียบเทียบกับผู้คนในยุคอดีตที่ย้อนหลังห่างจากผู้วิเคราะห์ออกไปอย่างมาก หรือถ้าเปรียบเทียบก็ไม่ควรเอาความเข้าใจและความเชื่อของคนในยุคนี้ไปตัดสินใจว่าเป็นความเข้าใจและความเชื่อของคนในอดีต แต่ต้องคิดถึงผู้คนในอดีตที่อยู่ในบริบทสังคมขณะนั้น โดยให้หลักฐานบอกเองมากกว่าให้หัวใจและสายตาของเราบอก

ในการวิเคราะห์ข้อมูลดิบเหล่านี้จนกระทั่งสามารถที่จะมีเหตุผลให้เชื่อได้ว่าสิ่งที่มีไม่ความจริงซึ่งแอบแฝงอยู่ในข้อมูลดิบนั้นได้ถูกคัดแยกออกไปแล้ว เราจึงวินิจฉัยตัดสินใจได้ การตัดสินใจแก้ปัญหา ก็คือเมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยหลักฐานต่างๆ ดังกล่าวข้างพอสมควรแล้วข้อมูลที่ได้หลังการวิเคราะห์แล้วสามารถนำไปใช้ในการประกอบการเขียนรายงานการศึกษาค้นคว้าตามขั้นตอนทางประวัติศาสตร์

โดยการเขียนแบบตีความ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ แสดงความเป็นเหตุเป็นผล แสดงถึงความสัมพันธ์กันของข้อมูลต่างๆ เพื่อตอบคำถามปัญหาที่ตั้งเอาไว้เมื่อเริ่มโครงการศึกษา

การขยายความออกไปถึงวิธีการวินิจฉัยตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์นี้เพื่อแสดงให้เห็นว่า กระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับเรื่องวิธีวินิจฉัยตัดสินใจโดยอาศัยการพิจารณาวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่านักเรียนประวัติศาสตร์ได้ยึดถือหลักการวินิจฉัยตัดสินใจปัญหาด้วยวิธีการวิเคราะห์ วิวิจารณ์ ตามกระแสพระราชดำริของพระองค์ท่านแล้ว จะทำให้นักเรียนประวัติศาสตร์ได้ประโยชน์อย่างแน่นอน

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการสร้างความคิดให้มั่นคงและเป็นกลาง

เมื่อคราวที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในวันที่ 2 สิงหาคม 2533 นั้น พระองค์ได้ทรงมีพระบรมราโชวาทที่มีความสำคัญตอนหนึ่งว่า...

“...วิชากับความคิดนี้เป็นปัจจัยคู่กันสำหรับใช้ทำงาน ความรู้วิชาการเป็นศักยภาพพื้นฐานในตัวบุคคล ความคิดอ่านเป็นตัวชักนำเอาวิชาการออกมาใช้ ถ้าคิดดี คิดเป็น ก็ใช้วิชาได้ผล เป็นการสร้างสรรค์ ถ้าคิดไม่ถูก ไม่เป็น ก็ใช้วิชาผิดๆ พลาดๆ ก่อให้เกิดผลเป็นความเสียหาย... หลักในการคิด หลักสำคัญนั้นอยู่ที่ว่า เมื่อคิดเรื่องใดสิ่งใด ต้องทำใจให้มั่นคงเป็นกลาง มีเหตุมีผล มีความจริงใจ และสุจริตเที่ยงตรง เพื่อความคิดจักได้กระจ่าง แน่วแน่ เห็นถึงจุดหมายและประโยชน์ที่แท้จริงของภารกิจของตนอย่างถูกต้องครบถ้วน แล้วสามารถสรรหาหลักวิชาส่วนที่เหมาะสมที่นำมาใช้ปฏิบัติการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นไม่ว่าท่านทั้งหลายจะกระทำหน้าที่การงานใด จะวินิจฉัยปัญหาใด เมื่อใด ขอให้ใช้ความคิดพิจารณาอย่างรอบคอบ และหนักแน่นจนรู้ชัด จงทุกเรื่องทุกคราวไป การใช้ความคิดอย่างมีหลักนี้ ถ้าหากเพียรฝึกให้ต่อเนื่องและจริงจังจนเกิดเป็นนิสัยแล้วจะทำให้แต่ละคนสามารถจำแนกความดีความชั่ว ความจริงความเท็จ ตลอดจนสิ่งที่เป็นประโยชน์มิใช่ประโยชน์ได้อย่างถูกต้องคล่องแคล่ว เป็นอุปการะให้สามารถใช้วิชาการปกครองกิจกรรมงานทุกสิ่งอันให้บรรลุความสำเร็จก้าวหน้าได้...” (สำนักกราชเลขาธิการ. 2534

กระแสพระราชดำริดังกล่าวมีประโยชน์อย่างมหาศาลสำหรับการศึกษาวิชาการต่างๆ ทุกสาขาวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ ทั้งนี้สืบเนื่องจากการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์นั้น จะต้องอาศัยความคิดที่มีความสำคัญยิ่งกว่าวิธีท่องจำแต่เพียงอย่างเดียว ดังที่สาธารณชนส่วนหนึ่งเคยเชื่อว่า การศึกษา

ประวัติศาสตร์ด้วยวิธีท่องจำให้เก่งแล้วเป็นใช้ได้ โดยความเป็นจริงแล้วหาเป็นเช่นนั้นไม่ แต่ความสำคัญของเรื่องนี้ก็คือการรู้จักใช้ความคิดพิจารณา และวิเคราะห์อย่างมีหลักการ การวินิจฉัยตัดสินปัญหาในทางประวัติศาสตร์ นอกจากจะต้องอาศัยข้อมูลหลักฐานอย่างพอเพียงแล้วยังต้องทำการวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้นจนมีความแน่ใจว่าจะใกล้เคียงกับความจริงความถูกต้องมากที่สุด

ในการวินิจฉัยและตัดสินปัญหาทางประวัติศาสตร์ที่แท้จริงนั้นจะต้องไม่ใช้ความคิดของตนเองเป็นใหญ่ แต่จะต้องมีใจเป็นกลางไม่อคติ ในการพิจารณาปัญหาจะต้องอาศัยหลักฐานให้มากที่สุด การตัดสินใจในเรื่องใดจะต้องให้หลักฐานที่ผ่านการวิเคราะห์มาดีแล้วเป็นตัวบอกข้อความที่เป็นจริง จะไม่มีเรื่องหมู่พวก ความชอบไม่ชอบ ความริษยา ความน้อยใจ การคำนึงถึงผลประโยชน์ต่างๆ มาประกอบในการตัดสินใจ เพราะถ้าไม่เป็นเช่นนั้นความจริงที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์จะต้องถูกบิดเบือนอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง เช่นใจของตัวเองเราเองมีความไม่ชอบจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นอย่างมาก หลังจากที่ได้รับฟังจากคำบอกเล่ามาด้วยตัวเอง โดยที่เราไม่เคยทราบภูมิหลังของผู้ที่มาเล่าให้เราฟัง และเมื่อเราเสนอความคิดโดยไม่ชอบ

เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว โดยที่มิได้พิจารณาถึงเหตุและผลในการดำเนินนโยบายของจอมพล ป. พิบูลสงคราม หรืออ่านข้อมูลหลักฐานมาเพียงเล็กน้อยไม่ถ้วนถี่และลึกซึ้งพอก็ด่วนสรุปว่าจอมพล ป. พิบูลสงครามมีความผิดพลาดอย่างร้ายแรงในการบริหารประเทศ วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ในลักษณะที่กล่าวมานี้ย่อมไม่มีประโยชน์แต่ประการใด

ดังนั้น การศึกษาวิชาประวัติศาสตร์อย่างมีคุณค่านั้น ผู้ศึกษาจะต้อง

“ทำให้มันคงเป็นกลาง มีความจริงใจ และสุจริตเที่ยงตรง เพื่อความคิดจักได้กระจ่าง
แน่วแน่ เห็นถึงแก่นแท้ของภารกิจของตนอย่างถูกต้องครบถ้วน แล้วสามารถ
สรรหาหลักวิชาส่วนที่เหมาะสมที่สุด มาใช้ปฏิบัติการได้อย่างมีประสิทธิภาพ...”
(สำนักราชเลขาธิการ. 2534 : 304-305) สมเด็จพระบรมราชาทของพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้กล่าวมาแล้วจะทำให้การศึกษาวชิรประวัติศาสตร
มีคุณค่าอย่างแน่นอน

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับอดีต ปัจจุบัน และ อนาคต

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัส
เนื่องในโอกาสที่คณะกรรมการจัดงานมหกรรมกีฬามหากุศล
เผ่าทูโลกเกล้าฯ ถวายเงินและรับพระราชทานเข็มที่ระลึก เมื่อ
วันที่ 24 มิถุนายน 2524 มีความสำคัญตอนหนึ่งว่า

“...ตามผลที่ว่าเราทำอะไรก็รับผลของ
กรรมนั้น ถ้าเราทำกรรมดีเราก็เจริญได้ เราก็มี
ทางที่จะมีอนาคตที่แจ่มใส ความจริงอนาคตของ
เราก็อยู่ที่ปัจจุบันที่เราทำอยู่นี้ ถ้าเราทำปัจจุบัน
ให้ดีอนาคตก็จึงดี ถ้าเราละเลยไม่ทำอะไรเลย
ข้างหน้าก็คงไม่มีอะไรเลย เดียวนี้ถ้าเราสบาย

ก็หมายความว่าเรามีบุญ มีบุญเก่า ความจริงบุญเก่านั้นก็อาจจะหมดไปได้
ฉะนั้นถ้าต้องการให้มีอนาคตที่แจ่มใสก็ทำอะไรที่มีทางที่จะสร้างสรรค์อะไรขึ้นมา
แน่นอนว่าเราก็จะแจ่มใส ทุกคนก็เป็นเช่นนั้น ก็เลยเห็นว่าเป็นกฎที่แน่นอนว่า
ต้องอาศัยตนเอง...” (สำนักราชเลขาธิการ. 2526 : 84)

จากกระแสพระราชดำรัสที่ยกมากล่าวข้างต้นนี้เป็นกฎเกณฑ์ของความเป็นจริง เพราะว่าเรื่องอดีต ปัจจุบัน และอนาคต เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน เป็นกฎเกณฑ์ในพระพุทธศาสนา เป็นกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ซึ่งถ้าเข้าใจว่าอดีตเป็นเหตุและปัจจุบันเป็นผล และถ้าปัจจุบันเป็นเหตุ อนาคตก็ต้องเป็นผลของปัจจุบัน เช่นเดียวกัน กระแสพระราชดำรัสที่กล่าวว่า “ความจริงอนาคตของเราก็คืออยู่ที่ปัจจุบันที่เราทำอยู่นี้” (สำนักราชเลขาธิการ. 2526 : 84) สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อเวลาผ่านไป ปัจจุบันที่เราทำอยู่ก็จะกลายเป็นอดีต และอนาคตก็จะกลายมาเป็นปัจจุบัน และปัจจุบันไปสู่อนาคต การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในอดีตทำให้เราเข้าใจถึงความผิดพลาด ความถูกต้อง สิ่งที่เราควรหลีกเลี่ยง และสิ่งที่ควรปฏิบัติต่อไป การเรียนรู้จากอดีตทำให้เรามีความระมัดระวังการกระทำในสิ่งปัจจุบันให้อยู่บนความถูกต้อง และถ้าเราทำสิ่งที่ถูกต้องในปัจจุบันก็เป็นสิ่งที่เชื่อได้ว่าอนาคตของการกระทำในปัจจุบันก็จะเป็นสิ่งที่ดีงามและถูกต้องด้วย หลักเกณฑ์หรือกฎเช่นนี้ สอดคล้องกับแนวพระราชดำรัสที่กล่าวว่า

“...ความจริงอนาคตของเราก็คืออยู่ที่ปัจจุบันที่เราทำอยู่นี้ ถ้าเราทำปัจจุบันให้ดี อนาคตก็ก็ดี ถ้าเราละเลยไม่ทำอะไรเลยข้างหน้าก็คงไม่มีอะไรเลย... ฉะนั้นถ้าต้องการให้มีอนาคตที่แจ่มใสก็ทำอะไรที่มีทางที่จะสร้างสรรค์อะไรขึ้นมา แน่แน่นอนว่า เราก็คงจะแจ่มใส...” (สำนักราชเลขาธิการ. 2526 : 84)

วิชาประวัติศาสตร์มีสิ่งที่เกี่ยวข้องกับอดีต ปัจจุบัน และอนาคต เพราะปรากฏการณ์ในทางประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติมีสิ่งเกี่ยวข้องกับมิติของกาลเวลาอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง ดังเช่นประวัติศาสตร์ไทย ถ้าพิจารณาด้วยเหตุผลอย่างลึกซึ้งทั้งกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงจะพบว่า การปฏิรูปแผ่นดินในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ส่งผลให้กลายเป็นเงื่อนไขที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองของคณะราษฎรใน พ.ศ. 2475 และการที่เกิดการเปลี่ยนแปลงการยึดอำนาจการปกครองใน พ.ศ. 2475 ก็กลายเป็นเงื่อนไขที่ส่งผลให้เกิด “กบฏบวรเดช” ใน พ.ศ. 2476 ดังนี้ เป็นต้น

ประวัติศาสตร์จึงทำให้เราเข้าใจถึงการผันผ่านจากอดีตมาสู่ปัจจุบันและจากปัจจุบันไปสู่อนาคต และอีกไม่นานอนาคตก็จะกลายเป็นปัจจุบัน และหลังจากนั้นไม่นานปัจจุบันก็จะกลายเป็นอดีตที่ทำให้เราต้องศึกษาบทเรียนเหล่านั้นต่อไป ดังเช่น อี.เอช. คาร์ (E.H. Carr) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ประวัติศาสตร์คืออะไร” (What is History?) ความตอนหนึ่งว่า “...ดังคำกล่าวของเบิร์กการ์ดที่ว่า ประวัติศาสตร์ คือ บันทึกที่ยุคหนึ่งสมัยหนึ่งมองเห็นคุณค่าว่าควรจะจดจำอีกยุคหนึ่งสมัยหนึ่งเอาไว้ เราจะเข้าใจได้สมบูรณ์ก็ต่อเมื่อ

มองผ่านจากปัจจุบันเท่านั้น และเราจะเข้าใจปัจจุบันได้สมบูรณ์ก็เพราะอดีตช่วยชี้ทางให้ ดังนั้นบทบาทควบคู่กันสองอย่างของประวัติศาสตร์ก็คือช่วยให้มนุษย์เข้าใจสังคมในอดีต และช่วยให้มนุษย์ควบคุมสังคมในปัจจุบันได้ดีขึ้น...” (E.H. Carr. 1964 : 55)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานแก่บุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคลในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2535 ความตอนหนึ่งว่า

“...ได้มาพูดเรื่องราวชีวิตยาว ทั้งเล่านิทาน ทั้งเล่าเรื่องต่าง ๆ ให้ฟังก็ดีกว่าถ้าหากท่านทั้งหลายช่วยกันคิด อะไรที่ผ่านมาก็ถือว่าผ่านไปแล้ว ถ้าพูดอย่างนี้ก็อาจจะว่าไม่ถูก แต่ว่า “ผ่านไปแล้ว” หมายความว่า คือบทเรียนของเรื่องนั้น ๆ แล้วก็ไม่ใช่ว่าจะไม่เป็นผลต่อไป เป็นผล... ผู้ใดทำอะไรก็เป็นผลทั้งนั้น...” (สำนักพระราชพิธีการ. 2536 : 491)

กระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสะท้อนให้ทุกคนได้ตระหนักถึง “อะไรที่ผ่านมา” จะต้องมีความสำคัญ มีความหมาย มิใช่ผ่านไปอย่างลอย ๆ เพราะสิ่งที่ผ่านมานั้นถ้าพิจารณาอย่างรอบคอบจะพบว่าสามารถเป็นบทเรียนสำหรับดำเนินชีวิตในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี “อะไรที่ผ่านมา” ก็คืออดีตซึ่งก็เป็นประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติไปแล้ว มีความผิดพลาด ความเจ็บปวด ความขมขื่น หรือความยินดี ความปลื้มปิติ การสรรเสริญ หรือนินทา ล้วนแต่เป็นบทเรียนสำหรับเราในปัจจุบัน และอนาคต การศึกษาบทเรียนจากอดีตหรือจากประวัติศาสตร์ก็จะเป็นผลดีต่อเราในการที่จะกำหนดตนเองอย่างมีเหตุผล

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับวิธีการนำวิชาการไปใช้ให้เกิดประโยชน์

ในการศึกษาวิชาการต่าง ๆ นั้น เมื่อได้ศึกษากระบวนการต่าง ๆ ในการศึกษาจนสำเร็จสมความมุ่งหมายแล้ว จึงมาถึงการนำสิ่งที่ได้ศึกษาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดล ในวันที่ 2 กรกฎาคม 2530 นั้น พระองค์ทรงรับสั่ง ดังมีความสำคัญตอนหนึ่งว่า

“...การใช้วิชาความรู้ให้ถูกต้องเป็นประโยชน์มีหลักสำคัญพึงยึดถือ ดังนี้ ประการแรก ในฐานะผู้มีวิชาการและวิชาชีพพระคัมภีร์จะต้องซื่อตรง บริสุทธิ์ใจต่อวิชาการ และวิชาชีพของตน หมายความว่าแต่ละคนต้องพยายามควบคุมความคิดจิตใจให้มั่นคง

หนักแน่น และรอบคอบในหลักการไม่ให้มั่งง่าย ไม่ให้ประมาทเลินเล่อ แล้วนำวิทยาการซึ่งเป็นของสูงไปใช้อย่างผิดพลาดเพราะการกระทำดังนั้นเป็นการทำลายวิชาและทำลายเกียรติภูมิของตนโดยตรง ทั้งยังอาจก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงมากขึ้นได้อย่างคาดไม่ถึง ประการที่สองจะต้องเข้าใจให้ถูกว่าการซื้อตรงบริสุทธิ์ใจต่อวิชาการนั้นมิได้หมายถึงการยึดตำรา หรือทฤษฎีจนเหนียวแน่นอย่างเอาหัวชนฝา หากมุ่งหมายให้ทุกคนตระหนักว่าหลักวิชาทั้งหลายจำเป็นต้องประยุกต์ใช้ด้วยวิจารณญาณให้ถูกเหตุถูกผลให้ถูกสัดส่วนและให้ประสานสอดคล้องกับวิชาการอื่นๆ อย่างพอเหมาะพอดี...” (สำนักราชเลขาธิการ. 2531 : 180-181)

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับวิธีนำวิชาความรู้ไปใช้ประโยชน์นั้น สิ่งที่สำคัญประการหนึ่งคือ การนำวิชาการไปใช้ประโยชน์นั้นจะต้องซื้อตรงบริสุทธิ์ใจต่อวิชาการและวิชาชีพของตนจะต้องหนักแน่นและรอบคอบในหลักการไม่ให้ประมาทเลินเล่อแล้วนำวิทยาการซึ่งเป็นของสูงไปใช้อย่างผิดพลาด เพราะจะทำให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงจนคาดไม่ถึงด้วย

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องนี้สามารถนำไปใช้เป็นหลักสำหรับการใช้ประโยชน์ในวิชาประวัติศาสตร์ได้ดีทีเดียว

ในแวดวงวิชาประวัติศาสตร์โดยทั่วไปแล้ว ประวัติศาสตร์ย่อมมีคุณค่าควรแก่การให้ความเอาใจใส่อย่างมาก นักประวัติศาสตร์จะต้องช่วยทำให้ประวัติศาสตร์คงลักษณะความเป็นประวัติศาสตร์เอาไว้ และพร้อมกันนั้นประวัติศาสตร์ยังสามารถทำประโยชน์ให้มนุษย์ได้อีก (สุจิตร์ วุฒิสถียร. 2518 : 119)

ตามความคิดของฟิชเชอร์ (D.H. Fischer) ได้เห็นคุณค่าของประวัติศาสตร์ และมีข้อสรุปดังนี้ (D.H. Fischer. 1970 : 313-318) (1) ช่วยให้นักุณย์มองเห็นปัญหาต่างๆ ในปัจจุบันกระจ่างชัดขึ้น ด้วยการใช้ความรู้ความสามารถตามกระบวนการทางประวัติศาสตร์ ทำให้เกิดความเข้าใจในภูมิหลังหรือความเป็นมาของปัญหาเหล่านั้นได้ ในการนี้นักประวัติศาสตร์จะต้องทำหน้าที่ช่วยแก้ปัญหาโดยอาศัยวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่รัดกุมขึ้น มีเหตุผลขึ้น และประการสำคัญ นักประวัติศาสตร์ต้องทำให้ประวัติศาสตร์เข้าสู่วินัยที่จะแก้ปัญหาของมนุษย์นั่นเอง (2) เป็นประโยชน์ต่อการคาดการณ์สำหรับอนาคตด้วยการช่วยชี้แนวโน้มทิศทาง และสิ่งที่อาจเกิดขึ้นในกาลข้างหน้าได้ (3) การปรับความรู้ทางทฤษฎีประวัติศาสตร์ให้เกิดประโยชน์แก่วิชาสาขาอื่นๆ เป็นต้นว่า นักประวัติศาสตร์เศรษฐกิจอาจช่วยให้เกิดความเข้าใจได้ว่าในสภาพการณ์

ประวัติศาสตร์เช่นไร เราจึงจะได้เห็นความมั่นคง ความทัดเทียมกันและความเป็นอิสระ อยู่ร่วมกันในสังคมได้ดีที่สุด เนื่องจากคนยากจน คนผู้ด้อยโอกาส ยังคงต้องเผชิญกับความทุกข์ยาก และถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ที่ได้ออกาสในสังคมอยู่ต่อไป (4) สามารถช่วยมนุษย์ให้รู้บางสิ่งบางอย่างเกี่ยวกับตนเองได้และขณะเดียวกันก็รู้เกี่ยวกับคนอื่นด้วย ฟิชเชอร์เชื่อว่า ปัญหาที่มนุษย์กำลังเผชิญอยู่ไม่ใช่ปัญหาความดี ความชั่วหรือปัญหาทางจริยธรรม แต่เป็นปัญหาการอยู่รอด มนุษย์ต้องเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างปกติสุข ถ้าต้องการให้ตัวเองอยู่รอด ความรู้ทางประวัติศาสตร์จะสามารถช่วยเยียวยาแก้ไขให้มนุษย์สามารถเรียนรู้หรือเข้าใจปัญหาที่ตนกำลังประสบอยู่ได้ ฟิชเชอร์ เรียกร้องให้นักประวัติศาสตร์อาชีพเข้ารับหน้าที่ช่วยเหลือด้วยการใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนให้มากที่สุด และในทุกทางไม่ว่าจะเป็นทางโทรทัศน์ วิทยุ ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ หรืออื่นๆ และหากถึงผลเลิศ นักประวัติศาสตร์ต้องไม่ทิ้งภาระให้ตกอยู่กับคนที่ไม่ได้อยู่ในอาชีพประวัติศาสตร์เป็นอันขาด โดยจะต้องพัฒนายุทธวิธี ทักษะ ตลอดจนโครงการทางวิชาการใหม่ๆ (5) นักประวัติศาสตร์จะเป็นประโยชน์ที่สำคัญที่สุดก็คือ เมื่อนักประวัติศาสตร์มีความรับผิดชอบสูง ไม่ใช่เพียงเพื่อจะทำให้คนได้รู้ได้เข้าใจ “ความจริง” ในประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่จะต้องสอนคนให้รู้จักวิธีคิดตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ด้วยซึ่งอาจมีได้หลายทางแม้ว่ามนุษย์ไม่อาจคิดแบบนี้ได้ตลอดเวลาแต่อาจคิดบ่อยครั้งได้ เพราะคนที่รู้จักคิดแต่ละคนในโลกนี้ ส่วนมากตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงๆ ในชีวิตประจำวันมากมาย ล้วนเกี่ยวพันโดยตรงกับการวิเคราะห์ตามหลักการ การอธิบาย ตลอดจนการโต้แย้ง หาเหตุผลต่างๆ ที่สำคัญคือ มนุษย์ต้องเรียนรู้ที่จะมองสิ่งต่างๆ อย่างที่สิ่งนั้นเป็นอยู่จริง ไม่ใช่อย่างที่เรายากจะให้เป็น นักประวัติศาสตร์ต้องสอนคนจะด้วยวิธีทางใดก็ตามให้คิดอย่างมีเหตุผลถึงสภาพการณ์ที่มนุษย์กำลังเผชิญอยู่ (สุจิต วัฒนเสถียร.

2518 : 119-120) โดยเฉพาะสังคมไทยที่คนไทยกำลังเผชิญอยู่ไม่ว่าจะเป็นปัญหาโรคเอดส์ ปัญหา ยาเสพติด ปัญหาการทุจริตคดโกงในวงราชการ ซึ่งกำลังเป็นปัญหาไฟลามทุ่งจนอาจนำไปสู่ความแตกสลายของสังคมไทยในอนาคต ทั้งนี้นักประวัติศาสตร์จะต้องอาศัยวิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อจะให้เป็น “คิดเป็นและทำเป็น” ในสิ่งที่ถูกต้องและมีคุณค่าต่อสังคมปัจจุบัน

ในการใช้ประโยชน์จากวิชาประวัติศาสตร์ พิชเชอร์ กล่าวว่าสิ่งที่เป็นอันตรายอย่างยิ่ง คือพวกที่ต้องการใช้ประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อประโยชน์ของอะไรสักอย่างหนึ่ง นับว่าเป็นข้อผิดพลาดที่มีตัวอย่างมาแล้ว โดยเฉพาะในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงใหม่ๆ เมื่อพวกอนุรักษนิยมลุกขึ้นมาเขียนประวัติศาสตร์ต่อต้านคอมมิวนิสต์ หรือพวกเสรีนิยมเขียนประวัติศาสตร์โฆษณาอุดมการณ์ของตน เป็นต้น ใครก็ตามที่ทำงานเขียนทางประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อ คนผู้นั้นคือผู้ทำลายประวัติศาสตร์ ผลผลิตอันเกิดจากวิธีการของคนเหล่านั้นไม่อาจถือว่าเป็นประวัติศาสตร์ได้เลย (สุจิตรา วุฒิสถียร. 2518 : 119) เนื่องจากสิ่งนั้นมีข้ออุดมคติของประวัติศาสตร์ที่แท้จริง

ในการใช้วิชาการทางด้านประวัติศาสตร์ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ ถ้าก่อให้เกิดประโยชน์จะต้องสอนให้คนคิดเป็นโดยไม่ต้องไปโน้มน้าวชักจูงให้หลงเชื่อลัทธิหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นไปในลักษณะโฆษณาชวนเชื่อ แต่ควรเป็นวิชาการอย่างแท้จริง เพื่อเรียนรู้สิ่งต่างๆ ในประวัติศาสตร์ในฐานะเป็นวิชาการ และรู้จักคิดหาเหตุผล แสวงหาข้อเท็จจริงให้ถูกหลักวิชาจริงๆ

เกี่ยวกับเรื่องประวัติศาสตร์คือวิชาการแต่ไม่ใช่เครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อนั้น ถ้าย้อนกลับไปพิจารณาพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้ทรงพระราชทานแก่คณะกรรมการโครงการ

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2517 จะพบว่าได้พระราชทานแนวพระราชดำริที่มีความสำคัญมาก นักเรียนประวัติศาสตร์สามารถจะนำกระแสพระราชดำรัสมาปรับใช้กับการเขียนประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี

ส่วนหนึ่งของกระแสพระราชดำรัสมีความดังต่อไปนี้

“...จุดประสงค์ของสารานุกรมนี้จะพยายามที่จะให้ผู้อ่านผู้ใช้เห็นว่าวิชาการทั้งหลายโยงกันทั้งนั้นมีความเกี่ยวโยงกันทั้งนั้น ไม่ใช่ว่าคนไหนเรียนวิชาในด้านหนึ่งโดยเฉพาะ จะปฏิบัติงานของตนโดยเอกเทศหรือถ้าไปไกลกว่าจะแสดงให้เห็นว่าคนเราทุกคนต้องมาอาศัยอีกคนหนึ่ง หรือวิชาหนึ่งต้องอาศัยวิชาอื่นมาประกอบด้วย จึงจะได้ผลสำเร็จ และถ้าทำเป็นในทางจิตวิทยา ในทางธรรมคือคนเราอยู่เป็นสังคม อยู่เป็นหมู่ อยู่เป็นหมู่บ้าน เป็นเมือง เป็นประเทศ ในที่สุดก็เป็น...เป็นโลก อยู่ด้วยกันได้โดยอาศัยซึ่งกันและกัน...คนเราจะอยู่ต้องอยู่โดยสันติอยู่ร่วมกันโดยสันติได้ก็โดยอาศัยซึ่งกันและกัน ความคิดที่จะมีการคัดค้านไม่ใช่โดยบุคคลเท่านั้นเอง แต่โดยเหตุการณ์เพราะเห็นมาทั้งระหว่างประเทศทั้งในประเทศก็เห็นว่ามี การเบียดเบียนกันอยู่ตลอดเวลา เป็นตัวอย่างอันเลวสำหรับเยาวชนที่เกิดขึ้นมาแล้วโด่งขึ้นในสมัยนี้ เพราะว่าสมัยนี้เห็นวิชาการสูงขึ้นไป มีสื่อมวลชนทั้งวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ การข่าว การแสดงต่าง ๆ ที่เห็นข้อนี้เป็นประจักษ์ได้ง่ายที่สุด ดังนั้นเราถือว่าเป็นคนที่อยากที่จะเห็นสันติภาพที่แท้ไม่ใช่สันติภาพการเมืองเกิดขึ้น ความยุติธรรมที่ไม่ใช่ยุติธรรมการเมือง ประชาธิปไตยที่แท้ไม่ใช่ประชาธิปไตยด้วยปากและประโยชน์ของตัว ประโยชน์ทั้งในทางวิทยุ ทั้งในทางความพอใจที่ตัวเองจะแสดงออกขึ้นมาได้ว่าประชาธิปไตยหรือแสดงประชาธิปไตยเพื่อประโยชน์ของตัวเองมากเกินไป ต้องการให้มีสิ่งใดอย่างหนึ่งซึ่งจะชี้ว่า ความสามัคคี ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นสำคัญ และจุดที่สำคัญและที่จะพิสูจน์ให้เห็นก็คือ วิชาการนั่นเอง...” (สำนักราชเลขาธิการ. 2518 : 353)

จากกระแสพระราชดำรัสที่ยกมาให้พิจารณานี้จะเห็นว่า การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้คณะบุคคลกลุ่มหนึ่งจัดทำสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนที่มีชื่อเรียกว่า “คณะโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนนั้น” จุดประสงค์ที่สำคัญคือพระองค์ท่านทรงมี

พระราชประสงค์ที่จะให้สาธารณกรมนี้นับเป็นจุดประสงค์ในขั้นสูงสุดก็คือ “แสดงให้เห็นทั้งเยาวชนทั้งผู้ใหญ่เห็นว่า วิชาการต่างๆ ต้องแบ่งออกไปเป็นศาสตร์แต่ว่าทุกสาขามารวมกัน จะเป็นข้อพิสูจน์ว่าคนเราต้องอยู่ร่วมกัน ร่วมแรงกัน ร่วมวิชากัน ไม่ใช่แบ่งแยกออกเป็นพรรคเป็นพวก...เป็นจุดประสงค์ของผู้ที่หวังดีต่อเพื่อนมนุษย์ หวังดีต่อวิชาการของตนและวิชาการของผู้อื่นเพื่อความเจริญของมนุษย์ ของประเทศชาติ เพราะว่าเป็น สาธารณกรมไทย...เป็นวิชาการไม่ใช่การเมือง...” (สำนักราชเลขาธิการ. 2518 : 353)

กระแสพระราชดำริของพระองค์ท่านเหล่านี้ ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องสาธารณกรมไทย แต่แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของสาธารณกรมไทยอันเป็นวิชาการที่บริสุทธิ์ ด้วยเหตุนี้นักเรียนประวัติศาสตร์สามารถวิเคราะห์แนวพระราชดำริของพระองค์ท่านไปใช้สำหรับอาศัยวิชาประวัติศาสตร์สร้างจิตใจของคนไทยให้มีความรัก ความร่วมแรงร่วมใจ และเชิดชูความสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคมไทยได้

บทสรุป

ในการศึกษาถึงแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสที่ทรงพระราชทานแก่พสกนิกรไทยทุกหมู่เหล่าเป็นบางส่วนจากจำนวนที่มากจนนับไม่ถ้วน นั้น เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏอยู่ในพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส ของพระองค์ท่านที่พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทยทุกหมู่เหล่านั้น ส่วนหนึ่งกลับมีประโยชน์ต่อการนำไปใช้สำหรับในการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ไมใช่น้อย ทั้งนี้เพราะสิ่งที่ได้รับจากพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสบางส่วนหรือบางตอนสามารถประยุกต์ใช้ในวิธีการทางประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี โดยปกติแล้วพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส พระองค์ได้พระราชทานในลักษณะที่เป็นกลางบ้าง บางส่วนเป็นการเฉพาะสำหรับอาชีพต่างๆ เช่น ข้าราชการทหาร ตำรวจ พลเรือน นิสิตนักศึกษา ประชาชนทั่วไป เป็นต้น แต่ถึงกระนั้น ก็สามารถที่จะอัญเชิญกระแสพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสนำไปประยุกต์ใช้เป็นหลักการ หรือกฎเกณฑ์สำหรับปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่แต่ละคนรับผิดชอบได้ทุกคน และถูกต้องตามหลักวิชาการนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี

สำหรับในสาขาวิชาประวัติศาสตร์นั้น เมื่อพิจารณาหลักการบางส่วนในพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระองค์ท่าน เพื่อนำมาใช้สำหรับเป็นหลักเกณฑ์ในการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์แล้ว สามารถสรุปได้ดังนี้คือ (1) การให้ความสำคัญของการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับที่เป็น “ศิลปโบราณวัตถุ” ในเขตจังหวัดต่างๆ ซึ่งกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ จะต้อง

บำรุงรักษาไว้ให้มั่นคง จะปล่อยให้ทำลายสูญไปไม่ได้ เพราะไม่สามารถจะหาวัตถุชิ้นใด ๆ มาทดแทนสิ่งนั้นได้ (2) ความสำคัญในการตีความจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งสามารถทำให้เข้าใจถึงความสำคัญของโบราณสถานอันมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของชาติ ดังที่พระองค์ท่านทรงมีกระแสพระราชดำรัสว่า “การสร้างอาคารสมัยนี้ คงจะเป็นเกียรติสำหรับผู้สร้างคนเดียว แต่เรื่องโบราณสถานนั้น เป็นเกียรติของชาติ อีซูเก๋า ๆ แผ่นเดียว ก็มีค่าควรจะช่วยกันรักษาไว้ ถ้าเราขาดสุโขทัย อโยธยา และกรุงเทพฯ แล้ว ประเทศไทย ก็ไม่มีความหมาย” (3) หลักของการวินิจฉัยและตัดสินปัญหาในทุก ๆ เรื่อง ซึ่งปรากฏว่าเป็นหลักการที่สอดคล้องกับหลักของวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ทางประวัติศาสตร์ได้อย่างลงตัวพอดี ที่มีความสำคัญเพราะว่าในการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ ถ้าขาดหลักวิธีการทางประวัติศาสตร์แล้ววิชาประวัติศาสตร์จะขาดความน่าเชื่อถือลงไปเป็นอย่างมาก (4) การสร้างความคิดให้มั่นคงและเป็นกลาง ถือได้ว่าเป็นหลักการของวิธีคิดในทางประวัติศาสตร์พระบรมราโชวาท และพระราชดำรัส ดังกล่าวนี้นี้ได้ย้าหลักสำคัญในการคิด “..เมื่อคิดเรื่องใดสิ่งใด ต้องทำใจให้มั่นคงเป็นกลาง มีเหตุผล มีผล มีความจริงใจ และสุจริตเที่ยงตรง...” (สำนักราชเลขาธิการ. 2534 : 304-305) ในทางประวัติศาสตร์ ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ก็ต้องมีใจเป็นกลาง คิดอย่างมีเหตุผลตามที่ปรากฏจากหลักฐานไม่มีอคติในเรื่องนั้น ๆ เป็นอันขาด การให้คำตอบปัญหาทางประวัติศาสตร์จึงจะสามารถให้ภาพของความเป็นจริงและถูกต้องได้มากที่สุด (5) หลักการแห่งความสัมพันธ์ของมิติแห่งกาลเวลา : อดีต ปัจจุบัน และอนาคต ซึ่งมีความเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน สิ่งที่มาก่อนจะเป็นสาเหตุของสิ่งที่มาทีหลัง ดังนั้น สิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตก็ส่งผลให้เกิดปัจจุบัน และสิ่งในปัจจุบันก็จะส่งผลให้เกิดขึ้นในอนาคต ถึงแม้ว่ากระแสพระราชดำรัสของพระองค์ท่านจะทรงย้าถึง “กฎแห่งกรรม” ตามหลักพุทธศาสนา แต่เมื่อประยุกต์มาใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ ทำให้เราเห็นภาพของการเกิดขึ้นของประวัติศาสตร์ในยุคหนึ่ง ซึ่งจะส่งผลต่อการเกิดประวัติศาสตร์ในอีกยุคหนึ่ง เป็นอย่างนี้เรื่อยไปไม่มีสิ้นสุด จากอดีต ปัจจุบัน อนาคต และเมื่อเหตุการณ์ได้ผ่านไป ปัจจุบันก็จะกลายเป็นอดีต อนาคตก็จะกลายเป็นปัจจุบันและก็จะมียุคใหม่เกิดขึ้นอีก ดังนั้น ถ้าเราศึกษาประวัติศาสตร์อย่างแท้จริงและอย่างมีคุณค่า เราต้องสรุปบทเรียนประวัติศาสตร์ทั้งความผิดพลาดและความสำเร็จของมนุษยชาติ เพื่อสำหรับควบคุมสังคมมนุษย์ในปัจจุบันให้ดำรงอยู่อย่างถูกต้อง หรือจะส่งผลให้อนาคตที่กำลังจะเกิดขึ้นต่อมามีประโยชน์ต่อมนุษยชาติ (6) ความสำคัญของการนำเอา “วิชาการ” ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ กระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงย้าให้เห็นถึง “วิชาการ” ทุกอย่างล้วนเป็น “ของสูง” จะต้องนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสุจริต ถูกต้องและต้องระมัดระวัง ไม่เลินเล่อ เพราะมิฉะนั้นก็จะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีคุณค่าในการ

กล่าวทำให้เห็นถึงการนำวิชาประวัติศาสตร์ไปใช้ได้เป็นอย่างดี เพราะวิชาประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวในอดีตของมนุษยชาติ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับสังคมมนุษย์ การสอนวิชาประวัติศาสตร์ สามารถจะทำให้มนุษย์ในสังคมเกิดความรักความสนใจต่อเพื่อนมนุษย์ รักสันติภาพ และสร้างสรรค์วัฒนธรรมสำหรับสังคมมนุษย์ต่อไปในอนาคตได้เป็นอย่างดี ในทำนองกลับกันการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ก็สามารถทำให้มนุษย์ในสังคมเกิดความเกลียดชังเพื่อนมนุษย์ กระเหี้ยนกระหือรือที่จะใช้ความรุนแรงของสงครามเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหากรณีพิพาทได้เช่นกัน ดังนั้น การนำเอาประวัติศาสตร์ไปใช้ประโยชน์ถ้าเข้าใจความหมายของประวัติศาสตร์และปรัชญาของวิชาประวัติศาสตร์ ก็จะทำให้วิชาประวัติศาสตร์มีประโยชน์ต่อสังคมมนุษย์อย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุปกระแสพระบรมราโชวาทและพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีความสำคัญและมีความสัมพันธ์ต่อ “ระเบียบวิธีทางประวัติศาสตร์” สำหรับผู้สนใจศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เพราะแนวพระราชดำริของพระองค์ท่านที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานในหน้าที่ของบุคคลที่ดีการศึกษาและวิจัยของนิสิตนักศึกษา นักวิชาการที่ดี ล้วนเป็นหลักสำหรับให้เกิดความถูกต้องและเกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศอย่างแท้จริง และเมื่อได้ศึกษาถึงกระแสพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสก็พบว่า เมื่อรวบรวมเป็นองค์ความรู้ออกมาแล้วกลับสามารถสอดคล้องกับ “ระเบียบวิธีทางประวัติศาสตร์” (Historical method) ได้อย่างเหมาะสมดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังเช่น พระบรมราโชวาทความตอนหนึ่งว่า

“...วิชาความคิดนี้เป็นปัจจัยคู่กันสำหรับใช้ทำงานความรู้วิชาการเป็นศักยภาพพื้นฐานสำหรับตัวบุคคล ความคิดอ่านเป็นตัวชักนำเอาวิชาการออกมาใช้ถ้าคิดดี คิดเป็น ก็ใช้วิชาได้ผลเป็นการสร้างสรรค์ ถ้าคิดไม่ถูก ไม่เป็น ก็ใช้วิชาผิดๆ พลาดๆ ก่อเกิดผลเป็นความเสียหาย...จึงต้องมีหลักในการคิด หลักสำคัญนั้นอยู่ที่ว่า เมื่อคิดเรื่องใดสิ่งใด ต้องทำใจให้มันคงเป็นกลาง มีเหตุมีผล มีความจริงใจ และสุจริตเที่ยงตรง เพื่อความคิดจักได้กระจ่าง แน่วแน่เห็นถึงจุดหมายและประโยชน์ที่แท้จริงของภารกิจของตน อย่างถูกต้องครบถ้วน แล้วสามารถสรรหาหลักวิชาส่วนที่เหมาะสมที่สุด มาใช้ปฏิบัติการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นไม่ว่าท่านทั้งหลายจะกระทำหน้าที่การงานใดจะวินิจฉัยปัญหาใด เมื่อใด ขอให้ใช้ความคิดพิจารณาอย่างรอบคอบและหนักแน่นจนรู้ชัดเจนทุกเรื่องทุกคราวไป การใช้ความคิดอย่างมีหลักนี้ ถ้าหากเพียรฝึกให้ต่อเนื่องและจริงจัง จนเกิดเป็นนิสัยแล้วจะทำให้แต่ละคนสามารถจำแนกความดีความชั่ว ความจริง ความเท็จ ตลอดจนสิ่งที่เป็นประโยชน์มิใช่ประโยชน์เป็นอุปการะให้สามารถใช้วิชาการ ประกอบกิจการงานทุกสิ่งอัน...”

“...ยังมีอีกส่วนหนึ่ง คือ ความสามารถในการวินิจฉัยตัดสินปัญหา การวินิจฉัยตัดสินปัญหามีหลายระดับ อย่างหยาบที่สุด ได้แก่ วินิจฉัยตัดสินตามความพอใจ ไม่อาศัยเหตุผลและหลักเกณฑ์อีกอย่างหนึ่ง วินิจฉัย ตัดสินตามประสบการณ์ที่เคยชิน และทำตามๆ กันมา ซึ่งเหนือขึ้นมากกว่าอย่างแรก แต่ยังถือว่าถูกต้องทีเดียวไม่ได้ เพราะขาดการพิจารณาสอบสวนที่แน่ชัด อย่างที่สามได้แก่ การวินิจฉัยตัดสินโดยอาศัยการพิจารณาวิเคราะห์ปัญหาอย่างถี่ถ้วนให้ประจักษ์ความจริงทุกแง่มุม ทั้งสอบทานเทียบเคียงจนเห็นชัดว่าถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร อย่างไร เพียงใด ตามหลักวิชา หลักเหตุผล และหลักจริยธรรม ซึ่งนับเป็นการตัดสินวินิจฉัยที่ละเอียดรอบคอบ ประกอบด้วยหลักเกณฑ์อันสมบูรณ์ สามารถนำไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาทั้งปวงในชีวิตได้อย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพ...”

(สำนักพระราชเลขานุการ. 2533 : 185)

บรรณานุกรม

- แถมสุข นุ่มนนท์. (2518) “ประวัติศาสตร์” ใน *ปรัชญาประวัติศาสตร์*. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และสุชาติ สวัสดิ์ศรี บรรณาธิการ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ.
- นิคม มุสิกคามะ. (2538) *แนวปฏิบัติในการสงวนรักษาโบราณสถานตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ พ.ศ. 2504 และ พ.ศ. 2535*. กรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสครบรอบ 60 ปี ในการใช้พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2478-2538.
- สุจิตรา วุฒิสถียร. (2518, กุมภาพันธ์-พฤษภาคม) “เส้นทางอันตรายในวิชาการประวัติศาสตร์.” ใน *วารสารธรรมศาสตร์* 4 (3).
- สำนักกราชเลขาธิการ. *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ เดือนธันวาคม 2517*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร.
- _____. (2518) *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2517*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร.
- _____. (2526) *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2525*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพ จำกัด.
- _____. (2531) *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2530*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพ จำกัด.
- _____. (2532) *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2531*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพ จำกัด.
- _____. (2533) *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2532*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพ จำกัด.
- _____. (2534) *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2533*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพ จำกัด.
- _____. (2536) *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2535*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพ จำกัด.

Carr, Edward Hallet. (1964) *What is History*. Great Britain : Cox and Wyman Ltd.

Collingwood, R.G. (1978) *The Idea of History*. Great Britain : Oxford University Press.

Fischer, David Hockett. (1970) *Historians' Fallacies* : Toward a Logic of Historical Thought.
New York : Harper and Row Publish.

Gottschalk, Louis. (1969) *Understanding History : A Primer of Historical Method*.
New York : Alfred A. Knof.

Hockett, Homer Carey. (1955) *The Critical Method in Historical Research and Writing*.
New York : The Macmillan Company.

**สังคมศาสตร์กับการพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริ
ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช**

ISBN : 974-87094-6-9

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2542

จำนวนพิมพ์ 1,000 เล่ม

**สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ โดย
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**
โทร. 664-3815-24 ต่อ 5500-5503, 258-4116
โทรสาร. 258-4116, 260-4368

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร. อ่างค์ อุดมไพจิตรกุล
(คณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ)
ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ วิทยารัฐ
รองศาสตราจารย์ดวงพันธ์ ทรธนา
รองศาสตราจารย์ศิริวรรณ เสรีรัตน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์กวี วรกวิน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิตติมา สังข์เกษม
อาจารย์วิภารัช จินนิก

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์น้อม งามนิสัย

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ศิริวรรณ เสรีรัตน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วราคม ทีสุกะ
อาจารย์เสวตฉัตร ศรีสุรัตน์
นางสาวมาลินี แซ่เตื่อง

คณะผู้จัดทำและผู้เรียบเรียงของแต่ละภาควิชา

ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุพรรณ ลิ้มไทย หัวหน้าภาควิชาบริหารธุรกิจ : ผู้ประสานงาน
รองศาสตราจารย์ศิริวรรณ เสรีรัตน์ : ผู้เรียบเรียง
คณาจารย์ภาควิชาบริหารธุรกิจ : กองบรรณาธิการ

ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

อาจารย์ไมตรี อภิพัฒน์มนตรี หัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์ : ผู้ประสานงาน
อาจารย์วิพรรณ สาลิล : ผู้เรียบเรียง

ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์น้อม งามนิสัย หัวหน้าภาควิชาภูมิศาสตร์ : ผู้ประสานงาน
ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ วิทยารัฐ : ผู้เรียบเรียง

ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์

อาจารย์ ดร. สรณ ภู่ง หัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยา : ผู้ประสานงาน
อาจารย์ ดร. สรณ ภู่ง : ผู้เรียบเรียง
อาจารย์อรุณ แก้วเย็น
อาจารย์ ดร. ชลวิทย์ เจียรจิตต์
อาจารย์ดลฤดี สุวรรณศิริ
อาจารย์ลิวิภา สงเคราะห์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนีย์ ทองสว่าง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วราคม ทิสุกะ

ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชมพูนุท นาศิริรักษ์ หัวหน้าภาควิชาประวัติศาสตร์ : ผู้ประสานงาน
รองศาสตราจารย์ณรงค์ พ่วงพิศ : ผู้เรียบเรียง

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
เลขที่ 23 ถนนนครสวรรค์ เขต 10 โทร. 2586000

SWU:CL

3 1011 10252418 8

923.1593 ก671ม ร.4

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะสังคมศาส
สังคมศาสตร์กับการพัฒนาประเทศ ตามแนวพร
SWU 31011102524188

“การพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญยิ่งขึ้นไปนั้น ย่อมต้องพัฒนาบุคคลก่อน เพราะถ้าบุคคลอันเป็นองค์ประกอบของส่วนรวมไม่ได้รับการพัฒนาแล้ว ส่วนรวมจะเจริญและมั่นคงได้ยากยิ่ง การที่บุคคลจะพัฒนาได้ก็ด้วยปัจจัยประการเดียวคือ การศึกษา การศึกษานั้นแบ่งเป็นสองส่วนคือ การศึกษาด้านวิชาการ (Academic Learning) ส่วนหนึ่ง กับการอบรมบ่มนิสัย (Spiritual Development) ให้เป็นผู้มีจิตใจใฝ่ดีใฝ่เจริญ มีปกติ ละอายชั่วกลัวบาปส่วนหนึ่ง การพัฒนาบุคคลจะต้องพัฒนาให้ครบถ้วนทั้งสองส่วน เพื่อให้บุคคลได้มีความรู้ไว้ใช้ประกอบการและมีความดีไว้เกื้อหนุนการประพฤติปฏิบัติ ทุกอย่างให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง และอำนวยผลเป็นประโยชน์ที่พึงประสงค์ ”